

DŽIN VOLF KANUŽA POMIRITELJA

druga knjiga u seriji «knjiga novog sunca»

1. SELO SALTUS

Morvenino lice plovilo je u usamljenom mlazu svetlosti, divno, uramljeno kosom crnom poput mog ogrtača; krv iz njenog vrata pljusкала je po kaldrmi. Usne su joj se pomicale bez govora. Umesto govora, video sam, kroz ram njenih usta (kao da sam Inkreator, koji kroz svoj procep u Večnosti viri ka svetu vremena), njenu farmu i Stahija, njenog muža, kako se u agoniji bacaka po svom krevetu, i malog Čada na jezercetu kako umiva svoje grozničavo lice.

Napolju je Euzebija, Morvenina optužiteljka, zaurlavala kao veštica. Pokušao sam da dohvatim šipke i kažem joj da učuti, ali sam se odmah izgubio u tami ćelije. Kad sam najzad našao svetlost, bio je to onaj zeleni drum koji se pruža iz senke kapije Sažalnice. Iz Dorkasinog obraza liptala je krv, čije sam kapanje na tlo čuo, iako je oko nas bilo toliko vriske i dernjave. Gradski Zid je tako moćna građevina, da je njenim prisustvom svet podeljen onako jasno, kao što su dve knjige jasno odvojene najtanjom linijom između njihovih korica; pred nama se digla šuma takvog izgleda, da se činilo da je rasla još od osnivanja Urta: drveće visoko kao litice, optočeno čistim zelenim. Između stabala pružao se drum, zarastao u svežu travu, a po njemu leševi muškaraca i žena. Jedne plamteće čeze zagađivale su čisti vazduh svojim dimom.

Petorica jahača sedela su na atovima čiji su podvijeni kukasti zubi bili obloženi lazulitom. Jahači su imali šlemove i ogrtače indantrenske plave boje i koplja iz čijih su vrhova palacali plavi plamenovi; lica su im bila međusobno sličnija nego lica rođene braće. Plima putnika razbijala se o te jahače kao talas o stenu; neki su skretali levo, a neki desno. Dorkas mi je bila u naručju, ali rulja je otrže od mene i ja potegoh Terminus Est da posečem one koji su se isprečili između nas; no, uvideh da ću udariti majstora Malrubiusa, koji je, sa mojim psom Triskeleom, mirno stajao usred te strke. Čim sam ga tako ugledao, znao sam da sanjam, a na osnovu toga sam shvatio, čak i ne budeći se, da one moje ranije vizije Malrubiusa nisu bile snovi.

Odbacio sam ćebad u stranu. U ušima su mi harmonično zvonila

zvona iz "Bel Kipa" - Dvorca sa zvonom; vreme je da ustanem, vreme da pojurim u kuhinju, navlačeći uz put odeću, da promešam kotao bratu kuvaru i ukradem kobasicu - kobasicu koja se već rasprskava, ukusna, pomalo i zagorela - sa roštilja. Vreme je da se umijem, da poslužim kalfe, da u sebi ponavljam lekcije pre nego što počne ispit kod majstora Palaemona.

Budim se u šegrtskoj spavaonici, ali ništa nije kako treba: umesto okruglog broskog prozorčića, prazan zid, a na mestu gde bi trebalo da bude broski pregradni zid nekakav četvrtasti prozor. Nestao je i red tvrdih, uzanih ležajeva, a tavanica je odveć niska.

Onda sam najzad razbudio. Seoski mirisi - veoma slični prijatnim mirisima cveća i drveća koji su svojevremeno doplovljavali preko razrušenog tvrđavskog zida iz nekropolisa, ali sada pomešani sa oštrim smradom štale - dopirali su kroz prozor. Opet poče zvonjava, sa nekog zvonika ne mnogo udaljenog: poziv malobrojnim vernicima da počnu molitvu za dolazak Novog sunca, poziv upućen u veoma rano doba, jer Staro sunce još nije sasvim zbacilo veo Urta sa svog lica, a u selu je, ako se izuzme ta zvonjava, vladala tišina.

Kao što je Jonas otkrio prethodne večeri, u našem krčagu za vodu nalazilo se vino. Isprao sam usta vinom, koje je, zbog svoje oporosti, bilo za tu svrhu bolje nego voda; ali mi je ipak bila potrebna i voda da ispljuskam lice i zagladim kosu. Juče sam napravio jastuk tako što sam ispresavijao svoj ogrtač, a Kandžu zavukao u sredinu. Sad sam ogrtač raširio, a Kandžu, sećajući se kako je Agija svojevremeno pokušala da zavuče ruku u jahačku torbicu na mom opasaču, gurnuo u saru svoje čizme.

Jonas je još spavao. Po mom iskustvu, ljudi kad spavaju najčešće izgledaju mlađi nego kad su budni, ali Jonas je izgledao stariji - ili, možda, samo vrlo star; imao je ono lice, sa pravim nosom i ravnim čelom, koje sam često primećivao na slikama iz drevnih vremena. Sahranio sam ugarke na ognjištu njihovim sopstvenim pepelom i otišao ne budeći Jonasa.

Zahvatio sam kofom vodu iz dvorišnog bunara i osvežio se njome; dok sam to završio, nestala je tišina na seoskoj ulici ispred krčme. Topotala su kopita, pljuskala po baricama zaostalim od noćajšnje kiše, zveckali su sabljasti rogovi sudarajući se. Te životinje

bile su više rastom od čoveka, crne ili šarene, prevrtale su očima napola sakrivenim iza pramenja grube kose. Morvenin otac je, setih se, bio gonič stoke; bilo je, dakle, moguće, mada ne i verovatno, da je ovo krdo njegovo. Sačekao sam da prođe i poslednja od tih glomaznih životinja i da projašu goniči. Bilo ih je trojica, bili su prašnjavi i izgledali su obično; mahali su podbadaljkama dužim od sebe, sa gvozdanim vrhovima. Oko jahača su trčali i pomno motrili njihovi psi, robusni, ali niske pasmine.

Ušao sam opet u krčmu, naručio doručak i dobio hleb još vruć iz peći, maslac tek izlupan iz mleka, ukiseljena pačja jaja i zabiberenu čokoladu ulupanu u penu. (Ovo poslednje bilo je siguran znak, mada ja to tada nisam znao, da se nalazim među ljudima čiji su običaji poreklom sa severa.) Čelavi patuljak, naš gostioničar, koji me je nesumnjivo video u razgovoru sa komandantom seoske utvrde prošle večeri, stalno se nadnosio nad moj sto, brišući nos rukavom, pitao me je za svako sledeće izneto jelo da li je dobro - mada su sva bila, zaista, veoma dobra - obećavao da će za ručak biti bolje hrane i osuđivao kuvaricu, a kuvarica je bila njegova žena. Meni se obraćao sa "sire", ne zato što bi pomišljao, kao što su neki u Nesusu mislili, da sam uzvišeni koji putuje inkognito, nego zato što je mučitelj, kao delotvorna ruka zakona, u selu značajna osoba. Kao i većina seljaka, nije mogao da dočara sebi da postoji više od jedne socijalne klase iznad njegove.

"Krevet, da li je bio udoban? Jorgana dovoljno? Donećemo još."

Pošto su mi usta bila puna, klimnuo sam glavom.

"Znači, donećemo. Da li će biti dovoljna tri? Vi i onaj drugi sir, da li vam je udobno zajedno?"

Pomislio sam da zatražim zasebnu sobu (nisam smatrao Jonasa lopovom, ali sam se plašio da bi Kandža mogla biti preveliko iskušenje za svakog čoveka, a osim toga, nisam bio navikao da budem u istom krevetu sa još nekim), ali mi pade na um da Jonasu možda ne bi bilo lako da plati za posebnu sobu. "Bićete danas tamo, sire? Kad provale zid? Zidar će izbiti kamene kocke, ali čuli su da se Barnoh kreće unutra, možda mu je ostalo nešto snage. Možda je pronašao neko oružje. Pa, mogao bi da ugrize zidara za prste, ako ništa drugo!"

"Neću biti po službenoj dužnosti prisutan. Ali možda ću gledati, ako budem mogao."

"Dolaze svi." Čelavko protrlja šake koje su klizile jedna uz drugu kao da su namazane uljem. "Biće vašar, znate. To je objavio komandant. On ima dobro osećanje za posao, takav je naš komandant. Eto, neki običan čovek - video bi vas u mojoj gostionici i ništa ne bi pomislio. Ili, bar, ništa više sem da vi možete smaknuti Morvenu. Ali naš alkalde! On vidi stvari. On vidi mogućnosti u stvarima. Možete reći da je, dok trepneš, iz njegove glave iskočio ceo vašar, sa šatorima u boji i trakama, pečenim mesom, motanim šećerom, sve skupa. Danas? Pa, danas ćemo otvoriti zapečaćenu kuću i izvući Barnoha kao jazavca. To će ih zagrejati, to će privući narod da dođe sa mnogo kilometara unaokolo. Onda ćemo gledati vas kako skidate glave Morveni i onom seljaku. Sutra je na redu Barnoh - obično počinjete usijanim gvožđem, zar ne? I svi će hteti da budu prisutni. Dan kasnije smaknuće i Barnoha i saviće šatore. Kad narod potroši sve pare, nije dobro pustiti ga da se još dugo vrzma na istom mestu, počnu ljudi da prose, da se tuku i tako to. Sve dobro isplanirano, sve dobro smišljeno! Takav treba da bude komandant mesta!"

Posle doručka opet sam izišao da gledam kako se te čarobne alkaldeove misli ostvaruju. Pristizao je narod iz okoline, tegleći voće i životinje i namotaje platna tkanog kod kuće, sve za prodaju; došlo je i nekoliko autohtona sa krznima i nanizanim crnim i zelenim pticama poubijanim cerbotanom. Sad sam poželeo da uz sebe još imam ogrtač kupljen od Agijinog brata, jer je moj fuliginski ogrtač privukao izvestan broj vrlo čudnih pogleda. Već sam se rešavao da uđem opet u krčmu, kad začuh bat paradnih koraka, koji mi je bio dobro znan jer sam slušao vežbanje garnizona u Citadeli; još od odlaska iz Citadele, međutim, ja taj zvuk nisam nijednom čuo.

Ona stoka koju sam ranije gledao prolazila je nizbrdo, ka reci, da tamo bude uterana u šlepove kojima će okončati svoj put do klanica u Nesusu. Ovi vojnici su, sada, dolazili suprotnim smerom, uzbrdo, od reke. Da li su izvedeni na kopno zato što su njihovi oficiri smatrali da će ih marš očvrsnuti, ili zato što su brodovi bili potrebni na nekom drugom mestu, ili zato što je vojska morala stići na neko

odredište udaljeno od Đola, nisam mogao saznati. Čim su ušli u gomilu, koja se zgušnjavala, čuo sam uzviknuto naređenje da pevaju i skoro istovremeno fijuk štapova njihovih dvadesetara i dreku nesrećnika koji su tim udarcima pogođeni.

Ti vojnici bejahu kelajci, vatreni praćkaši. Svaki je bio naoružan praćkom sa dva pedlja dugačkom drškom i svaki je nosio obojenu kožnu torbu sa zapaljivim mecima. Malo koji je delovao stariji od mene, a većina je izgledala mlađe od mene, ali njihove pozlatom ukrašene pancir-košulje i raskošni opasači i kanije njihovih jatagana pokazivahu da je to elitni odred erentarijske pešadije. Njihova pesma se nije odnosila na bitku niti na žene, kao većina vojničkih pesama, nego je to bila prava praćkaška pesma. Onaj njen deo koji sam tog dana čuo glasio je ovako:

Kad sam bio mali šeret
reče mi majka: "Marš u krevet.
Ne plači ništa, obriši lice,
rođen si ispod zvezde padalice."

Kad sam bio dečko pravi,
tada me otac lupao po glavi.
"Ne plači", reče, "to je iz vica,
tešiće tebe zvezda padalica."

Čarobnjaka kad sam sreo
reče mi: "Dečko, tvoj put je vreo.
Imaćeš BITKU! Požar i RAT!
Zvezda padalica tvoj je znak."

Sretoh pastira, reče mi on:
"Mi ovce idemo kud nas vodi zvon.
Na Kapiju zore, kod anđela u raj,
tamo nas dovede padalicin kraj."

I tako dalje, strofa za strofom. Neke su strofe bile kriptične (činilo se tada meni), neke samo komične, neke приметно sklepane samo

da bi se dobila rima; stalno su se pojavljivale iste ili slične rime.

"Lepi su da se gledaju, a?" To je rekao gostioničar, čija je ćelava glava bila blizu mog ramena. "Južnjaci - primećujete koliko njih ima žutu kosu i pege na koži? Oni su, tamo dole, navikli na hladnoću, a to će im i trebati, jer idu u planine. Ipak, ovako kad pevaju, čovek bi maltene poželeo da im se pridruži. Šta mislite, koliko ih ima?"

Na vidiku su se upravo pojavljivale komorske mule, natovarene zalihama i vrhovima mačeva podsticane da idu napred. "Dve hiljade. Možda dve hiljade pet stotina."

"Hvala vam, sire. Volim da pamtim koliko ih prođe. Ne biste mi verovali koliko njih sam gledao kako se penju ovim našim drumom. Ali vrlo malo broj njih se vrati. No, takav je rat, rekao bih ja. Svaki put pokušam da ubedim sebe da su mnogi još tamo - mislim, na tom, nekom, mestu gde su odvedeni - ali vi znate, i ja znam, da su mnogi otišli zauvek. Ipak, kad tako pevaju, čovek bi da im se pridruži."

Zapitah ga da li ima kakvih vesti o ratu.

"A, ima, gospodine. Pratim ga ja već godinama i godinama, mada te njihove bitke izgleda da mnogo ne utiču, ako me razumete. Rat nikako da nam bude mnogo bliže, niti mnogo dalje. Uvek sam pretpostavljao da se njihov autarh i naš dogovore na kom mestu će se boriti, a kad se borbe završe, obojica idu kući. Moja žena, glupača, ne veruje da se uopšte vodi pravi rat."

Rulja se sklopila iza poslednjeg goniča mazgi; postajala je sve gušća sa svakom reči koju smo razmenjivali. Ljudi su žurno nameštali štandove i šatore, sužavajući time ulicu, tako da je pritisak mase postajao još veći; bodljikave maske na visokim motkama izgledale su kao da su same, poput drveća, izrasle iz tla.

"A šta, onda, tvoja žena misli, kuda idu vojnici?" upitah krčmara.

"Da traže Vodalusa, ona misli. Kao da bi autarh - čije ruke se presipaju zlatom i čiji neprijatelji mu ljube petu - slao celu svoju armiju da hvata jednoga bandita!"

Jedva da sam čuo išta posle reči Vodalus.

Sve što imam dao bih da postanem jedan od vas koji se svakodnevno žalite da vam stvari koje ste zapamtili blede iz pamćenja. Meni iz pamćenja ne izbledi nikad ništa. Sve ostane zauvek i sve uvek onako živopisno kao pri prvom doživljaju, tako da

me uspomene, kad ih jednom prizovem, uhvate i drže kao začaranog.

Mislim da sam tada okrenuo gostioničaru leđa i odlutao u gomilu razbrbljanih prodavaca i seljaka koji su se gurali, ali nisam video ni njega ni njih. Osećao sam, umesto toga, kostima posute staze nekropolisa ispod svojih nogu i video, kroz ploveću rečnu maglu, vitku priliku Vodalusa koji svojoj dragani daje pištolj, a sam poteže mač. Ovom prilikom mi je (žalosna je stvar odrasti) upala u oči ekstravagantnost tog njegovog gesta. On, koji se na stotinu ilegalnih plakata zaklinjao da će se boriti za povratak drevnim vremenima, prastaraj visokoj civilizaciji koju je Urt izgubio, odbacuje delotvorno oružje iz te civilizacije.

U mom sećanju prošlost ostaje nedirnuta; to je možda samo zato što prošlost nigde drugde i ne postoji osim u sećanju. Vodalus je, kao i ja, želeo da opet dozove prošlost, ali je ipak ostajao biće sadašnjosti. To što smo jedino sposobni da budemo ono što jesmo ostaje naš neoprostivi greh.

Da sam tog jutra, dok sam se tiskao kroz gomilu, bio jedan od vas, ljudi čije uspomene postepeno nestaju, nesumnjivo bih odbacio Vodalusa, pa bih zahvaljujući tome izbegao, na neki način, ovu živu smrt koja me drži i sad dok pišem ove reči. Ili je, možda, ipak ne bih izbegao. Da, verovatnije je da ne bih. U svakom slučaju, stara osećanja, kojih sam se tada prisetio, bila su prejaka. Bio sam zarobljen divljenjem prema nečemu čemu sam se u prošlosti divio, kao što muva u ćilibaru ostaje zarobljenica nekog davno iščezlog četinara.

2. ČOVEK U TAMI

Banditova kuća ni po čemu se nije razlikovala od običnih kuća u tom selu. Bila je od lomljenog rudničkog kamena, prizemna, sa solidnim, ne odveć iskošenim krovom od iste te građe. Nekim grubim građevinskim materijalom bili su zazidani i vrata i jedini prozor koji sam sa ulice mogao videti. Sad je pred kućom stajalo stotinak posetilaca vašara, pričajući i pokazujući prstom; iznutra se nije čulo ništa, niti je iz dimnjaka izlazio dim.

"Da li je ovde običaj da se ovako radi?" pitao sam Jonasa.

"Takva je tradicija. Čuo si izreku: 'Jedno predanje, jedna laž i jedna verovatnoća daju jednu tradiciju?'"

"Meni se čini da bi se lako moglo izići. On bi noću mogao da provali kroz prozor, ili kroz sam zid, ili da iskopa tunel. Naravno, ako je očekivao da će mu se nešto ovako desiti - a nema razloga da ne očekuje, ako su ovakve presude česte, a on uhodi za Vodalusa - mogao se snabdeti alatom, a i znatnom količinom hrane i pića."

Jonas odmahnu glavom. "Pre nego što zatvore sve otvore na kući, pretraže je i odnesu svu hranu, alat i svetiljke, a i sve drugo što može biti od neke vrednosti."

Jedan zvonki glas reče: "Pošto smo razumni, kao što sebi laskamo da jesmo, mi, doista, učinimo to." Bio je to alkalde, komandant mesta, koji nam je prišao s leđa, a ni ja ni Jonas nismo primetili njegovo prisustvo u gomili. Poželesmo mu dobar dan, a on nam uzvratil istom učtivošću. Bio je to čovek krupnog, četvrtastog stasa, čije je otvoreno lice bilo naruženo prisustvom nečeg odveć lukavog oko očiju. "Učinilo mi se da sam vas prepoznao, majstore Severijane, pa i u odeći sjajnih boja. Je li nova? Izgleda nova. Ako ne bude zadovoljila kvalitetom, samo mi recite. Trudimo se da održimo poštenje trgovaca koji dolaze na naše vašare. Čisto zbog dobrog posla. Ako vam nije napravio dobru odeću, mi ćemo ga, ma ko da je, bućnuti u reku. Potopimo jednog ili dvojicu svake godine, da se ostali ne opuste suviše."

Zastao je da ustukne jedan korak i osmotri me pažljivije, a onda počne klimati glavom kao da je silno impresioniran. "Dobro vam

odgovara. Moram reći, finu figuru imate. I zgodno lice, takođe, mada možda malo suviše blede, što će se brzo popraviti u našem vrućem severnom vremenom. U svakom slučaju, odelo vam dobro stoji i čini se da će dobro držati. Ako vas neko bude pitao gde ste ga nabavili, recite, na saltuskom vašaru. Od takvih reči štete nema."

Obećah da ću tako govoriti, mada sam u mislima bio daleko više zaokupljen bezbednošću Terminus Esta, koji sam ostavio skriven u našoj krčmi, nego sopstvenim izgledom ili trajnošću ove civilne odeće koju sam kupio od jednog slopmana - prodavca gotove, jeftine, narodne odeće.

"Vi i vaš pomoćnik ste došli da vidite kako ćemo izvući napolje zločinca, pretpostavljam? Grabimo ga čim Mesmin i Sebald donesu stub. Nazvali smo ga 'ovnom za probijanje kapija' kad smo obavestavali narod o svojim namerama, ali, istina glasi, bojim se, da je to samo jedno stablo drveta, i to čak ne veliko - inače bi selo moralo odvojiti prevelik broj ljudi da rukuje njime. Međutim, trebalo bi da obavi posao uspešno. Pretpostavljam da niste čuli o onome što nam se ovde desilo pre osamnaest godina?"

Jonas i ja odmahnusmo glavama.

Alkade se isprsi, na onaj način kako to političari čine kad god uluče priliku da govore više od dve rečenice neprekidno. "Jasno se toga sećam, mada sam bio tek momčić. Bila je to jedna žena. Zaboravio sam kako se zvala, ali mi smo je zvali Majka Pireksija. Zazidali smo je, baš kao ovoga tu, većinom su to i radili isti ovi ljudi i na isti način. Da, ali bio je onaj drugi kraj leta, baš vreme branja jabuka, a to pamtim veoma dobro, jer su ljudi u gomili pili novu jabukovaču, a ja, dok sam gledao, jeo sam svežu jabuku.

I, prođe godina dana", nastavi on, "i u vreme kad su kukuruzi stasali, neko požele da kupi tu kuću. Jer imovina postaje gradska, znate. Tako finansiramo posao, oni koji rade naplate se uzimajući šta god mogu naći, a grad, je l' te, grad uzme kuću i zemljište... Da skratim dugu priču, izrežemo mi jedan balvan za probijanje i probijemo vrata kako valja i treba, misleći da onda uhvatimo metlu, počistimo babine kosti i predamo kuću novom vlasniku." Alkalde zastade i nasmeja se, zabacujući glavu. U tom smehu bilo je nečeg avetinjskog, možda samo zbog toga što se smeh utapao u buku

okolne gomile tako da se činio nečujan.

"Zar nije bila mrtva?" upitah ja.

"Zavisi kako shvatate tu reč. Reći ću ovo: žena zapečaćena u tamu dovoljno dugo može da se pretvori u nešto veoma čudno, nešto slično onim čudovitim bićima koja nalazimo u trulom drvetu, u šumi, tamo gde je drveće veoma veliko. Mi Saltušani smo većinom rudari i naviknuti smo na razne živuljke koji se pod zemljom nađu, ali tog dana smo navalili da bežimo, a onda smo se vratili sa buktinjama. Tom stvorenju se nije dopala svetlost - a ni vatra."

Jonas me dotače po ramenu i pokaza ka jednom komešanju u gomili: ulicom se probijalo nekoliko ljudi sa izgledom rešenosti. Nijedan nije imao šlem niti oklop, ali su neki bili naoružani piletama sa uskom glavom, a ostali batinama sa bronzanim ojačanjem. Veoma su me podsetili na one dobrovoljne čuvare koji su pustili Drotea, Rohea, Eatu i mene u nekropolis pre toliko vremena. Iza tih naoružanih ljudi išla su četvorica noseći to stablo koje je alkalde pomenuo, grubi balvan oko dva pedlja debeo i šest lakata dug.

Pozdravilo ih je združeno uvlačenje vazduha; onda još bučniji talas brbljanja, uz ponešto vedrog klicanja. Komandant mesta je otišao od nas dvojice i preuzeo upravljanje nad daljim postupkom. Naredio je onima koji su imali motke da raščiste izvestan prostor oko vrata zazidane kuće; koristio je svoju vlast. Jonas i ja smo se progurali napred da bolje vidimo, a ljudi su nam se sklanjali s puta.

Ja sam očekivao da će razvaljivanje početi čim razvaljivači zauzmu svoja mesta, bez ikakve ceremonije. Ali to mi je bio račun bez alkaldea. U poslednjem mogućem trenutku on je skočio na prag zazidane kuće, mahnuo šeširom za tišinu i obratio se gomili.

"Dobro došli, posetioci i komšije iz ovog sela! Još će proći vremena koliko da triput čovek uvuče dah u pluća - a onda ćemo razbucati ovu prepreku i izvući napolje bandita Barnoha. Bez obzira na to da li je mrtav ili, kao što imamo dobrih razloga da verujemo - jer nije unutra bio toliko dugo - još živ. Znae šta je učinio. Sarađivao je sa članovima kulta izdajnika Vodalusa, obaveštavao ih o dolascima i odlascima ljudi koji bi mogli postati žrtve kulta! Svi vi sad mislite, i u pravu ste, da za tako gadan zločin ne sme biti milosti. Tako je, kažem ja! Tako je, kažemo svi! Stotine ljudi, možda hiljade,

leže u neobeležanim grobovima zbog ovog Barnoha. A stotine, možda i hiljade, doživeli su sudbinu daleko, daleko goru!

A ipak", nastavi on, "želeo bih da jedan trenutak, pre no što kamenje padne, razmislite. Vodalus je izgubio jednog uhotu. Tražice sebi drugog. Jedne mirne noći, u ne tako dalekoj budućnosti, rekao bih, jedan nepoznati čovek doći će kod jednoga od vas. Sigurno je da će mnogo pričati..."

"Kao ti!" povika neko; nastade opšti smeh.

"Bolje nego ja - ja sam samo prosti rudar, kao što mnogi od vas znaju. Biće mnogo glatkog i uverljivog pričanja, trebalo je da kažem, a biće možda i nešto para. Pre nego što klimnete glavom takvom čoveku, setite se, eto to bih ja hteo, setite se ove Barnohove kuće, kako sad izgleda, sa ovim kamenim kockama na mestu gde bi trebalo da budu vrata. Pomislite da vaša kuća bude bez vrata i bez prozora, a vi unutra."

On nastavi. "Onda pomislite na ovo što ćete videti da Barnohu radimo kad bude izvučen. A kažem vam - naročito vama strancima - da će ovo danas biti samo početak. Biće još da se gleda na vašaru u Saltusu! Za te višednevne događaje zaposlili smo jednog od najboljih profesionalaca iz Nesusa! Gledaćete smaknuće bar dve osobe u formalnom stilu, odsecanjem glave jednim udarcem. Jedna od te dve osobe je žena, zato ćemo upotrebiti stolicu! A to je nešto što mnogi ljudi koji se hvale svojom umnošću i svojim kosmopolitskim obrazovanjem nisu nikad videli. A gledaćete i kako ovog čoveka", alkalde zastade da potapše dlanom kamene kocke, sada suncem obasjane, "ovog Barnoha vodi u smrt stručni vođa! Možda je Barnoh već probio neku rupicu na zidu. To oni često urade i zato on mene možda može čuti."

Pojačao je glas do vike. "Barnoše, ako možeš, sad se zakolji! Jer ako to ne uradiš, zažalićeš što nisi odavno umro od gladi!"

Jedan trenutak vladala je tišina. Ja sam bio na mukama zbog pomisli da ću uskoro morati da primenim našu Umetnost na jednom Vodalusovom sledbeniku. Alkalde je digao desnu ruku iznad glave, a onda ju je odsečnim gestom spustio. "Navalite, momci - srčano!"

Ona četvorica koja su donela probojac odbrojiše sebi jedan, dva, tri, kao da su se o tome unapred dogovorila, i potrčaše ka zazidanim

vratima, ali izgubiše deo zaleta u trenutku kad su prednja dvojica morala da se popnu na stepenik. Balvan udari u kamen, proizvevši potmulu zvuk i nikakav drugi ishod.

"Dobro, momci", ponovi alkalde. "Da pokušamo ponovo. Pokažite im kakvi ljudi odrastaju u Saltusu."

Njih četvorica jurnuše opet. Pri ovom drugom pokušaju oni prednji savladaše stepenik veštije; kamene kocke uglavljene u vrata kao da uzdrhtaše pod udarcem, a iz maltera koji ih je spajao poče izlaziti fina prašina. Pridruži im se dobrovoljac iz gomile, krupna momčina sa crnom bradom, i sad u juriš pođoše sva petorica; tupi udar probojnog balvana nije zazvučao ništa glasnije, ali je bio praćen praskavim zvucima kao od lomljenja kostiju. "Još jedan", reče alkalde.

Tačno je rekao. Pri sledećem udaru pogođeni kamen ulete u kuću, ostavljajući rupu veliku kao ljudska glava. Posle toga probijači se više nisu trudili da hvataju zalet; preostalo kamenje su poizbijali tako što su balvan pokretali samo zamasima ruku. Najzad je otvor bio dovoljan da čovek kroz njega prođe.

Neko koga ranije nisam primetio doneo je buktinje, a jedan dečak odjuri u susednu kuću da ih pripali na kuhinjskoj vatri. Od tog dečaka ih uzeše ljudi naoružani batinama i piletama. Ispoljavajući veću hrabrost nego što sam mislio da je ima u tim lukavim očima, alkalde izvuče ispod košulje kratku batinu i uđe prvi. Mi gledaoci nagrnusmo za oružanima, a pošto smo Jonas i ja bili u prvom redu posmatrača, nas dvojica stigismo tako reći istog trenutka do ulaza.

Vazduh unutra bio je ogavan, daleko gori nego što sam očekivao. Posvuda razlupani nameštaj, kao da je Barnoh pre dolaska zazidatelja zaključao sve svoje ormane i kovčege, a oni sve porazbijali da bi se dočepali njegovih stvari. Na osakaćenom stolu videh ostatke sveće koja je dogorela do samog drveta. Ljudi iza mene su se gurali da uđu, a ja, na svoje iznenađenje, otkrih da im uzvraćam gurajući ih unazad.

U zadnjem delu kuće nastade komešanje - koraci žurni i pometeni - nečiji povik - a onda visoki, neljudski vrisak.

"U'vatili ga!" uzviknu neko iza mene i ja začuh kako se ta vest onda prenosi onima napolju.

Jedan debeljuškasti čovek koji je mogao biti nekakav sitni posednik istrča iz mraka, držeći u jednoj ruci baklju, a u drugoj motku. "S puta! Napolje, svi vi! Izvode ga!"

Ne znam šta sam očekivao da vidim... Možda neko veoma prljavo stvorenje umršene kose. Umesto toga, ugledao sam duha. Nekada je Barnoh bio visok; ostao je visok, ali poguren i vrlo mršav, kože toliko blede da se činilo da svetluca kao sagnjilo drvo. Bio je ćelav, bez brade, bez dlaka; po podne toga dana čuo sam od njegovih stražara da je stekao običaj da sebi čupa dlake. Najgore od svega bile su njegove oči: ispupčene u prostor, činilo se slepe, a crne - kao mrak u dubini njegovih usta. Pre nego što je progovorio okrenuo sam glavu na drugu stranu, ali ipak sam znao da je glas njegov. "Biću slobodan", reče taj glas. "Vodalus! Doći će Vodalus!"

Kako sam tada poželeo da sam nikad nisam bio u zatvoru - jer njegov glas mi je vratio u sećanje sve one dane bez vazduha koje sam proveo čekajući u ublijeti ispod naše kule Matahine. Sanjao sam i ja tako o spasenju koje bi mi Vodalus doneo, sanjao sam o revoluciji koja bi zbrisala ovu izopačenu i životinjski smradnu epohu i ponovo uspostavila onu visoku, blistavu kulturu koja je nekad vladala na Urtu.

A bio sam spasen ne uplivom Vodalusa i njegove vojske iz senke, nego zalaganjem majstora Palaemona - nesumnjivo, i Drotea, i Rohea, i još nekih prijatelja - koji su ubedili bratiju da bi bilo suviše opasno ubiti me, a suviše sramotno poslati me pred sud.

Barnohu spas uopšte neće doći. Pržiću ga usijanim gvožđem ja, koji bi trebalo da budem njegov drug; lomiću ga na točku; konačno ću mu odseći glavu. Pokušah da kažem sebi da je on radio, možda, samo za novac; ali baš tad neki metalni predmet, sigurno čelična glava neke pilete, zveknu o kamen, a meni se učini da čujem kako zveči onaj novčić koji sam od Vodalusa dobio, kako je zazvečao kad sam ga ubacio u prostor ispod kamene podne ploče u onom ruševnom mauzoleju.

Ponekad, kad svu svoju pažnju usredsredimo na uspomene, naše oči, pošto ih ne vodimo, same izdvoje iz mase pojedinosti neki objekat i prikažu ga takvom jasnoćom koja nikad ne bi bila postignuta hotimičnim usredsređenjem. Tako se tad desilo meni. Iz

cele plime lica koja su se borila za mesto pred ulazom u kuću, ja videh samo jedno lice, okrenuto nagore, obasjano suncem. Agijino.

3. ZABAVLJAČEV ŠATOR

Bio je to zaleđeni trenutak, kao da stojimo i Agija i ja i svi oko nas, u nekoj slici, na platnu. Agijino lice i glava malo zabačena; moje oči silno raširene; ostajali smo tako u oblaku ovog seoskog življa u šarenoj odeći i sa raznobojnim zavežljajima u rukama. Onda sam se ja pomakao, a ona je iščezla. Da sam mogao, odjurio bih do nje, ali jedino sam mogao da se guram kroz masu posmatrača, zbog čega mi je bilo potrebno možda stotinu otkucaja srca da stignem do mesta gde se Agija maločas nalazila.

A ona je do tada sasvim nestala; svetina se vrtložila i menjala kao voda pod pramcem čamca. Barnoha su dotle izveli, a on je, zbog sunca, počeo da vrišti. Ščepao sam jednog rudara za rame i, vičući, postavio mu pitanje, ali on maločas nije obratio nimalo pažnju na mladu ženu pokraj sebe i nije imao pojma u kom je pravcu otišla. Onda sam pošao za gomilom koja je pratila zatvorenika, a kad sam se uverio da Agije tu nema, počeo sam, ne znajući šta bih bolje preduzeo, da pretražujem vašarište, da zavirujem u šatre i kioske, da postavljam pitanja seljankama, koje su došle da prodaju mirišljavi kardamomski hleb, i prodavcima vrućeg pečenog mesa.

Sve ovo, sad dok pišem, dok polako ređam petljice izvučene tankom linijom crvenog mastila ovde u Kući apsoluta, zvuči smerno, čak i metodično. Stvarnost je bila u najvećoj mogućoj meri suprotna tome. Jurcao sam preznojen, zadihan, izvikivao pitanja, ali hitao dalje maltene i pre nego što bi kakav odgovor mogao stići. Kao lice viđeno u snu, Agijino lice plovilo je pred mojom uobraziljom: široko, sa ravnim obrazima i blago zaobljenim vrhom vilice, koža sa pegicama, potamnela od sunca, oči izdužene, nasmejane, podrugljive. Zbog čega je došla, nisam mogao ni zamisliti, jedino sam znao da jeste došla i da je onaj čas kad sam je ugledao probudio u meni bolnu uspomenu na njen vrisak.

"Da li ste videli ženu ovoliko visoku, sa kestenjastom kosom?" Mnogo puta sam te reči ponovio, kao onaj duelist koji je ponavljao "Kadrou od Sedamnaest kamenova"; najzad je taj niz postao besmislen kao pesma zrikavaca.

"Jesmo. Svaku mladu seljančicu koja je prošla."

"A 'el znaš kako s' zove?"

"Žena, može, mogu ženu da vam nabavim."

"A gde si je ti izgubio?"

"Ne brini se, pronaći ćeš je uskoro. Nije ovaj vašar dovoljno veliki da iko ostane dugo izgubljen. Zar vas dvoje niste ugovorili neko mesto gde ćete se sastati? Popij mog čaja - izgledaš tako umoran."

Dadoh se u petljanciju da izvučem novčić.

"Ne moraš da plaćaš, prodajem i ovako dovoljno. Pa, dobro, ako navaljuješ. Košta samo jedan ael. Izvoli."

Ta stara žena se mašila za džep kecelje, gde je čuvala čitavu poplavu novčića, a onda je pljusnula čaj, šišteći vreo, iz čajnika u šolju od pečene zemlje i ponudila mi slamku od nekog mutnosrebrnastog metala. Odmahivanjem ruke pokazah da slamku neću.

"Čista je. Sve operem posle svake mušterije."

"Nisam navikao na njih."

"Onda pazi na rub čaše - biće vruć. Jesi li pogledao kod mesta za prodaju stoke? Biće tamo mnogo sveta."

"Jesam." Bio je to mate-čaj, mirišljiv, malčice gorak.

"Da li ona zna da je tražiš?"

"Mislim da ne zna. Čak i ako me je videla, verovatno me nije prepoznala. Ja ne... ne nosim svoju uobičajenu odeću."

Stara žena frknu i ćušnu jednu zalutalu kovrdžu sede kose natrag pod maramu. "Na saltuskom vašaru? Pa jasno da ne nosiš! Svako na vašar iziđe u svojoj najboljoj odeći, pa će to i svaka pametna devojka razumeti. Nego, jesi li pogledao dole kod vode gde drže onog zatvorenika u lancima?"

Odmahnuh glavom. "Izgleda da je nestala."

"Ali ti nisi odustao. Vidim po načinu kako gledaš prolaznike, a ne mene. Pa, to ti je dobro. Naći ćeš ti nju, mada narod priča da su se u poslednje vreme nadešavale čudne stvari. Uхватili su zelenog čoveka, znaš? Drže ga eno tamo gde vidiš onaj šator. Ljudi kažu da zeleni ljudi znaju sve, ali samo treba da ih nateráš da govore. Onda, to sa katedralom. Valjda si to čuo?"

"Sa katedralom?"

"Čula sam prepričavanje da to nije onakva katedrala kakvu vi iz grada smatrate 'pravom' - znam da si iz grada po načinu kako piješ čaj - ali mi oko Saltusa nikad nismo drugu katedralu, sem te, videli, a i lepa je bila, zidovi sa prozorima, svileni, sa okačenim svetiljkama, a svila u boji. Ja, lično, nisam pobožna - u stvari, mislim da, ako Pankreator ne mari nimalo za mene, neću ni ja mariti za njega, a i što bih? Ipak, sramota je to što su one uradile, ako jesu uradile to što se priča protiv njih. Zapalile katedralu, znaš."

"Govoriš li o katedrali Pelerinki?"

Stara žena mudro klimnu. "Eto, dabome, i tebi je izletelo. Praviš istu grešku kao one. Nije to bila katedrala Pelerinki nego katedrala Kandže. Što će reći, nije pripadala njima i zato nisu one imale pravo da je spale."

Ja za sebe promrmljah: "Ponovo su raspirile onu vatru."

"Molim lepo", reče stara, okrenuvši jedno uvo ka meni, "to ti nisam čula."

"Rekoh, zapalile. Sigurno im se zapalio onaj slamni pod."

"Tako sam i ja čula. A one su samo stajale po strani i gledale katedralu kako gori. Odletela je u visinu, na Beskonačne pašnjake Novog sunca, znaš."

Na suprotnoj strani te vašarske uličice jedan čovek počeo da lupa po bubanju. Kad je napravio pauzu u dumbaranju, ja rekoh: "Znam da su izvesne osobe tvrdile da su videle kako se katedrala diže u vazduh."

"Pa i digla se, jašta. Kad je moj mali sestrić čuo za to, bio je pola dana kao zanesen. Onda je lepio hartiju, i napravio nešto nalik na šešir, i držao to iznad moje peći, i to se diglo uvis, a on je zaključio da se tako isto digla i katedrala i da u tome nema nikakvog čuda, nikakvog čuda uopšte. Ovo pokazuje šta znači biti budala - nije mu palo na pamet da su stvari u svetu postavljene upravo tako da bi se katedrala mogla podići. Ne vidi Ruku u prirodi."

"Nije lično gledao?" upitah. "Hoću reći, katedralu?"

Nije me shvatila. "Ma gledao ju je desetak puta, ako ne i više, kad su prolazile ovamo."

Naš razgovor preseče dernjava onoga sa bubnjem; ritmično je napevao, slično kao nekad doktor Talos, ali promuklije i bez one

doktorove pakosne domišljatosti. "Zna sve! Zna svakog! Zelen k'o ogrozd! Vidite sami!"

(Nametljivi zvuk bubnja: BUM! BUM! BUM!)

"Smatraš li da bi zeleni čovek znao gde je Agija?"

Stara se osmehnu. "A tako se ona zove, a? Sad ću znati, ako je iko pomene. Zeleni bi mogao znati. Imaš pare, što ne probaš kod njega?"

Stvarno, zašto ne probam, pomislio sam.

"Doveden iz džungle na Severu! Nikad ne jede! Ista sorta kao žbunje, ista sorta kao trava!" BUM! BUM! "Budućnost, prošlost - za njega je ista stvar!"

Videći da se približavam vratima njegovog šatora, bubnjar prekide galamu. "Samo aesa, da ga vidite. Dva, da s njim razgovarate. Tri, da budete nasamo s njim."

"Sam, s njim, koliko dugo?" upitao sam, izdvajajući tri bakarna aesa. Ironični osmeh pređe bubnjarevim licem. "Koliko god želite." Dadoh mu pare i stupih unutra.

Jasno je bilo da vlasnik ne očekuje da ću ja dugo ostati unutra; zato sam očekivao neki jak smrad ili nešto jednako neugodno. Ali osećao se samo vrlo blag miris nalik na seno koje je duže odstojalo. U središtu šatre, u prašinom istačkanom mlazu sunčeve svetlosti koja je bila puštena kroz otvor na platnenom krovu, sedeo je čovek boje bledeg žada, lancem vezan. Bio je obučen u suknjicu, nalik na kilt, od lišća koje je već bledele; pored njega je stajao zemljani ćup do vrha napunjen bistrom vodom.

Jedan trenutak smo ćutali. Stajao sam i gledao ga. On je sedeo i gledao u tlo. "To nije boja", rekoh ja. "A ne bih rekao ni da je bojeno natapanjem. A dlaka na sebi nemaš ništa više nego onaj koga su jutros pred mojim očima izvukli iz zapečaćene kuće."

Digao je pogled ka meni, opet ga spustio. Čak i beonjače njegovih očiju imale su zelenkastu nijansu.

Pokušao sam da ga izazovem. "Ako si stvarno biljka, trebalo bi da ti kosa bude trava."

"Ne." Glas mu je bio mek, spasen od ženstvenosti samo svojom dubinom.

"Znači, jesi biljka? Koja govori?"

"Ti nisi seljak."

"Pre neki dan sam otišao iz Nesusa."

"Sa nekim obrazovanjem."

Pomislio sam na majstora Palaemonta, pa na majstora Malrubiusa, pa na moju jadnu Teklu i slegnuo ramenima. "Umem da čitam i pišem."

"A ipak ne znaš ništa o meni. Nisam pričajuća biljka, što bi trebalo i sam da vidiš. Čak i kad bi neka biljka pošla onim jednim evolucionim putem, od mnogo miliona mogućih, koji vodi ka inteligenciji, nemoguće je da bi svojim oblikom sačinila duplikat, od drveća i lišća, ljudske forme."

"Isto bi se moglo kazati i za kamen, a ipak postoje kipovi."

I pored izraza očajanja na licu (a to lice bilo je daleko tužnije nego lice moga prijatelja Jonasa), nešto povuče uvis uglove njegovih usana. "To je lepo rečeno. Nemaš naučnog obrazovanja, ali si bolje naučen nego što shvataš."

"Naprotiv, sve moje obrazovanje bilo je naučno - mada nije imalo nikakve veze sa tim fantastičnim spekulacijama. Šta si ti?"

"Veliki prorok. Veliki lažov, kao i svaki čovek čije je stopalo u klopci."

"Ako mi kažeš šta si, potrudiću se da ti pomognem."

Pogledao me je; bilo je to kao da je neka visoka trava otvorila oči i pokazala ljudsko lice. "Verujem ti", reče on. "Kako to da baš ti od svih stotina ljudi koji dolaze u ovaj šator poznaješ saosećanje?"

"O saosećanju nemam pojma, ali mi je usađeno poštovanje za pravdu, a dobro poznajem i alkaldea ovog sela. I zeleni čovek je čovek; a ako je rob, njegov vlasnik mora pokazati kako je dopao ropstva i kako je on postao njegov vlasnik."

Zeleni reče: "Budala sam, valjda, što ti poklanjam ikakvo poverenje. A ipak, činim to. Ja sam slobodan čovek koji je doputovao iz vaše budućnosti da ispituje vašu epohu."

"To je nemoguće."

"Ta zelena boja koja toliko zbunjuje vaš narod je samo ona materija koju nazivate žabokrečinom. Promenili smo je, tako da sad može da živi u našoj krvi, i tom intervencijom smo najzad okončali, sklapanjem mira, dugu borbu ljudskog roda protiv sunca. U nama te

biljčice žive i umiru, a naša tela se hrane njima i njihovim mrtvim jedinkama, tako da nam druga hrana nije potrebna. Došao je kraj svim gladovanjima i svakom trudu oko uzgajanja hrane."

"Ali morate imati sunce."

"Da", reče zeleni čovek. "A ja ga ovde nemam dovoljno. Dan je blistaviji u mom vremenu."

Ta jednostavna rečenica oduševila me je kao ništa drugo još od mog prvog pogleda na kapelu bez krova u Razbijenom dvoru u našoj Citadeli. "Znači Novo sunce će doći, kao što je i predskazano", rekoh, "a Urt će dobiti svoj drugi život - ako je istina to što govoriš."

Zeleni zabaci glavu i nasmeja se. Mnogo kasnije u životu čuo sam kako se smeje zver alzabo kad krstari snežnim visoravnima; jeziv je taj smeh, ali smeh zelenog čoveka bio je grozniji i ja uzmakoh od njega. "Nisi ti ljudsko biće", rekoh ja. "Nisi sada, ako si uopšte ikad i bio."

Opet se nasmejao. "Eto, a ja se ponadao da će od tebe biti nešto. Baš sam jadan stvor. Mislio sam da sam se pomirio s tim da ću umreti među jednim narodom koji je samo hodajuća prašina; ali pri prvom, najmanjem zračku nade, svu sam pomirenost izgubio. Ja sam pravi čovek, prijatelju. A ti nisi, a ja ću kroz nekoliko meseci biti mrtav."

Prisetih se njegove sorte. Koliko puta sam gledao kako vetar razbija zamrznute stabljike letnjeg cveća o zidove raznih mauzoleja u našem nekropolisu. "Razumeo sam te. Idu topli dani, sunčani, ali kad im dođe kraj i tebi će biti kraj. Proizvedi semenke dok još možeš."

Uozbiljio se. "Ne veruješ mi, čak ne shvataš ni to da sam čovek kao i ti, a ipak osećaš sažaljenje prema meni. Možda si u pravu, možda je nama došlo neko novo sunce i zato što je došlo, mi smo to zaboravili. Ako ikad budem uspeo da se vratim u moje doba, pričaću njima, tamo, o tebi."

"Ako si stvarno iz budućnosti, zašto se ne spaseš odlaskom napred, svome domu?"

"Zato što sam, kao što vidiš, vezan lancem." On ispruži ka meni nogu, tako da sam mogao videti gvozdeni okov oko skočnog zgloba njegovog stopala. Njegovo meso boje berila bilo je, oko gvozdenog

obruča, nabreklo; viđao sam da se kora drveta nadima oko gvožđa na taj način, kad neko drvo proraste kroz gvozdeni prsten.

Otvori se viseće platno na ulazu šatre i onaj bubnjar gurnu glavu unutra. "Još ste tu? Imam druge napolju." Značajno pogleda zelenog čoveka, pa se povuče.

"On hoće da kaže da te moram oterati, inače će mi zatvoriti onaj prorez gore kroz koji mi stiže sunčeva svetlost. One koji plaćaju da me vide rasterujem tako što proričem njihovu budućnost, pa ću proreći i tvoju. Sad si mlad i jak, ali pre nego što se ovaj svet okrene još deset puta oko sunca, postaćeš manje jak i nikada nećeš povratiti onu snagu koju imaš sad. Ako ti se budu rađali sinovi, stvaraćeš sebi neprijatelje. Ako..."

"Dosta!" rekoh ja. "To što mi pričaš samo je sudbina svih ljudi. Daj mi istinit odgovor na samo jedno pitanje, pa ću otići. Tražim jednu ženu po imenu Agija. Gde ću je naći?"

Na trenutak je izvrnuo oči nagore tako da se između kapaka video samo uzani polumesec bledozelene boje. Prođoše, kroz zelenoga, laki drhtaji; on ustade i ispruži ruke, pri čemu je prste širio kretnjom kao da rastu grančice. Polagano reče: "Iznad tla."

Drhtaji su prestali i on je opet seo; sad je izgledao stariji i bleđi nego pre.

"Znači, samo si varalica", rekoh mu, okrećući se da odem. "A ja sam bio glupak što sam ti, makar i tako malo, poverovao."

"Ne", prošaputa zeleni. "Čuj. Dolazeći ovde, prošao sam kroz celu vašu budućnost. Neki njeni delići ostaju sa mnom, mada mnogo zamućeni. Rekao sam ti samo istinu - a ako si zaista prijatelj ovdašnjeg alkaldea, reći ću ti još nešto, što možeš njemu preneti, nešto što sam saznao iz pitanja onih koji su dolazili da ispituju mene. Postoje naoružani ljudi koji nameravaju da oslobode čoveka po imenu Barnoh."

Izvadio sam iz jahačke torbe na svom opasaču belegiju i udario njome po vrhu šipke koja je bila pobodena u zemlju i za koju je bio vezan lanac - tako da se belegija prelomila na dva dela. Polovinu dadoh zelenome. Tokom jednog trenutka nije shvatao da u ruci drži kamen za oštrenje. Onda videh kako u njemu razrasta saznanje;

izgledao je, u svojoj velikoj radosti, kao da se širi i rasklapa, kao da se već razbaškario u sjajnijoj svetlosti njegove ere.

4. BUKET

Izlazeći iz zabavljačeve šatre, na trenutak sam digao pogled ka suncu. Zapadno obzorje već se bilo popelo do polovine neba, pa i više; kroz jednu smenu vremena, ili manje, kucnuće čas za moj nastup. Agije nigde nije bilo, a sva nada da ću je stići izgubljena je u onom mom frenetičnom jurcanju kroz vašar; za utehu sam, ipak, imao proročanstvo zelenog čoveka, koje sam protumačio kao tvrdnju da ćemo se Agija i ja sresti pre nego što bilo ko od nas dvoje umre, a takođe i pomisao da je Agija bila došla da gleda kako Barnoha izvlače na svetlost dana, te da bi, sledstveno tome, mogla doći i da gleda pogubljenje Morvene i kradljivca stoke.

Takva razmišljanja su me zaokupljala neko vreme dok sam se vraćao ka krčmi. Ali zamenjena su, pre nego što sam stigao do sobe koju sam delio sa Jonasom, uspomename o Tekli o mom proizvođenju u kalfu; spomeni su bili nadahnuti okolnošću da sam sad morao skinuti svoju građansku odeću i obući fuligin moje gilde. Iako još nisam mogao videti ni ogrtač koji je visio o klinu u sobi, a ni Terminus Est koji je mirovao skriven ispod madraca, ti predmeti su me već navodili na takva razmišljanja - tolika je bila njihova moć prizivanja asocijacija.

Svojevremeno, dok sam još imao dužnost da ispunjavam Tekline želje, zabavljalo me je to što sam veliki deo njenog istupanja, a osobito početak, mogao da predvidim na osnovu prirode poklona koji sam, dolazeći u ćeliju, nosio sa sobom. Ako joj donesem neku omiljenu hranu ukradenu iz kuhinje, na primer, Tekla krene sa opisima nekog obroka u Kući apsoluta, a od vrste hrane koju sam doneo zavisi i koji će obrok ona opisivati: ako sam doneo meso, ona opisuje neki sportski ručak, pre koga se odozdo, iz klanice, čuje kričanje i trubljenje divljači koja je pohvatana živa, pominje i dečje nestašluke, sokolove i lovne leoparde; ako sam doneo slatkiše, ona opisuje neki privatni obrok kod jedne od velikih šatlana, priređen za samo nekoliko prijateljica, divno prislan, natopljen ogovaranjem; ako donesem voće, onda sledi priča o baštenskoj zabavi u sumrak u ogromnom parku Kuće apsoluta, uz svetlost hiljadu buktinja i nastup

žonglera, glumaca, plesača i upotrebu pirotehnike, sve da bi atmosfera bila živahnija.

Jela je često sedeći, ali isto toliko često i stojeći, praveći ta svoja tri koraka s jednog na drugi kraj ćelije, držeći tanjir u levoj, a gestikulirajući desnom rukom. "Ovako, Severijane, sve poleti u nebo, koje odzvanja, i rasipaju se iskre zelene i magenta-boje, a tamnocrvene pucaju kao gromovi!"

Ali njena jadna šaka je teško mogla prikazati uzlet tih raketa na visinu mnogo veću od njene, jer ni plafon ćelije nije bio mnogo viši od nje, silno visoke.

"Ali, dosađujem ti. Maločas kad si mi doneo ove breskve izgledao si tako srećan, a sad nećeš ni da se osmehneš. Posredi je prosto to da mi prija, ovde, da se sećam tih stvari. Kako ću uživati kad sve to ponovo vidim!"

Meni, dabome, nije bilo dosadno. Samo me je obuzimala tuga što sam video nju, ženu još mladu i obdarenu lepotom zastrašujuće vrste, tako zatvorenu...

Jonas mi je pomagao, dizao je pokrivku sa Terminus Esta kad sam ušao u našu sobu. Nalio sam sebi jedan vrč vina. "Kako se osećaš?" upita on.

"A ti? Tebi je, ipak, prvi put."

Slegnuo je ramenima. "Ja samo donosim stvari. Ti si ovo već radio? Tako mlad izgledaš, da mi je palo na um da se to zapitam."

"Da, već sam to radio. Nikada jednoj ženi."

"Misliš li da je nevina?"

Skidao sam košulju; čim sam oslobodio ruke, potapkao sam lice košuljom, onda odmahnuo glavom. "Siguran sam da nije. Sinoć sam sišao da razgovaram s njom - drže je u lancima pokraj same vode, gde su mušice gadne. Pričao sam ti o tome."

I Jonas posegnu da uzme vino; njegova metalna šaka zveknu u susretu sa vrčem. "Rekao si mi da je lepa i da ima crnu kosu kao..."

"Kao Tekla. Ali Morvenina kosa je ravna. Teklina je kovrdžava."

"Kao Tekla, koju si, izgleda, voleo kao što ja volim tvoju prijateljicu Jolentu. Priznajem da si imao mnogo više vremena za zaljublivanje nego ja. Takođe si mi rekao da je ona kazala kako su joj muž i dete umrli od neke bolesti, verovatno od rđave vode. Muž je bio znatno

stariji od nje."

Uzvratih: "Otprilike tvojih godina, rekao bih."

"A tamo se nalazila i neka starija žena koja je takođe želela tog čoveka i koja sad muči zatvorenicu."

"Samo rečima." U našoj gildi jedino šegrti nose košulje. Navukao sam pantalone, zatim obukao svoj ogrtač (čija je boja bila fuligin, crnja od crne) preko golih pleća. "Klijenti koje vlasti na taj način izlože obično budu kamenovani. Kad ih mi vidimo, u modricama su, često i bez ponekog zuba. Po neki put imaju slomljene kosti. Žene budu silovane."

"Ma, kažeš da je lepa. Možda narod misli da je nedužna. Možda su imali sažaljenja prema njoj."

Dohvatio sam svoju palošinu, potegao je, pustio da mekane korice padnu. "Nevini imaju neprijatelje. Oni se nje boje."

Iziđosmo zajedno.

Kad sam u krčmu, nedavno, ušao, morao sam se gurati kroz gomilu vinopija. Sad se gomila sama otvorila preda mnom. Na licu sam imao svoju masku, a Terminus Est sam nosio bez korica, preko ramena. Napolju, zvuci vašara su se utišavali dok smo nas dvojica odmicala napred; najzad ostade samo šapat, kao da hodamo kroz neku lisnatu divljinu.

Pogubljenja su imala biti obavljena u samom središtu prostora za svečanosti i tamo se već sakupila napeta gomila. Pokraj platforme za pogubljenje stajao je kaluđer u crvenom, stežući u šakama svoj formularijum; bio je star, kao i većina njih. Pored njega je stajalo dvoje zatvorenika, a oko njih oni ljudi koji su izveli Barnoha. Alkalde je bio u svojoj službenoj odeždi - žutoj, sa zlatnim lancem.

Po prastarom običaju, mi ne smemo ići stepenicama (mada sam viđao majstora Gerlousa da se pomaže mačem kako bi lakše skočio na platformu, u dvorištu pred Kulom zvonarom). Vrlo je moguće da sam ja bio, od svih prisutnih, jedini koji je znao za tu tradiciju; ali nisam je prekršio, a iz gomile se ote veliki urlik, kao glas kakve zveri, kad sam skočio i kad je ogrtač zalepršao oko mene.

"Inkreatore", poče taj "kalodero" čitati, "nama je poznato da ovi koji će ovde umreti nisu u tvom oku ništa više zli nego mi. Njihove su ruke krvava. I naše."

Pregledao sam panj. Dobro je znano koliko su loši panjevi koji se koriste izvan neposrednog nadzora naše gilde: preširoki, pretvrđi, udubljeni. Ovaj panj je i predobro odgovarao prvim dvema tačkama tog poslovičnog opisa, ali je, milošću svete Katarine, bio zapravo malčice ispupčen; drvo je bilo idiotski tvrdo, ali sam imao sreće utoliko što su se preda mnom nalazili jedan muškarca i jedna žena, a to je značilo da ću moći da upotrebim po jednu svežu oštricu za svakog.

"...voljom tvojom može se desiti da oni do tog časa toliko pročiste svoj duh, da zasluže tvoju naklonost. Onda mi, koji danas prolivamo njihovu krv, ali koji ćemo se morati sa njima suočiti..."

Zauzeo sam svoju pozu, stao sam razmaknutih stopala, a oslonjen na mač, kao da sasvim kontrolišem ovu ceremoniju, mada u stvari nisam znao ko je od njih dvoje izvukao kraću traku.

"Ti, heroj koji će uništiti crnog crva što proždire sunce; ti pred kim se nebesa razmiču kao zavese; ti od čijeg daha će se sparušiti divovi Erebus, Abaja i Scila, koji se pod talasom valjaju; ti koji podjednako živiš i u ljusci najmanjeg semena u najdaljoj šumi, semena koje se otkotrljalo u mrak gde ga nijedan čovek ne vidi." Stepenicama je dolazila žena Morvena, ispred nje alkalde, iza nje čovek sa jednim gvozdenim ražnjem kojim ju je ubadao i prisiljavao da ide. Neko iz gomile doviknu jedan nepristojan predlog.

"...imaj milosti prema onima koji nisu imali milosti. Imaj milosti prema nama koji je sad nećemo imati nimalo."

Time je kaluđer završio, a onda progovori alkalde. "Najodvratnije, najneprirodnije..."

Utanjenim glasom je to govorio, glasom koji se sasvim razlikovao i od njegovog normalnog razgovornog tona i od one retoričke postavke glasa koju je upotrebio za govor pred Barnohovom kućom. Nekoliko trenutaka sam ga slušao rasejano (pogledom sam u gomili tražio Agiju), a onda mi pade na pamet da je alkalde uplašen. Moraće iz neposredne blizine da gleda sve što će žrtvama biti učinjeno. Osmehnuo sam se, mada je moja maska to prikrila.

"...uvažavanja prema tvom polu. Ali ćeš biti žigosana i po levom i po desnom obrazu, biće ti noge polomljene i glava odsečena."

(Ponadao sam se da su imali dovoljno mozga da se na vreme

dosete da će biti potreban gorionik sa ćumuruom.)

"Na osnovu ovlašćenja za visoku pravdu koje je dopuštenjem autarhovim spušteno u moju nevrednu ruku - dopuštenjem autarha, čije su misli muzika za njegove podanike - ja sada proglašavam... ja sada proglašavam..."

Bio je zaboravio. Šapnuh mu reči: "Da ti je došao čas."

"Ja sada proglašavam da ti je došao čas, Morvena."

"Ako imaš neku molbu za Pomiritelja, Koncilijatora, izgovori je u svom srcu."

"Ako imaš neku molbu za Pomiritelja, izgovori je."

"Ako imaš neki savet za one koji su od majke rođeni, neće biti za takav savet glasa, posle ovog trenutka."

Alkaldeu se vraćala samokontrola i on je sve, pa i to poslednje, uspešno izgovorio.

Morvena reče, razgovetno, ali ne jakim glasom: "Znam da većina vas misli da sam kriva. Nedužna sam. Nikad ne bih učinila te grozne stvari za koje ste me optužili."

Gomila se poče primicati da je čuje.

"Mnogi od vas su svedoci da sam volela Stahija. Volela sam i dete koje mi je Stahi dao."

Jedna mrlja boje privuče moj pogled, purpurnocrna na jakoj prolećnoj sunčanoj svetlosti. Bio je to žalilački buket ruža, napravljen kao da je namenjen da ga neki mutavac nosi na pogrebu. Buket je donosila Euzebija, žena koju sam video kako dodijava Morveni na obali reke. Gledao sam je, sad, kako oduševljeno udiše miris ruža, a onda upotrebljava njihove bodljikave stabljike da bi sebi otvorila put kroz gomilu; najzad stade uz samu platformu. "Ove su za tebe, Morvena. Umri pre nego što uvenu."

Tupim vrhom moje palošine zalupah po daskama za tišinu. Morvena reče: "Onaj dobri čovek koji je pročitao molitve za mene i koji je sa mnom razgovarao pre nego što sam dovedena ovamo molio se da ja vama oprostim ako stignem do blaženstva pre vas. Nikada do sada nisam imala moć da uslišim neku molitvu, ali njegovu ću uslišiti. Opraštam vam sada."

Euzebija je zaustila da opet nešto govori, ali je ja ućutkaj jednim pogledom. Pokraj nje mahnu rukom neki krezubi, iscereni čovek, i ja,

trgnuvši se malčice, prepoznah Hetora.

"Jesi li spreman?" upita me Marvena. "Ja jesam."

Jonas je upravo postavio kofu punu blistavog ugljevlja na platformu. Iz žara je virilo nešto za šta sam mogao pretpostavljati da je drška gvođenog žiga sa nekim odgovarajućim natpisom; ali stolice nije bilo na vidiku. Upiljih se u alkaldea, nastojeći da mi to bude značajan pogled.

Mogao sam isto tako gledati i drveni stub. Najzad sam progovorio: "Imamo li stolicu, vaša visosti?"

"Poslao sam dvojicu da je donesu. I konopac."

"Kada?" (Gomila je počinjala da se komeša i da mrmlja.)

"Pre nekoliko trenutaka."

Prethodne večeri ubeđivao me je da će sve biti spremno, ali sad nije bilo svrhe da ga na to podsećam. Kasnije sam se uverio da nema nikog ko je toliko sklon greškama na gubilišnoj platformi kao prosečan seoski zvaničnik. On se rastrže između žarke želje da bude u središtu pažnje (što je, pri pogubljenju, položaj njemu nedostupan) i sasvim opravdanog straha da nema ni sposobnosti ni uvežbanosti da se drži kako treba. U devetnaest slučajeva od dvadeset bolje će se ponašati i najplašljiviji klijent dok se penje stepenicama potpuno svestan da će mu sad biti iskopana oba oka. Čak se i na bojažljivog monaha, koji nije navikao na ljudsku vrevu i koji je do suza smeran, možeš više osloniti.

Neko doviknu: "Ajde više to!"

Pogledah Marvenu. Sa iscrpljenim licem i čistim tenom, tužnim očima i krupnim, tamnim očima, bila je zatvorenica koja bi mogla pobuditi sasvim nepoželjna osećanja saučešća u masi.

"Mogli bismo je staviti da sedi na panju", rekao sam alkaldeu. Nisam mogao doleteti da ne dodam: "Ionako je za to pogodniji."

"Nemamo čime da je vežemo."

Pošto sam već izrekao i previše primedaba, nisam dodao i svoje mišljenje o onima čiji zatvorenici moraju biti vezani.

Umesto toga, položio sam Terminus Est na daske iza panja, naterao Morvenu da sedne, podigao obe ruke u znak drevnog pozdrava, zatim, stežući njene šake svojom levom rukom, utisnuo žig u jedan, pa u drugi obraz, najzad podigao visoko u vazduh to

gvožđe koje je bilo maltene u belom usijanju. Vrisak je na trenutak utišao gomilu; sad zaurlaše.

Alkalde je stao uspravnije i kao da je postao nov čovek. "Daj, neka je vide", reče on.

Bio sam se nadao da ću to izbeći, ali sad pomogoh Marveni da ustane. Držao sam je za desnu šaku i mi, kao da smo učesnici u nekoj seoskoj igranci, načinismo spori, formalni obilazak platforme. Heter je bio izvan sebe od oduševljenja; iako sam nastojao da iz svoje svesti isključim zvuk njegovog glasa, čuo sam ga kako se ljudima oko sebe hvali da je moj poznanik. Euzebija diže buket ka Morveni kao da hoće da joj ga da, govoreći: "Evo ti, biće ti potreban uskoro."

Kad smo obišli gubilišnu platformu jedanput, pogledao sam alkaldea; onda je prošlo neko vreme dok se on čudio zašto li je došlo do zastoja, ali najzad dobih od njega znak da nastavim.

Morvena prošaputa: "Hoće li biti brzo svršeno?"

"Već je skoro gotovo." Usmerio sam je da opet sedne na panj, dohvatio svoj mač. "Sklopi oči. Pokušaj da imaš na umu da su već umrli skoro svi koji su ikad živeli, pa čak i Pomiritelj, koji će ustati kao Novo sunce."

Njeni blede očni kapci sa dugim trepavicama se spustiše, tako da nije videla dizanje mača. Blesak čelika opet utiša gomilu, a kad je tišina bila potpuna, ja pljoštimize grunuh palošinom po njenim butinama; čuo se pljesak po mesu, ali, još glasnije, zvuk lomljenja butnih kostiju, razgovetno pras! pras! kao kad bokser koji pobeđuje zada brzo udarac levom pa desnom. Ostala je Morvena još tren u sedećem položaju na panju, onesveščena, ali još ne padajući; a ja u tom trenutku zakoračih unazad i odsekoh joj glavu onim glatkim, vodoravnim udarcem koji je za izvođenje toliko teži od udarca nadole.

Ako ću biti baš iskren, priznaću da sam, tek kad sam video kuljanje uvis vodoskoka krvi i čuo tup udar glave o platformu, znao da mi je uspelo. Bio sam, i ne znajući, nervozan koliko i alkalde.

To je trenutak kada, opet po prastaraj tradiciji, uobičajeno dostojanstvo gilde može biti zamenjeno izvesnim opuštanjem. Došlo mi je da se smejem i da veselo skakućem unaokolo. Alkalde me je

drmao za rame i brbljao baš onako kako se meni brbljalo; nisam baš čuo šta priča - neke vesele gluposti. Digao sam visoko i mač i odsečenu glavu koju sam držao za kosu, pa sam tako stao da paradiram po platformi ukруг. I to ovog puta ne samo jedan krug, nego dva, tri, četiri obilaska. Digao se neki povetarac i isprskao moju masku, ruku i gola prsa skerletnim kapljicama. Gomila je dobacivala svoje neizbežne dosetke: "O's da ošišaš tako i moju ženu (muža)?" "Pola merice kobasica kad to obaviš." "Je l' može meni njen šešir?"

Smejao sam im se i odglumio da ću baciti glavu među njih, kad me neko povuče za skočni zglob. To je bila Euzebija i ja sam i pre njene prve reči znao da je obuzeta onom neodoljivom potrebom da govori, koju sam često opažao kod klijenata u našoj kuli. Oči su joj iskričile uzbuđenjem, a lice joj je bilo izobličeno od napora da privuče moju pažnju, tako da je izgledala istovremeno i starija i mlađa nego ranije. Nisam uspevaao da razaberem šta više, pa sam se nagnuo da čujem.

"Nevina! Bila je nevina!"

Nije bio pravi trenutak da objašnjavam da ja nisam bio sudija Morveni. Samo klimnuh glavom.

"Otela je Stahija - od mene! Sad je mrtva. Razumeš? Uopšte nije bila kriva, ali ja se tako radujem!"

Opet sam klimnuo i krenuo u novi obilazak platforme, držeći glavu u ruci.

"Ja sam je ubila!" zavrišta Euzebija. "Nisi ti...!"

Ja joj odozgo doviknuh: "Ako ti je tako po volji!"

"Nedužna! Zнала sam je - tako pažljiva. Zadržala bi ona nešto u rezervi - otrov za sebe! Bila bi mrtva pre nego što je ti dohvatiš."

Hetor je zgrabi za ruku i pokaza prstom ka meni. "Moj gospodar! Moj! Moj sopstveni!"

"Znači, ubica je neko drugi. Ili je ipak bila bolest..."

Povikah: "Jedino Demijurgu pripada sva pravda!" Gomila je još i sad hučala, mada nešto tiše nego pre.

"Ali ukrala mi je Stahija, a sada je nema." I glasnije nego ikad: "O, divote! Sada je nema!" To rekavši, Euzebija zagnjuri lice u buket kao da hoće da ispuni svoja pluća, do prskanja, zagušljivo jakim mirisom ruža. Ubacio sam Morveninu glavu u koš koji ju je čekao i obrisao

oštricu mača komadom skerletnog flanela koji mi je Jonas dodao. Kad sam opet primetio Euzebiju, ležala je, opružena beživotno, u krugu posmatrača.

Tad njenom padu nisam pridao neki poseban značaj, mislio sam da je Euzebiju možda srce izdalo zbog prevelike radosti. Kasnije tog popodneva alkalde je naredio da apotekar pregleda taj njen buket, a ovaj je među laticama našao neki jak, ali rafinovan otrov koji nije umeo da prepozna. Morvena ga je, pretpostavljam, morala imati u šaci kad je stupala uz stepenike i sigurno ga je bacila u cveće dok sam je vodio po gubilištu posle žigosanja.

Dozvolite mi da ovde zastanem i da sa vama razgovaram kao um sa umom, iako smo, možda, razdvojeni eonskom provalijom. Premda ovo što sam dosad napisao - od zaključane kapije do saltuskog vašara - obuhvata glavninu mog odraslog života, a ono što preostaje da napišem odnosi se na još samo nekoliko meseci, imam imam osećaj da još ni polovinu svog pripovedanja nisam stavio na hartiju. Pa da ne bih ispunio biblioteku veliku poput one kod staroga Ultana, preskočiću (to vam sad kažem otvoreno) mnoge stvari. Opisao sam pogubljenje Agijinog brata blizanca Agilusa zato što je to bilo od značaja za moju priču, a Morvenino zato što je bilo okruženo neobičnim okolnostima. Neću pripovedati o drugim smaknućima, osim ako su od neke posebne važnosti. Ako nalazite oduševljenje u tuđem bolu i tuđoj smrti, malo ćete zadovoljstva dobiti od mene. Neka bude dovoljno da kažem da sam nad kradljivcem stoke obavio propisane zahvate, koji su se okončali njegovim smaknućem; a ubuduće, kad opisujem svoja putovanja, od vas se očekuje da razumete da sam upražnjavao misteriju naše gilde gde god mi se isplatilo, ali da ne želim da pominjem pojedinačne slučajeve.

5. BORN

Te večeri Jonas i ja smo večerali sami u našoj sobi. Našao sam da je vrlo prijatno biti popularan kod gomile i poznat svima; ali i da je to zamorno; posle nekog vremena čoveku dosadi da odgovara na ista prostoumna pitanja ponovo i ponovo i da učtivo odbija pozive na piće.

Prethodno je bio i mali nesporazum sa alkaldeom u vezi sa naknadom koju je trebalo da primim za svoj rad, zato što sam ja mislio da treba da je dobijem, uz predujam u iznosu od jedne četvrtine ugovorenog novca koji sam primio čim sam sklopio dogovor, još i sav ostatak para za svakog pojedinog klijenta čim on bude mrtav, dok je alkaldeova namera bila, ili je bar tako on ustvrdio, da mi isplati sve tek kad i treći klijent bude pogubljen. Na tako nešto ja nikad ne bih pristao, a ponajmanje posle upozorenja dobijenog od zelenog čoveka (koje sam, iz odanosti prema Vodalusu, zadržao za sebe). Ali, kad sam zapretio da sledećeg popodneva neću nastupiti, dobio sam pare i sve je mirno rešeno.

Sad smo Jonas i ja sedeli nad poslužavnikom koji se pušio i bocom vina, vrata su bila zatvorena i zamandaljena, a krčmaru je bilo dato uputstvo da kaže da nisam tu. Bio bih sasvim opušten da me vino u vrču nije tako živo podsećalo na ono, mnogo bolje vino, koje je Jonas pronašao u našem bokalu za vodu prethodne večeri, pošto sam ja tajno razgledao Kandžu.

Mislim da me je Jonas posmatrao dok sam zurio u bledocrvenu tečnost; nalio je sebi jedan vrč i rekao: "Imaj svakako na umu činjenicu da nisi ti odgovoran za presude. Da nisi ti naišao, oni bi, pre ili kasnije, ipak bili pokažnjavani, a verovatno bi u manje stručnim rukama patili više."

Zapitah ga o čemu priča.

"Vidim da te muči... ovo što je bilo danas."

"A ja mislio da je prošlo dobro", rekoah.

"Znaš šta je oktopod rekao izlazeći iz sirenine postelje od morske trave: 'Ne osporavam ja tvoju veštinu - naprotiv. Ali izgledaš kao da bi ti malo razveseljavanja dobro došlo.'"

"Mi uvek, posle, budemo malo snuždeni. Majstor Palaemon je to uvek pominjao, a i moje iskustvo tako pokazuje. On je to nazvao čisto mehaničkom psihološkom funkcijom, što je meni tada zvučalo kao oksimoron, dok sad nisam siguran nije li ipak bio u pravu. Jesi li ti mogao da gledaš šta se događa, ili su ti davali previše raznih zaduženja?"

"Glavninu vremena sam proveo stojeći na stepenicama iza tebe."

"Znači da si imao dobar pregled, pa si, dakle, video kako je bilo - sve je pošlo glatko od trenutka kad smo odlučili da ne čekamo stolicu. Obavio sam ono za šta sam vešt i dobio pljesak za to i bio u središtu pažnje. Kasnije dođe osećanje malaksalosti. Majstor Palaemon je govorio o seti zbog dvora i seti zbog gomile, naime, da neki od nas potpadaju pod jednu, neki pod drugu, neki ni pod jednu, neki pod obe. Dakle, ja sam podložen seti zbog gomile; a što se tiče dvorske, valjda nikad neću dobiti priliku, u Traksu, da utvrdim kako stojim s njom."

"A ona se sastoji - u čemu?" Jonas je gledao dole u svoj vinski pehar.

"Ponekad mučitelj, recimo majstor u Citadeli, dođe u dodir sa aristokratima najveće uzvišenosti. Pretpostavimo da postoji neki izuzetno osetljiv zatvorenik za koga se veruje da poseduje važna obaveštenja. Verovatno je da će neki visoki zvaničnik biti upućen da prisustvuje saslušanju takvog zatvorenika. U mnogim slučajevima taj zvaničnik će biti čovek sa malo ili nimalo pređašnjeg iskustva u pogledu delikatnijih operacija; zato će on majstoru postavljati pitanja, možda mu i poveriti neke svoje strahove u vezi sa temperamentom ili zdravljem tog subjekta. Pod tim okolnostima mučitelj stiče utisak da je dospeo u središte događaja..."

"A onda se oseti izneveren kad sve bude gotovo. Da, čini mi se da to mogu shvatiti."

"Da li si ikad video jedno od onih sasvim loše izvedenih pogubljenja?"

"Nisam. Zar nećeš nimalo ovog mesa pojesti?"

"Nisam ni ja, ali sam o njima slušao i zato sam bio napet. Bilo je primera da se klijent otrgne i pobegne u gomilu. Pa onda da vrat bude presečen tek posle nekoliko udaraca. Ili mučitelj izgubi svako

samopouzdanje, tako da nije u stanju da nastavi. Kad sam naskakivao na ovu platformu, nisam mogao znati neće li se i meni nešto od toga desiti. Da se desilo, mogao sam biti upropašćen za ceo život."

"Ipak, to je strašan način da se zarađuje za život.' Tako je, bar, rekao trnoviti žbun svračku, znaš."

"Stvarno ne..." Začutao sam jer sam video da se nešto pomaklo na suprotnom kraju sobe. Prvo sam pomislio da je pacov, a ja pacove baš mrzim; premnogo sam video ugrizlih klijenata u ublijeti pod našom kulom.

"Šta je ono?"

"Nešto belo." Obiđoh oko stola da pogledam. "List hartije. Neko nam je ubacio pisamce pod vrata."

"Još jedna ženska željna da spava s tobom", reče Jonas. Do tog trenutka ja sam već podigao pismo. Bilo je uistinu napisano delikatnim ženskim rukopisom, nekim sivkastim mastilom, na pergamentu. Prinesoh ga sveći i počeh čitati:

Najdraži Severijane, Od jednog od ovih dobrih ljudi koji mi pomažu doznala sam da si u selu Saltus, nedaleko odavde. To zvuči previše dobro da bi bilo istinito, ali sada moram otkriti da li možeš da mi oprostiš.

Kunem ti se da patnje koje si pretrpeo zbog mene nisu nastupile po mojoj volji. Od prvog trenutka želela sam sve da ti kažem, ali oni oko mene nisu hteli ni da čuju za to. Ocenili su da niko ne treba da sazna, osim onih koji moraju da znaju (što je značilo: niko osim njih) i najzad su mi otvoreno rekli da će, ako ih ne budem slušala u svemu, odustati od plana i ostaviti me da umrem. Znala sam da bi ti dao život za mene i zato sam se usudila da se nadam da bi se takođe opredelio, kad bi bio u prilici da se opredeljuješ, i da pretrpiš patnje radi mene. Oprosti mi.

Ali, evo, utekla sam i praktično sam slobodna - svoja sopstvena gospodarica, dokle god poštujem jednostavna i humana uputstva Oca Inirea. Zato ću ti ispričati sve, u nadi da ćeš mi ti, kad sve čuješ, uistinu oprostiti.

Znaš kako sam uhapšena. Setićeš se i koliko se tvojoj majstor

Gerlous brinuo za moju udobnost i koliko često je posećivao moju ćeliju da razgovara sa mnom, ili naređivao da budem izvedena pred njega da bi on i drugi majstori mogli da mi postavljaju pitanja. To je bilo zato što mu je moj pokrovitelj, dobri Otac Inire, naredio da dobro pazi na mene.

Kad je, najzad, postalo jasno da me autarh neće osloboditi, Otac Inire je sredio da to on učini. Ne znam čime je sve zaprećeno majstoru Gerlousu, niti šta mu je nuđeno kao mito. Ali dovoljno je učinjeno i on mi je, nekoliko dana pre moje smrti - ti si mislio da je smrt, najdraži Severijane - objasnio kako će stvar biti izvedena. Naravno da nije bilo dovoljno da samo budem puštena na slobodu. Morala sam biti oslobođena na takav način da za mnom ne krene nikakva potraga. Iz ovoga sledi da se morao stvoriti utisak da sam mrtva; ali majstor Gerlous je dobio uputstva da nikako ne dozvoli da umrem.

Sad ćeš se i sam dosetiti kako smo prosekli kroz ovaj zamršaj prepreka. Dogovoreno je da budem podvrgnuta dejstvu jedne sprave koja oštećuje samo iznutra, a majstor Gerlous ju je prethodno razoružao tako da mi nije mogla naneti nikakvu stvarnu štetu. Dogovoreno je da te zamolim, kad budeš verovao da sam u agoniji, za neko sredstvo kojim bih okončala svoj nesretni život. Sve je prošlo po planu. Ti si doneo nož, ja sam se malo zasekla po ruci, čučnula pored vrata da bi nešto krvi iscurelo napolje, onda sam razmazala krv po grlu i bacila se preko kreveta da bi me ti video kad zaviriš u moj zatvor.

Da li si gledao? Ležala sam mirna kao smrt. Oči su mi bile sklopljene, ali kad si me video učinilo mi se da osećam tvoj bol. Malo je nedostajalo pa da zaplačem, sećam se koliko sam se plašila da ćeš videti da mi naviru suze. Najzad sam čula tvoje korake, previla ruku i oprala lice i vrat. Posle nekog vremena došao je majstor Gerlous i odveo me. Oprosti mi.

Sada bih želela opet da te vidim, a ako Otac Inire isposluje oproštaj za mene, što je svečano obećao da će učiniti, neće biti razloga da se ikad više rastajemo. Ali dođi odmah kod mene - čekam njegovog glasnika, a ako glasnik stigne, moraću da poletim u Kuću apsoluta da se bacim pred noge autarha, čije ime neka bude triput

blagosiljani melem na oprženim čelima njegovih robova.

Ne govori nikome o ovome, nego kreni na severoistok od Saltusa i idi sve dok ne naiđeš na potok koji krivudavo teče ka Đolu. Idi uzvodno njegovom obalom i videćeš da izvire iz ulaza u jedan rudnik.

Ovde ti moram preneti jednu vrlo ozbiljnu tajnu, koju nipošto ne smeš otkriti drugima. Taj rudnik je jedna od autarhovih riznica i on tu drži velike zalihe metalnog novca, dragocenog metala u polugama i dragog kamenja za slučaj da jednog dana bude oteran sa Feniksovog prestola. To mesto čuvaju izvesne sluge Oca Inirea, ali njih ne treba da se plašiš. Dobili su uputstva da me slušaju, a ja sam im rekla o tebi i naredila im da te ne zaustavljaju, nego da te puste da uđeš slobodno. Uđi, dakle, u rudnik i idi uzvodno do kraja, do mesta gde voda izbija iz kamena. Tu te čekam i tu pišem, u nadi da ćeš oprostiti svojoj

Tekli

Ne mogu opisati plimu radosti koja me je obuzela dok sam čitao, i to ne samo jednom, ovo pismo. Jonas, koji je video moje lice, u prvi mah je skočio iz stolice - mislim da mu se učinilo da ću se onesvestiti - ali je onda ustuknuo kao od ludaka. Kad sam najzad presavio pismo i stavio ga u jahačku torbicu, nije ništa pitao (jer Jonas je bio pravi prijatelj) nego je samo svojim izgledom pokazao da je spreman da mi pomogne.

"Potrebna mi je tvoja kobila", rekoh. "Mogu li je uzeti?"

"Vrlo rado. Ali..."

Već sam skidao rezu s vratiju. "Ne možeš sa mnom. Ako sve prođe dobro, postaraću se da ti bude vraćena."

Dok sam jurio niz stepenište i preko dvorišta, to pismo je u mom umu progovaralo glasom same Tekle; i dok sam stigao do ulaza u štalu, postao sam zaista ludak. Pogledom sam potražio Jonasovu meričipu, ali umesto nje ugledah ispred sebe velikog ata, destrijera, čija su leđa bila na većoj visini nego moje oči. Nisam imao nikakvu predstavu ko je mogao jahati takvu životinju u ovom mirnom selu, niti me je to zanimalo. Bez trenutka oklevanja bacio sam se na njegova leđa, potegao Terminus Est i jednim zamahom presekao uzde kojima

je at bio vezan.

Boljeg konja nikad nisam video. U jednom skoku našao se van štale, u drugom - na seoskoj ulici. Tokom jednog daha vremena pobjao sam se da bi se mogao spotaknuti o neki šatorski konopac, ali destrijer je imao noge pouzdane kao u plesača. Ulica je vodila istočno, ka reci; čim prođosmo kuće, poterah ga levo. Preskočio je preko jednog zida kao što bi neki dečko preko štapa i poneo me punim galopom preko neke livade na kojoj su bikovi dizali rogove na zelenoj mesečini.

Nisam ni sad neki veliki jahač, a tad sam to još manje bio. Mislim da bih i pored visokog sedla pao sa leđa neke lošije životinje pre nego što bismo prešli prvu milju; ali moj ukradeni at se, čak i pri tako velikoj brzini, kretao glatko kao senka. A kao senka smo i morali izgledati, on sa svojom crnom kožom, ja u fuliginskom ogrtaču. Nije usporio sve dok nismo pregazili potok pomenut u pismu. Tad sam ga usporio - delimično potezanjem uzdi, ali više govorom, koji je on slušao kao što brat sluša. Nije postojala staza ni levo ni desno od potoka i nismo mnogo odmakli, a pred nama se našlo, duž obe obale, mnogo drveća; uveo sam ga tada u sam potok (iako se tome opirao), pa smo nastavili da napredujemo uz penušave brzake kao čovek koji se penje uz stepenice i da preplivavamo duboka jezerca.

Više od jedne smene vremena gazili smo kroz taj potok, kroz šumu veoma sličnu onoj kroz koju smo Jonas i ja prošli kad smo na kapiji Sažalnici bili razdvojeni od Dorkas, dr Talosa i ostalih. Onda obale počеше postajati uzdignutije i neravnije, a drveće manje i krivlje. Počesmo nailaziti i na stene u koritu potoka; po njihovim četvrtastim uglovima znao sam da su delo ljudskih ruku i da smo u oblasti gde se nalaze rudnici, a da su ispod nas razvaline nekog velikog grada. Put nam je bio strmiji, a moj at je, i pored svojih izvanrednih osobina, povremeno posrtao na klizavom kamenju, tako da sam morao sjahati i voditi ga. Ovim načinom prođosmo kroz niz malih, snenih udubina: svaka je bila tamna, u senci svojih visokih strana, ali svaka i posuta pegama zelene mesečine i u svakoj su odzvanjali zvuci vode - samo vode, nikakvi drugi. Oko tih zvukova bila je optočena tišina.

Najzad uđosmo u udolinu manju i užu od svih dotadašnjih; a na

njenom kraju, približno lanac daleko od mesta gde se mesečina slivala na jednu golu strminu, videh mračni otvor. Odatle je potok izbijao, navirući kao pljuvačka sa usana nekog okamenjenog titana. Nađoh jedno mestašće pokraj vode dovoljno ravno da moj at na njemu stoji i snađoh se da ga tu nekako vežem, učvorujući ostatke njegovih uzdi oko jednog patuljastog drveta.

U prošlosti je tu, svakako, postojala drvena skela kojom se čovek mogao popeti do rudnika, ali istrunula je i nestala odavno. Iako je, na mesečini, uspon izgledao nemoguć, uspeo sam da pronađem nekoliko oslonaca u prastarom zidu i da se uz njega, s jedne strane padajućeg mlaza vode, popnem.

Kad sam već zavukao ruke u otvor, čuo sam, ili mi se učinilo da sam čuo, neki zvuk iz udoline iza mene. Zastao sam i osvrnuo se da pogledam. Huka vode bila je takva da bi nadjačala svaku drugu buku osim zova trube ili kakve eksplozije, pa je i ovu buku iza mene nadjačala, a ipak, nešto sam osetio - možda zvuk kamena koji je o kamen udario, ili pljusak nečega po vodi.

Udolina je izgedala mirno i tiho. Onda videh kako se moj destrijer pomiče i kako njegova ponosita glava i napred načuljene uši izlaze za trenutak na svetlost. Zaključih da sam to samo čuo udar njegovih čelikom potkovanih kopita po steni, jer je topotao nezadovoljan što je tako tesno privezan. Uvukoh i telo u ulaz rudnika i učinivši to (kao što sam kasnije doznao) spasoh sebi život.

Čovek iole pametan, krećući kao ja i znajući da mora da uđe u jedno takvo mesto, poneo bi fenjer i obilnu zalihu sveća. A ja sam bio toliko izluđen pomišlju da je Tekla još živa, da nisam imao ništa takvo. Zato sam se pomicao malo pomalo napred, kroz mrak, i nisam ni desetak koraka prešao, a mesečina iz doline sasvim je nestala iza mene. Čizme su mi bile u potoku, pa sam hodao isto kao maločas dok sam vodio ata uz taj potok. Terminus Est mi je bio okačen preko levog ramena; nisam se plašio da bi se vrh mača mogao pokvasiti u potoku, jer je svod tunela bio tako nizak da sam hodao presamićen. Išao sam dugo na taj način, neprestano u strahu da sam pogrešio odredište, da me Tekla čeka na nekom drugom mestu i da će čekati uzalud.

6. PLAVA SVETLOST

Toliko sam se privikao na zvuk proticanja ledene vode, da bih tada kazao, da me je neko pitao, da oko mene vlada tišina; ipak, to nije bila tišina, a kada se u jednom času, sasvim iznenada, tesni tunel otvorio u prostranu, a podjednako mračnu dvoranu, odmah sam, po promeni u muzici potoka, znao da se to dogodilo. Načinio sam još jedan korak, pa još jedan i digao glavu. Nije više bilo robusnih stena o koje bih udario. Podigao sam ruke. Ništa. Dohvatio sam Terminus Est za držalju od oniksa i razmahnuo njime, ne vadeći ga iz korica. Opet ništa.

Onda sam učinio nešto za šta ćete vi, koji čitate ove zapise, zaključiti da je bilo zaista glupo, mada morate imati na umu da je meni bilo rečeno da su stražari u rudniku upozoreni na moj dolazak i da im je naloženo da me ne napadaju. Povikao sam Teklino ime.

A eho je odgovorio: Tekla... Tekla... Tekla..."

Onda opet tišina.

Dosetih se da je trebalo da idem uz vodu sve do mesta gde ona izvire iz kamena, što nisam učinio. Možda su galerije, kroz koje ona ovde protiče, ispod brega, isto onako mnogobrojne kao udoline pod bregom? Počeh opet da gacam napred, probajući nogom oslonac pri svakom koraku, iz straha da bih već pri sledećem koraku mogao upasti preko glave u vodu.

Ni pet koraka nisam tako napravio, kad začuh nešto, udaljeno ali razgovetno, iznad šapata vode koja je sad tekla glatko. I ni pet daljih, a ugledah svetlost.

Nisu to bili smaragdni odrazi legendarnih mesečevih šuma, a ni onakvo svetlo kakvo bi stražari mogli nositi - skerletni plamsaji buktinje, zlatno zračenje sveće, čak ni prodorni beli zrak koji sam ponekad viđao, noću, iznad Citadele, kad su autarhovi leteći čamci prolazili visoko iznad nje. Bilo je to pre nešto nalik na svetlucavu izmaglicu, ponekad prividno bez ikakve boje, ponekad nečisto žućkasto. Bilo je nemoguće reći koliko je udaljeno, a činilo se da nema ni oblika. Neko vreme je ta pojava svetlucala pred mojim očima, a ja sam, i dalje idući uz struju, pljuskao ka njoj. Onda se toj

pojavi pridružila druga takva.

Teško mi je da se usredsredim na događaje iz sledećih nekoliko minuta. Možda svaki čovek drži u svojoj podsvesti izvesne trenutke užasa, kao što je naša ublijeta držala, u svom najnižem nastanjenom spratu, one klijente čiji su umovi odavno uništeni ili preobraženi u neki oblik svesti koji više nije ljudski. Poput tih klijenata i ove moje uspomene vrište i šibaju svojim lancima po zidovima, ali retko dospevaju na dovoljnu visinu da vide svetlost.

Ono što sam doživeo pod bregom ostaje sa mnom kao što su oni ostajali sa nama, ostaje nešto što nastojim da zaključam u najudaljenije zakutke svog uma, ali čega ipak s vremena na vreme postanem svestan. (Pre ne tako dugog vremena, dok je "Samru" još bio u blizini ušća Đola, bacio sam pogled, noću, preko krmene ograde; sa tog mesta sam video da se svako zamakanje vesala ukazuje kao tačka fosforescentne vatre, pa sam na trenutak zamislio da su to oni ispod brega konačno došli po mene. Ja sad mogu njima komandovati, ali to mi je slaba uteha.)

Prvoj svetlosti koju sam video pridružila se, kao što rekoh, i druga, onda njima treća, pa četvrta, a ja sam gazio dalje. Uskoro ih je bilo premnogo za brojanje; ali ne znajući šta su, ja sam čak nalazio neku utehu i ohrabrenje u njihovom prisustvu, jer sam zamišljao da bi svaka mogla biti, recimo, varnica sa neke meni nepoznate vrste bukthinje koju drži jedan od stražara pomenutih u pismu. Prešavši daljih desetak koraka, video sam da se te mrlje svetlosti sakupljaju u neki obrazac, uobličuju u nešto nalik na strelu ili bodež, sa vrhom ka meni. Onda sam čuo, vrlo tiho, zvuk nalik na urlanje zveri u kuli zvanoj Medved, koje tamo nastane kad zverima donose hranu. Mislim da sam još i tad mogao pobeći da sam se okrenuo i navalio u bekstvo.

Ali nisam. Uurlanje se pojačavalo - nisu to bili baš životinjski urlici, ali nije bila ni vika ljudi, čak ni najrazbešnjenije ljudske rulje. Video sam da te mrlje svetlosti nisu bezoblične, kao što mi se ranije činilo. Svaka je bila u onom obliku koji se u umetnosti naziva zvezdom, a koji ima pet nejednakih vrhova.

Stao sam tek tad, kad je bilo daleko prekasno.

Do tad se nesigurna, bezbojna svetlost tih zvezda toliko pojačala,

da sam mogao videti i neke oblike oko mene, u vidu senki koje su se nad mene nadnosile. I levo i desno bile su mase čiji su uglovi nagoveštavali da su ljudske tvorevine - činilo se da hodam kroz sahranjeni grad (koji u ovom slučaju nije bio porušen težinom zemljišta odozgo) iz koga saltuski rudari izvlače svoja blaga. Između tih masa stajali su niski, a široki stubovi koji su se odlikovali svojevrsnom sredeonom nepravilnošću: viđao sam nešto slično kod kamara ogrevnog drveta, gde su cepanice naslagane tako da svaka viri iz celine, ali ipak svaka i čini deo celine. Ovi stubovi su blago svetlucali, do njih je stizala mrtvačka svetlost tih pokretnih zvezda i onda se od njih odražavala kao nešto manje zlokobno, ili bar lepše.

Jedan trenutak sam se pitao šta li predstavljaju ti stubovi; onda sam opet pogledao zvezdaste oblike i prvi put ih stvarno video. Da li vam se ikad desilo da mukotrpno idete kroz noć prema nečemu što vam izgleda kao prozor seoske kućice i da onda shvatite da je to signalna vatra na nekoj velikoj tvrđavi? Ili da se penjete, okliznete, zadržite se da ne padnete, onda pogledate dole i vidite da je u pitanju provalija stotinu puta dublja nego što ste mislili? Ako ste tako nešto doživeli, možete imati neku predstavu o onome što sam ja tada osetio. Te zvezde nisu bile nikakve iskre, bile su to čovekolike prilike, a izgledale su malene samo zato što je pećina u kojoj sam stajao bila daleko veća nego što sam ikada i pomislio da takvo mesto može biti. A ti ljudi, koji i nisu izgledali kao ljudi, jer su im ramena bila zdepastija nego ljudska, a tela povijenija, jurili su ka meni. Ono urlanje koje sam čuo bilo je njihovo, bili su to njihovi glasovi.

Okrenuo sam se i, našavši da ne mogu potrčati, iskočio na obalu, gde su stajale ta tamna obličja. Napadači su mi već došli nadomak, neki su me već i obilazili u širokom luku s leve, kao i s desne strane, da me odseku od spoljašnjeg sveta.

Bili su užasni na jedan način za koji nisam siguran da ga mogu objasniti - ličili su na majmune zbog svojih izobličjenih, dlakavih tela, sa dugačkim rukama, kratkim nogama i debelim vratovima. Zubi su im bili kao očnjaci sabljastih tigrova, povijeni, sa testerastim ivicama, i pružali su se preko njihovih masivnih vilica, nadole - još za dužinu prsta nadole. A ipak ni sve to, kao ni fosforescirajući sjaj njihovog

krzna, nije izazvalo moj užas. U pitanju je bilo nešto u njihovim licima, možda u ogromnim, bledozeničnim očima. Oči njihove govorahu da su oni ljudska bića baš koliko i ja. Kao što su starci zatočeni u trulećim telima, kao što su žene zaključane u slaba tela zbog kojih postaju plen odvratnih želja hiljada ljudi, tako su i ovi ljudi bili umotani u maske mrtvački bledih čovekolikih majmuna, i to im je bilo poznato. Dok su me opkoljavali, razabrao sam svest o tome, a prizor je bio utoliko gori što su baš oči bile jedini njihov deo koji nije svetleo.

Udahnuo sam da još jednom viknem "Tekla". Onda sam shvatio, zatvorio usta i potegao Terminus Est.

Jedan napadač, krupniji ili bar hrabriji od ostalih, pođe na mene. Imao je kratki malj čija je drška nekada bila nečija butna kost. Ostajući malčice izvan domašaja mog mača, pretio mi je maljem, urlao, pljeskao metalnom glavom tog oružja po svojoj dugačkoj šaci.

Nešto je uznemirilo vodu iza mene i ja se okrenuh na vreme da vidim jednog od tih fosforescirajućih ljudi-majmuna kako gazi preko potoka. Odskočio je unazad kad sam zamahnuo na njega, ali ga je četvrtasti vrh palošine zakačio ispod miške. Tako je izvrsno sečivo to bilo, tako veličanstveno okaljano i sa tako savršenom ivicom, da je proseklo sebi put kroz njegovu grudnu kost i izišlo napolje.

Pao je, a voda je odnela njegov leš, ali pre nego što sam ga posekao video sam da mu je gaženje kroz potok bilo neugodno i da mu je usporavalo pokrete bar koliko i meni. Okrećući se da bih stalno video sve svoje napadače, uzmakao sam u potok i počeo polako da se krećem prema spoljašnjem svetu. Imao sam osećaj da ću biti bezbedan ako se domognem onog tesnog tunela; ali, imao sam i jasno saznanje da mi oni to nikada neće dozvoliti.

Zbili su se još gušće oko mene; sad ih je već moralo biti nekoliko stotina. Svetlost koju su odavali bila je toliko jaka da sam sad video da su one velike uglaste mase uistinu građevine, i to sazdane na onaj najdrevniji način, od neprekinutog sivog kamena. Bile su svuda uprljane izmetom slepih miševa.

Oni niski stubovi nepravilne građe bili su od poluga dragocenog metala; poluge u svakom sloju bile su naslagane poprečno u odnosu na one u sloju ispod. Po boji sam ocenio da je to srebro. Bilo je po

stotinu poluga u svakom stubu i, nesumnjivo, mnogo stotina stubova u tom podzemnom gradu.

Sve ovo sam video dok sam načinio šest koraka. Pri sedmom su jurnuli na mene, bar dvadesetorica, sa svih strana istovremeno. Nije bilo vremena za čiste udarce kroz grlo. Razmahivao sam palošinom ukруг, a njeno pevanje je ispunilo taj podzemni svet i odjekivalo od kamenih zidova i kamenog svoda, čujno i pored rike i vrištanja.

Čovekovo osećanje vremena poludi u takvim trenucima. Sećam se njihovog juriša i mojih mahnitih udaraca, ali, u retrospektivi, stičem utisak da se sve okončalo u roku od jednog daha. Padoše dvojica, pa petorica i desetorica, a voda oko mene postade krvavocrna u mrtvačkoj svetlosti, zagušena mrtvima i umirućima; ali napadali su i dalje. Udarac koji me je pogodio u rame bio je kao tresak pesnice nekog diva. Terminus Est mi iskliznu iz ruke, a težina njihovih tela me potisnu pod vodu gde, ne videći ništa, počeh grabiti tamo i amo. Očnjaci jednog mog neprijatelja zasekoše me kao dva klina, ali on se, rekao bih, uplašio davljenja, pa se nije borio kao što bito inače činio. Zario sam prste u njegove široke nozdrve i prelomio mu vrat, iako je bio čvršći od ljudskog.

Da sam tada uspeo da zadržim dah i provučem se do tunela, mogao sam pobeći. Činilo se da ljudi-majmuni ne znaju tačno gde sam i ja prevalih neko malo rastojanje ploveći ispod vode. Pluća su mi već prskala; izdigoh lice do površine i oni se baciše na mene.

Svakom čoveku sigurno dođe i trenutak kad bi, po svemu, trebalo da umre. Od onda, pa do sad, čvrsto verujem da je to bio moj trenutak. Sav svoj potonji život smatram čistim ćarom, sasvim nezasluženim poklonom. Nisam imao nikakvo oružje, a desnica mi je bila utrnula od udarca i zasečena. Ljudi-majmunoni su sad bili hrabri. Ta hrabrost mi je dala još jedan trenutak života, jer se toliko njih tiskalo da me šćepaju, da su jedan drugom onemogućavali pristup. Jednoga sam ritnuo u lice. Drugi me je zgrabio za čizmu; ukazao se neki sev svetlosti i ja (pokrenut ne znam kojim porivom ili kojim nadahnućem) pružih ruke da to zgrabim. Uхватih Kandžu.

Kao da je sakupila u sebe svu tu mrtvačku svetlost i obojila je bojom života, Kandža prosu iz sebe poplavu čistog azura koje ispuni pećinu. Tokom jednog otkucaja srca ljudi-majmuni su ostali

nepomični, kao da ih je zaustavio zvon nekog gonga; podigao sam dragulj iznad glave; kakvoj sam se njihovoj mahnitosti ili stravi nadao (ako sam se uopšte stvarno nadao ičemu) sad ne umem reći.

Dogodilo se nešto sasvim drugo. Ljudi-majmuni nisu pobjegli vrišteći, ali nisu ni nastavili napad. Počeli su odstupati, a kad su najbliži bili možda tri koraka daleko od mene, čučnuli su i počeli pritiskati svoja lica na pod rudnika. Opet je zavladała ista onakva tišina kao kad sam prvi put kročio u pećinu: nigde ni zvuka, osim šapata vodene struje; ali sad sam video sve, od kamara uprljanih srebrnih ingota blizu kojih sam stajao, pa sve do kraja pećine, do jednog provaljenog zida niz koji su ljudi-majmuni bili sišli, izgledajući mi, tada, kao mrljice blede vatre.

Počeo sam da odstupam. Na to su ljudi-majmuni digli poglede, a njihova lica kao da su postala ljudska. Kad sam ih ugledao takve, znao sam kakvi su eoni borbe doveli do razvoja tih njihovih kandži, i očiju nalik na tacne, i klempavih velikih ušiju. Mi smo, vele magovi, nekada bili čovekoliki majmuni, srećni majmuni u šumama koje su tako davno progutane pustinjama da od njih ni imena nisu ostala. Starci podetinje kad im godine konačno pomute um. Nije li moguće da će se i ljudski rod vratiti (kao starac) satrunuloj slici onoga što je nekad bio, ako staro sunce konačno umre, a mi ostanemo da se u mraku otimamo oko kostiju? Ugledao sam našu budućnost - ili, bar, jednu budućnost - i osetio više sažaljenje prema onima koji su u svojim mračnim bitkama pobedili nego prema onima koji su izlili svoju krv u tu noć bez kraja.

Zakoračio sam unatrag (kao što rekoh) i načinio još jedan takav korak, ali nijedan čovek-majmun nije pokušao da me zaustavi. Onda sam se setio Terminus Esta. Ako bih i iz najžešće bitke pobjegao, a moju palošinu ostavio, prezirao bih sebe. A tek da iziđem mirno, nenapadan, a nju da ostavim - takvu pomisao nisam mogao podneti. Krenuh još jednom napred, tražeći, pri svetlosti Kandže, moje blistavo sečivo.

Na to lica ovih čudnih, izobličениh ljudi kao da se obasjaše radošću i ja po njihovim pogledima videh da su se ponadali da nameravam da ostanem s njima, u kom slučaju bi i Kandža, sa svojim plavim zračenjem, bila večno njihova. Kako užasno zvuči ta

mogućnost sada, dok je stavljam na papir; a ipak, mislim da takav život ne bi bio stvarno užasan. Iako su izgledali kao zveri, video sam obožavanje na svakom od tih surovih lica, tako da sam pomislio (a mislim i sad) da, iako su lošiji od nas u mnogo pogleda, ti stanovnici skrivenih gradova ispod Urta imaju u ponečemu i bolje osobine nego mi: blagoslov jedne ružne nevinosti počiva na njima.

Tragao sam s jedne strane na drugu, od obale do obale, ali nisam video ništa, mada mi se činilo da iz Kandže izvire sve više svetlosti, sve bleštavije, tako da je najzad svaki od kamenih zuba koji su visili sa pećinske tavanice baca oza sebe senku oštih ivica, crnu kao katran. Najzad doviknuh tim ljudima koji su čučali: "Moj mač... Gde je moj mač? Da li ga je neko od vas uzeo?"

Ne bih im se obratio da nisam bio napola izludeo od straha da ću palošinu izgubiti; ali oni su, činilo se, razumeli. Počeše da mrmljaju između sebe, i da se mrmljanjem obraćaju meni, i da mi, ne ustajući, upućuju neke znake, koji su nagoveštavali da se oni neće više boriti; pružali su svoje budže i svoja koplja od zaoštrenih kostiju, ka meni, da ih uzmem.

Onda se, preko mrmora vode i mrmljanja ljudi-majmuno, začuo novi zvuk i oni svi zamukoše. Kad bi neko čudovište grizlo noge samog sveta, škripanje njegovih zuba zvučalo bi baš tako. Korito potoka (u kome sam još stajao) zadrhta, a iz bistre vode se diže izvesna količina finog muljevitog taloga, tako da je izgledalo da kroz vodu krivuda traka dima. Začuh odnekud, iz nekih udaljenih dubina, jedan korak, ali kakav; tako bi mogla koraknuti neka od kula, kad dođe Sudnji dan, kada će, po predanju, svi gradovi Urta krenuti jakim koracima prema zori Novog sunca.

Zatim, drugi korak.

Odjednom ljudi-majmuni poustajaše i, zgureni gotovo do zemlje, počeše da beže ka drugom, udaljenijem kraju pećine, sada tihi i hitri kao slepi miševi u letu. Sa njima je otišla i svetlost, pa je izgledalo, kao što sam se ja, iz nekog razloga, i pribojavao, da se Kandža razbukta za njih, a ne za mene.

I treći korak dopre iz podzemlja, a sa njim se ugasi i poslednji tračak svetla; ali u tom času, zahvaljujući tom poslednjem zračku, ugledah Terminus Est kako leži u najdubljoj vodi. U mraku sam se

sagnuo, ugurao Kandžu opet u saru moje čizme i dohvatio mač; to čineći, otkrio sam da mi ruka više nije utrnula i da je opet jaka kao pre bitke.

Zatutnjao je i četvrti korak, a ja sam se okrenuo i dao u bekstvo, pipajući oštricom mača ispred sebe. Kakvo smo biće prizvali iz korena kontinenta, mislim da sada znam. Ali tada nisam znao, niti sam znao da li je razbuđeno urlanjem ljudi-majmuna, sjajem Kandže, ili nekim drugim uzrokom. Jedino sam znao da u dubinama tla ispod nas postoji nešto pred čime i ljudi-majmuni, iako su izgledom tako strašni, a brojčano tako jaki, beže kao iskrice niz vetar.

7. UBICE

Kad se sećam svog drugog prolaska kroz tunel koji je vodio do spoljašnjeg sveta, imam utisak da je to potrajalo čitavu jednu smenu, ili duže. Mislím da moji nervi posle tog događaja više nikad nisu bili potpuno zdravi, jer ih je mučila ta neumoljiva uspomena. A tad su bili do krajnosti napeti, tako da se činilo da tri koraka traju koliko čitav život. Bio sam, naravno, uplašen. Još od kad sam bio mali dečak niko me nije nazvao kukavicom, a u izvesnim prilikama izvesne osobe su govorile da sam hrabar. Svoje gildaške dužnosti sam obavljao ne trepnuvši; ratovao sam i upuštao se, takođe, u privatne borbe; pentrao sam se po liticama, nekoliko puta se umalo nisam udavio. Ipak, verujem da nema druge razlike između onih ljudi koje nazivamo hrabrima i onih koje žigošemo kao kukavice, osim te što se ovi drugi uplaše pre opasnosti, a prvi tek posle opasnosti.

Sigurno je da niko ne može biti mnogo uplašen tokom neke velike, neposredne životne opasnosti - um je odveć usredsređen na samu stvar i na postupke potrebne da se ona savlada ili izbegne. Kukavica je, dakle, kukavica zato što je sa sobom doneo svoj strah; osobe koje smatramo plašljivima ponekad će nas zapanjiti svojom hrabrošću, ako ničim nisu prethodno upozorene na približavanje opasnosti. Majstor Gerlous, za koga sam, kao dečak, mislio da je potpuno neustrašiv, neosporno je bio kukavica. U vreme kad je Drote bio kapetan šegrta, Rohe i ja smo posluživali, i to naizmenično, majstora Gerlousa i majstora Palaemona; jedne noći, majstor Gerlous se povukao u svoju kabinu, naredio mi da ostanem da mu punim pehar, a onda je počeo da mi se poverava.

"Momče, znaš li klijentkinju po imenu Ija? Kćer jednog armigera, baš dobro izgleda."

Kao šegrt, nisam imao mnogo dodira sa klijentima; odmahnuo sam glavom.

"Za nju je naređeno da je napastvujemo."

Pojma nisam imao šta to znači, pa sam rekao: "Da, gospodaru."

"To je najveća sramota koja se može dogoditi ženi. Ili muškarcu. Biti napastvovan. Od mučitelja." Dotakao se po prsima i zabacio

glavu da me pogleda. Imao je glavu izuzetno sitnu za tako krupnog čoveka; da je nosio košulju ili jaknu (što, naravno, nije), čovek bi mogao pomisliti da je obložena jastučićima iznutra.

"Da, majstore."

"Zar se nećeš ponuditi da ti to uradiš umesto mene? Mlad momak kao što si ti, pun soka. Nemoj mi reći da još nemaš dlake."

Konačno sam shvatio šta on to ima na umu, pa sam mu rekao da nisam znao da je tako nešto dozvoljeno, s obzirom na to da sam još šegrt; ali da ću ispuniti naređenje ako ga on da.

"I verujem da bi ti to ispunio. Nije ona loša, znaš. Ali je visoka, a ja ne volim visoke. U toj porodici postoji kopile nekog uzvišenog, pokolenje-dva unatrag, to možeš biti siguran. Krv će priznati, kaže se, mada jedino mi znam celokupno značenje toga. Hoćeš li da to uradiš?"

Pružio je pehar, ja natočih. "Ako vi tako želite, gospodaru." Istina je bila da me je ta misao uzbuđivala. Nikada do tada nisam imao ženu.

"Ne možeš. Moram ja. Šta ako bi me pitali? A moram i da jemčim šta je izvršeno - da potpišem dokumente. Majstor gilde sam već dvadeset godina, a još nijednom nisam krivotvorio papire. Pretpostavljam da misliš da ja nisam sposoban da to uradim."

Nikad do tog trenutka meni ta misao nije pala na um, baš kao što istu stvar, ali u suprotnom smeru (da bi mogao još imati potenciju, makar i malo) nisam nikada pomislio u vezi sa majstorom Palaemonom, čija su pogurenost, seda kosa i zureće sočivo činili da izgleda kao da je oduvek bio ornuo.

"Pazi ovamo", reče majstor Gerlous i, sa naporom, ustade.

Bio je jedan od onih koji mogu da hodaju dobro i govore jasno i kad su veoma pijani; prišao je ormanu energičnim i pouzdanim koracima, ali kad je vadio jedno plavo porcelansko lonče, na trenutak sam imao utisak da će ga ispustiti.

"Ovo je jedna retka i jaka droga." Skinuo je poklopac i pokazao mi tamnosmeđi prah. "Nikad ne omane. Moraćeš jednog dana da je koristiš, pa je dobro da znaš za nju. Zahvati krajem noža samo onoliko koliko može da ti stane ispod nokta, razumeš? Ako uzmeš previše, nekoliko dana nećeš moći da se javno pojavljuješ."

Rekao sam: "Zapamtiću, majstore."

"Naravno, to je otrov. Sve su to otrovi, a ovaj je najbolji - malo više od te količine bi te ubilo. Sem toga, ne smeš ga ponovo uzeti sve do sledeće mesečeve mene, jasno?"

"Možda bi bolje bilo da brat Korbinijan odmerava dozu, majstore." Korbinijan nam je bio apotekar; plašio sam se da bi Gerlous mogao progutati celu kašičicu toga pred mojim očima.

"Meni? Ma ne treba meni to." On prezrivim kretnjama spusti poklopac na lonče i tresnu lonče nazad na odgovarajuće mesto na polici u ormanu.

"To je dobro, majstore."

"Osim toga" (on mi namignu), "imaću i ovo." Iz svoje jahačke torbice on izvuče jedan gvozdeni falus. Bio je dug oko pedalj i po i bio snabdeven jednim kožnim kaišem na kraju suprotnom od vrha.

Vama koji ovo čitate izgledaće idiotski, ali ja u prvom trenutku nisam mogao ni da zamislim za šta bi ta stvar mogla poslužiti, iako je anatomski realizam falusa bio čak i nametljiv. Dođoh na ludu pomisao da je Gerlous od vina podetinjio i da sad razmišlja kao mali dečak koji pretpostavlja da nema bitne razlike između njegovog drvenog konjića i pravog konja. Dođe mi da se nasmejem.

"'Napastvovati' - to je njihova reč. Tu su nam, vidiš, ostavili rupicu da se izvučemo." Pljesnuo je gvozdenim falusom po svom dlanu - a to je, kad sada pomislim, isti onaj gest kojim mi je čovek-majmun pretio svojim mlatilom. Onda sam shvatio, pa me je obuzelo gađenje.

Pa ipak, to gađenje nije emocija koju bih sada osetio pod istim okolnostima. Nisam imao nimalo saosećanja za klijentkinju, jer o njoj nisam ni razmišljao; bilo mi je samo, na neki način, odvratno da majstor Gerlous, tako krupan i jak, mora da se oslanja na neki smeđi prašak i, još gore, na taj gvozdeni falus koji je mogao biti otesterisan sa nekog kipa - možda je baš tako i pribavljen. A tog istog Gerlousa sam video u jednoj drugoj prilici kada je klijentkinji trebalo uraditi tu stvar odmah, jer je pretila opasnost da umre, posle čega naređenje o napastvovanju ne bi moglo biti izvršeno; tada je Gerlous uradio ono što je trebalo bez ikakvih praškova, bez gvozdenog falusa i bez teškoća.

Majstor Gerlous je, dakle, bio kukavica. Ipak, njegov kukavičluk je

možda bio bolji nego ona hrabrost koju bih ja na njegovom mestu pokazao, jer hrabrost nije uvek vrlina. Bio sam hrabar u trenucima borbe sa ljudima-majmunima, ali moja hrabrost bila je samo mešavina zadrživosti, iznenađenosti i očajanja; a sada, u tunelu, gde više nije bilo nikakvog razloga za strah, plašio sam se i malo je nedostajalo da prospem mozak o neku kamenčinu na tom niskom svodu, ali jurio sam bez zastoja i usporavanja sve dok nisam pred sobom video otvor koji je bio uočljiv zahvaljujući blagoslovenoj zelenoj mesečini. Tada sam, ipak, stao i, smatrajući da sam bezbedan, najbolje što sam mogao obrisao palošinu neravnim rubom svog ogrtača, pa je uvukao je u kaniju.

To uradivši, nabacio sam je preko ramena i prebacio se preko ivice, pipkajući prstima mojih skroz namočenih čizama da bih pronašao one izbočine koje su me držale dok sa se peo. Baš kad se oslonih na treću, dve strele iz samostrela zveknuše o kamen pokraj mene. Jedna se svakako zarila vrhom u neku pukotinu u drevnom zidu jer je tu ostala plamteći belom vatrom. Pamtim kako sam bio zaprepašćen, a takođe kako sam se nadao, u onih nekoliko trenutaka pre nego što je treća udarila još bliže i zamalo me oslepila, da ti samostreli nisu od one vrste kod koje novi projektil sam naiđe pred kanap dok ga zatežeš tako da se brzo može ponovo gađati.

Kad je i treća strela udarila o kamen i eksplodirala, znao sam da su samostreli baš takvi, pa sam skočio dole da strelac koji je promašio ne bi imao priliku da odapne još jednom.

Postojala je, kao što je trebalo i da pretpostavim, duboka rupa puna vode na mestu gde je udarao potok, sručujući se iz ulaza rudnika. Okupah se još jednom, ali pošto sam bio već mokar, štete nije bilo, štaviše ugašene su grudvice plamena koje su mi bile prionule uz lice i ruke.

Ovde nije moglo biti ni govora o nekom lukavom ostajanju ispod površine. Voda me je poduhvatila kao da sam drveni štap i izbacila na površinu gde se njoj htelo. A to je, mojom najvećom dobrom srećom, bilo na izvesnoj daljini od litice, tako da sam dobio priliku da s leđa osmotrim napadače dok sam se pentrao na obalu. Njih dvojica su, kao i žena koja je stajala između njih, motrila mesto gde se taj slap obrušavao.

Potežući Terminus Est poslednji put te noći, doviknuo sam: "Ovde, Agija."

Već ranije sam se dosetio da je to ona bila u pitanju, ali sad kad se okrenula (brže od njih dvojice), ugledao sam njeno lice u mesečini. Za mene je to bilo lice strave (iako, i posle sveg njenog samoomalovažavanja, divno) zato što je svojom prisutnošću značilo da je Tekla sigurno mrtva.

Bliži od njih dvojice bio je toliko glup da je pokušao da digne samostrel do ramena pre potezanja obarača. Sagnuo sam se i odsekao noge ispod njega, a kratka teška strela onog drugog fijuknula mi je iznad glave kao meteor.

Dok sam se opet uspravio, drugi muškarac je odbacio taj svoj arbalest i potegao handžar. Agija je bila brža, izmahnula je bodežom ka mom vratu još pre nego što je njegovo oružje sasvim izišlo iz korica. Izmakao sam njenom prvom udarcu, a drugi sam parirao, mada Terminus Est nije pravljen za mačevanje. Moj nalet je odbacio Agiju unatrag.

"Idi mu iza leđa", reče ona drugom arbalesteru. "Ja ga mogu s preda."

Nije odgovorio. Zinuo je i mahnuo vrhom handžara u stranu. Dok ja još nisam ni shvatio da ne gleda mene, pored mene u skokovima projuri biće grozničavo sjajno. Začuh ružni zvuk lobanje koja se lomi. Agija se okrenula graciozno kao mačka i svakako bi probola čoveka-majmuna da joj ja udarcem nisam izbio taj dugački otrovni bodež iz ruke. Njeno oružje odzveketa preko kamena i upade u rupu sa vodom ispod slapa. Ona tad pokuša bekstvo; zgrabio sam je za kosu i trzajem oborio na tle.

Čovek-majmun se, mumlajući, nadnosio nad leš strelca koga je ubio - ni do danas ne znam da li je to bilo iz radoznalosti zbog strelčevog izgleda, ili iz želje da ga opljačka. Pritisnuo sam Agijin vrat nogom, a čovek-majmun se uspravio i okrenuo da se suoči sa mnom, zatim se opet spustio u onaj čučeci položaj koji sam video u rudniku i digao obe ruke. Jedna njegova šaka bila je odsečena; prepoznao sam čisti rez učinjen Terminus Estom. Čovek-majmun progundā nešto meni nerazumljivo.

Pokušao sam da odgovorim. "Jeste, ja sam to učinio. Žao mi je.

Sad je među nama mir."

Onaj pogled molbe ostade, začu se i novo mrmljanje. Krv je još pomalo curila iz patrljka, ali ta rasa sigurno poseduje mehanizam za zatvaranje vena putem stezanja, kao što se za tilakodone priča; bez hirurške intervencije čovek bi od takve rane umro zbog krvarenja.

"Ja sam je odsekao", rekoh. "Ali to je bilo dok smo se još borili, pre nego što ste vi, ljudi, ugledali Kandžu Pomiritelja."

Onda mi pade na um da je on išao za mnom i izišao iz rudnika da bi još jednom video taj dragulj i da je savladao svoj strah od onog bića ispod brega koje smo probudili. Gurnuh ruku u saru svoje čizme i izvukoh Kandžu i istog trena uvideh kako je glupo dovesti tu čizmu i njen dragoceni teret Agiji nadohvat, jer njene oči se odmah raširiše od gramzivosti dok se čovek-majmun poče još poniznije pribijati uz tlo i pružati svoj jadni patrljak još bliže.

Jedan trenutak provedosmo nepomični sve troje i mora biti da smo izgledali kao stvarno čudna grupa u toj avetinjskoj svetlosti. Jedan zapanjeni glas - Jonasov - pozva: "Severijane!" odozgo, sa nekog izdignutijeg mesta. Kao ona trubna nota u pozorištu senki kojom se celo izigravanje prekida, taj uzvik je prekinuo našu nepomičnost. Čovek-majmun pobeže ka litici, a Agija pod mojom nogom poče da se bacaka i da psuje.

Pljoštimice sam je lupio palošinom i to ju je umirilo, ali nogu s nje nisam dizao sve dok mi se Jonas nije pridružio, posle čega smo njeno bekstvo mogli sprečavati zajednički.

"Pomislio sam da bi ti mogla zatrebati pomoć", reče on. "Vidim da nisam bio u pravu." Gledao je leševe one dvojice koji su bili sa Agijom.

Rekoh: "To nije bila prava bitka."

Agija se dizala u sedeći položaj, trljajući vrat i pleća. "Bilo ih je četvorica, pa bismo te sredili i te kako, ali su iz rupe počela da ispadaju tela tih stvorova, tih tigrastih ljudi-svitaca, pa su se dvojica uplašila i krišom utekla."

Jonas se svojom čeličnom šakom počeškao po glavi, što je tvorilo zvuk sličan timarenju konja. "Znači da sam stvarno video ono što sam mislio da sam video. A već sam počinjao da se pitam."

Upitah ga šta je to mislio da je video.

"Jednog stvora koji sija, obučenog u krzneni kostim, kako ti se klanja do zemlje. A ti si držao čašicu zapaljene rakije, čini mi se. Ili tamjana? A šta je ovo?" Sagnuo se i digao nešto sa ivice obale, sa mesta gde je čovek-majmun ranije čučao.

"Mlatilo."

"Da, to vidim." Na kraju koštane drške postojao je obruč od žile i Jonaz ga sad namesti oko svog šačnog zgloba. "Ko su ti ljudi koji su pokušali da te ubiju?"

"Ubili bismo mi njega", reče Agija, "da nije bilo tog ogrtača. Videli smo ga kako silazi iz rupe, ali ogrtač ga je skrivao, pa moji ljudi nisu mogli videti metu, nego samo kožu njegovih ruku."

Objasnio sam najkraće što sam mogao kako sam se upetljao sa Agijom i njenim bratom blizancem i opisao smrt Agilusa.

"Znači, sad je došla da mu se pridruži." Jonas prenese pogled sa nje na grimizno prošaranu površinu sečiva Terminus Esta i malčice slegnu ramenima. "Svoju meričipu sam ostavio tamo gore, pa bi možda bilo dobro da odem da se pobrinen za nju. Na taj način ću posle moći da kažem da nisam video ništa. Je li to žena koja je poslala ono pismo?"

"Trebalo je da znam. Njoj sam pričao o Tekli. Ti o Tekli ne znaš, ali ona je znala i pismo je bilo o tome. Pričao sam joj dok smo išli kroz Botaničku baštu u Nesusu. Bilo je grešaka u pismu i stvari koje Tekla nikada ne bi napisala, ali ja, kad sam ga pročitao, nisam zastao da o tome razmislim."

Koraknuo sam unatrag i vratio Kandžu u čizmu, gurajući je duboko unutra. "Možda je, kao što veliš, bolje da se potruđiš oko tvoje životinje. Izgleda da se moja trгла i pobegla, pa ćemo možda morati naizmenično da jašemo tvoju."

Jonas klimnu i počeo se penjati putem kojim je i došao.

"Čekala si me, a?" upitah Agiju. "Čuo sam nešto, a i destrijer je na taj zvuk načuljio uši. To si bila ti. Što me niste onda ubili?"

"Bili smo tamo gore." Ona pokaza rukom ka uzvisinama. "Tražila sam od ljudi koje sam unajmila da te ustrelе dok si gazio potokom. Bili su glupi i zadržani, kao što su muškarci uvek, i rekli su da neće da troše strele uzalud - jer će te ubiti neka stvorenja unutra. Zakotrljala sam odozgo jednu stenu, najveću koju sam mogla pokrenuti, ali tad

je već bilo prekasno."

"Oni su ti pričali o rudniku?" Agija je slegnula ramenima, a mesečina je preobrazila njena gola pleća u nešto dragocenije i lepše od puti. "Sad ćeš me ubiti, prema tome, šta ima veze...? Svi meštani pričaju priče o ovom mestu. Kažu da ti stvorovi izlaze noću kad je oluja, kradu životinje iz staja i ponekad provale u neku kuću da bi ukrali dete. Ima i predanje da unutra čuvaju blago, pa sam i to strpala u pismo. Kao, ako ti se ne ide po tvoju Teklu, možda dođeš za blago. Mogu li da ti budem okrenuta leđima, Severijane? Ako time ništa ne menjam, radije bih da ne gledam kad bude."

Čim je to rekla, osetio sam da mi je dignut teret sa srca: do tog trenu nisam bio siguran da ću moći da joj zadam udarac gledajući je u lice.

Tada sam digao svoj sopstveni gvozdeni falus. Dok sam ga dizao, mučilo me je osećanje da treba Agiji da postavim još jedno pitanje, ali nikako da se setim koje.

"Udri", reče ona "spremna sam."

Nogama potražih dobar oslonac, a moji prsti nađoše na jednom kraju rukoštitnika izrezbarenu žensku glavu, koja je značila da se ženska oštrica nalazi s te strane.

Malo potom ponovo: "Udaraj!"

Ali ja sam se do tada već bio popeo iz te udoline.

8. KULTISTI

U krčmu smo se vratili ćuteći, i to tako lagano da je istočno nebo bilo sivo pre nego što smo stigli do sela. Jonas je rasedlavao svoju kobilu kad ja rekoh: "Nisam je ubio."

Klimnuo je glavom, ne gledajući me. "Znam."

"Gledao si? A rekao si da nećeš?"

"Čuo sam njen glas kad si praktično već stajao pokraj mene. Hoće li ona pokušati ponovo?"

Čekao sam, razmišljajući, a on je za to vreme preneo to malo sedlo u prostoriju za okačivanje opreme. Kad je izišao, rekao sam: "Da, siguran sam da hoće. Nisam je prinudio da ma šta obeća ako na to misliš. A ona obećanje ne bi ni održala."

"Pa ja bih je onda ubio."

"Da", rekoh. "To bi bio ispravan postupak."

Iz štale smo izišli zajedno. Sad je u dvorištu krčme bilo dovoljno svetla da vidimo bunar i široka vrata koja su vodila u zgradu.

"Ne mislim ja da bi to bio ispravan postupak - samo kažem da bih ja to učinio. Zamislio bih kako neko zariva nož u mene dok spavam i kako umirem na nekom prljavom krevetu, a onda bih zamahnuo tom stvari. Ispravan postupak to ne bi bio." Jonas diže onu budžu koju je sačuvao i njome mahnu oštro, praveći grubu i nelepu parodiju sečenja mačem. Glava tog mlatila naiđe na svetlost i mi, obojica zapanjeni, bučno udahnusmo vazduh.

Ta glava bila je od tučenog zlata.

Ni on ni ja nismo imali želje da se uključimo u zabave koje je vašar još nudio onima koji su bančili i pijančili svu noć. Povukli smo se u našu zajedničku sobu i pripremili za spavanje. Kad je Jonas ponudio da podeli zlato sa mnom, odbio sam. Do tada sam ja imao novca u izobilju, dobio sam i predjam honorara, a Jonas je živeo, moglo se reći, od moje širokogrudosti. Sad sam bio srećan što on više neće osećati da je moj dužnik. Postideo sam se i zbog toga što sam video da on ima tako potpuno poverenje u mene kad je to zlato bilo u pitanju, dok sam ja vrlo pažljivo od njega prikrio (i zapravo nastavio i dalje da prikriyam) postojanje Kandže. Osećao sam se

obavezanim da mu to kažem, ali ipak na kazah; umesto toga nađoh način da izvučem nogu iz mokre čizme, a da Kandža pri tome upadne u prostor za prste u čizmi.

Probudio sam se oko podne i kad sam se uverio da je Kandža još tamo, razbudio sam i Jonasa, kao što je tražio. "Trebalo bi da na vašaru bude i juvelira koji bi mi nešto platili za ovo", reče on. "Bar ću moći da se pogađam sa njima. Hoćeš sa mnom?"

"Potrebno nam i nešto za jelo, a dok obedujemo, već će biti vreme da se pojavim na gubilištu."

"Znači, natrag na posao."

"Jeste." Dohvatio sam svoj ogrtač. Bio je žalosno pocepan, a čizme su imale tupu boju i bile još u izvesnoj meri vlažne.

"To može da ti ušije neka od ovdašnjih služavki. Neće biti jednako dobro kao novo, ali izgledaće mnogo bolje nego sada." Jonas širom otvori vrata. "Ako si gladan, hajde sa mnom. Zbog čega si tako zamišljen?"

U trpezariji krčme, sa dobrim jelom između nas dvojice, dok je u drugoj sobi krčmareva žena iglom i koncem radila na mom ogrtaču, ispričah Jonasu šta se desilo ispod brda i završih sa onim koracima koje sam čuo iz dubine tla.

"Čudan si ti čovek", beše sav njegov komentar.

"A ti si još čudniji. Ne želiš da se to sazna, ali nekakav si stranac."

Osmehnuo se. "Kakogen?"

"Stranac iz druge države."

Jonas prvo odmahnu, pa klimnu glavom. "Pa dobro, neka i jesam. Ali ti - ti imaš taj talisman koji ti omogućuje da upravljaš noćnim morama, ti si otkrio ogromnu zalihu srebra. A ipak, pričaš mi o tome kao što bi neko drugi pričao o vremenskim prilikama."

Uzeh parčence hleba. "Čudno jeste, slažem se. Ali čudnovatost leži u Kandži, u predmetu, dakle, a ne u meni. A što se tiče poveravanja tebi, zašto da ne? Ako bih ti ukrao to zlato, mogao bih ga prodavati i trošiti pare, ali ne verujem da bi dobro prošao onaj ko bi pokušao da ukrade Kandžu. Ne znam odakle mi to uverenje, ali imam ga... uostalom, Agija je ukrala Kandžu. A što se tiče srebra..."

"Ukrala ju je i stavila tebi u džep?"

"U ovu jahačku torbicu koja mi je na opasaču. Bila je uverena da

će me ubiti njen brat, imaj to na umu. Onda bi oni zatražili moje telo, kao što su i naumili, pa bi uzeli i Terminus Est i moj ogrtač. Tako bi Agija dobila i moju palošinu i odeću i taj dragi kamen, a u međuvremenu, ako bi dragulj bio pronađen, krivica bi pala na mene, a ne na nju. Sećam se..."

"Da?"

"Pelerinke su nas zaustavile kad smo pokušavali da iziđemo. Jonase, smatraš li da je istina da neki ljudi mogu da čitaju misli drugih?"

"Naravno."

"Nije svako tako siguran. Majstor Gerlous je o toj ideji govorio povoljno, ali majstor Palaemon nije hteo ni da čuje. Ipak, mislim da je vrhovna sveštenica Pelerinki to mogla, bar do neke mere. Znala je da je Agija uzela nešto, a ja ništa. Ngnala je Agiju da se svuče radi pretresa, ali mene nisu pretražili. Kasnije su uništile svoju katedralu, a rekao bih da su to učinile zbog gubitka Kandže - bila je to, ipak, Katedrala Kandže."

Jonas zamišljeno klimnu.

"Ali o nečem sasvim drugom sam hteo da te pitam. Zanima me tvoje mišljenje o onim koracima. Svi znaju za Erebusa i Abaju i ta druga morska bića koja će jednog dana izići na kopno. A ja ipak mislim da ti o njima znaš više nego većina nas ostalih."

Jonasovo lice, ranije tako otvoreno, sad je bilo zatvoreno, sa izrazom koji je govorio da se dobro čuva. "Zbog čega to misliš?"

"Zato što si bio mornar i zato što si pričao ono o pasulju - znaš, pred kapijom. Sigurno si video moju smeđu knjižicu kad sam je čitao gore u sobi. U njoj su ispričane sve tajne sveta, ili bar ono što su razni magovi govorili da te tajne jesu. Nisam pročitao celu tu knjižicu, štaviše nisam ni do polovine stigao, mada smo Tekla i ja imali običaj da svakih nekoliko dana pročitamo po jednu stavku iz nje i onda do sledećeg čitanja da o toj stavci raspravljamo. Međutim, primetio sam da su sva objašnjenja u toj knjižici jednostavna, čak prividno detinjasta."

"Kao moja priča."

Klimnuh glavom. "Tvoja priča je mogla biti uzeta iz nje. Kad sam je uručivao Tekli, mislio sam da je pisana za decu, ili za one odrasle

koji uživaju u detinjastim stvarima. Ali kad smo malo poprčali o nekim mislima iz nje, shvatio sam da su to misli koje su morale biti na taj način iskazane da bi uopšte mogle biti iskazane. Ako pisac hoće da objasni novi način proizvodnje vina, ili najbolji način vođenja ljubavi, on se može poslužiti složenim i tačnim govorom. Ali u ovoj knjižici pisac je hteo da kaže: 'U početku beše samo heksaameron, šestodnevlje Postanja' ili 'Nije stvar u tome da se vidi slika kako stoji nepomično, nego da se vidi nepomično stajanje'. Ono biće koje sam čuo ispod tla... da li je bilo jedno od njih?"

"Nisam video." Jonas ustade. "Idem sad da prodam mlatilo, ali pre nego što pođem, kazaću ti ono što sve domačice pre ili kasnije kažu svojim muževima: 'Pre no što nastaviš da postavljaš pitanja, zapitaj se da li zaista želiš da saznaš odgovor.'"

"Samo još jedno pitanje", rekoh mu, "a onda, obećavam, neću više ništa da te pitam. Dok smo prolazili kroz Zid, rekao si da su ona bića u njemu vojnici i nagovestio si da su tu raspoređeni da bi se oduprli Abaji i ostalima. Jesu li ljudi-majmuni vojnici iste te vrste? A ako jesu, od kakve su nam koristi borci ljudske veličine, kada su naši protivnici veliki kao planine? I zbog čega stari autarsi nisu koristili ljude kao vojnike?"

Jonas umota mlatilo u krpu i stade; prebacivao je mlatilo iz ruke u ruku. "To su tri pitanja, a ja samo na drugo mogu odgovoriti pouzdano. Na druga dva mogu da odgovorim samo nagađanjima, a ovo što si obećao smatraću da važi: sada poslednji put razgovaramo o tim stvarima. Prvo, o poslednjem pitanju. Stari autarsi, koji nisu bili autarsi niti su imali tu titulu, jesu koristili ljudsku vojsku. Ali stvorili su odanije ratnike tako što su humanizovali životinje i, možda, u tajnosti, animalizovali ljude. Ti neljudski izvršitelji carske volje bili su još omraženiji kod stanovništva - koje je vladare ionako mrzelo - pa su zato i morali biti odaniji. Zato su takvi borci mogli biti naterani da trpe stvari koje ljudi-borci ne bi trpeli. Moguće je da su zato prekomandovani u Zid. A može postojati i neko sasvim drugo objašnjenje."

Jonas zastade i priđe prozoru, te baci pogled napolje, ali ne na ulicu nego na oblake. "Na znam da li su tvoji ljudi-majmuni hibridi istog tipa. Onaj jedan koga sam video izgledao mi je sasvim kao

čovjek, osim što je imao krzno, pa bih bio sklon da se složim s tvojom ocenom da su to ljudi koji su pretrpeli neku promenu u svojoj suštinskoj prirodi zbog svog života u rudnicima i zbog svog dodira sa ostacima grada koji je tamo zatrpan. Urt je sada veoma star. Veoma star i nema sumnje da su mnoga blaga sakrivena u minulim erama. Zlato i srebro se ne menjaju, ali čuvari zlata i srebra mogu pretrpeti preobražaje čudnije od onih kojima se grožđe preobraća u vino, a pesak u bisere."

Rekoh: "Ali mi napolju trpimo tamu svake noći, a blaga izneta iz rudnika donose se nama. Zašto se nismo i mi promenili?"

Jonas nije odgovorio, a ja se setih svoga obećanja da ga neću ništa više pitati. Međutim, kad se okrenuo da se suoči sa mnom, bilo je u njegovim očima nešto što mi je vikalo da sam glup, da se jesmo promenili. Opet mi okrete leđa i zagleda se u nebo.

"Dobro, dobro", rekoh, "ne moraš na to da odgovoriš. A ono drugo pitanje na koje si se obavezao da odgovoriš? Kako mogu ljudski vojnici da se suprostave morskim čudovištima?"

"Tačno si rekao da su Erebus i Abaja veliki kao planine i priznaću da me je iznenadilo da to znaš. Većini ljudi nedostaje uobrazilja potrebna da se zamisli nešto tako veliko; narod misli da ta čudovišta nisu veća nego kuće ili brodovi. Njihove stvarne razmere su tolike da na ovoj planeti nikad ne mogu izići iz vode - zgnječila bi ih sopstvena masa. Ne zamišljaj da će na Zid navaliti pesnicama ili da će bacati stene. Međutim, to su bića koja snagom svojih misli prisiljavaju ljude da im budu sluge i da se bacaju u borbu protiv svih drugih pravila i zakona."

Tada Jonas otvori vrata krčme i kliznu napolje u uličnu vrevu; ja ostadoh gde sam bio, laktom oslonjen o sto na kome smo svojevremeno i doručkovali. Sećao sam se onoga što sam sanjao dok sam bio u istom krevetu sa Boldandersom. Zemlja nas nije mogla držati, rekle su one divovske žene.

Stižem do takvog dela moje priče da hteo-ne hteo moram pomenuti nešto o čemu sam ranije uglavnom izbegavao da pišem. Vi koji čitate morali ste приметiti da sam bez oklevanja opisivao i najsitnije pojedinosti koje su se odigrale pre više godina i da sam doslovce navodio šta mi je ko rekao i šta sam kome odgovorio; pa

ste morali pomisliti da je to samo spisateljska konvencija koju sam usvojio da bi moja priča tekla glatkije. Istina je da sam jedan od onih koji su pod prokletstvom zvanim "savršeno pamćenje". Mi, takvi, ne možemo da se setimo baš bukvalno svega (a čuo sam i takva nerazumna tumačenja). Ja se ne mogu setiti, na primer, tačno redosleda knjiga na policama majstora Ultana. Ali pamtim više nego što biste mogli poverovati da je moguće: raspored svakog predmeta na nekom stolu pored koga sam prošetao kad sam bio dete, pamtim i svoja prisećanja na ranije događaje, u stanju sam da ocenim u kojoj meri se ta ranija prisećanja o nekom događaju razlikuju od mog sadašnjeg prisećanja o tom istom događaju.

Baš ta moja moć sećanja učinila je da budem omiljen đak majstora Palaemona i zato je ona, valjda, kriva i za nastanak ove pripovesti, jer da on nije imao pozitivan stav prema meni, ne bih bio poslat sa njegovim mačem u Traks.

Neki kažu da je ta moć pamćenja skopčana sa niskom sposobnošću ocenjivanja stvari - a to ja ne mogu prosuditi. Ali svakako jeste skopčana s jednom drugom opasnošću u koju sam uleteo mnogo puta. Kad hitnem svoje misli u prošlost, kao što činim sad i kao što sam činio kad sam nastojao da se setim onog sna, uspomene naiđu tako jasno da se meni onda čini da još jednom hodam kroz vremena prošla, kroz vremena bivša-sadašnja, nema razlike u odnosu na stvarno doživljavanje, slike iz uspomena su podjednako stvarne kao i ja sam. Evo, ovog trenutka mogu da sklopim oči i da ušetam u Teklinu ćeliju kao što sam to učinio jedne zimske večeri; uskoro će moji prsti osećati toplinu njene odeće, a miris njenog tela ispuniće moje nozdrve kao divni miris ljiljana zagrejanih pred vatrom. Podižem haljinu sa nje i grlim to telo boje slonovače, osećam kako se bradavice njenih dojki pritiskaju na moje lice...

Vidite? Veoma je lako izgubiti sate ili dane u takvim sećanjima; ponekad se u uspomene zanesem tako duboko da ostanem kao pijan ili drogiran. To se sad desilo. U mom umu su još odjekivali koraci koje sam čuo u pećini ljudi-majmuna i ja se, želeći da nađem neko objašnjenje, vratih svom snu, sada sigurno znajući ko je taj san poslao i nadajući se da će san otkriti i više nego što je oblikovalac

sna nameravao.

Opet sam jahao na životinji sa krestom na glavi i sa kožnim krilima. Ispod nas pelikani - lete kruto formalnim zamasa krila; galebovi kruže i kriče.

Opet padam, tumbam se kroz provaliju vazduha, zviždim ka moru, mada sam, isto tako, i nepomičan između oblaka i talasa neko vreme. Izvijam telo, usmeravam se glavom nadole, puštam da noge lepršaju iza mene kao zastava, tako zasecam u vodu i vidim gde u providnom azuru plovi glava sa kosom od zmija, vidim i zver sa mnogo glava, onda uskomešanu peščanu baštu dole. Divovke dižu ručerde slične stablima javora, a na svakom njihovom prstu je kandža amarantiske boje. I tad, veoma iznenadno, ja koji sam do tog trenutka bio slep, shvatam zašto mi je Abaja poslao baš taj san, zašto htede da me regrutuje za veliki, konačni rat za Urt.

Ali onda je tiranija sećanja nadjačala moju volju. Gledajući titanske odaliske i njihov vrt, znao sam da je to samo uspomena na jedan san, ali se, ipak, nisam mogao otrgnuti njihovoj čaroliji i toj uspomeni. Neke šake me zgrabiše kao lutku, pa sam istovremeno visio između Abajinih ljubavnica i bio dignut iz svoje stolice sa široko razmaknutim rukonaslonima u toj gostionici u Saltusu; sledećih stotinak otkucaja srca nisam bio u stanju da oslobodim svoj um od tog mora i njegovih zelenokosih žena.

"On spava."

"Otvorene mu oči."

Treći glas: "Da donesemo mač?"

"Donesite - može za taj mač biti posla."

Titanese su izbledele. Neki ljudi obučeni u odeću od jelenske kože i od grubo pletene vune držali su me sa obe strane, a jedan čije je lice bilo izbrazdano ožiljcima upirao je vrhom svog bodeža u moje grlo. Onaj s moje desne strane uzeo je u slobodnu ruku Terminus Est; bio je to onaj crnobradi volonter koji je pomogao pri provaljivanju u zazidanu kuću.

"Ide neko."

Čovek sa ožiljcima na licu kliznu u stranu. Začuh lupkanje vratiju i uzvik Jonasa koga su uvukli unutra.

"Ovo je tvoj gospodar, a? E, pa, prijatelju, ne okreći se i ne viči.
Ubićemo vas obojicu."

9. SAVEZ LIŠĆA

Prinudili su nas da stanemo licem ka zidu, vezali su nam ruke iza leđa, onda nam nabacili naše ogrtače preko pleća da se kožni kaiševi ne vide. Na taj način, izgledalo je da se šetkamo sa šakama sastavljenim iza leđa; tako nas izvedoše u dvorište krčme, gde je, premeštajući se s noge na nogu, stajao ogromni baluhiter na čija leđa je bila privezana skromna kabina od gvožđa i roga. Čovek koji me je držao za levu ruku pružio je šipku za podbadanje i njome popreko udario baluhitera po udubini iza kolena, da ga natera da klekne; zatim nas prisiliše da se popnemo u kabinu.

Kad smo Jonas i ja dolazili u Saltus, išli smo stazom koja je krivudala između čitavih brda otpada iz rudnika, otpada koji se sastojao pretežno od krhotina kamena i cigala. Kad sam galopirao upućen Agijinim pismom na lažni zadatak, projurio sam pored još nekoliko takvih brda, mada je moj put vodio pretežno kroz šumu u koju sam zašao na mestu gde je ona najbliža selu. A sad smo išli preko takvih gomila otpada gde nikakvih staza nije bilo. Tu su rudari bacali ne samo iskopani građevinski materijal nego i sve ono što su izvukli iz sahranjene prošlosti, a što je moglo doneti nevolje njihovom selu i njihovom zanimanju. Raznorazne gadarije su tu ležale u ispreturanim gomilama višim desetostruko, i više od desetostruko, od visokih leđa baluhitera: pornografske statue, nakrivljene i u raspadanju; ljudske kosti uz koje su još prianjale trake sasušenog mesa i čuperci dlaka. Uz to, desetine hiljada ljudi i žena, onih koji su, u potrazi za privatnim vaskrsenjem, uredili da njihovi leševi budu učinjeni zauvek neuništivi. Sad su tu ležali kao pijanci posle bančenja, ali su njihovi kristalni sarkofazi bili porazbijani, udovi opušteni u grotesknom neredu, odeća više ili manje razorena truljenjem, a oči slepo uperene u nebo.

U početku smo Jonas i ja pokušavali da postavljamo pitanja našim zarobljivačima, ali oni su nas ućutkali udarcima. Sada, dok je baluhiter krivudao kroz tu pustoš, oni su izgledali smirenje, te ja opet zapitah kuda nas vode. Onaj sa ožiljcima na licu odgovori: "U divljinu, koja je dom slobodnih ljudi i divnih žena."

Pomislio sam na Agiju i upitao ga da li njoj služi; on se nasmeja i odmahnu glavom. "Moj gospodar je Vodalus Šumac."

"Vodalus!"

"A-ha", reče on. "Dakle, znaš ga." On malo ćušnu onog crnobradog, koji je sedeo u kabini sa nama. "Vrlo fino će Vodalus postupiti sa vama, nema sumnje, pošto ste se tako veselo ponudili da rastrgnete jednog od njegovih slugu."

"Znam ga, zaista", rekoh i htjedoh da ispričam izbrazdanome o svojoj vezi sa Vodalusom, kome sam spasao život u poslednjoj godini pre nego što sam postao kapetan šegrta. Onda mi se javi sumnja da li će se Vodalus toga setiti, pa samo rekoh da nikako ne bih pristao da mučim i ubijem Barnoha da sam znao da je Vodalusov sluga. Lagao sam, naravno; jer znao sam da je Vodalusov sluga, a samom sebi sam opravdao primanje tog novca pomišlju da ću bar moći da umanjim Barnohu patnje. Laganje mi nije nimalo uspelo; obojica se prezrivo, frktavo nasmejaše, a isto tako se nasmeja i ukrotitelj koji je jahao na baluhiterovom vratu.

Kad se njihova razveseljenost utišala, rekoh: "Prošle noći sam izjahao iz Saltusa i otišao ka severoistoku. Idemo li i sad tamo?"

"A, dakle, tamo si bio. Naš gospodar je bio došao po tebe, ali se vratio praznih ruku." Izbrazdani se nasmešio i ja videh da mu nije neprijatna pomisao da se vraća obavljenog zadatka tamo gde je lično Vodalus podbacio.

Jonas šapnu: "Idemo na sever, što možeš videti po suncu."

"Tako je", reče izbrazdani, čiji je sluh nesumnjivo bio oštar. "Na sever, ali ne zadugo." Onda mi, čisto da bi utrošio vreme, počeo opisivati šta njegov gospodar radi onima koje uhvati; većinom su to bila krajnje primitivna sredstva, podobnija za stvaranje pozorišnih efekata nego za izazivanje istinskog bola.

Kao da je neka nevidljiva ruka raširila zavesu iznad nas, senke drveća padoše na kabinu. Ostavismo iza sebe blistanje milijardi krhotina stakla i zurenje mrtvih očiju, te uđosmo u pro hladnost i zelenu senovitost visoke šume. Među tim moćnim deblima čak je i baluhiter, iako tri puta viši od čoveka, izgledao kao skromna zverčica koja grebuca pri tlu; a mi, koji smo jahali na njegovim leđima, mogli smo isto tako biti i patuljci iz neke dečje priče koji su krenuli ka

mravinjaku gde neki minijaturni monarh drži vlast.

Pade mi na um da je to drveće bilo jedva nešto malčice manje u vreme kad ja još nisam bio nerođen i da je jednako ovako stajalo kad sam se, kao dete, igrao među čempresima i spokojnim grobovima našeg nekropolisa i da će jednako stajati, upijajući poslednju svetlost umirućeg sunca, kao što to i sad čini, kad ja budem mrtav isto onoliko dugo kao oni u nekropolisu. Uvideh kako malo težine na tasovima svetske vage ima moje preživljavanje ili moje umiranje, bez obzira na to što je meni moj život dragocen. Od te dve misli iskovao sam, onda, takvo raspoloženje, da sam bio spreman da iskoristim svaku, pa i najmanju priliku da preživim, a ipak nisam mnogo mario hoću li se spasti ili ne. Mislim da sam, zahvaljujući tom raspoloženju, ostao živ; i to raspoloženje mi je bilo tako dobar prijatelj, da sam od tada neprestano nastojao da ga nosim i uspevao često, mada ne uvek.

"Severijane, da ti nije pozlilo?"

To je progovorio Jonas. Pogledah ga, i to, rekao bih, prilično začuđeno. "Ne. Zar je izgledalo tako?"

"Na trenutak jeste."

"Samo sam razmišljao zašto mi ova šuma izgleda tako poznata i nastojao da u to proniknem. Mislim da me je podsetila na one mnogobrojne letnje dane u našoj Citadeli. Ovo drveće je gotovo iste veličine kao tamošnje kule, a mnoge kule su obrasle bršljenom, tako da po mirnom letnjem vremenu svetlost između njih ima ovo smaragdno svojstvo. Sem toga, tiho je ovde, kao i tamo..."

"Da?"

"Mora biti da si se mnogo puta vozio čamcem, Jonase."

"Pokatkad."

"To je meni odavno bila želja, ali prvi put sam se vozio tek kad smo Agija i ja otišli do ostrva na kome stoji Botanička bašta i kasnije, u njoj, prošli Ptičje jezero. Kretanje čamca veoma nalikuje kretanju ove životinje i podjednako je tiho, osim što veslo ponekad pljusne ulazeći u vodu. Sad se osećam kao da prolazim čamcem kroz Citadelu, u vreme neke poplave, a veslači svečano veslaju."

Čuvši to, Jonas se toliko uozbiljio, da ja, videći njegovo lice, prsnuh u smeh i ustadoh, vođen (pretpostavljam) namerom da

pogledam preko ivice kabine i onda kažem nešto o šumskom tlu, da bi bilo jasno da je ono o poplavi bilo čista maštarija.

Ali čim sam ustao, ustade i izbrazdani i reče mi, držeći vrh bodeža na palac udaljenosti od mog grla, da sednem. Iz inata prema njemu, odmahnuh glavom.

On mahnu svojim oružjem. "Sedaj ili ću te rasporeti!"

"Pa da izgubiš slavu čoveka koji me je doveo? Ne verujem. Čekaj samo dok ostali kažu Vodalusu da si me imao, a onda ubo nožem dok su mi bile vezane ruke."

Tada nastupi preokret sudbine. Bradonja koji je držao Terminus Est pokuša da potegne taj mač iz korica, ali ne znajući kako treba ogoliti toliko dugačak mač - a pravi način jeste da jednom rukom uhvatiš čvrsto rukoštitnike, drugom grlo kanije i zatim, šireći ruke udesno i ulevo, da izvučeš sečivo - on pokuša da potegne pravo nagore, kao da trzajem čupa korov iz njive. Dok je radio taj nezgodan posao, uhvatio ga je, neočekivano, jedan od baluhiterovih valjajućih koraka, tako da se on zatetura i nalete na izbrazdanoga. Oštrice, sposobne da raseku dlaku, zasekoše obojicu; onaj sa ožiljcima na licu tad žestoko odskoči unatrag, a Jonas uspe da ga potplete - iza jedne njegove noge zašao je svojim stopalom posuvraćenim unatrag, a drugim stopalom je tu nogu potisnuo - tako da ovaj pade preko ograde kabine napolje.

U međuvremenu je bradati ispustio Terminus Est i ukočeno se zagledao u ranu koja je bila veoma dugačka, mada nesumnjivo plitka. Pošto sam to oružje poznavao kao sopstveni dlan, bio mi je dovoljan jedan tren da se okrenem, čučnem, dohvatim dršku, uglavim je između peta i presečem kaiševe kojima su mi ruke bile sputane. Crnobradi je dotle potegao nož i mogao me je ubiti da ga Jonas nije ritnuo između nogu.

Ovaj se presamitio, a ja sam, znatno pre nego što se on mogao uspraviti, već bio na nogama, sa spremnim Terminus Estom.

Zbog kontrakcije mišića, on se naglo sasvim uspravio, što se često dešava kad klijenta ne nateraš da prethodno klekne; mislim da je obilato rasprskavanje krvi bilo ukrotitelju prvi znak (jer se sve tako brzo odigralo) da nešto nije u redu. On okrete glavu da nas pogleda; uspeo sam da ga sredim veoma čisto, držeći mač samo jednom

rukom, naginjući se napred iz kabine: jedan zamah, tačan.

I tek što je njegova glava tupnula na zemlju, baluhiter zakorači između dva div-stabla koja su rasla tako blizu jedno drugome da je izgledao kao miš koji se provlači kroz pukotinu u zidu. S one strane tih stabala ležao je proplanak otvoreniji od svih koje sam u toj šumi video. Tu je rasla ne samo trava nego i paprat, a mrlje sunčeve svetlosti, neizmešane sa zelenom bojom i bogate kao auripigment, poigravale su po livadi. Tu je Vodalus dao da postave njegov presto, ispod svoda od upletenih loza; i tu je, kao što je sreća htela, sedeo sa šatlenom Teom, sudeći svojim sledbenicima i nagrađujući ih, baš kad smo mi ušli.

Jonas ništa od toga nije video, jer je još ležao na podu kabine, trudeći se da bodežom preseče veze na rukama. Ali ja sam i te kako video sve, stojeći uspravno, održavajući ravnotežu naspram ljuljanja baluhiterovih leđa i držeći uzdignut mač, sada crven do balčaka. Stotinu lica se okrete prema nama, pa i lice aristokrate na prestolu i srcoliko lice njegove pratilje; u njihovim očima videh šta oni tog časa gledaju: veliku životinju koju jaše čovek bez glave, životinju čiji je čitav prednji deo tela ispolivan krvlju; i mene kako stojim uspravno na leđima te životinje, sa svojim mačem, ogrnut fuliginom.

Da sam tad skliznuo sa baluhitera i pokušao da pobegnem, ili da sam životinju podstakao da krene brže napred, bio bih ubijen. Umesto toga, ja sam, u duhu onog raspoloženja koje me je obuzelo kad sam video davno mrtva tela među otpadom iz rudnika i među večnim drvećem, ostao na istom mestu, ne čineći ništa; a baluhiter je, nemajući nikakvog vođu, produžio napred postojanim hodom (pri čemu su se Vodalusovi sledbenici sklanjali ulevo i udesno da otvore stazu za njega) sve dok nije dospeo pred samu platformu sa prestolom i svodom. Tu je stao, a mrtvac se sručio napred i pao na platformu, Vodalusu pred noge; ja sam se nagnuo daleko napred iz kabine i pljoštimize mačem lupio životinju iza jednog i iza drugog kolena. Baluhiter je kleknuo.

U tankom osmehu koji se pojavio na Vodalusovom licu bilo je mnogo čega, uključujući i razonođenost, koja je možda i preovladavala. "Poslao sam svoje ljude da mi dovedu glavoseču", reče on. "Primećujem da su uspeli."

Salutirao sam mu mačem, postavljajući dršku ispred očiju, kao što su nas učili da činimo kad neko od uzvišenih dođe da posmatra pogubljenje u Velikom dvoru. "Gospodine, doveli su vam antiglavoseču - u prošlosti je postojao trenutak kada se vaša glava mogla zakotrljati po sveže raskopanom zemljištu da nije bilo mene."

Tad mi je pogledao pažljivije lice, a ne ogrtač i mač, i trenutak potom rekao: "Da, ti si bio taj mladić. Zar je toliko vremena prošlo?"

"Taman dovoljno vremena, gospodine."

"O ovome ćemo razgovarati privatno, ali sad imam da obavim neke javne poslove. Stani ovde." Prstom je pokazao ka jednom mestu na tlu, levo od platforme.

Sišao sam sa baluhitera, a Jonas odmah za mnom; dva konjušara odvedoše životinju. Tu smo čekali i slušali Vodalusa kako izdaje naređenja i saopštava svoje planove, nagrađuje i kažnjava, i to je potrajalo možda jednu smenu. Celokupna raznovrsnost ljudskih stubova i građevinskih lukova, kojom se mnogo ponosimo, samo je oponašanje u jalovom kamenu, stabala i zasvođujućih grana šume, a meni se u toj šumi činilo da se razlika sastoji samo u tome što su jedni stubovi i lukovi sivi ili beli, a drugi smeđi ili bledezeleni. Tad sam poverovao da razumem zbog čega ni sva autarhova vojska, ni onolike gomile plaćenika u službi uzvišenih ne mogu da slome Vodalusa - on vlada najmoćnijom tvrđavom Urta, daleko većom od naše Citadele, sa kojom sam odmah načinio poređenje.

Najzad je Vodalus raspustio gomilu, šaljući svakog muškarca i svaku ženu na ovo ili ono mesto, u skladu sa potrebama; pa je sišao sa platforme da razgovara sa mnom. Razgovarajući, naginjao se nada mnom, kao što bih se ja mogao nadnositi nad neko dete.

"Služio si mi jednom", reče on. "Zbog toga ću ti poštediti život bez obzira na sve ostale okolnosti, iako će možda biti potrebno da neko vreme ostaneš moj gost. Znajući da ti život više nije u opasnosti, da li želiš da mi služiš opet?"

Ona zakletva autarhu koju sam položio prilikom unapređenja u kalfu nije imala snagu da se odupre uspomeni na magleno veče kojim sam počeo ovu priповest o svome životu. Sa stanovišta časti, zakletve su jadne i nejake u poređenju sa dobročinstvima, jer ona su stvar duha; ako spasemo jedno ljudsko biće, njegovi smo zauvek.

Često sam čuo tvrdnju da čovek ne može naći zahvalnost. To nije istina - oni koji tako govore, tražili su uvek na pogrešnom mestu. Onaj koji učini istinsko dobročinstvo, dospeva, za trenutak, na nivo Pankreatora, te će, zahvalan što se tako uzdigao, doživotno služiti spasenome; tako i rekoh Vodalusu.

"Dobro!" uzvratio je on i potapšao me po ramenu. "Hodi. Nedaleko odavde spremamo obrok. Ako ćete ti i tvoj prijatelj sestiti da jedete sa mnom, reći ću vam šta se mora učiniti."

"Gospodine, osramotio sam svoju gildu jednom. Tražim jedino da ne budem prisiljavan da je obrukam ponovo."

"Ništa od onog što učiniš neće se saznati", reče Vodalus. Mene je to zadovoljilo.

10. TEA

Otišli smo, zajedno sa desetak drugih, pešice, sa te livade. Otprilike pola lige daleko naišli smo na sto postavljen među drvećem. Meni su dali mesto uz Vodalusovu levu ruku; dok su ostali jeli, ja sam glumio da jedem, a u stvari sam gostio svoje oči prizorom Vodalusa i njegove dame, koje sam se tako često bio prisećao, ležeći na uzanom ležaju među šegrtima u našoj kuli.

One večeri kad sam spasao Vodalusa bio sam, bar mentalno, još dečak, a dečaku svi odrasli ljudi izgledaju visoki, osim ako su zaista niskog rasta. Sad sam video da je Vodalus visok kao Tekla, ako ne i viši, i da je njena polusestra, Tea, jednako visoka kao Tekla. Po tome sam pouzdano zaključio da su oboje aristokratske krvi, da nisu samo obični armigeri, kakav je bio sir Raho.

Ja sam se prvo u Teu bio zaljubio i obožavao je zato što je pripadala čoveku koga sam spasao. Teklu sam u početku voleo zato što me je podsećala na Teu. A sada sam (kao što posle umiranja jeseni, zime i proleća opet dođe leto koje je godini i kraj i početak) ponovo voleo Teu - zato što me je podsećala na Teklu.

Vodalus reče: "Ti si čovek koji se lepoti žena divi" i ja spustih pogled.

"Nisam mnogo boravio u učtivom društvu, gospodine. Molim vas da mi oprostite."

"Tvoje divljenje delim, dakle, nema se šta opraštati. Ali ti, nadam se, nisi promatrao izgled tog vitkog grla pomišljajući kako bi ga presekao?"

"Nikada, gospodine."

"Oduševljava me što to čujem." Dohvatio je poslužavnik sa drozdovima, odabrao jednog i stavio ga u moj tanjir. Bio je to znak naročite naklonosti. "Ipak, moram priznati da sam malčice iznenađen. Bio sam sklon da pomislim da čovek tvog zanimanja gleda na nas, jedna ljudska bića, manje-više kao kasapin na stoku."

"O tome vas ne mogu obavestiti, gospodine. Nisam odgajan kao kasapin."

Vodalus se nasmejao. "Poen! Sad mi je maltene žao što si pristao

da mi služiš. Da si se samo opredelio da ostaneš moj zatvorenik, vodili bismo mnoge divne razgovore dok bih te upotrebljavao - kao što mi je bila namera - kao ulog za trampu da bih spasao život jadnome Barnohu. A ovako, ti ćeš do jutra otići. Ipak, mislim da imam za tebe jedan zadatak koji će se dobro slagati sa tvojim prirodnim sklonostima."

"Ako je to zadatak koji vi zadajete, gospodine, slagati se mora."

"Ti na gubilišnim platformama gubiš vreme." Osmehnuo se. "Naći ćemo mi, uskoro, bolji posao za tebe. Ali, da bi mi dobro služio, moraš donekle razumeti i položaj figura na tabli, kao i svrhu igre koju igramo. Nazovimo strane belom i crnom, a u čast tvoje odore - da bi ti znao gde leže tvoji interesi - mi ćemo biti crna strana. Zacelo su ti govorili da smo mi, crni, obični banditi i izdajnici, ali imaš li ikakvu predstavu o tome šta mi zapravo pokušavamo da učinimo?"

"Da date mat autarhu, gospodine?"

"To bi dobro poslužilo, ali to je samo jedan korak, a ne i naš krajnji cilj. Iz Citadele si došao - ja znam, vidiš, ponešto o tvojim putovanjima i tvojoj povesti - iz te veličanstvene tvrđave minulih dana, tako da mora biti da poseduješ izvesno osećanje za prošlost. Zar nikad nisi stekao utisak da je čovečanstvo bilo daleko bogatije, a i srećnije, pre hiljadu godina nego sad?"

"Svako zna", rekoh, "da smo daleko pali u odnosu na veličanstvene dane prošlosti."

"Kako je tada bilo, opet će biti. Ljudi Urta će ploviti između zvezda, preskakaće od galaksije do galaksije, gospodariće kćerima sunca."

Šatlena Tea, koja je Vodalusa nesumnjivo slušala mada to ničim nije pokazivala, pogleda preko njega ka meni i reče slatkim, gugutastim glasom: "Znaš li kako je naš svet dobio novo ime, mučitelju? Ljudi iz vremena zore otišli su na crveni Verthandi, koji je tada imao ime Rat. Pa pošto su smatrali da zbog tako nelepog imena ostali neće poći za njima, dadoše tom svetu drugo ime - Present. To je bila šala, jer je na njihovom jeziku ta ista reč značila dve stvari, i to 'sadašnjica' i 'poklon'. Tako je, bar, jedan od naših tutora jednom prilikom objasnio mojoj sestri i meni, mada ne vidim kako bi ijedan jezik mogao podneti takvu zbrku."

Vodalus ju je slušao kao da je nestrpljiv da nastavi svoj govor, ali da je odveć finih manira da bi nju prekidao.

"Tada su drugi - koji su imali neke svoje razloge da privuku čitav jedan narod na najunutrašnjiji svet - prihvatili tu igru, pa su ga nazvali 'Skuld', što je značilo 'Svet budućnosti'. Tako je naš postao 'Urth', Svet prošlosti."

"U tome, bojim se, grešiš", reče joj Vodalus. "Saznao sam iz pouzdanog izvora da je ovaj naš svet tim imenom nazivan još od najdrevnijih epoha prošlosti. Ipak, tvoja greška je tako ljupka da bih više voleo da si ti u pravu, a da ja grešim."

Tea se na to nasmešila, a Vodalus se opet okrenuo prema meni. "Iako ne objašnjava zašto je Urt dobio baš to ime, priča moje drage dvorkinje dobro ističe jednu ključnu okolnost, a to je da su ljudi u onim vremenima putovali sopstvenim brodovima od sveta do sveta i svakim svetom ovladavali i na njemu podizali ljudske gradove. To bejahu veliki dani naše rase, kad su se očevi očeva naših očeva borili da ovladaju Vasseljenom."

Zastao je, te pošto se činilo da očekuje da ja nešto kažem, ja i rekoh: "Gospodine, mi smo, od tada, mnogo mudrosti izgubili."

"Ah-ha, sad pogađaš u srce. Ipak, i uz svu svoju visprenost, grešiš. Ne, nismo manje mudri. Manje smo moćni. Proučavanje je postojano napredovalo, ali upravo dok su ljudi učili sve što je potrebno za vladavinu, snaga sveta se iscrpla. Mi sad živimo, i to jedva, na ruševinama prethodnika. Neki letećim čamcima jure kroz vazduh, deset hiljada liga na dan, ali mi ostali puzimo po koži Urta, nesposobni da od jednog obzorja do drugog stignemo pre nego što se zapadno uzdigne i zakloni nam sunce. Pre nekoliko trenutaka govorio si o davanju mata onoj cvilećoj budali autarhu. Želim da sad zamisliš dva autarha - dve velike sile koje se bore za prevlast. Bela hoće da stvari ostanu kakve jesu, a crna - da noga čoveka opet stupi na put prevlasti. Drugu sam slučajno nazvao crnom, ali bilo bi dobro imati na umu da noću jasno vidimo zvezde; pri crvenoj svetlosti dana vidimo ih slabije ili jedva. Pa, od te dve sile, kojoj bi radije služio?"

U drveću je zašumeo vetar, a meni se činilo da su svi oko stola umukli i da svako sluša Vodalusa i čeka da čuje moj odgovor. Rekao sam: "Crnoj, dakako."

"Dobro! Ali, kao razuman čovek, mora biti da uviđaš da put ka novom osvojenju ne može biti lak. Oni koji neće nikakve promene mogu da sede i grle svoje obzire zauvek. Mi moramo sve da učinimo. Mi moramo na sve da se odvažimo!"

Drugi su opet počeli da jedu i pričaju. Snizio sam jačinu glasa, tako da me je samo Vodalus mogao čuti. "Gospodine, postoji nešto što vam nisam kazao. Ne usuđujem se više da to prikrivam, jer se plašim da ćete smatrati da vam nisam veran."

Bio je bolji zamešatelj nego ja; prvo se okrenuo na drugu stranu, glumeći da jede, tek potom mi je odgovorio. "O čemu je reč? Van s tim."

"Gospodine", rekoh, "imam jednu relikviju, predmet za koji kažu da je Kandža Pomiritelja."

Dok sam to govorio on je grizao pečenu butinu neke ptice. U tom je zastao i okrenuo oči da me pogleda bez okretanja glave.

"Želite li da je vidite, gospodine? Veoma je lepa, a nalazi se u sari moje čizme."

"Ne", prošaputao je. "Da, možda, ali ne ovde... Ne, bolje uopšte ne."

"Onda, kome bi trebalo da je dam?"

Vodalus je dožvakao, progutao zalogaj. "Čuo sam od mojih prijatelja u Nesusu da je nestala. Znači, kod tebe je. Moraš je čuvati dok ne dođeš u priliku da je se oslobodiš. Ne pokušavaj da je prodaš - bila bi tog trenutka prepoznata. Sakrij je negde. Ako budeš prisiljen, baci je u jamu."

"Ali, gospodine, ima veliku vrednost, sigurno."

"Vredi neizmerno mnogo, što znači da je bezvredna. Ti i ja smo razumni ljudi." U njegovom glasu je, uprkos smislu njegovih reči, postojao prizvuk straha. "Ali rulja veruje da je taj predmet svetinja i da čini svakojaka čudesa. Kad bih ja bio vlasnik njegov, mislili bi da sam oskrvritelj i da sam neprijatelj Teologoumenona. Naši gospodari bi mislili da sam izdao. Moraš mi reći..."

U taj čas je dotrčao jedan čovek koga nisam ranije video i prišao stolu. Njegov izgled je nagoveštavao da donosi hitne vesti. Vodalus se digao i odšetao nekoliko koraka s njim, pri čemu je izgledao kao neki lep učitelj sa dečakom pokraj sebe, jer glasnikova glava mu je

bila tek do ramena.

Jeo sam, pretpostavljajući da će se Vodalus uskoro vratiti, ali Vodalus je glasnika dugo ispitivao, a onda s njim otišao i nestao između širokih stabala drveća. Jedan po jedan ustajali su i drugi i na kraju ostadosmo samo četvoro: divna Tea, Jonas, ja i još jedan čovek.

"Vi treba da nam se pridružite", reče Tea najzad, svojim glasom sličnim glasu gugutke. "Ali ne znate naše običaje. Da li vam je potreban novac?"

Oklevao sam, ali Jonas nije: odmah joj je odgovorio. "Novac je nešto što je uvek dobrodošlo, šatleno, kao problemi starijeg brata."

"Od danas će biti, od sveg našeg plena, izdvajan po jedan deo i za vas dvojicu. Kad nam se budete vratili, to će vam biti uručeno. A dotle, imam po jednu kesu za svakog, da pospešimo vaše putovanje."

"Znači, mi sad krećemo?" rekoh.

"Pa zar vam to nije rečeno? Vodalus će vam dati uputstva za vreme večere."

Do tog trenutka sam pretpostavljao da će nam taj obrok biti poslednji u toku dana; ova misao se, nesumnjivo, odrazila na mom licu.

"Večeras, kad mesec bude blistao, imaćemo večeru", reče Tea. "Neko će biti poslat po vas dvojicu." Zatim je navela nekoliko stihova:

U zoru, da otvoriš oči, za sto sedi;
za snagu, obrok u podne uzmi;
uveče, uz duge priče, opet jedi;
a noću jedemo da budemo mudri...

"Ali sada", nastavi ona, "moj sluga Huniald će vas odvesti do mesta gde se možete odmoriti od putovanja."

Taj čovek, koji je dosad ćutao, ustade i reče: "Pođite sa mnom."

Rekao sam Tei: "Hteo bih da razgovaram s vama, šatleno, kad budemo imali više slobodnog vremena. Znam nešto u vezi sa vašom školskom drugaricom."

Videla je, i video sam da je videla, da to govorim ozbiljno. Onda

smo pošli za Hunialdom kroz drveće. Vodio nas je, valjda, jednu ligu; najzad stigismo do travnate obale nekog potoka. "Tu čekajte", reče on. "Ako možete, spavajte. Do večeras neće niko doći."

Pitao sam: "A ako odemo?"

"Širom ove šume ima onih koji znaju kakva je volja našeg vladara u vezi sa vama", reče on. Okrenuo se na peti i udaljio.

Tada sam ispričao Jonasu šta sam video svojevremeno pored otvorenog groba, istim rečima kojima sam to i ovde zapisao.

"A, tako", reče on pošto sam završio, "sad vidim zašto se želiš priključiti ovome Vodalusu. Ali moraš imati u vidu da sam ja tvoj prijatelj, a njegov ne. Ono što ja želim jeste da nađem ženu koju nazivaš imenom Jolenta. A ono što ti želiš jeste: da služiš Vodalusu i da odeš u Traks i počneš novi, izgnanički život i da izbrišeš mrlju koju si, kažeš, načinio na časti svoje gilde - mada priznajem da ne razumem kako se na nečemu takvom može napraviti mrlja - i da nađeš ženu po imenu Dorkas, i da se pomiriš sa ženom po imenu Agija, ali istovremeno da vratiš jednu stvar, za koju obojica znamo, izvesnim ženama zvanim Pelerinke."

Dok je stigao do kraja te liste, već se osmehivao, a ja sam se smejao.

"I mada me navodiš da se setim priče o onom starcu koji je imao sokola kliktavca što je dvadeset godina sedeo na poprečnom štapu, a onda odleteo u svim pravcima odjednom, ja se nadam da ćeš ti sve to postići. Samo, nadam se da shvataš da je moguće - možda jedva moguće, ali ipak moguće - da jedna ili dve od tih stvari zasmetaju ostvarenju četiri ili pet drugih."

"To što govoriš veoma je istinito", priznadoh. "Borim se da sve to postignem i, mada mi nećeš verovati, ulažem u ostvarenje tih ciljeva svu svoju snagu i onoliko pažnje koliko je moguće svakom pojedinačnom cilju posvetiti, a da bude od toga ikakve koristi. Ali moram priznati da stvari ne idu onako dobro kako bi mogle. Moje podeljene ambicije dovele su me ne na neko bolje mesto, nego u hlad ovog drveta, gde sam bezdomni litalica. Dok ti, koji jednoglasno hitaš za samo jednim, preovlađujućim ciljem... pogledaj gde si dospao."

U takvom čavrljanju minulo nam je nekoliko smena vremena

poznog popodneva. Ptice su cvrkutale iznad naših glava i bilo je vrlo prijatno imati takvog prijatelja kao što je Jonas, odanog, punog poštovanja, taktičnog, obdarenog mudročću, humorom i predostrožnošću. U to vreme nisam ništa znao o njegovoj životnoj povesti, ali sam naslućivao da nije baš iskreno rekao odakle dolazi, pa sam nastojao, ne postavljajući neposredna pitanja, da ga navedem da o tome govori. Saznao sam (tačnije, tada sam poverovao) da mu je otac bio zanatlija; da su ga odgajali i otac i majka, i to na način koji je "neobičan", a zapravo "prilično redak"; da je njegovo rodno mesto jedan obalski gradić na jugu, ali da je Jonas, kad je poslednji put išao tamo, video da se gradić toliko izmenio da on više nije imao želje da u njemu ostane.

Po izgledu Jonasovom, kad sam ga prvi put sreo pokraj Zida, zaključio sam da je oko deset godina stariji od mene. A po ovome što je sad govorio (i, u manjoj meri, po izvesnim odlomcima iz naših ranijih razgovora) izvedoh zaključak da on mora biti i stariji. Činilo se da je pročitao mnoge letopise o prošlosti, a ja sam još bio odveć naivan i neuk, uprkos truda koji su majstor Palaemon i Tekla uložili u razvoj mog uma, da pomislim da neko ko nije ni blizu srednjim godinama može toliko da čita. Pokazivao je pomalo ciničnu ravnodušnost prema sudbini čovečanstva, što je nagoveštavalo da je puno sveta prošao i video.

Još smo pričali, kad ugledah ljupku priliku šatlene Tee kako promiče između drveća na izvesnoj udaljenosti od nas. Čušnuo sam Jonasa, pa smo obojica začutili i posmatrali je. Dolazila je ka nama ne videći nas, pa je u njenom kretanju bilo onog slepila koje se oseća kod ljudi koji idu samo na osnovu toga što im je neko rekao pravac. S vremena na vreme po jedan mlaz sunca bi zahvatio njeno lice, koje je, ako je u tom času bilo okrenuto profilom, toliko podsećalo na Teklino, da mi se činilo da mi taj prizor razdire prsa. Imala je i Teklin hod, ponosite, krute i duge korake fororakosa koji nikad ne bi trebalo da dospe u kavez.

"Mora biti da je to uistinu stara porodica", šapnuo sam Jonasu. "Pogledaj je! Kao drijada. Kao da vrba hoda."

"Te drevne porodice zapravo su najnovije", odgovori on. "U drevnim vremenima niko takav nije postojao."

Mislim da nije bila dovoljno blizu da nas razume, ali činilo se da je čula glasove; pogledala je prema nama. Mahnuli smo joj i ona je ubrzala korak, nije trčala, ali se ipak približavala veoma brzo zahvaljujući dužini svog koraka. Ustali smo, a onda, kad je ona sela na svoju maramu, opet seli. Licem je bila okrenuta potoku.

"Rekao si da imaš nešto da mi kažeš o mojoj sestri?" Taj glas je doprineo da Tea izgleda manje zastrašujuće, a u sedećem položaju nije bila mnogo viša od nas.

"Bio sam njen poslednji prijatelj", rekoh. "Rekli su mi da će biti učinjen pokušaj da navedu tebe da ubeđuješ Vodalusa da se preda u nadi da ona bude spasena. Da li si znala da je ona u zatočeništvu?"

"Jesi li bio njen sluga?" Tea kao da me je odmeravala pogledom. "Da, čula sam da su je odveli u ono užasno mesto u sirotinjskim kvartovima Nesusa, gde je, koliko je meni rečeno, umrla veoma brzo."

Pomislio sam na vreme koje sam proveo čekajući ispred Teklinih vrata pre nego što je ispod njih zakrivudala skerletna tračica krvi, ali sam ipak klimnuo glavom.

"Kako su je uhapsili - znaš li?"

Tekla mi je bila ispričala pojedinosti o tome, a ja sam ih sad ponovio Tei doslovce, ništa ne propuštajući.

"Vidim", reče Tea. Jedan trenutak je ćutala, gledajući pokretnu vodu. "Dvor mi je nedostajao, naravno. Ovo što sad čujem o tim ljudima i kako su joj zapušili usta tapiserijom - postupak veoma osoben - ukazuje na razloge zbog kojih sam otišla."

"Mislim da je i njoj ponekad nedostajao dvor", rekoh. "O njemu je, u svakom slučaju, mnogo govorila. Ali mi je rekla i to da ako ikad bude oslobođena, neće više dolaziti u dvor. Govorila je o jednoj kući u seoskim predelima na osnovu koje je dobila svoju titulu. Pričala mi je kako će tu kuću obnoviti i u njoj priređivati ručkove i lovove za vodeće osobe te oblasti."

Teino lice se izvilo u gorki osmeh. "Ja sam se već nalovila dovoljno za deset života. Ali, kad Vodalus postane autarh, ja ću mu biti pratilja. Tad ću da se šetam pored Bunara orhideja, ponovo, ali onda će za mnom ići kćeri pedeset uzvišenih, da me svojom

pesmom zabavljaju. Dosta o tome, do tog dana proći će bar još nekoliko meseci. Za sada imam - ovo što imam."

Pogledala je uozbiljeno Jonasa i mene, pa ustala veoma ljupko, nagoveštavajući jednim gestom da nas dvojica treba da ostanemo gde smo. "Drago mi je što sam čula nešto o mojoj polusestri. Ta kuća o kojoj si govorio sad je moja, znaš, mada ne mogu da preuzmem upravljanje nad njom. Da ti učinim uzvratnu uslugu, upozoriću te na nešto u vezi sa večerom koju ćemo uskoro jesti zajedno. Imala sam utisak da ne shvataš nagoveštaje koje ti je Vodalus upućivao. Da li si ih razumeo?"

Pošto Jonas nije rekao ništa, odmahnuo sam glavom.

"Da bismo mi i naši saveznici i gospodari koji čekaju u zemljama ispod plime mogli pobediti, potrebno je da prikupimo sve što se o prošlosti može saznati. Da li ti je poznat analeptični alzabo?"

Rekoh: "Ne, šatleno, ali čuo sam priče o životinji koja se tako zove. Priča se da ona može da govori i da noću dolazi do kuće u kojoj je umrlo dete i kricima traži da bude puštena unutra."

Tea je klimnula glavom. "Ta životinja je doneta sa zvezda, pre dugo vremena, kao što su donete i mnoge druge stvari, radi dobrobiti Urta. To je zver koja nema više inteligencije nego pas, možda je ima i manje. Ali ona proždire leševe, raskopava grobove, a kad pojede ljudsko meso ona, bar neko vreme, zna jezik i običaje ljudskih bića. Analeptički alzabo je materija koja se dobija iz jedne žlezde u osnovi lobanje te životinje. Da li me razumete?"

Kad je otišla, Jonas nikako nije mogao da mi pogleda u lice, a ni ja njemu - obojica smo znali šta će se jesti na gozbi u kojoj ćemo učestvovati te noći.

11. TEKLA

Sedeli smo, činilo mi se, dugo (mada je, zapravo, prošlo, svi su izgledi, samo nekoliko trenutaka), a onda više nisam mogao podneti svoja osećanja. Otišao sam do ruba potoka i tamo klečeći na mekoj zemlji isповраćao obrok koji sam pojeo sa Vodalusom; kad više nije imalo šta da izlazi, ostao sam tako drhteći i povremeno se opet prepuštajući grčevima i napinjanjima kao da povraćam. Ispirao sam lice i usta, a hladna, bistra voda odnosila je ono što sam isповraćao - vino i polusvareno meso.

Kad sam, konačno, bio sposoban da ustanem, vratio sam se do Jonasa i rekao: "Moramo ići."

Pogledao me je kao da me sažaljeva; pretpostavljam da je prema meni osećao upravo to. "Vodalusovi borci su svuda oko nas."

"Vidim da ti nije pozlilo kao meni. Ali čuo si ko su im saveznici. Možda je Huniald lagao."

"Čuo sam hod naših stražara između drveća - nisu oni baš tako tihi. Imaš svoj mač, Severijane, a ja nož, ali Vodalusovi ljudi će imati lukove. Imala ih je većina onih koji su sa nama sedeli za stolom. Možemo pokušati da se krijemo između stabala kao drekavci..."

Shvatio sam šta hoće da kaže i rekao: "A drekavce ubijaju svaki dan."

"Međutim, niko ih ne lovi noću. Biće mrak u roku od jedne smene ili manje."

"Poći ćeš sa mnom ako budemo do tad čekali?" Pružio sam šaku ka njemu.

Jonas ju je stisnuo. "Severijane, jadni moj prijatelju, rekao si mi da si svojevremeno video Vodalusa - i ovu šatlenu Teu i još jednog čoveka - pokraj oskvrnjenog groba. Zar nisi znao šta su nameravali da urade sa onim što su odatle izneli?"

Dakako da sam i onda znao, ali to mi je tad bilo daleko i prividno nebitno znanje. Sad sam shvatio da nemam šta da kažem, zapravo da nemam praktično nikakvu misao izvan nade da će noć pasti brzo.

Još brže dođoše ljudi koje je Vodalus poslao po nas: četiri grubijana, koji su mogli biti seljaci i koji su bili naoružani berdišama,

u pratnji petog, koji je u sebi imao nešto armigersko i nosio laki oficirski mač, "spadrun". Možda su ti ljudi bili prisutni, a možda i nisu, u onoj gomili oko vladarske platforme kad smo nas dvojica došli; u svakom slučaju, činilo se da su rešeni da ne rizikuju nimalo. Opolikli su nas držeći oružje u pripravnosti ispred sebe, iako su nas istovremeno pozdravljali kao prijatelje i saborce. Jonas se držao najhrabrije što je uopšte bilo moguće, glumio je vedrinu, ćaskao sa njima dok su nas sprovodili šumskim stazama; a ja nisam bio sposoban da razmišljam ni o čemu osim o predstojećoj patnji, pa sam hodao kao da idem da prisustvujem uništenju sveta.

Dok smo išli, Urt je okrenuo lice od sunca. Nije se primećivalo da svetlost zvezda ijednim svojim zračkom prodire kroz mase lišća, ali naši vodiči su tako dobro znali put da su jedva nešto malo usporili. Mene je pri svakom koraku nanovo obuzimala želja da pitam da li ćemo biti prisiljeni da učestvujemo u tom jelu na koje smo vođeni, ali sam, i ne pitajući, dobro znao da bi odbijanje - pa čak i držanje kao da u sebi osećam želju da odbijem - dovelo do potpunog gubitka Vodalusovog poverenja u mene, zbog čega bi bila ugrožena moja sloboda, a možda i moj život.

Ta petorica stražara, koja su na Jonasove šale i pitanja u početku odgovarala samo škрто i nevoljno, postepeno su postajala sve veselija, dok sam ja tonuo u sve gore očajanje; brbljali su kao da idu na kakvu pijanku ili u javnu kuću. Međutim, iako sam u njihovim glasovima razabirao tonove željnog iščekivanja, njihove pošalice su mi bile nerazumljive kao razvratničke priče malom detetu: "Oćeš daleko ovog puta? Oćeš se opet udaviš?" (To je pitao čovek na začelju naše grupe, bestelesni glas u tami.)

"Erebusa mi, ovog puta ću da potonem tako duboko da me nećete videti do zime."

Glas koji prepoznah kao armigerov reče: "Da l' ju je iko od vas već video?" Dok su glasovi ostalih zvučali samo hvalisavo, u ovom glasu je, iza tih jednostavnih reči, postojala glad neke posebne vrste, kavu nikada ranije nisam čuo. Takvim tonom bi neki izgubljeni putnik mogao postaviti pitanje o svom domu.

"Niko, Valdgrejve."

(Jedan od ostalih glasova.) "Alkmund kaže da je dobra, ni suviše

mlada ni suviše stara."

"Nadam se da nije još jedna tribada."

"Pa ne..."

Taj glas je umukao, ili sam, možda, ja samo prestao da ga slušam. Jer ugledao sam svetlucanje između drveća.

Posle nekoliko koraka počeh razaznavati buktinje; začuh zvuk mnogih glasova. Neko ispred nas oglasio se pozivom da stanemo, a armiger je krenuo napred i tiho saopštio lozinku.

Nedugo potom sedeo sam na stolici, koja je počivala na mekom sloju lišća i truleži kojim je šumsko tlo bilo prekriveno. Desno od mene sedeo je Jonas, dok je niska, izrezbarena stolica levo od mene bila prazna. Onaj armiger zauzeo je mesto desno od Jonasa, dok su se ostali prisutni (maltene kao da su samo čekali da naša grupa stigne) rasporedili u krug u čijem je središtu visila, okačena o grane drveća, jedna dimljiva svetiljka narandžaste boje.

Bila je prisutna jedva trećina onih koji su ranije učestvovali u audijenciji na onom proplanku, ali meni se, na osnovu njihove odeće i oružja, činilo da su to odabrani ljudi - oni sa najvišim činovima i uz njih, možda, neki favorizovani borbeni kadrovi. Bilo je čitiri ili pet puta više muškaraca nego žena; ali su žene izgledale ratoborno koliko i muškarci i možda čak i željnije da gozba počne.

Neko vreme smo proveli u čekanju, a onda je Vodalus dramatično iskoračio iz tame i ušao u krug. Svi prisutni su ustali, a kad se on sručio u izrezbarenu stolicu pokraj mene, ponovo seli.

Tako reći istog trenutka pojavio se čovek u livreji poslužitelja višeg ranga u nekoj otmenoj aristokratskoj kući; taj čovek je ušao u središte kruga i stao pod narandžasto svetlo. Nosio je poslužavnik na kome su bili jedna velika boca, jedna mala i jedna kristalna čaša nalik na pehar. Uzdigao se žamor - sačinjen, pomislio sam, ne od reči, nego od stotinu malih zvukova zadovoljstva, od ubrzanog disanja, od oblizivanja usana. Čovek sa poslužavnikom stajao je nepomično sve dok ti zvuci nisi sasvim prestali, a onda je odmerenim korakom krenuo ka Vodalusu.

Iza mene gugutavi Tein glas reče: "Onaj alzabo, o kome sam ti govorila, nalazi se u mojoj boci. U drugoj je jedna mešavina trava koja smiruje stomak. Popij jedan gutljaj smeše."

Vodalus se okrenuo i pogledao Teu iznenađeno.

Ušla je u krug, prošavši između Jonasa i mene, zatim je prošla i između Vodalusa i čoveka sa poslužavnikom i najzad sela levo od Vodalusa. Vodalus se nagnuo ka njoj i činilo se da se sprema da progovori, ali onaj sa poslužavnikom je počeo sipati sadržinu jedne, pa druge boce u čaše i tu ih mešati; Vodalus je, izgleda, ocenio da trenutak nije pogodan za priču i nije rekao ništa.

Kružnim pokretanjem poslužavnika postignuto je da se mešavina u čaši blago zavrti. "Vrlo dobro", reče Vodalus. Obema šakama digao je čašu sa poslužavnika, prineo je usnama, zatim dodao meni. "Kao što ti dvorkinja reče, moraš popiti jedan pun gutljaj. Ako uzmeš manje, biće nedovoljno, pa se zajedničko doživljavanje neće dogoditi. Ako uzmeš više, u tome za tebe neće biti nikakve koristi, što znači da će ova materija, koja je veoma skupocena, biti zalud trošena."

Iz čaše sam otpio u skladu sa tim uputstvom. Smeša je bila gorka kao pelen i nekako hladna i smradna - podsetila me je na jedan davni zimski dan kad mi je bilo naređeno da očistim kanalizacionu cev koja odvodi otpadne materije iz prostorija gde obitavaju kalfe. U jednom trenutku sam pomislio da će mi želudac krenuti u grlo kao maločas pokraj potoka, mada, zapravo, u želucu više nisam imao ničeg što bih mogao povratiti. Zagrcnuo sam se, progutao i dodao čašu Jonasu, a onda otkrio da mi se u ustima naglo pojačalo lučenje pljuvačke.

Jonas se namučio koliko i ja, pa i više, ali je najzad uspeo i dao čašu dalje, tome Valdgrejvu koji je nedavno komandovao našim stražarima. Potom sam gledao kako čaša polagano obilazi krug. U njoj je bilo dovoljno za desetak ispijanja; kad se ispraznila, čovek u livreji je obrisao rub, još jednom je napunio iz boca na poslužavniku i pustio je opet u krug.

Ja sam imao utisak da on postupno gubi čvrsto obličje, ono koje po prirodi stvari pripada zaokrugljenom predmetu, i da postaje samo obris, obojena prilika izrezana testerom iz drvene ploče. Podsetilo me je to na marionete koje sam u snu video one noći kad sam spavao u istom krevetu gde i Boldanders.

I krug u kome smo sedeli dobio je za mene - iako sam znao da je

tu trideset ili četrdeset stvarnih osoba - izgled kao da je od hartije izrezan pa savijen; kao kruna za dečju igru. Normalni su bili Vodalus, levo od mene, i Jonas, desno; ali je već agramer izgledao upola slika kao na platnu, a isto tako i Tea.

Dok joj je livrejisani prilazio, Vodalus je ustao i, krećući se tako lako kao da ga nosi noćni povetarac, zaplovio ka narandžastoj lanterni. U tom oranž svetlu izgledao je dalek, no ipak sam njegov pogled osećao onako kako čovek oseća vrelinu iz gorionika u kome se priprema usijano gvožđe.

"Postoji zakletva koja se polaže pre deljenja", reče on, a drveće iznad nas se saglasi svečanim klimanjem grana. "Kunete li se, drugim životom koji ćete primiti, da nikada nećete izdati ove ovde okupljene? I da ćete svojom slobodnom voljom priznavati, bez oklevanja i bez obzira, pa makar to i u smrt vodilo, Vodalusa kao svoga izabranog vođu?"

Pokušao sam da klimnem glavom istovremeno kad i drveće, ali je to izgledalo nekako nedovoljno, pa sam izgovorio: "Saglašavam se", a Jonas dodade: "Da".

"I da ćete, baš kao i Vodalusa, poslušati bilo koju osobu koju Vodalus postavi da vam bude nadređena?"

"Da".

"Da".

"I da će vama ova zakletva biti iznad svih drugih zakletvi, bez obzira na to jesu li položene pre ili posle ove?"

"Biće", reče Jonas.

"Da", rekoh.

Povetarac je prestao, kao da je neki neumireni duh do sada pohodio ovaj skup, pa iznenada iščezao. Vodalus se još jednom našao na stolici pokraj mene. Nagnuo se ka meni. Ako je, možda, reči izgovarao smrljano, ja to nisam primetio, ali nešto u njegovim očima mi je kazalo da je i on podlegao uticaju alzaboa, možda jednako duboko kao ja.

"Učenjak nisam", reče on, "ali znam da je rečeno da se najuzvišeniji ciljevi često ostvaruju najprizemnijim sredstvima. Nacije se ujedinjuju trgovinom; kad se prave oltari i relikvijari, divna slonovača i retko drvo se spoje pomoću iskuvanih otpadaka

dobijenih od tela nišćih životinja; muškarci i žene se spajaju pomoću organa za izbacivanje suvišnih materija. Tako se spajamo i mi - ti i ja. Tako ćemo obojica biti spojeni, kroz koji trenutak, sa jednom sestrom smrtnicom koja će opet poživeti - i to, tokom nekog vremena, snažno poživeti - u nama, zahvaljujući soku koji je isceden iz žlezde jedne od najogavnijih zveri. Tako i cveće izrasta iz đubreta."

Klimnuh glavom.

"Ovome su nas naučili naši saveznici, oni koji čekaju da čovek bude još jednom pročišćen i spreman da se sjedini s njima u osvajanju svemira. Životinju su doneli drugi, koji su mislili da je koriste za izvesne gnusne svrhe, a da se to ne dozna. Ovo ti napominjem zato što, kad odeš u Kuću apsoluta, lako možeš sresti njih, te druge, koje običan narod naziva imenima 'degenerici' ili 'kakogeni', a kulturni ljudi imenima 'ekstrasolarijanci' ili 'Hijeroduli'. Moraš dobro paziti da nikako ne privučeš njihovu pažnju na sebe, jer ako te oni budu pažljivo posmatrali, po izvesnim znacima će uočiti da si koristio alžabo."

"U Kuću apsoluta?" Ta misao je, doduše samo na tren, raspršila maglu droge.

"I te kako. Tamo imam jednog drugara kome moram preneti izvesna uputstva, a saznao sam da će jedna glumačka družina, kojoj si svojevremeno pripadao, biti kroz nekoliko dana puštena u Kuću apsoluta i da će tamo ostati jedan tiasus. Opet ćeš se toj družini pridružiti, pa ćeš tu priliku iskoristiti da uručiš ovo što ću ti sad dati" - on počeo da traži nešto unutar svoje tunike - "osobi koja će ti kazati: 'Pelagijska argosija ugleda kopno'. A ako ti on da ikakvu uzvratnu poruku, možeš je poveriti osobi, pa ma ko to bio, koja ti kaže: 'Ja sam iz kvercinske penetralije'."

"Vladaoče", rekoš, "sve mi pliva u glavi." (Onda, lažući.) "Te reči ne mogu da zapamtim - evo, već sam ih sasvim zaboravio. Da li ste vi to rekli da će Dorkas i ona druga biti u Kući apsoluta?"

Vodalus mi je utisnuo u šaku neki sitan predmet povijenog oblika koji nije bio nož, iako je imao neke sličnosti sa nožem. Zagledao sam ga: bilo je to ocilo, kojim se udara o kremen da se ukreše vatra. "Pamtićeš ti", reče on. "A svoju zakletvu meni nećeš nikada zaboraviti. Mnogi od ovih koje vidiš došli su, svojevremeno, verujući

da će im to biti jedini dolazak."

"Ali, gospodine, Kuća apsoluta..."

Flautaste note upange začule su se među drvećem, iza najudaljenijeg dela kruga.

"Moram uskoro da pođem, nevestu da pratim, ali ne boj se. Pre izvesnog vremena sreo si jednog mog jazavca..."

"Hildegrina! Gospodine, ne razumem ništa."

"Da, on koristi i to ime, kao i druga. Kad je video mučitelja tako daleko od Citadele i još čuo da on govori o meni - zaključio je da je to tako neuobičajeno, da se isplati poslati ljude da te prate i posmatraju, iako pojma nije imao da si ti mene spasao one noći. Na nesreću, posmatrači su te izgubili kod Zida. Posle toga su pratili kretanje tvoje putujuće glumačke grupe, u nadi da ćeš joj se ti vratiti. Pretpostavio sam da bi jedan izgnanik mogao odlučiti da pređe na našu stranu i radi toga poštediti mog jadnog Barnoha dovoljno dugo da ga mi oslobodimo. Prošle noći odjahao sam ja lično u Saltus, da razgovaram s tobom, ali šta sam postigao - ukradoše mi ata, a ishoda nikakvih. Prema tome, bilo je potrebno, danas, da te uhvatimo ma kojim sredstvima da bismo te sprečili da svoju veštinu primeniš na mom sluzi. Ali još sam se nadao da bi ti mogao postati pristalica naše stvari, pa sam zato dao uputstva mojim ljudima, koje sam po tebe poslao, da te dovedu živog preda me. To me je koštalo trojice, a dobio sam dvojicu. Sad je pitanje da li će ta dvojica vredeti više nego ona trojica."

Vodalus je tada ustao, pomalo nesigurno; zahvalio sam svetoj Katarini što nisam morao i ja da ustajem, jer bio sam siguran da me noge ne bi držale. Između stabala je, uz cvrkut upange, plovilo nešto mutno, belo, dvaput više od čoveka. Svi izviše vratove da tamo pogledaju, a Vodalus polako zaplovi toj stvari u susret. Preko njegove prazne stolice nagnula se Tea da mi nešto kaže: "Divna je, zar ne? Postigli su čuda."

Bila je to neka žena, nameštena da sedi na srebrnoj nosiljci koju su na plećima nosila šestorica ljudi. Na tren sam pomislio da je to Tekla - toliko je ličila na nju, pri narandžastoj svetlosti. Onda sam shvati da će to, ipak, pre biti lutka Tekle, načinjena možda od voska.

"Priča se da je opasno", gugutala je Tea, "ako je čovek deljenu

osobu poznavao još za života; spajanje zajedničkih uspomena može rastrojiti um. Ipak ću ja, koja sam je volela, rizikovati tu pometnju, a pošto sam, po tvom izgledu dok si o njoj govorio, znala da ćeš i ti isto želeti, Vodalusu ništa nisam rekla."

Vodalus je, dotle, posegnuo uvis da dodirne ruku te prilike, koju su već nosili kroz krug; sa njom je ušao i jedan slatki, nepogrešivi miris. Setio sam se onih zamorčića "agutija" koji su servirani na našim banketima povodom maskiranja: njihovog krzna od začinjenog kokosa i njihovih očiju od ušećerenog voća; odmah mi je bilo jasno da se preda mnom nalazi upravo takva kopija ljudskog bića, napravljena od pečenog mesa.

Uveren sam da bih u tom času poludeo da nije bilo alzaboa. Jer alzabo je stajao između mog opažanja i stvarnosti, kao div od izmaglice, div kroz koga je bilo moguće sve videti, a ništa ne usvojiti. Imao sam još jednog saveznika, takođe: svest koja je u meni rasla, izvesnost da će, ako se sad podvrgnem i progutam neki deo Tekline supstance, tragovi njenog uma, koji bi inače morali uskoro nestati raspadanjem, ući u mene i tako trajati, makar i u veoma razređenom stanju, dok mene ima.

Podvrgavanje je nastupilo. Ono što sam se pripremao da učinim nije mi više izgledalo ni gadno, ni zastrašujuće. Umesto toga, otvorih sve delove sebe Tekli, zaogrnuh suštinu svog bića dobrodošlicom. Dođe i želja, iz droge rođena, dođe ta glad koja se nikakvom drugom hranom ne može zadovoljiti; pogledah po krugu i videh tu istu glad na svakom licu.

Livrejisanu slugu, koji je, verujem, pripadao još onom prvobitnom Vodalusovom domaćinstvu i zatim krenuo sa Vodalusom u izgnanstvo, sad se pridružio toj šestorici koji su Teklu uneli u krug, te im je pomogao da nosiljku spuste na zemlju. Tokom nekoliko dahova vremena njihova leđa su mi zaklonila vidik. Kad su se razmakli, nje više nije bilo; ništa nije ostalo, samo komadi mesa koji su se pušili od vreline, raspoređeni po nečemu što je ličilo na beli stolnjak.

Jeo sam i čekao, preklinjući za oprostaj. Ona je zaslužila najveličanstveniju grobnicu, neprocenjivo skupi mermer u izvrsnom skladu. Umesto toga, moraće biti sahranjena u mojoj mučiteljskoj radnoj sobi, u kojoj će pod biti oriban, a sprave napola sakrivene

ispod venaca cveća. Noćni vazduh bio je prohladan, ali ja sam se znojio. Čekao sam da ona dođe, osećao sam kapljice kako se kotrljaju niz moja gola prsa, zurio u zemlju jer sam se plašio da ću je ugledati na licima drugih pre nego što osetim njeno prisustvo u sebi.

I upravo kad me je obuzelo očajanje - ona je bila tu, ispunjavajući me kao što melodija ispunjava kućicu. S njom sam bio, trčali smo pored Acisa kad smo bili deca. Znao sam onu drevnu vilu oko koje se, umesto odbrambenog jarka sa vodom, nalazi tamno jezero, znao sam šta se vidi kroz prašnjave prozore kulice-vidikovca na vrhu vile i ono tajno mesto u čudnovatom uglu između dve sobe, gde smo ostajali da čitamo u podne, uz sveću. Znao sam kako se živi na autarhovom dvoru, gde u dijamantnom peharu čeka otrov. Saznao sam kako je onome koji nikad nije video zatvorsku ćeliju niti osetio bič - kad dospe u ćeliju kod mučitelja; i šta je umiranje dokučio sam, i šta smrt.

Otkrih da sam joj značio više nego što sam ikada i naslutio, te najzad zaspah, a snovi su bili svi u njoj. I to ne samo uspomena - ne, ja sam uspomena u izobilju imao i ranije. Sad sam uzimao njene jadne, hladne šake u svoje, ali više nisam bio u dronjcima šegrtu ili u fuliginu kalfe. Bili smo jedno, goli, srećni, čisti, i znali smo da nje više nema, a da ja još živim, ali se nismo borili ni protiv jedne od tih dveju činjenica, nego smo, uplićući svoje kose u jedno, čitali iz iste knjige, razgovarali i pevali o drugim stvarima.

12. NOTULE

Iz svojih snova o Tekli prešao sam pravo u jutro. U jednom trenu šetali smo nemo zajedno kroz nešto što je svakako morao biti raj, onaj raj koji, priča se, Novo sunce otvori svakome ko se njemu u svojim polednjim trenucima života obrati; pa iako nas mudri uče da je raj zatvoren onima koji su sami sebi dželati, ja se ne mogu odupreti misli da onaj koji toliko prašta ponekad sigurno oprostiti i to. U sledećem trenu bio sam svestan hladnog i nedobrodošlog svetla i ptičje pesme.

Digao sam se u sedeći položaj. Ogrtač mi bejaše natopljen rosom, a rosa je, kao znoj, ležala i na mom licu. Pokraj mene Jonas se počeo meškoljiti. Deset koraka od nas, dva veličanstvena ata - jedan boje belog vina, a drugi crn bez ijedne drugačije mrljice - grizli su svoje đemove i nestrpljivo udarali kopitama. Od gozbe i gozbaša ni traga nije bilo, kao ni od Tekle, koju više nikad nisam video i za koju se ne nadam da ću je u ovom postojanju ikad više videti.

Terminus Est je ležao pokraj mene u travi, palošina bezbedna u svojoj čvrstoj, dobro nauljanoj kaniji. Dohvatio sam je i krenuo niz kosinu, sve do potoka, gde sam učinio koliko sam mogao da se osvežim. Kad sam se vratio, Jonas je bio budan. Kazao sam mu u kom pravcu je voda, a onda sam se, dok je on bio odsutan, oprostio od mrtve Tekle.

Ipak neki deo nje u meni još živi; dešava mi se da ja, koji se prisećam događaja, uvidim da nisam Severijan, nego da sam Tekla, kao da je moj um slika uramljena iza stakla dok Tekla stoji pred tim staklom i u njemu je odražena. Osim toga, od te noći pa sve do danas, kad god pomislim na Teklu, ali ne i na neko određeno vreme i mesto, u mojoj mašti se uzdigne jedna posebna slika Tekle: ona stoji pred ogledalom u treperavoj haljini mrazne bele boje; ta haljina jedva uspeva da joj pokrije dojke, ali se zato od struka nadole spušta u stalno promenljivim slapovima. Vidim je na trenutak uzdignutu, tako - obe šake polaze gore da dodirnu naše lice.

Onda nju odnosi neki kovitlac u sobi čiji su zidovi, tavanica i pod sasvim od ogledala. Ja to, nesumnjivo, vidim samo njenu uspomenu

na njenu sliku u onim ogledalima, ali, korak-dva, i ona iščezne u mrak i ne vidim je više.

Dok se Jonas vratio, ovladao sam svojim jadom i bio sam u stanju da odglumim da me silno zanima kakvi su nam atovi. "Crni je za tebe", reče on, "a ovaj krem boje je za mene, jasna stvar. Međutim, ove životinje - pa, obe izgledaju kao da vrede više nego ma ko od nas dvojice, kao što je rekao onaj mornar hirurgu koji mu je odsekao noge. Kuda krećemo?"

"U Kuću apsoluta." Razabrah neverovanje na njegovom licu. "Jesi li čuo prošle noći moj razgovor sa Vodalusom?"

"Čuo sam da to pominjete, ali ne i da tamo idemo."

Već sam ranije rekao: nisam neki naročiti jahač. Ipak, ubacio sam jedno stopalo u uzengiju crnog ata i zamahom naskočio u sedlo. Onaj at koga sam dve noći ranije ukrao od Vodalusa imao je na sebi veoma visoko ratno sedlo, koje je užasno neudobno, ali iz koga se teško može ispasti; ovaj je imao sedlo gotovo sasvim ravno, od somota iskrojenog u jastučice, sedlo luksuzno, ali nepouzdan. Tek što sam ata obuhvatio nogama, on je počeo da poigrava od nestrpljenja da krene.

Bilo je to, možda, najgore vreme, ali i jedino raspoloživo vreme. Zapitao sam, dakle: "Koliko si zapamtio?"

"O onoj ženskoj noćas? Ništa." Jonas je izmakao dohvat crnog ata, razvezao uzde ata krem boje i u skoku ga pojahao. "Nisam jeo. Vodalus je motrio na tebe, ali od trenutka kad su svi popili drogu, niko nije pazio na mene, a ja sam, i inače, naučio veštinu da se samo pravim da jedem, a da ne pojedem nimalo."

Gledao sam ga zaprepašćeno.

"To sam nekoliko puta i u tvom društvu primenio - recimo, juče pri doručku. Nemam mnogo apetita, pa mi je ovaj trik koristan za društveni život." Nagnao je ata krem boje niz šumsku stazu, a meni preko ramena dobacio: "Slučaj hoće da ja put do tamo znam prilično dobro, ili bar glavninu puta. Međutim, da li bi mi hteo reći zbog čega idemo?"

"Tamo će biti Dorkas i Jolenta", rekoh. "A i imam da obavim jedan zadatak za našeg suverena Vodalusa." Pošto je bilo maltene sasvim izvesno da se na nas motri, smatrao sam da je bolje da ne dodam

da taj zadatak nemam nameru da izvršim.

Ovde moram, da ova pripovest o mojoj karijeri ne bi trajala večno, vrlo brzo da pređem preko događaja koji su se odigrali tokom sledećih nekoliko dana. Dok smo jahali, ispričao sam Jonasu sve što mi je Vodalus rekao i još mnogo štošta. Nailazili smo na razne gradiće i sela, u ponekom i zastali, a tamo gde smo zastali bavio sam se svojim zanatom u onom obimu koliko je tog posla bilo - ne stvarno zbog para (jer smo imali kese koje nam je šatlena Tea dala i dobar deo mog honorara iz Saltusa, kao i pare koje je Jonas dobio za zlato ljudi-majmuna), nego da ne bismo budili sumnju.

U svetlosti našeg četvrtog jutra još smo grabili ka severu. Đol se sunčao desno od nas, kao dremljivi zmaj koji čuva zabranjeni drum na svojoj obali, drum po kome je već uveliko izrasla trava. Dan pre toga videli smo patrolu ulana, kopljanika. Jahali su na atovima poput naših, a bili su naoružani istim onakvim kopljima kao i patrola koja je masakrirala putnike kod kapije Sažalnice.

Jonas, koji se osećao nelagodno još od kako smo pošli, promrmlja: "Moramo požuriti ako hoćemo da budemo blizu Kuće apsoluta večeras. Kamo sreće da ti je Vodalus dao datum kad ta svečanost počinje i neki nagoveštaj o njenom trajanju."

"Je li još daleko do Kuće apsoluta?" zapitao sam.

Pokazao je prstom ka jednom ostrvu na reci. "Mislim da se sećam da su mi neki hodočasnici kazali, kad smo bili na dva dana od onog ostrva, da je Kuća apsoluta u blizini. Upozorili su me na pretorijance i činilo se da znaju o čemu pričaju."

Poterao je svoga konja kasom, a ja, ugledavši se na njega, učinih isto. "Vi ste pešačili."

"Jahao sam svoju meričipu. Pretpostavljam da više nikad neću videti to jadno stvorenje. Ona je u svom najboljem kretanju bila sporija nego ovi atovi pri svom najlošijem, to ću ti priznati. Ali da je razlika u brzini bila dvostruka, to ne verujem."

Upravo sam se spremao da kažem da, po mom mišljenju, Vodalus nas ne bi ni slao kad ne bi bilo moguće da stignemo na vreme do Kuće apsoluta, kad nešto, što je u prvi mah ličilo na velikog slepog miša, proleprša na pedalj od moje glave.

Ako ja nisam znao šta je to, Jonas je znao. Povikao je neke reči

meni nerazumljive i ošino mog ata krajevima svojih uzdi. At je velikim skokom jurnuo napred, tako da je malo nedostajalo pa da padnem, i već sledećeg trenutka bili smo u ludom galopu. Pamtim kako sam proletao između dva drveta nemajući ni pedalj slobodnog prostora s obe strane i kako sam video tu stvar kako se ocrtava spram neba, izgledajući kao kakva mrlja čađi. Trenutak potom, zalepetala je kroz grančice iza nas.

Kad smo izišli iz ruba šume i ušli u isušenu vododerinu koja je bila na našem putu, to biće se nije moglo videti, ali kad smo sišli do dna i počeli se uspinjati suprotnom stranom vododerine, izišlo je iz drveća, iscepanije nego ikad.

Tokom vremena koliko traje jedna molitva, činilo se da nas je biće izgubilo iz vida, jer je dugim, ravnim naletima odlazilo u drugom pravcu, a ne ka nama, i opet se vraćalo. Ja sam potegao Terminus Est iz kanije, a svog crnog destrijera sam zauzdao tako da je dospeo između leteće stvari i Jonasa.

Iako su naši destrijeri bili brzi, ovo stvorenje je u sledećem naletu bilo još mnogo brže. Da sam imao sečivo sa šiljatim vrhom, mislim da sam mogao nabosti to biće kao na ražanj, dok se obrušavalo, a da sam to uradio - sigurno bih poginuo. Ovako, zahvatih stvorenje jednim dvoručnim zamahom. Bilo je to kao prosecanje vazduha i ja pomislih da je leteće stvorenje odveć lako, a žilavo, čak i za tako opaku oštricu. Sledećeg trenutka to biće se razdvojilo na dva dela, kao pocepana krpa; osetio sam vrlo kratki zapah vreline, kao da su se vrata neke peći otvorila i odmah potom zatvorila.

Namera mi je bila da sjašem i razgledam oboreno biće, ali Jonas je povikao i mahnuo. Visoke šume oko Saltusa ostavili smo daleko iza sebe i prešli na izlomatani teren sa strmim brežuljcima i zupčasto raspoređenim kedrovima. Na vrhu kosine ispred nas našao se jedan šumarak tog drveća. Sjurili smo se kao ludaci u njegovu umršeno zelenilo, prilepljeni uz vratove svojih atova.

Uskoro je rastinje bilo tako gusto, da ati nisu mogli napredovati brže od hoda. Odmah potom naišli smo na okomiti stenoviti zid koji nas je prisilio da se zaustavimo. Čim je prestalo naše bučno probijanje kroz umršene grančice, začuo sam nešto drugo iza nas - suvo šuštanje, kao da ranjena ptica leprša po vrhovima krošnji. Jaki

medicinski miris kedrova pritiskao mi je pluća.

"Moramo se izvući", dahtao je Jonas, "ili bar nastaviti kretanje." Po obrazu ga je bio zaparao prelomljeni kraj neke grane, pa mu se trag krvi slivao niz lice dok je govorio. Pogledao je na obe strane, opredelio se za desnu, ka reci, i počeo šibati svog ata da ga natera u gustiš koji je izgledao neprobojan.

Pustio sam da Jonas za mene krči put, računajući da ću ja, ako nas ono mračno biće sustigne, ipak moći nekako da se branim od njega. Uskoro sam ga i ugledao kroz sivi i zeleni gustiš lišća. Trenutak-dva posle prvog, video sam i drugo takvo biće, koje je prvome bilo veoma slično i koje se kretalo na malom rastojanju iza njega.

Šuma je prestala, pa smo mogli da ošinemo svoje desterijere i nateramo ih opet u galop. Ta dva razlepršana komada noći pojurila su za nama, a pošto su bili manji, sticao se utisak da su brži, ali zapravo je njihovo kretanje bilo sporije nego malopredašnji let celog, nepresečenog bića.

"Vatru moramo naći", vikao je Jonas, nadjačavajući bat destrijerskih kopita. "Ili neku veliku životinju koju možemo ubiti. Ako jednom od ovih atova rasporiš stomak, to bi verovatno bilo dovoljno. Ali ako ne, onda ne bismo mogli pobeći."

Klimnuo sam glavom da pokažem da ni ja nisam za to da ubijemo jednog od destrijera, mada mi je palo na um da bi moj at mogao uskoro da padne od iscrpljenosti. Jonas je morao da pusti svog ata da malo uspori da mi ne bi mnogo izmakao. Zapitah: "Traže li oni krv?"

"Ne. Toplotu."

Jonas je zaokrenuo svog destrijera desno i pljesnuo ga čeličnom rukom po boku. Udarac mora biti da je bio baš dobar, jer je životinja poskočila napred kao da ju je nešto ubolo. Preskočili smo korito nekog isušenog potoka, sjurili se uz poklizavanje i spoticanje niz prašnu kosinu jednog brega i izbili na otvoreno, blago zatalasano zemljište gde su destrijeri mogli razviti svoju najveću brzinu.

Iza nas su lepršale dve krpe crnog. Letele su na visini dva puta većoj od visokog drveća i izgledalo je da su nošene vetrom, iako je talasanje trave pokazivalo da lete baš nasuprot vetru.

Ispred nas teren se promenio samo malo, ali ipak temeljito, kao da su dva platna spojena šavom. Naišli smo na traku zelenog, ravnog, kao da ju je neko namerno odmotao i pružio kroz ovaj predeo. Nagnao sam ata da pojuri po njoj, vikao sam mu u uši, tukao ga mačem pljoštimice po sapima. At je već bio okupan znojem i obliven trakama krvi koje su ostavile polomljene kedrove grančice. Čuo sam iza sebe Jonasa koji je uzvikivao upozorenja, ali na to nisam obratio nimalo pažnje.

Zašli smo oko jedne krivine; kroz prazninu između drveća ugledao sam svetlucanje reke. Još jedna krivina, moj crni at je ponovo počeo da posustaje - a onda, u daljini, onaj prizor koji sam iščekivao. Možda ne bi trebalo ovo da ispričam, ali podigao sam svoj mač ka nebu tada, ka našem umanjenom suncu sa crvom u srcu i povikao: "Njegov život za moj, Novo sunce, u ime tvog gneva i moje nade!"

Taj ulan (jer naišli smo na jednog, samog) sigurno je pomislio da mu ja pretim. U tom trenu nije pogrešio, jer ja sam stvarno za njega bio pretnja. Mamuznuo je svog ata i krenuo ka nama, a plavo zračenje iz vrha njegovog koplja pojačalo se.

Iako zadihan, crni at je, čim sam to od njega zatražio, zaokrenuo kao zec ka kome su se lovci stuštili. Samo jedan trzaj uzde i moj se at već klizao, i okretao, i kopitama parao travu gusto izraslu po tome drumu. Za jedan jedini dah vremena sasvim smo promenili smer kretanja i sad smo, uz gruvanje kopita, jurili natrag, ka bićima koja su nas gonila. Ne znam da li je Jonas tada shvatao moj plan, ali u njegovo izvršenje se uključio kao da je razumeo, ne usporavajući nijednog trenutka.

Jedan od lepršavih stvorova se obrušio, izgledajući, tako mi Urta celog, kao rupa probušena u Vaseljeni - bio je to pravi fuligin, crna boja bez iole svetlosti, kao moj ogrtač. Verujem da je to bio napad na Jonasa, ali je to biće dospelo u dohvat mog mača, pa sam ga raspolovio kao i prošli put i opet osetio da me je zapahnula toplota. Pošto sam znao iz čega je ta toplota izvučena, činilo mi se da je opakija nego što bi ijedan gadni smrad mogao biti. Od samog osećaja te toplote na koži pripala mi je muka. Naglo sam potegao uzde i at je zaokrenuo na stranu suprotnu od reke. To sam učinio, jer

sam se plašio da bi munja iz ulanovog koplja mogla udariti svakog trenutka. I tek što smo sišli s druma, munja je stigla - spržila je tlo na jednom mestu i zapalila jedno mrtvo drvo.

Potegnuo sam glavu moga ata uvis, tako da se, uz urlik, propeo. Jedan trenutak sam utrošio tražeći pogledom oko gorućeg drveta te tri mračne stvari. Nisu bile tamo. Onda sam pogledao ka Jonasu, plašeći se da su ga konačno sustigle i da ga sad napadaju na neki meni neshvatljiv način.

Ni tamo nisu bile, ali su mi Jonasove oči pokazale gde su te tri spodobе otišle: oko ulana su sad lepršale, a on je, pred mojim očima, pokušavao da se odbrani kopljem. Munja za munjom je cepala vazduh, neprestano su praštali zvuci nalik na grmljavinu. Svaka munja je svojom blistavošću daleko nadjačavala sunce, ali upravo ta energija kojom se ulan hteo braniti kao da je letećim bićima davala novu snagu. Imao sam utisak da spodobе više i ne lete, već da trepere kao nekakvi zraci tame: sad su tu, sad su tamo, a svaki put su sve bliže ulanu i, najzad, za manje vremena nego što mi je potrebno da ovo napišem, sletele su sve tri ulanu na lice. Stumbao se sa sedla, a koplje mu je ispalo iz ruke i ugasilo se.

13. KANDŽA POMIRITELJA

Povikao sam: "Da li je mrtav?" i video kako Jonas, kao odgovor, klima glavom. Nameravao sam tad da odjašem, ali on mi je pokretom pokazao da mu se pridružim i sjahao. Kad smo se sreli kod kopljanikovog tela, on reče: "Sad možda možemo da uništimo ta bića da ne bi mogla opet da polete protiv nas i da ne bi mogla nikom drugom naneti zlo. Sad su sita, mislim da možemo izaći nakraj s njima. Potrebno nam je nešto u šta bismo ih mogli staviti - nešto vodonepropusno, od metala ili stakla."

Nisam posedovao ništa takvo, što mu i rekoh.

"Pa nemam ni ja." Kleknuo je pored ulana i počeo da mu pretresa džepove. Aromatični dim iz buktećeg drveta obavijao se u velovima oko svega, kao tamjan, i mene odjednom obuze osećanje da sam se vratio u katedralu Pelerinki. Ulan leži na masi izlomljenih grančica i prošlogodišnjeg lišća - to bi mogao biti onaj slamom zasuti pod; okolo se uzdižu, ali na znatnim rastojanjima, stabla drveća - to su stubovi šatora.

"Evo", reče Jonas dižući jednu bronzanu botaničku bočicu. Odvrnuo je poklopac, prosuo trave koje su se unutra našle, a onda prevrnuo mrtvog ulana na leđa.

"Gde su?" pitao sam. "Da li ih je telo apsorbovalo?"

Jonas je odmahnuo glavom i sledećeg trenutka počeo, vrlo pažljivo i delikatno, da izvlači jedno od tih bića iz ulanove leve nozdrve. Osim što je bilo potpuno neprozirno, izgledalo je kao najfinija papirna maramica.

Čudio sam se toj opreznosti. "Ako ga i pocepaš, neće li se samo podeliti na dva?"

"Hoće, ali sada je zasićeno, a u slučaju cepanja izgubilo bi deo energije, pa bi se moglo izmaći kontroli. Mnogi su ljudi izgubili život, uzgred rečeno, zato što su primetili da je ova stvorenja moguće seći i opredelili se da stanu na jedno mesto i seku ih i zatim bili opkoljeni tolikim brojem da se više nisu mogli odbraniti."

Jedno ulanovo oko bilo je poluotvoreno. Viđao sam leševe često i pre toga, ali ovog puta se nisam mogao otresti avetinjskog osećanja

da ulan na neki način gleda mene, čoveka koji ga je ubio da bi spasao sebe. Da bih usmerio misli na nešto drugo, rekoh: "Kad sam presekao prvo stvorenje, ono kao da je izgubilo deo svoje brzine."

Tu užasnu stvar, sada izvučenu, Jonas je stavio u botaničku bočicu, zvanu vaskulum, i već je izvlačio drugo biće iz ulanove desne nozdrve. Promrmljao je: "Brzina svake letelice zavisi od površine njenih krila. Da nije tako, stručnjaci koji upotrebljavaju ova bića prvo bi ih, valjda, cepali na male komade, pa tek onda slali."

"Ti kao da si se već susretao sa ovakvim stvorenjima."

"Naš brod je jednom dospeo u luku gde ih koriste za obredna ubistva. Pretpostavljam da je bilo neizbežno i da ih neko ponese kući, ali sad ih prvi put vidim ovde." Odvrnuo je bronzani poklopac i položio drugo fuliginsko biće preko prvog, koje se počelo mlitavo pomicati. "Rekombiniraće se oni unutra - tako ih njihovi gospodari spajaju. Ne verujem da si primetio, ali stvorenja su se prilično izdronjavila prolećući kroz onu šumu, a zatim su se, u letu, zalečila."

"Postoji još jedno", rekoh.

Klimnuo je glavom, a zatim čeličnom šakom otvorio mrtvačeva usta; unutra se nisu videli ni zubi, ni desni, ni modri jezik, već samo nešto nalik na rupu bez dna, zbog čega mi se u jednom trenutku stomak okrenuo. Jonas je izvukao treće stvorenje, po kome je curila mrtvačeva pljuvačka.

"Zar ne bi njemu ostala otvorena jedna nozdrva ili usta da ja nisam presekao to stvorenje i po drugi put?"

"Da, dok mu se ne bi zavuklo u pluća. Zapravo, imamo sreće što smo do leša mogli stići tako brzo. Inače bi ti morao da sečeš leš da bismo mogli da izvadimo ta bića."

Talasić dima podsetio me je na gorući kedar. "Ako su želela toplotu..."

"Više vole toplotu živog tela, mada je ponekad moguće skrenuti im pažnju pomoću vatre u kojoj sagoreva živo biljno tkivo. Ja, zapravo, mislim da žele i nešto više, a ne samo toplotu tela. Možda neku zračecu energiju osobenu za ćelije koje rastu." Jonas je stavio i treće biće i vaskulum i energično ga zatvorio. "Nazivamo ova bića notulama zato što obično doleću kad padne noć, tako da ih ne možeš videti. Nama je prvo upozorenje bivalo tek ono zapahnjivanje

toplotom. Ali pojma nemam kako domoroci zovu notule."

"A gde je to ostrvo?"

Čudno me je pogledao.

"Je li daleko od obale? Oduvek sam želeo da vidim Uroboros, mada pretpostavljam da je opasno."

"Veoma daleko", reče Jonas ravnim tonom. "Veoma je daleko. Zaista. Čekaj malko."

Čekao sam i gledao, a on ode do obale reke. Hitnuo je vaskulum jako - bočica je doletela maltene do sredine matice i tek tada pala u vodu. Kad se vratio, pitao sam: "Zar nismo mogli i mi sami da koristimo notule? Onaj ko ih je poslao, ko god to bio, verovatno će nastaviti da nas proganja, pa bi nam notule mogle ustrebatu."

"Nas ta stvorenja ne bi slušala, a svet je ionako bolji bez njih', kao što je rekla kasapinova žena kad mu je odsekla muškost. A sad, bolje da pođemo. Neko nailazi drumom."

Pogledao sam za njegovim prstom i video dve prilike koje su se kretale pešice. Jonasov destrijer je upravo pio vodu. Jonas ga je držao za ular spreman da se popne u sedlo. "Čekaj", reko. "Ili kreni lanac-dva, pa me sačekaj tamo." Razmišljao sam o krvarećem patrljku čoveka-majmuna, priviđalo mi se još jednom da vidim mutna zavetna svetla katedrale kako vise, u boji grimiza i magente, među drvećem. Posegnuo sam u svoju čizmu, duboko, do Kandže koju sam čak tamo gurnuo radi bezbednosti. Izvukao sam je.

Tad sam je prvi put ugledao pri punoj dnevnoj svetlosti. Kandža je zahvatila svetlost sunca i blesnula kao da se pretvorila u Novo sunce, ne samo plavom bojom nego svim bojama, od ljubičaste do cijanido plave. Položio sam Kandžu na čelo ulanovo i, tokom jednog trenutka, pokušao da uložim napor volje da on bude živ.

"Ma hajde", pozva me Jonas. "Šta radiš to?"

Nisam umeo da mu odgovorim.

"Nije on sasvim mrtav", doviknu mi Jonas. "Beži s drumu pre nego što nađe svoje koplje!" Ošinuo je svog ata.

Jedan daleki glas, koji mi se učinio poznat, dozivao je: "Gospodaru!" Okrenuo sam glavu da pogledam niz travom obrasli drum.

"Gospodaru!" Jedan od one dvojice pešaka mahnuo je rukom,

obojica su potrčala.

"To je Heter", rekao sam - ali Jonasa više nije bilo tu. Pogledao sam opet kopljanika. Oba oka su mu sad bila otvorena, a grudi su mu se dizale i spuštale. Čim sam uzeo Kandžu sa njegovog čela, on se digao u sedeći položaj. Povikao sam Heteru i njegovom pratiocu da se sklone s druma, ali oni kao da me nisu razumeli.

"Ko si ti?"

"Prijatelj", reko.

Iako nejak, ulan je pokušavao da ustane. Pružio sam mu ruku i povukao ga nagore. Jedan trenutak je zurio u sve - u mene, u dvojicu koja su trčala ka njemu, u reku, drveće. Kao da se uplašio destrijera, pa i svoga sopstvenog ata, koji je strpljivo stajao i čekao svog jahača. "Koje je ovo mesto?"

"Ovo je samo jedan delić starog druma pored Đola."

Odmahnuo je glavom i obručke je stisnuo.

Dotrčao je Heter, dahćući kao loše izdresiran pas koji je došao kad su ga pozvali i sad zbog toga očekuje da ga neko pomazi po glavi. Njegov drugar, koji je u trčanju zaostao dobrih stotinu koraka, imao je šarenu odeću i ukupni masni izgled sitnog trgovca.

"G-g-gospodaru", reče Heter, "p-p-predstave ne možete imati koliko smo muke, koliko pogibelji i teškoća videli dok smo pokušavali da vas sustignemo, preko planina, preko širokih mora i škri-škri-škriputavih ravnica ovoga lepoga sveta. Šta sam ja, vaš rob, ako ne jedna n-nnnn-napuštena školjka, kojom se hiljadu plima igra, nabačena ovde u ovu pustoš jer ne mogu da mirujem bez vas? Kako biste vi, gospodar sa crvenim kandžama, mogli znati koliko ste nas beskrajnog truda koštali?"

"Pošto sam te ostavio u Saltusu kao pešaka, a pošto ja već nekoliko dana dobro jašem, rekao bih - poprilično truda."

"E, dabome", reče on. "E, tačno tako." Pogledao je značajno svog pratioca, kao da je moja poslednja primedba potvrdila nešto što mu je ranije rekao, zatim je potonuo do tla da se odmori.

Ulan reče polagano: "Ja sam Kornej Mineas. Ko ste vi?"

Heter je klimnuo glavom kao da bi hteo da se nakloni. "G-g-gospodar je plemeniti Severijan, sluga autarha - čija mokraća je vino njegovim podanicima - a služi mu u Gildi tragalaca za istinom i

pokajanjem. Heh-He-Hetor je njemu ponizan sluga. Bojzek mu je takođe ponizna sluga. Pretpostavljam da je čovek koji je odjahao takođe njegova sluga."

Gestom sam mu pokazao da začuti. "Mi smo samo siromašni putnici, Korneju. Videli smo da ležiš ovde, ošamućen, pa smo pokušali da ti pomognemo. Maločas smo verovali da si mrtav; izgleda da si se jedva izvukao."

"Koje je ovo mesto?" upita kopljanik još jednom.

Hetor je oduševljeno odgovorio. "Drum, severno od Kvieska. G-g-gospodaru, bili smo na lađi, po širokim vodama Đola smo plovili u slepoj noći. Is-is-iskrcali smo se u Kviesku. Radeći na palubi i na jedrima, platili smo put, Bojzek i ja. Tako sporo, rekam, dok su srećnici ššššišitali iznad naših glava na putu ka Kući apsoluta, ali je lađa odmicala i kad smo bili budni i kad samo spavali i tako vas sustigosmo."

"Kuća apsoluta?" progundao je ulan.

Rekoh: "Mislim da nije daleko odavde."

"Ja treba posebno budno da pazim."

"Siguran sam da će neko od tvojih drugova po oružju naići uskoro." Uhvatio sam svog ata i popeo se na njegova visoka leđa.

"G-g-gospodaru, nećete nas opet os-os-ooos-ostaviti? Bojzek je samo dvaput gledao kako obavljate svoj posao."

Hteo sam Hetoru da odgovorim, ali sam ugledao kako je nešto belo sevnulo među drvećem, s one strane drumu. Tamo se kretalo nešto ogromno. Moj um je istog trena bio ispunjen pomišlju da bi pošiljalac notula mogao imati još po koje oružje pri ruci; zario sam pete u sapi crnoga.

Bacio se skokom napred. Pola lige, ako ne i više, jurili smo po uzanoj traci zemlje koja je razdvajala drum od reke. Kad sam najzad video Jonasa, krenuo sam galopom na tu stranu, preko drumu, da ga upozorim; stižući ga, rekao sam mu šta sam video.

Dok sam govorio, Jonas kao da je bio zadubljen u razmišljanje. A kad sam završio, on reče: "Ne poznajem nijedno biće slično tome što opisuješ, ali, vidiš, uvoznici su mogli ovde doneti mnoge stvari o kojima ja ne znam ništa."

"Ali ne bi, valjda, jedno takvo biće lutalo slobodno kao odlutala

krava!"

Umesto odgovora, Jonas prstom pokaza tlo, nekoliko koraka ispred nas.

Između drveća je krivudala pošljunčena staza jedva lakat široka. Duž nje je raslo više divljeg cveća nego što sam ikad video da prirodno raste jedno do drugog, a šljunak je bio tako ujednačene veličine i tako blistave beline, da je sigurno morao biti donet sa neke tajne i daleke plaže.

Dojahavši malo bliže da je osmotrim, zapitao sam Jonasa šta bi, za ime sveta, takva staza mogla ovde značiti.

"Samo jednu stvar, svakako - da smo već na terenu Kuće apsoluta."

Sasvim nenadano, setio sam se tog mesta. "Da", rekla sam. "jednom smo Jozefa i ja, sa još nekoliko drugih, napravile pecarošku grupu, pa smo došle ovde. Prešle smo pored onog savijenog hrasta..."

Jonas me je gledao kao ludaka, a ja sam se sledećeg trenutka tako i osećala. Ma, jesam, ovde sam često jahala u lovu, ali sad sam sedela na jurišnom atu, ne na lovačkom. Moje šake se dižu same, kao dva pauka, da mi iskopaju oči - to bi i postigle da me ovaj muškarac u dronjcima, koji se nalazi pored mene, nije udario po njima i obe ih oborio, svojom šakom, koja je - od čelika. "Ti nisi šatlina Tekla", priča mi on. "Ti si Severijan, kalfa mučiteljski, koji je imao tu nesreću da Teklu zavoli. Pogledaj se!" Digao je pred moje oči čeličnu šaku i ja vidim lice nekog neznanca, uzano, ružno i zbuñeno, odraženo u tom, od rada uglačanom, dlanu.

Onda sam se setio naše kule, povijenih zidova od glatkog, tamnog metala. "Severijan sam", rekoh.

"To je tačno. Šatlina Tekla je mrtva."

"Jonas..."

"Da?"

"Onaj ulan je živ - video si ga. Kandža ga je vratila u život. Ja sam je položio na njegovo čelo, ali možda je stvar samo u tome što ju je on svojim mrtvim očima ugledao. Seo je. Disao je i razgovarao sa mnom, Jonase."

"Nije ni bio mrtav."

"Video si ga", rekoah ponovo.

"Mnogo sam stariji od tebe. Stariji sam nego što misliš. Ako sam išta naučio na tolikim mojim putovanjima, onda sam naučio tu jednu stvar: da se mrtvi ne dižu i godine ne vraćaju. Ono što je bilo i prošlo ne dolazi ponovo."

Teklino lice još je bilo preda mnom, ali ga je saletao neki mračni vetar, sve dok nije zalepršalo i ugasilo se. Rekoah: "Samo da sam Kandžu upotrebio, da sam prizvao njenu moć kad smo bili na banketu mrtvih..."

"Ulan se zamalo mogao ugušiti, ali nije bio sasvim mrtav. Kad sam ga oslobodio notula, dobio je mogućnost da diše, pa je posle nekog vremena i došao svesti. A što se tvoje Tekle tiče, nikakva sila u ovom svemiru ne bi mogla nju vratiti u život. Sigurno su je iskopali još dok si ti bio zatočen u Citadeli i smestili u pećinu s ledom da se očuva. Pre nego što smo je mi videli, iščistili su utrobu iz nje, kao iz jarebice, pa su onda njeno meso ispekli." Uhvatio me je za mišicu. "Severijane, ne budi budala!"

U tom trenutku želeo sam samo jedno: da me nema. Da se opet pojavila notula, zagrlio bih je. Ali ono što se jeste pojavilo, daleko na stazi, bio je beli oblik sličan onome koji sam, bliže reci, već video. Otrgao sam se od Jonasa i odgalopirao ka tom obliku.

14. PREDSOBLJE

Postoje bića - i tvorevine - na koje nalećemo svim snagama svoje inteligencije, uzaludno, i na kraju se pomirimo sa stvarnošću tako što kažemo: "Bilo je to neko priviđenje, divno i strašno."

Negde, među uskovitlanim svetovima koje ću uskoro istraživati, živi jedna rasa koja je ljudskoj rasi i slična i neslična. Oni nisu višeg rasta nego mi. Njihova tela su kao naša, osim što su savršena i što su njihova merila lepote nama totalno strana. Imaju kao i mi - oči, nos, usta, ali oni te crte (koje su, kao što rekoh, savršene) upotrebljavaju da izraze osećanja koja mi nikad nismo iskusili, tako da za nas gledanje njihovih lica predstavlja gledanje nekog drevnog i užasnog alfabeta osećanja, takvog koji je u isti mah i vrhunski važan i potpuno neprotumačiv.

Postoji takva rasa, ali ja je nisam sreo tamo, na rubu vrtova Kuće apsoluta. Ono što sam video da se kreće među drvećem i ka čemu sam se sada bacio, ali i stao, videći to stvorenje najzad jasno, bila je, zapravo, džinovska kopija jednog pripadnika takve rase, kopija u kojoj je upaljena iskra života. Kopijino meso bilo je od belog kamena, a njene su oči imale onu glatku zaokrugljenu slepoću (kao kad je od ljuske od jajeta isečen veliki komad) koju viđamo na našim statuama. Kopija se kretala sporo, kao drogiran ili uspavan čovek, ali, ipak, bez nesigurnosti. Izgledala je slepa, ali ipak i svesna svoje okoline, makar i na neki veoma spor način.

Evo, zastadoh da pročitam ovo što sam napisao i videh da ni približno nisam uspeo da prenesem suštinu tog stvora. Imao je duh kakvog kipa. Da je neki pali anđeo prisluškivao moj razgovor sa zelenim čovekom, mogao je smisliti ovakvu zagonetku da mi se naruga. U svakom svom pokretu ovo biće nosilo je vedrinu i stalnost umetnosti i kamena. Imao sam utisak da bi mu svaki gest, svaki položaj glave, udova i torzoa, mogli biti poslednji. Ili da bi se svaki mogao beskonačno ponavljati, kao što se položaji kazaljki na Valerijinom mnogofacetnom sunčanom časovniku ponavljaju niz zakrivljene hodnike trenutaka.

Moj prvi strah, kad je čudnovatost ove bele statue poništila u

meni želju da umrem, bio je onaj nagonski - da će me statua nekako napasti.

Moj drugi strah bio je da neće. Uplašiti se toliko, kao ja, od jedne tihe, neljudske figure, a onda otkriti da je bezazlena, bilo bi neizdržljivo poniženje. Zaboravivši na trenutak koju bi štetu oštrica pretrpala kad bi udarila u taj živi kamen, potegao sam Terminus Est, a crnog ata, potezanjem uzdi, zaustavio. I sam povetarac kao da je zastao dok smo nas dvojica - destrijer tako reći bez ijednog drhtaja, a ja sa dignutim mačem - stajali na tom mestu, nepomični kao da smo i sami kipovi. Prava statua nastupala je ka nama, a na njenom licu, tri ili četiri puta većem od ljudskog, bio je žig nekog nepojamnog osećanja, a njeni su se udovi gibali svojom užasnom i savršenom lepotom.

Čuo sam Jonasov povik i zvuk udarca. Imao sam vremena samo da ga vidim kako leži na zemlji i rve se sa nekim ljudima koji su imali visoke šlemove sa krestama. Ti napadači su pred mojim očima nestajali i opet se pojavljivali i već je nešto zazviždalo pored mog uva, a nešto drugo me lupilo po ruci i već sam se borio protiv mreže konopaca koji su me stezali kao male boe-davitelji. Neko me je ščepao za nogu i povukao i ja padoh.

Kad sam se pribrao dovoljno da pogledam šta se dešava, oko vrata mi je bila omča od žice, a jedan od mojih hvatača je preturao po mojoj jahačkoj torbici. Jasno sam video njegove ruke, koje su poletale tamo-amo kao smeđi vrapci. Videlo se i njegovo lice, ravnodušna maska koja kao da je iznad mene visila u vazduhu okačena o konac nekog iluzioniste. Jednom ili dvaput, dok se napadač pokretao, njegov neobični oklop je zasvetlucao, tako da sam ga najzad sagledao, ali onako kao što bi čovek video kristalni bokal potopljen u bistru vodu. Mislim da je to bio reflektivni oklop, uglačan onostran svake ljudske veštine, tako da se materijal samog oklopa nije mogao uopšte videti, nego je oko nailazilo samo na zelene i smeđe tonove okolne šume, izvijene zbog oblika prsnog dela oklopa, butnih delova i onih oko vrata.

Iako sam se bunio, navodeći koje gilde sam član, pretorijanac mi je uzeo sav novac (ali mi je ostavio Teklinu smeđu knjižicu i moj fragment belegije, ulje, krpu i razne druge stvari koje su se našle u

torbici). Onda je vešto raspleo sa mene užad koja su me sapinjala i strpao ih (bar mi se tako učinilo) u rupu ispod miške na svom grudnom oklopu. Ipak nije bio tako hitar da ja ne vidim koje je to oružje. Podsetilo me je na jednu vrstu biča, koju smo označavali nazivom "mačka", a koja se sastoji od svežnja kožnih traka uvezanih na jednom kraju, tako da se drže zajedno, dok su na drugom kraju imale male pojedinačne terete; kasnije sam doznao da se to oružje zove "ahiko".

Moj zarobljavač je počeo dizati omču od žice, tako da sam najzad morao da stanem na noge. Bio sam svestan, kao i u nekoliko drugih sličnih prilika, da na neki način igramo jednu igru. Glumili smo obojica da sam ja potpuno u njegovoj vlasti, mada sam, zapravo, mogao da se usprotivim i da ne ustanem, zbog čega bi on morao ili da me zadavi ili da pozove svoje drugove da me nose. Mogao sam i štošta drugo da uradim - da zgrabim žicu i pokušam da je otmem, ili da ga udarim u lice. Mogao sam da pobegnem, da budem ubijen, mogli su me onesvestiti ili baciti u agoniju, ali me nisu mogli bukvalno prisiliti da postupam onako kako sam postupao.

Bar sam znao da je to igra, pa sam se osmehivao dok je on vraćao Terminus Est u kaniju i vodio me do mesta gde je Jonas stajao.

Jonas reče: "Nikakvu štetu nismo napravili. Vratite mač mom prijatelju, vratite nam i naše životinje, pa ćemo ići."

Odgovora nije bilo. U tišini su dvojica pretorijanaca (činilo se: četiri razlepršana vrapca) uhvatila i odvela naše atove. Koliko su te životinje ličile na nas! Strpljivo hodaju, a ne znaju kuda; svojim masivnim glavama povode se za tankim trakama štavljene kože. Devet desetina života, rekao bih, sastoji se od takvih kapitulacija.

Zarobitelji su nas nagnali da pođemo sa njima iz šume i uputimo se jednom talasastom livadom koja se ubrzo pretvorila u travnjak. Ona statua je hodala za nama, a pridružile su joj se i druge, tako da ih je najzad bilo desetak ili petnaest: sve su bile ogromne i divne, a svaka drugačija. Pitao sam Jonasa ko su ti vojnici i kuda nas vode, ali on mi nije ništa odgovorio, a ja sam za svoj trud nagrađen tako što su me pritegli oko vrata, maltene i zadavili.

Imao sam utisak da su oklopljeni od glave do pete, a ipak je taj

savršeno uglačani metal imao i neku mekoću, popuštao je maltene kao tečnost. Ovo dejstvo bilo je veoma uznemiravajuće za oko, ali omogućavalo je da se oklop stopi sa travom i nebom i postane nevidljiv već na udaljenosti od nekoliko koraka. Kad smo prevalili oko pola lige preko travnjaka, ušli smo u šumarak rascvalih šljiva i, gle - preko šlemova sa krestama i preko oklopnih proširenja na ramenima, plešu cvetići ružičasti i beli.

Tu smo naišli na jednu stazu, koje smo se potom držali, iako je neprestano krivudala. I upravo kad je trebalo da iziđemo iz tog šumarka, stali smo, a Jonasa i mene gurnuše silovito natrag. Čuo sam kako po šljunku paraju stopala kamenitih figura koje su nas pratile, jer i one su naglo stale; jedan od vojnika ih je upozorio da stanu, i to, čini mi se, krikom u kome nije bilo nijedne reči. Virio sam kroz behare što sam bolje mogao u želji da vidim šta je to ispred nas.

Bila je nova šetališna staza, daleko šira, poprečna u odnosu na ovu kojom smo dotad išli. Toliko je široka i ukrašena bila, da bi se pre mogla nazvati veličanstvenom paradnom ulicom nego stazom. Popločana je bila belim kamenom i oivičena mermernim balustradama s obe strane. Njome je nailazilo šaroliko društvo. Većina učesnika išla je pešice, mada su neki jahali na svakojakim životinjama. Jedna osoba vodila je aktotera bujnog krzna; neko je jahao na vratu zemaljskog lenjivca zelenijeg od trave. Prošla je ta grupa, ali odmah za njom naiđoše druge grupe. Sa te daljine nisam mogao razaznati lica, ali sam zapazio jednu grupu u kojoj je pognuta glava nekog pojedinca štrčala bar tri lakta iznad glava svih ostalih. Sledećeg trenutka prepoznao sam jednog od tih ostalih: dr Talos je to bio, šetao se ponosito, izbačenih prsa, glave dobro zabačene. Moja draga Dorkas stupala je za njim; više nego ikad ličila je na dete koje je dolutalo iz neke više sfere. Lepršajući velovima i svetlucajući bižuterijom ispod svog suncobrana, jahala je za njima Jolenta na majušnom "dženet" konjiću, i to sedeći na posebnom poprečnom sedlu; a iza njih je truntavo gazio, gurajući kola u koja je bilo sručeno sve što nije moglo njemu da se natovari na pleća, onaj koga sam prvo prepoznao, džin, Boldanders.

Ako je za mene bilo bolno da ih vidim kako prolaze, a da ne

budem u stanju da im se javim, za Jonasa je to svakako bila silna patnja. Kad je Jolenta bila tako reći naspram nas, okrenula je glavu. Meni se u tom trenutku učinilo da je zacemento osetila miris čežnje u povetarcu, kao što u planinama izvesni nečisti duhovi, tako se bar priča, osete miris mesa koje je za njih bačeno u vatru i dođu. A zapravo je njenu pažnju privuklo, ne sumnjam, samo obilje rascvetalog drveća oko nas. Čuo sam kako Jonas uvlači vazduh, zatim i početak prvog sloga Jolentinog imena i tupi udarac kojim je taj pokušaj presečen; onda se Jonas sručio pred moje noge. Kad se sada prisećam tog prizora, zveket njegove metalne šake po šljunku staze živ je u mojoj svesti isto koliko i miris šljivovog cveća.

Kad su otišle sve glumačke trupe, dvojica pretorijanaca podigoše jadnog Jonasa i ponesoše ga. Činili su to sa lakoćom, kao da nose dete, a ja sam tada zamišljao da je to zato što su snažni. Prešli smo preko staze kojom su otišli glumci, onda smo se probili kroz živu ogradu načinjenu od ruža, višu od čoveka, prekrivenu ogromnim belim cvetovima i punu ptičjih gnezda.

Tek iza te ograde počeli su pravi vrtovi. Ako bih pokušao da ih opisujem, izgledalo bi da sam samo pozajmio ludu, mucavu retoriku Hektorovu. Svaki brežuljak, svako drvo, svaki cvet kao da je namestila neka upravljačka inteligencija (kasnije sam doznao da je to inteligencija oca Inirea) radi dobijanja takvih vizija, od kojih zastaje dah. Posmatrač ima osećaj da je u središtu, da je sve što je dotad video usmereno ka tački gde on stoji, ali ako prepešači daljih stotinu koraka ili jednu ligu, u središtu je i tada, a svaka vizija kao da prenosi neku nesaopštvu istinu, sličnu onim neizgovorivim uvidima koji ponekad bivaju dati pustinjacima.

Toliko su bili divni ti vrtovi da sam tek posle nekog vremena provedenog u njima shvatio da se nikakve kule ne uzdižu nad njima. Samo su se ptice i oblaci i iza njih staro sunce okruženo bledim zvezdama dizali nad vrhove ovdašnjeg drveća. Moglo nam je ovo biti i lutanje kroz neku božanstvenu divljinu. Onda stigismo do kreste jednog talasa zemljišta, koji bejaše divniji od ma kog kobaltnog talasa Uroborosa, i pred našim nogama se, zapanjujućom iznenadnošću, otvori jama. Nazvao sam to jamom, mada nije nimalo ličilo na mračnu provaliju koju obično priziva u pameti ta reč. Bilo je

to zapravo jedno grotlo ispunjeno vodoskocima i noćnim cvećem i prošarano ljudima briljantnijim od ma kog cveća, ljudima koji su dokoličili pored tamošnjih voda i ćaskali među senkama.

Odjednom, kao da se srušio neki zid i pustio svetlost u kakvu grobnicu, očvrsnule su mnoge uspomene o Kući apsoluta, koje su zahvaljujući Teklinom životu sad bile i moje. Razumeo sam nešto što je bilo prećutno u drami dr Talosa, a i u mnogim pričama koje mi je Tekla ispričala, mada tu činjenicu nije nikada pomenula neposredno: cela ova velika palata leži ispod nivoa tla - tačnije, preko njenih zidova i krovova nabačeno je, a onda zasađeno i pejzažno oblikovano zemljište, što znači da smo mi sve to vreme šetali iznad sedišta autarhove vlasti, za koje sam verovao da se nalazi na izvesnoj udaljenosti ispred nas.

Nismo silazili u to grotlo, koje, van svake sumnje, vodi u odaje sasvim nepodobne za držanje zarobljenika, niti u bilo koju od sledećih dvadesetak jama pored kojih smo prošli. Najzad smo, međutim, naišli na jednu jamu daleko surovijeg izgleda, mada ne manje lepote. Stepenište niz koje pođosmo bilo je isklesano da liči na prirodnu formaciju od mrke stene, nepravilnu i ponegde opasnu za hod. Voda je kapala odozgo. U gornjim delovima ove veštačke pećine rasle su paprati i tamne puzavice, jer je sunčevo svetlo, makar i u vrlo maloj količini, uspevalo da se probije dotle. U nižim područjima, hiljadu koraka dole, zidovi su bili obrasli slepim gljivama. Neke od njih su fosforescirale, neke su zasipale vazduh čudnovatim, plesnivim mirisima, a neke su izgledom nagoveštavale fantastične falusne fetiše.

U središtu ovog mračnog vrta visio je, jednom skelom podržan, skup gongova pozelenelih od patine. Meni se činilo da su namenjeni da po njima udara samo vetar, a ipak, izgledalo je nemoguće da će ikad ikakav vetar uspeti da stigne do njih.

Tako sam bar ja mislio, dok jedan od pretorijanaca nije otvorio teška vrata od bronzne i drveta (u kome su crvi urezali mnogo svojih kanala) na jednom od mračnih kamenih zidova. Tad je kroz ta vrata povukla promaja hladnog, suvog vazduha i zanjihala gongove koji se počеше sudarati. Njihovo treštanje i odzvanjanje bilo je tako skladno da se sticao utisak da je to hotimična kompozicija nekog muzičara

čije se misli nalaze ovde u izgnanstvu.

Kad sam digao glavu da osmotrim gongove (u čemu me pretorijanci nisu sprečili) video sam i one statue, njih bar četrdeset, koje su nas bile pratile celim putem preko vrtova. Sad su se rasporedile ukруг oko jame i tu ostale, najzad nepomične; gledale su dole, ka nama, kao friz na kenotafu.

Zamišljajući da ću biti jedini zatočenik u nekoj maloj ćeliji, valjda sam nesvesno projektovao običaje iz naše ublijete, podpodrumske tamnice, na ovom nepoznatom mestu. Ali ništa nije moglo biti različitije od stvarnog načina zatočenja ovde. Vrata nisu vodila ni u kakav hodnik sa uzanim vratima, nego u jedan veoma širok hodnik, sa tepihom, na čijem su se drugom kraju nalazila sledeća vrata, takođe dvokrilna. Pored tih drugih stražarili su hastariji sa plamtećim kopljima. Čuvši samo jednu reč nekog od pretorijanaca, raskriliše ih; s one strane vratiju pružala se ogromna prostorija, puna senki, sa veoma niskom tavanicom. Po raznim delovima prostorije bilo je razasuto nekoliko desetina osoba, muškaraca, žena, pa i nekoliko dece - neki u parovima ili grupama, ali većina sama. Porodice su zaposle pojedine niše, ponegde su čak okačeni zastori od krpa radi privatnosti.

Gurnuše nas unutra. Tačnije, mene gurnuše, a jasnog Jonasa baciše. Pokušao sam da ga uhvatim dok je padao, ali sam samo uspeo da sprečim da ne udari glavom o pod. Dok sam se time bavio, čuo sam kako su vrata tresnula i zatvorila se iza mene.

15. LAŽNA VATRA

Okružila su me lica. Dve žene uzele su Jonasa od mene i, obećavajući da će se o njemu brinuti, odnele ga. Ostali počеше da me zasipaju pitanjima. Kako se zovem? Kakva mi je to odeća? Odakle sam? Poznajem li onoga, ili nekog drugog, ili nekog trećeg? Da li sam ikad bio u ovom ili onom gradu? Jesam li iz Kuće apsoluta? Iz Nesusa? Sa istočne ili zapadne obale Đola? Iz kog kvarta? Je li autarh još živ? A šta je bilo sa ocem Inireom? Ko je arhon u gradu? Kako ide rat? Imam li vesti o komandantu tom i tom? O vojniku tom i tom? O hiljarhu tom i tom? Umem li da recitujem, pevam, sviram na nekom instrumentu?

Kao što se može i zamisliti, u takvoj bujici pitanja nisam mogao tako reći ni na jedno da odgovorim. Kad se prvi juriš istrošio, jedan starac sede brade i jedna žena koja je izgledala gotovo isto toliko stara ućutkali su sve ostale i rasterali ih. Njihov način, koji sigurno ne bi mogao uspeti nigde osim ovde, bio je da svakog potapšu po ramenu, pokažu mu prstom ka najudaljenijem delu dvorane i razgovetno izgovore reči: Vremena ima u izobilju. Malo po malo, svi ostali su začutili i udaljili se (činilo se) do granice čujnosti. Najzad je u ovoj niskoj dvorani zavladao opet onakva tišina kao onda kada su se vrata otvorila.

"Ja sam Lomer", reče stari. Bučno pročisti grlo. "Ovo je Nikareta." Rekoh mu svoje ime i Jonasovo.

Starica je sigurno osetila zabrinutost u mom glasu. "On će biti u bezbednosti, pouzdaj se u to. One devojke će ga negovati najbolje što mogu, u nadi da će uskoro moći da razgovara sa njima." Nasmejala se, a meni nešto u načinu kako je zabacila dobro oblikovanu glavu reče da je nekada bila lepa.

Počeh ja sad njih da ispitujem, ali me starac prekide. "Hodi sa nama", reče on, "u naš ugao. Moći ćemo tamo da sedimo na miru. Mogu ti ponuditi šoljicu vode." Čim je tu reč izgovorio, shvatio sam da sam užasno žedan. Poveo nas je iza onog krpenog zastora koji je vratima bio najbliži i nalio za mene vodu iz jednog ćupa od pečene zemlje u finu porcelansku šolju. Bejahu tu i neki jastučići i stočić

visok ne više od jednog pedlja.

"Pitanje za pitanje", reče on. "To je staro pravilo. Rekli smo ti svoja imena, a ti nama vaša, zato sad mi počinjemo opet. Zašto si uhapšen?"

Objasnio sam da to ne znam, osim ako su me uhapsili prosto zato što sam nepozvan zašao u tuđe zemljište.

Lomer je klimnuo glavom. Njegova je koža imala ono bledilo osobeno za ljude koji nikad ne vide sunce. Sa svojom raščupanom bradom i nejednakim zubima bio bi, u ma kom drugom okruženju, odvratan, ali ovde je pripadao baš koliko i poluuništene podne ploče. "Ja sam ovde zbog zlobe šatlene Leokadije. Bio sam senešal njene rivalke, šatlene Nimfe, pa kad me je Nimfa dovela sa sobom u Kuću apsoluta sa namerom da, dok pohađamo obrede filomaha Flokasa, ujedno pregledamo i finansije našeg imanja, šatlena Leokadija me je namamila u zamku, uz pomoć Sanče, koja..."

Prekinula ga je starica Nikareta. "Gle!" uzviknula je. "On nju poznaje."

To je bilo tačno. Jedna odaja, ružičasta i u boji slonove kosti, uzdigla se u mom umu, jedna soba u kojoj su dva zida bila od čistog stakla, izvrsno uramljenog. Tu su na mermernim ložištima gorele vatre; zasenjivali su ih, doduše, sunčani zraci koji su u mlazevima prodirali kroz staklo, ali su one ispunjavale sobu suvom vrelinom i mirisom sandalovog drveta. Jedna stara žena, umotana u mnogo šalova, sedela je na stolici sličnoj tronu. Pokraj nje su, na stolu ukrašenom intarzijom, bili jedan dekanter od rezanog kristala i nekoliko smeđih bočica. "Starija žena, sa krivim nosom", rekoh. "Udova-naslednica Forsa."

"Znači, stvarno je znaš." Lomerova glava je polagano klimnula, kao da odgovara na pitanje koje su postavila usta u njoj samoj. "Prvi si takav u dugom nizu godina."

"Recimo da je pamtim."

"Da." Stari je klimnuo glavom. "Kažu da je sad mrtva. Ali u moje vreme bila je to fina, zdrava mlada žena. Šatlena Leokadija ju je navela na to, a onda udesila da budemo otkriveni - a Sanča je unapred znala da će se tako završiti. A njoj je bilo tek četrnaest godina, pa zato nikakva optužnica nije podignuta protiv nje. A, u

svakom slučaju, ništa nismo ni uradili, ona je tek bila počela da me svlači."

Rekoh: "Mora biti da si i ti bio i te kako mlad, tada."

Nije odgovorio, pa je Nikareta uzvratila umesto njega. "Bilo mu je dvadeset osam."

"A ti", upitah. "Zašto si dospela ovde?"

"Dobrovoljno."

Pogledao sam je sa izvesnim iznenađenjem.

"Neko mora da nadoknađuje, dobrim delom, zlodela Urta, inače Novo sunce neće nikad doći. Sem toga, neko mora da privuče pažnju na ovo mesto i na druga slična. Pripadam armigerskoj porodici koja me možda još pamti i zato stražari moraju da paze šta čine u mom prisustvu, ne samo meni nego i ma kome drugom dokle god sam tu."

"Hoćeš li kazati da bi mogla da odeš, ali nećeš?"

"Ne", reče ona i odmahnu glavom. Kosa joj je bila seda, ali je Nikareta tu kosu nosila slobodno puštenu do i oko pleća kao što mlade žene čine. "Ja ću izići, ali samo pod mojim sopstvenim uslovima, a oni su: da takođe budu oslobođeni i svi oni koji su ovde tako dugo boravili da su svoje zločine već zaboravili."

Prisetio sam se kuhinjskog noža što ga za Teklu ukradoh i one grimizne trake koja je ispuzala ispod vrata njene ćelije u našoj ublijeti, pa sam rekao: "Da li je istina da zatvorenici ovde zaboravljaju nedela koja su počinili?"

Na to Lomer diže pogled. "Nije pošteno! Pitanje za pitanje - to je pravilo, staro pravilo. Mi se ovde još držimo starih pravila. Poslednji smo od stare garde, Nikareta i ja, ali dok mi istrajavamo, stara pravila još važe. Pitanje za pitanje. Imaš li prijatelja koji bi se mogli boriti za tvoje oslobođenje?"

Dorkas bi se borila, sigurno, kad bi znala gde sam. Doktor Talos je nepredvidljiv kao obličja koja vidiš u oblacima, pa bi baš iz tog razloga mogao poraditi na mom oslobođenju, iako nema nikakvih stvarnih pobuda da to čini. Važnija od svega bila je, možda, činjenica da sam ja bio glasnik Vodalusov, a Vodalus je u Kući apsoluta imao bar jednog agenta - onog kome bi trebalo da uručim poruku. Dok smo Jonas i ja jahali ka severu, dvaput sam pokušao da bacim ocilo,

ali nisam mogao; alzabo me je, izgleda, još na jedan način omađijao. Sad sam bio zadovoljan što je tako.

"Imaš li prijatelja? Rodbine? Ako imaš, možda možeš da učiniš nešto i za nas ostale."

"Prijatelje, možda", rekoh. "Oni bi mogli pokušati da mi pomognu ako bi ikada saznali šta mi se desilo. Da li je verovatno da bi mogli uspeti?"

Dugo smo pričali na ovaj način. Kad bih sve to zapisao ovde, ovoj povesti ne bi kraja bilo. U toj dvorani ljudi nemaju šta da rade osim da pričaju i igraju nekoliko jednostavnih igara. Zatvorenici to i rade dok najzad iz tih delatnosti ne nestane svaki ukus kao iz hrskavice koju je gladan čovek grizao ceo dan. Po mnogo čemu, ovim uhapšenicima je bolje nego klijentima naše kule - ne boje se bolova danju i niko nije sam. Ali pošto je većina njih boravila ovde tako dugo, dok je malo ko od naših klijenata dugo zatočen, naši su, uglavnom, puni nade, dok su ovi u Kući apsoluta savladani očajanjem. Proteklo je, možda, deset smena vremena, ili više, a onda su svetiljke na tavanici počele da se gase. Saopštio sam Lomeru i Nikareti da više ne mogu ostati budan. Odvedoše me do jednog mesta daleko od ulaza, mesta veoma mračnog, i objasniše mi da će mi to biti boravište sve dok neko od ostalih zatvorenika ne umre i ne omogući mi, time, da nasledim njegov bolji položaj.

Dok su njih dvoje odlazili, čuo sam Nikaretine reči: "Da li će oni noćas?" Lomer je nešto odgovorio, ali nisam čuo šta, a bio sam i preumoran da pitam. Stopala su mi rekla da na podu postoji tanka paleta, te sam seo. Počeo sam da se nameštam za potpuno opružen položaj, ali onda sam rukom dotakao živo telo.

Jonasov glas reče: "Nema razloga da se trzaš unazad. To sam samo ja."

"Zašto nisi nešto rekao? Video sam te kako se šetaš uokolo, ali se nisam mogao otrgnuti od ono dvoje starih. Zašto mi nisi prišao?"

"Nisam ništa rekao zato što sam razmišljao. A nisam ti prišao zato što se nisam mogao otrgnuti od onih žena koje su me uzele. To, u početku. Kasnije se ovaj narod nije mogao otrgnuti od mene. Severijane, ja moram odavde pobeći."

"Pa, to, valjda, svako želi", rekoh. "Ja svakako."

"Ali ja moram." Njegova mršava, tvrda šaka - ona leva, od mesa - stegla je moju. "Ako ne, ubiću se ili izgubiti razum. Bio sam ti prijatelj, zar ne?" Glas mu se spustio do najtišeg šapata. "Hoće li nas talisman koji nosiš... plavi dragulj... osloboditi? Znam da ga pretorijanci nisu našli, motrio sam dok su te pretresali."

"Ne bih ga sada vadio", rekoh. "U mraku toliko sija."

"Okrenuću jednu od ovih drvenih podloga i držaću je tako da nas zakloni."

Čekao sam sve dok nisam osetio da je ta paleta postavljena kako treba i tad izvukao Kandžu. Njen sjaj bejaše tako slab da sam ga mogao i šakom zakloniti.

"Umire li?" upita Jonas.

"Ne, često je ovakva. Ali kad je bila aktivna - na primer kad je pretvorila vodu u našem vrču ili kad je izazvala strahopoštovanje ljudim-majmuna - tad je sijala snažno. Ako bude uopšte sposobna da nam omogući bekstvo, ne verujem da će to učiniti sad."

"Moramo je odneti do vrata. Mogla bi izazvati otvaranje brave." Njegov glas je podrhtavao.

"Kasnije, kad svi drugi zaspe. Oslobodiću ih, ako budemo mogli i sebe da oslobodimo, ali ako se vrata ne budu otvorila - a ja mislim da neće - ne želim da saznaju da imam Kandžu. A sad mi kaži zašto moraš da pobegneš odmah."

"Ti si zborio sa to dvoje starih, a mene je za to vreme preslišavala cela jedna porodica", poče Jonas. "Nekoliko baba, jedan muškarac od oko pedeset, drugi od oko trideset godina i još tri žene i gomila dece. Odneli su me, vidiš, u svoju malu nišu u zidu gde drugi zatvorenici ne mogu da dolaze ako ih ne pozovu, a pozvali ih nisu. Mislio sa da će me pitati o prijateljima napolju, ili o politici, ili o borbama u planinama. Umesto toga, oni kao da su samo hteli da se na neki način zabavljaju sa mnom. Pitali su o reci, gde sam bio, zatim - da li se mnogo ljudi oblači kao ja. Pa o hrani napolju - postavili su mnoga, pa i neka sasvim smešna pitanja o hrani. Da li sam ikad gledao kako kasapin tranžira životinju? Da li životinje pred kasapinom mole za milost? Da li je istina da one životinje koje prave šećer nose otrovne mačeve i da su spremne na bitku da svoj šećer odbrane?... Nikad nisu videli pčele i, izgleda, zamišljaju ih otrpilike u

veličini zečeva.

Posle nekog vremena počeo sam i ja da postavljam pitanja, pa sam doznao da niko od njih, čak ni najstarija žena, nikad nije bio na slobodi. U ovu dvoranu trpaju i muške i ženske, sasvim jednako, čini se, i oni, prirodnim tokom stvari, iznarađaju decu. Jedan deo dece bude odveden, ali većina provede ceo život ovde. Ne poseduju nikakvu imovinu i nemaju nikakve nade da će izići na slobodu. Ne znaju, zapravo, ni šta je to sloboda. Jedan dedica i jedna cura su mi ozbiljno rekli da bi rado izišli napolje, ali nemam utisak da su oni to mislili za stalno. Babe su zatvorenice sedmog pokolenja, rekle su - ali jednoj se omaklo da je i njena majka bila zatvorenica sedmog pokolenja.

Ovaj narod je u ponečemu izuzetan. Njihova spoljašnjost je potpuno oblikovana ovim prostorom u kome su proveli ceo život. Ipak, ispod toga postoje..." Jonas je zastao i ja sam osetio kako se oko nas sa svih strana natiskuje tišina. "...porodične uspomene, valjda bi se to moglo tako nazvati. Tradicije iz spoljašnjeg sveta, koje su do ovih stigle, iz pokolenja u pokolenje, od onih prvobitnih zatvorenika čiji su ovo potomci. Više ne znaju značenje nekih reči, ali se drže tradicija i priča, jer ništa drugo ni nemaju osim priča i svojih imena."

Začutao je. Ja sam bio gurnuo malenu iskru Kandže natrag u čizmu, tako da smo ostali u potpunoj tami. Jonasovo disanje bilo je teško i podsećalo je na rad kovačkih mehova.

"Pitao sam ih kako se prvi zatvorenik zvao, onaj najraniji, od koga računaju svoje poreklo. Zvao se Kimlisung... Da li si čuo to ime?"

Rekoh mu: "Nisam."

"Ili ijedno slično? Šta ako su to bile tri reči?"

"Nisam, ništa slično", rekoh. "Većina ljudi koje sam poznavao imala je ime od samo jedne reči, kao ti, osim ako im je kao deo imena služila i titula ili kakav nadimak prikačen zato što postoji previše raznih Bolkana ili Altosa ili već tome slično."

"Jednom si mi rekao da je moje ime, po tvom mišljenju, neuobičajeno. Kim Li Sung, to bi bilo sasvim obično ime u vreme kad sam bio... dečak. Obično, u mestima koja su u međuvremenu potonula pod more. Jesi li ikad čuo za moj brod, Severijane? Ta se

lađa zvala 'Fortunin oblak'."

"Kockarski brod? Nisam čuo, ali..."

"Moje oči primetiše neko zeleno svetlucanje tako slabo da se čak i u toj tami jedva videlo. Istog trena nadiže se mrmljanje mnogih glasova, koje je odmah dobilo odjeke i odjeke odjeka, širom ove velike, niske, zakrivljene dvorane. Začuh kako Jonas navaljuje da što pre ustane. Zapeo sam i ja da to učinim, ali tek što sam se digao na noge, zaslepio me je sev plave vatre. U životu nisam osetio oštriji bol; bilo je to kao da mi neko otrže celo lice s glave. Pao bih da se tu nije našao zid.

Negde dalje, ta plava vatra udarila je ponovo, a neka žena je jauknula.

Jonas je psovao - to sam zaključio po tonu njegovog glasa, iako su reči bile na nekim jezicima meni nepoznatim. Čuo sam njegove čizme na podu. Sevnulo je još jednom, pa sam prepoznao one iskre slične munjama, koje sam video na dan kad smo majstor Gerlous, Rohe i ja primenili "revolucionarku" na Tekli. Nema sumnje da je i Jonas vrištao kao i ja, ali tad se već prolamala takva grdna dreka, da ja njegov glas nisam mogao razaznati.

Zelenkasto svetlo je jačalo i dok sam ga gledao, paralisan i sad više nego upola i rastrzan strahom silnim poput najjačeg što pamtim da sam ikad osećao, ono se sakupilo u crte jednog čudovišnog lica koje se tanjirastim očima zagledalo u mene, a onda brzo izbledelo i stopilo se sa običnom tamom.

Sve je to izazivalo strah veći nego što ga ja mogu svojim perom dočarati makar i večno robovao nad ovim delom rukopisa. Bilo je tu i straha od slepila i od bola, mada smo svi bili, što se toga tiče već slepi. Svetlosti nije bilo, niti smo je mogli proizvesti. Niko od nas nije mogao pripaliti sveću ili ukresivanjem iskrica upaliti trud. Širom te pećinaste dvorane glasovi su vrištali, plakali i molili se Bogu. Iznad te divlje galame začuo se jasan smeh neke mlade žene koji je brzo nestao.

16. JONAS

Gladovao sam za svetlom, tada, kao izgladneli čovek za mesom, i konačno sam izložio Kandžu riziku. Ili bi možda trebalo da kažem da je ona izložila mene riziku, jer nad šakom koja je kliznula u saru moje čizme i dohvatila Kandžu, ja kao da nisam imao vlast.

Bol je odmah nestao. Prosula se bujica azurne svetlosti. Cika i vriska su se udvostručili jer je zlosrećno stanovništvo ovog mesta, videći te zrake, pomislilo da će uleteti neki novi užas. Još jednom gurnuh dragulj u saru čizme, a kad njegovo svetlo više nije bilo vidljivo, počeh pipajući da tražim Jonasa.

Nije bio, kao što sam pretpostavio u nesvesti, nego je ležao u grčevima nekih dvadeset koraka od mesta gde se bio odmarao. Odušoh ga do paleta (otkrivajući da je zapanjujuće lak) i pokrih nas obojicu mojim ogrtačem, a zatim dodirnuh njegovo čelo Kandžom.

Uskoro potom, sedeo je. Rekao sam mu da se odmara i da je ona pojava, ma šta zapravo bila, koja je prodrla u zatvorsku dvoranu, sada minula.

Pomakao se i progundao: "Obezbediti energiju za kompresore pre nego što vazduh postane nemoguć za disanje."

"U redu je", reko mu. "Sve je sasvim u redu, Jonase." Iako sam sebe zbog toga prezirao, obraćao sam se Jonasu kao najmlađem šegrtu, onim istim tonom kojim se, pre toliko godina, majstor Malrubius obraćao meni.

Nešto tvrdo i hladno dotaklo me je po šačnom zglobu, pomerajući se kao da je živo. Ščepao sam to nešto. Bila je to Jonasova čelična šaka. Trenutak kasnije uvideo sam da je on upravo hteo da uhvati mene za šaku. "Osećam težinu!" Glas mu je bio sve jači. "Sigurno su samo svetla." Okrenuo se, čuo sam kako mu je šaka zveknula i zaparala po zidu. Počeo je da razgovara sam sa sobom, koristeći neki nazalni, jednosložni jezik, meni neznan.

Rizikujući mnogo, izvukao sam Kandžu ponovo i još jednom dodirnuo Jonasa njome. Izgledala je isto onako tupo kao i kad smo je prvi put razgledali te noći, a Jonasovo stanje se nije nimalo popravilo; ipak sam, posle nekog vremena, uspeo da ga smirim.

Najzad, dugo pošto je u ostatku dvorane zavladao mir, legosmo da spavamo.

Kad sam se probudio, one mutne svetiljke ponovo su gorele, mada sam imao, iz nekog razloga, osećanje da je napolju noć, ili, eventualno, praskozorje.

Jonas je ležao pored mene još spavajući. Na njegovoj tunici stajala se dugačka poderotina; video sam gde ga je plavi plamen opržio. Imajući na umu odsečenu ruku čoveka-majmuna, počeo sam, prvo se uverivši da nas niko ne gleda, da prelazim Kandžom duž opekotine.

U ovoj svetlosti Kandža je sijala daleko jače nego noćas; crni ožiljak nije nestao, ali kao da je postao uži, a tkivo duž njega, s obe strane, kao da je postalo manje upaljeno. Da bih stigao do donjeg kraja rane, podigao sam tkaninu malčice. Gurnuo sam šaku unutra i začuo slabu notu: dragulj je kucnuo po metalu. Odmičući tkaninu, videh da koža mog prijatelja prestaje naglo, kao trava na mestu gde leži veliki kamen, i da od te linije počinje blistavo srebro.

Prva mi je pomisao bila da je to oklop; uskoro sam video da nije. Tu je metal zapravo zamenjivao meso, kao i u slučaju njegove desne šake. Nisam mogao videti koliko daleko se srebro nastavlja, a da ga pipnem po nogama nisam smeo jer sam se plašio da ću ga probuditi.

Opet sakrivši Kandžu, ustao sam. Pošto sam želeo da budem sam i da malo razmislim, udaljio sam se od Jonasa i pošao ka sredini dvorane. Prethodnog dana, kada su svi bili budni i aktivni, ovaj zatvor je bio i te kako čudno mesto. Sada je bilo još čudnije: dronjava mrlja od dvorane, pocepana svakojakim ćoškovima, prignječena niskom tavanicom. Nadajući se da će mi fizičko razgibanje pokrenuti i um (a kod mene je često tako), odlučio sam da prepešačim celu dužinu i širinu dvorane, ali mekanim koracima, da ne probudim spavače.

Već posle prvih četrdesetak koraka spazio sam jedan predmet koji nikako nije priličio ovakvoj zbirci dronjavih ljudi i grozno prljavih platnenih podmetača. Maramu, žensku, istkanu od nekog bogatog materijala boje breskve, glatku. Nemoguće je opisati njen miris, koji nije bio miris nijednog ploda ili cveta što na Urtu uspeva, ali jeste bio predivan.

Dok sam tu divnu stvar presavijao da je stavim u jahačku torbicu na svom opasaču, začuo sam dečji glasić: "To donosi nesreću. Strašnu nesreću. Zar ne znaš?"

Osvrnuo sam se na sve strane, a onda pogledao dole i spazio malenu devojčicu bleđa lica i iskričavih ponoćnih očiju koje su izgledale prevelike za to lice; pa sam upitao: "Šta donosi nesreću, gospođice?"

"Ko nađe nešto pa sačuva. Oni posle dođu po to. Zašto nosiš crno odelo?"

"To ti je fuligin, boja tamnija od crne. Pruži ruku, pa ću ti pokazati. Evo, vidiš kako izgleda da je ruka nestala čim sam preko nje prebacio ivicu mog ogrtača?"

Svečano je klimnula glavom koja je, iako mala, izgledala nekako prevelika za njena ramena. "Ljudi koji zakopavaju nose crno. Je'li ti sahranjuješ? Kad su sahranjivali navigatora bila su crna kola i išli su ljudi u crnim odelima. Jesi li ikad video takvo sahranjivanje?"

Čučnuo sam da lakše pogledam to svečano lice. "Niko ne nosi fuliginsku odeću na pogrebima, gospođice, jer se svako plaši da bi mogao biti pogrešno shvaćen kao član moje gilde, što bi predstavljalo klevetu za mrtvog - u većini slučajeva. Nego, evo te marame. Vidi kako je zgodna? Mislila si da to ne treba čuvati?"

Klimnula je glavom. "Bičevi to ostavljaju, a ti treba to da gurneš kroz ono mesto ispred vrata jer će oni da dođu opet da uzmu svoje." Nije me više gledala u oči. Posmatrala je ožiljak koji se pružao preko mog desnog obraza.

Dotakao sam to mesto. "To su bičevi? Ljudi koji su ovo uradili? Ko su oni? Video sam jedno zeleno lice."

"Videla sam i ja." Nasmejala se, zazvučalo je to kao da se sudaraju zvonca. "Mislila sam da će da me pojede."

"Sad govoriš kao da se ne plašiš."

"Mama kaže da to što vidiš u mraku ne znači ništa - svaki put je drugačije. Skoro svaki put. Ali bič boli, zato me je mama držala iza nje, između zida i nje. Budi ti se prijatelj. Zašto izgledaš tako čudno?"

(A u mom sećanju: smejem se sa drugima. Trojica mladih ljudi i dve ženske otprilike mojih godina. Žuiber mi dodaje korbač sa

teškom drškom i šibu od bakra upletenog poput kike od kose. Lolijan sprema "vatrenu pticu" kojom će vitlati na dugom užetu.)

"Severijane!" To me je Jonas zvao i ja požurih tamo. "Drago mi je što si tu", reče on kad sam čučnuo pored njega. "Mislio sam da si... otišao."

"To ne bih mogao tako lako da izvedem, a?"

"Da", reče on. "Sad se sećam. Znaš li kako se ovo mesto zove, Severijane? Juče su mi rekli. Ovo je predsoblje. Vidim da si već znao."

"Nisam."

"Klimnuo si glavom."

"Prisetio sam se tog naziva čim si ga izgovorio, odmah sam znao da je tačan. Ja sam... Tekla je... ovde bila, rekao bih. Nikad nije smatrala da je čudno što zatvor izgleda ovako, valjda zato što nijedan zatvor osim ovog nije videla pre nego što je odvedena u našu kulu, ali meni je čudan. Čini mi se da je praktičnije da postoje pojedinačne ćelije ili, bar, nekoliko posebnih soba. Možda je to samo moje predubeđenje."

Jonas se pomerio tako da je sad sedeo oslonjen leđima o zid. Njegovo lice je, ispod tamne boje, bilo prebledelo, sad se i osulo znojem dok je govorio: "Zar ne možeš zamisliti kako je ovo mesto nastalo? Pogledaj okolo."

Pogledao sam, ali nisam video ništa više nego pre: razvučenu dvoranu sa mutnim svetiljkama.

"Ovo je nekad bio apartman - nekoliko apartmana, verovatno. Onda su zidovi porušeni, a preko svih starih podova položen je novi, jednoobrazni. Siguran sam da je ovo onaj tip plafona koji smo mi nazivali viseći. Ako bi podigao jednu od tih ploča, video bi iznad nje prvobitnu konstrukciju."

Ustao sam i pokušao to, vrhovima prstiju sam doticao pravouglo ploče, ali nisam bio dovoljno visok da ih jako gurnem. Devojčica koja nas je dotad gledala sa daljine od desetak koraka i slušala, siguran sam, svaku reč, sad progovori: "Podigni me, ja ću."

Pritrčala nam je. Uhvatio sam je oko struka i podigao sasvim lako iznad glave. Nekoliko sekundi njene ručice su se borile sa tim kvadratom tavanice iznad nas. Onda se kvadrat pomakao, rasipajući

prašinu u izobilju. Videh šta je iznad: sistem vitkih metalnih poluga. Iznad njih, tavanica u vidu svoda, sa mnogo gipsanih reljefnih figura i sa slikom oblaka i ptica koja se već u sitnim komadima ljuštila. Devojčicine ručice su popustile, panel je utonuo natrag na svoje mesto (zasipajući nas novim količinama prašine), a moj pogled ka natavanici bio je presečen.

Kad sam je bezbedno spustio na tlo, okrenuo sam se ka Jonasu. "U pravu si. Iznad nas je nekad postojala druga tavanica, za sobu daleko manju od ove. Kako si znao?"

"Tako što sam razgovarao sa ovim narodom. Juče." Digao je šake, i putenu i čeličnu, i počeo, činilo se, obema podjednako trljati lice. "Reci tom detetu da ode, molim te."

Rekoh devojčici da ide kod svoje mame, ali čini mi se da se mala udaljila preko dvorane i odmah zatim vratila duž zida da bi mogla da sluša šta pričamo.

"Imam osećaj kao da se budim", reče Jonas. "Mislim da sam juče rekao da me je strah da ću poludeti. Izgleda mi da je moguće da upravo sada ozdravljujem od ludila, a to je podjednako rđavo ili je i gore." Sedeći i dalje na jednoj od platnenih podloga na kojima smo spavali, naslonjen na zid, klonuo je - mnogo kasnije sam imao prilike da vidim jednog mrtvacu koji je baš tako mlitavo sedeo, oslonjen leđima o drvo. "Svojevremeno sam u brodu čitao. Jednom sam pročitao neku istorijsku knjigu. Ne verujem da o tom delu povesti išta znaš. Ovde je minulo toliko hilijada čilijada."

"Pretpostavljam da ne znam", rekoh.

"Stvari toliko različite od ovih ovde, ali i toliko slične. Čudnovati mali običaji i maniri... i neki ne baš mali. Čudne institucije. Zatražio sam od lađe sledeću knjigu i dala mi je."

Znojio se još. Smatrao sam da je njegov um počeo da luta. Pomoću onog kvadrata flanela koji sobom nosim radi brisanja oštrice osuših mu čelo.

"Nasledni vladaoci i nasledni podanici i sva sila čudnih službenih lica. Kopljanici sa dugačkim, belim brkovima." Na tren se javio samo avetinjski ostatak onog njegovog starog, vedrog osmeha. "Niz žarač klizi Beli vitez. Veoma loše održava ravnotežu, što mu je kraljeva sveska i rekla."

U udaljenom delu dvorane nastalo je neko komešanje. Zatvorenici koji su dotle spavali ili u grupicama tiho pričali, sad su ustajali i polazili na tu stranu. Jonas kao da je pretpostavio da ću poći i ja, pa me je uhvatio za rame levom šakom; imao sam osećaj da je slaba kao šaka žene. "Ništa od ovoga nije tako počelo." U njegovo talasavo uzdrhtalom glasu osetio se novi, iznenadni naboj. "Severijane, kralj se na Marsovom polju birao. Grofove su kraljevi naimenovali. I to se mračnim srednjim vekom zvalo. Baron je bio samo lombardijski slobodnjak."

Ona ista devojčica koju sam maločas digao do plafona iskrsnula je sad, činilo se niotkud, i pozvala nas: "Daju hranu. Zar ne dolazite?" Ustao sam i rekao: "Uzeću nešto za nas. Od toga će ti možda biti bolje."

"Usadilo se to u svest. Sve skupa je potrajalo predugo." Dok sam kretao ka gomili, čuo sam još i ove Jonasove reči: "Narod nije znao."

Zatvorenici su se vraćali noseći po jednu malu veknu. Svako je svoju držao na podlaktici i prigrlio. Dok sam i ja stigao do izlaznih vrata, gomila se razredila, pa sam video da su otvorena. Iza njih je, u hodniku, stajao poslužitelj u beloju uštirkanoj odeći i motrio na jedna srebrna kolica. Zatvorenici su bukvalno izlazili iz "pedsoblja" i kružili oko tog čoveka. Pođoh tako i ja ispunjen za trenutak osećajem da sam pušten na slobodu.

Ta privid je u trenu raspršen. Hodnik su, stojeći na oba njegova kraja, zaprečavali hastariji, a još dvojica su, ukrstivši svoja oružja, stajala ispred onih vrata koja su vodila ka Grotlu zelenih gongova.

Neko me je dotakao po mišici; okrenuo sam se i video sedokosu Nikaretu. "Moraš nešto uzeti", reče ona. "Ako ne za sebe, onda za svog prijatelja. Ovi nikad ne donesu dovoljno."

Klimnuo sam, pružio ruku preko glava nekoliko osoba i uspeo da dohvatim dve lepljive vekne. "Koliko često nas hrane?"

"Dvaput dnevno. Juče ste došli taman posle drugog obroka. Svako se trudi da ne uzme previše, ali, ipak, nikad nema baš dovoljno."

"Ovo su kolači", rekoh. Po vrhovima prstiju ulepio mi se šećerni premaz kome su bili dodati ukusi limuna, oraščića i šafrana.

Starica je klimnula glavom. "Uvek budu kolačića, ali ne svakog

dana istih. U onoj srebrnoj bokalčini sa kljunom nalazi se kafa, a u donjem delu kolica su šoljice. Većina ljudi ovde zatočenih ne voli i ne pije tu kafu. Pretpostavljam da neki za nju čak i ne znaju."

Više nijedna veknica nije ostala, a zatvorenici su, svi sem Nikarete i mene, već polako pošli u dvoranu sa niskom tavanicom. Uzeo sam sa donjeg nivoa kolica jednu šolju i napunio je. Kafa je bila veoma jaka, vruća, crna i gusto zaslađena - i to, činilo mi se, medom od biljke majčina dušica.

"Zar je nećeš piti?"

"Nosim je Jonasu. Da li će se ovi buniti ako ne vratim šolju?"

"Ne verujem", reče Nikareta, ali, govoreći to, trže glavom prema vojnicima.

Oni su naperili koplja ka nama, a plamičci na vrhovima kopalja goreli su jače. Stupio sam, sa Nikaretom, natrag u "predsoblje", a vrata su se za nama obostrano sklopila.

Podsetio sam Nikaretu da mi je prethodnog dana rekla da je po svojoj volji ovde i zapitao je da li zna zbog čega ovde robijaše hrane kolačima i južnjačkom kafom.

"Znaš i sam", reče ona. "Čujem ti po glasu."

"Ne znam. Ali mislim da Jonas zna."

"Moguće je da zna. Razlog je to što ovaj zatvor uopšte nije trebalo da bude zatvor. Pre dugo vremena - za vladavine Imarove, rekla bih - postojao je običaj da autarh lično sudi svima koji su optuženi da su počinili neko krivično delo na tlu Kuće apsoluta. Možda su autarsi mislili da će, slušajući takve slučajeve, saznati kakve se zavere kuju protiv njih. Ili su se možda nadali da će, postupajući pravedno prema ljudima u svom neposrednom krugu, postideti mržnju i razoružati ljubomoru. Važni slučajevi su rešavani brzo, a u manje važnim prekršiocima su upućivani ovamo da čekaju..."

Vrata, koja su se pre tako kratkog vremena zatvorila, sad se opet otvoriše. Gurnuše unutra nekog malog, dronjavog čoveka kome su nedostajali izjedini zubi. Tresnuo je celom dužinom na tlo, podigao se i bacio meni pred noge. Bio je to Hetor.

Baš kao kad smo stigli Jonas i ja i sad nastade opšta zatvorenička gungula oko pridošlice. Digli su ga na noge, vikali pitanja. Nikareta ih je, uz podršku Lomera koji joj se uskoro pridružio,

oterala, a zatim je zatražila od Hetora da se predstavi. Uzeo je kapu u šake, stegao je (i time me podsetio na ono jutro kad me je našao ulogorenog na travi kod Ktesifonovog krsta) i rekao: "Ja rob sam gospodara svoga, dalekoputujući, mm-mmm-mapom zamoreni Hetor sam ja, prašinom zagušeni i dvostruko napušteni", a sve to vreme je gledao u mene, tim svojim blistavim, ludim očima, kao što gledaju oni bezdlaki zečevi šatlene Lelije, oni koji pojure ukrug i grizu sopstvene repove kad pljesneš rukama.

Toliko mi je bio odvratn njihov izgled, a za Jonasa sam bio toliko zabrinut, da sam odmah okrenuo Hetoru leđa i otišao do mesta gde smo prespavali. Dok sam sedao, slika uzdrhtalog, sivomesnatog pacova još je bila živopisna pred mojim očima, a onda je, kao da se i sama setila da je samo slika bespravno prisvojena iz mrtvih Teklinih uspomena, u trenu nestala, ugasila se kao Domninina riba.

"Nešto nije u redu?" upita Jonas. Činilo se da je malo jači.

"Misli me more."

"Ne valja kad mučitelja misli more, međutim, drago mi je što nisam jedini."

Spustio sam mu slatke vekne u krilo i stavio mu šolju pokraj šake. "Gradska kafa - bez bibera. Je l' takvu voliš?"

Klimnuo je glavom, uzeo šolju, otpio. "A ti nećeš?"

"Ja sam popio svoju tamo. Jedi taj hleb, vrlo je dobar."

Pojeo je parčence jedne vekne. "Moraću s nekim da pričam, znači moraću s tobom, iako ćeš, kad završim, smatrati da sam čudovište. A i ti si čudovište, znaš li to, prijatelju Severijane? Čudovište si zato što si odabrao za svoju profesiju ono što većina ljudi radi samo kao hobi."

"Ti si metalom sav zakrpljen", rekoh. "Ne samo šaka. Ovo mi je poznato već neko vreme, družo moj, čudovište Jonase. A sad jedi svoj hleb i pij svoju kafu. Mislim da ćemo sledeću hranu dobiti tek kroz osam smena vremena ili otprilike tako."

"Slupali smo se. Bilo je to tako davno, na Urtu, da nije bilo ni luke kad smo se vratili, ni doka. Ostadoh tada bez šake i lica. Moje kolege, članovi posade, popravile su me najbolje što su mogle, ali više nije bilo delova - ostao nam je samo biološki materijal." Tom svojom čeličnom šakom, za koju sam oduvek smatrao da je jedva

nešto više od kuke, dohvatio je svoju drugu šaku, onu od mišića i kostiju, i to pokretom kao kad čovek podiže neko parče smeća u vazduh spremajući se da ga baci.

"U groznici si. Bič te je povredio, ali oporavićeš se, a zatim ćemo izići i naći Jolentu."

Jonas je klimnuo glavom. "Pamtiš li kako je, dok smo se bližili izlazu iz kapije Sažalnice, u onoj pometnji, okrenula glavu tako da joj je sunce obasjalo jedan obraz?"

Rekoh mu: "Pamtim".

"Nikada ranije nisam voleo, nikad za sve ovo vreme od kada se naša posada razila."

"Ako više nisi u stanju da jedeš, treba da se odmaraš."

"Severijane." Uhvatio me je za rame, kao i ranije, ali sad čeličnom šakom koja je davala osećaj da je čvrsta poput mengela. "Moraš mi govoriti. Zbrku svojih sopstvenih misli podnositi ne mogu."

Neko vreme sam pričao redom sve što mi je padalo na pamet, a on mi nije ništa odgovarao. Onda sam se setio da je Tekla često padala u slične potištenosti i da sam joj tad čitao. Izvukavši njenu smeđu knjižicu, otvorih je nasumice.

17. PRIČA O STUDENTU I NJEGOVOM SINU

Deo I: Uporište magičara

Jednom davno, na rubu jednog mora bez ispaše, stajao je jedan grad blelih kula. U njemu življahu mudri. Imao je taj grad i svoj zakon i svoje prokletstvo. Zakon je bio sledeći: da za svakog ko tu živi, život ima samo dve staze - možeš se uzdići među mudre i hodati ogrnut odeždom i kapuljačom sa mirijadu boja ili moraš iz grada napolje, u besprijateljni svet.

U tom gradu bejaše i jedan čovek koji je dugo izučavao svu magiju u gradu poznatu, a to će reći glavninu magije što je u čitavome svetu bila poznata. I dođe i njemu doba da bira stazu. Usred leta, kad cvetovi sa žutim i nemarnim glavama izbijaju čak i iz mračnih zidina nadnetih nad more, on ode kod jednoga od mudrih, i to kod jednoga koji je svoje lice mirijadom boja zaklanjao duže nego što je većina ljudi mogla pamtiti. Taj isti je već dugo poučavao ovoga studenta kome je vreme došlo. Reče mu student: "Kako bih mogao ja - ja koji ne znam ništa - steći mesto među mudrima ovoga grada? Jer ja želim da provedem svoje dane izučavajući one čarolije koje nisu svete, a ne želim da krenem u besprijateljni svet da tamo kopam i nosim terete za hleb."

Tad se starac nasmejao i rekao: "Pamtiš li kako sam te učio, kad si bio jedva nešto više od dečaka, onom umeću kojim mi pravimo od građe snova sinove od krvi i mesa? Kako si bio vešt u to vreme, sve druge si nadmašivao! Kreni sada i stvori takvog sina, a ja ću ga pokazati zakapuljačenima, pa ćeš biti kao mi."

Ali proučavalac reče: "Još jedno godišnje doba. Neka još jedno godišnje doba prođe, pa ću uraditi sve kako savetuješ."

Jesen stiže i u gradu blelih kula javorovi, njegovim visokim zidom zaklonjeni od morskih vetrova, počеше odbacivati lišće slično zlatu koje su vlasnici tog drveća proizvodili. Poleteše u nizovima divlje primorske guske između blelih kula, pa za njima ptice kostolomke i bradanke. Tada je starac opet poslao po onoga koji je bio njegov student i rekao: "A sad, svakako, moraš napraviti sebi, od snova,

jedno biće, onako kako sam te uputio. Jer drugi, među zakapuljačenima, postaju nestrpljivi. Izuzimajući nas, ti si sad u gradu najstariji, pa bi se moglo desiti, ako ne uradiš to odmah, da te oni u zimu izbace napolje."

Ali student je odgovorio: "Još moram učiti da bih postao ono za čim težim. Zar me jedno godišnje doba štititi ne možeš?" A stari čovek, koji ga je bio poučavao, pomisli na lepotu drveća koje je tako mnogo godina oduševljavalo njegove oči kao belina ženskih udova.

Najzad se istroši i Jesenka zlatna, a nadodje Zimac krupnim koracima iz zemalja gde je njegova smrznuta prestonica, gde se sunce valja duž ruba sveta kao varljivosjajna, pozlaćena lopta i gde nebo pale vatre koje između zvezda i Urta teku. Zimčev dodir pretvori talase u čelik, a grad čarobnjaka Zimcu u znak dobrodošlice opruži barjake od leda sa svojih balkona i natrpa snežne glazure po svojim krovovima. Starac pozva svoga studenta opet, a ovaj mu odgovori kao i pre.

Proleće dođe i sa njime radost svoj prirodi, ali se grad zavi u crno, a mržnja i gađenje prema sopstvenim moćima - gađenje koje grize kao crv u srcu - padoše na čarobnjake. Jer grad jedan zakon imađase i jedno prokletstvo i zakon je vladao tokom cele godine, a prokletstvo je vladalo prolećem. U proleće, najlepše device grada, kćeri tih magičara, zeleno obuku i krenu bosonoge, dok meki vetrovi proleća zadirkuju njihove zlatne kose, krenu kroz kapiju gradsku, pa uzanom stazom koja vodi do keja i ukrcaju se na crnojedreni brod koji ih čeka. Magičari im dadoše naziv zbog tih zlatnih kosa i halja od tanke zelene svile i zato što im se činilo da one idu da budu pokošene kao žito - "kukuruzne device".

Kad je čovek koji je dugo starčev učenik bio, a ipak nezakapuljačen ostao, začuo tužbalice i lamente, pogledao je sa prozora svoga i video kako prolazi povorka devojačka, ostavio je sve svoje stare knjige po strani i započeo da crta skice kakve još nijedan čovek nije video i da piše na mnogo jezika, kao što ga je njegov majstor ranije učio.

Deo II: Heroj dobija telo

Dan za danom on je radio. I kada bi prvo svetlo danje stizalo do tog prozora, njegovo pero već je imalo iza sebe mnogo sati mukotrpnog rada, a kada je Mesecka zaplitala svoja pogurena leđa između bledih kula, njegova je svetiljka blistala. U početku mu se činilo da ga je sva ona veština koju je od svoga majstora naučio napustila, jer je od praskozorja do mesečine ostajao u svojoj sobi sam, tako da mu je jedino društvo pravio moljac koji je povremeno lepršao da bi pokazao simbol Smrti pred njegovim nepokolebanim svećnim plamenom.

A onda je kriomice u njegove snove, kad bi nad stolom zadremao, počeo ulaziti još neko, a on je tom nekom, znajući ko je, želeo dobrodošlicu, iako su mu ti snovi brzo izmicali, a on ih lako zaboravljao.

Radio je dalje, i ono što se borio da sazda sakupljalo se oko njega kao što se dim zgušnjava oko novog goriva nabačenog na vatru, već gotovo mrtvu. Ponekad je (naročito kad bi se, radeći vrlo rano ujutru ili vrlo kasno uveče i ostavivši najzad po strani sve alate svoje umetnosti, ispružio po uzanom krevetu kakav se daje onima koji još nisu zaslužili mnogobojnu kapuljaču) čuo korak, svaki put u drugoj sobi, korak onoga čoveka koga se nadao da u život dozove.

Vremenom ova ispoljavanja, prvobitno retka i, uistinu, najpre gotovo u celosti ograničena na one noći kad se grmljavina razlegala među bledim kulama, postadoše česta, a pojaviše se i nepogrešivi znaci prisustva drugog: knjiga koju on nije decenijama sa police makao sad leži pokraj stolice; prozori i vrata se otključavaju, činilo se sami od sebe; staro alfanž-sečivo koje je već godinama bilo ukras jedva nešto malo smrtonosniji od uljane slike, sad blista očišćeno od patine i iznova naoštreno.

Jednog zlatnog popodneva, dok se vetar sa prolislim jasenjem upuštao u nevine igre detinjstva, neko zakuca na vrata njegove radne sobe. Ne usuđujući se da se okrene, niti da glasom izrazi ma i najmanji delić onoga što je osećao, pa čak ni da zastane da radi, on reče: "Napred."

Kao kad se vrata otvaraju u ponoć, iako se nijedno živo biće ne pomiče, tako su i ta vrata počela, u prvi mah samo za jednu po jednu širinu dlake, da se pokreću unazad. Ali u tome pomicanju kao da su i

dobijala na snazi, pa kad su bila, što je on ocenjivao po zvuku, otvorena dovoljno da se provuče šaka, nestašni vetrić koji je stizao kroz prozor utisnuo im je, činilo se, novi život u drveno srce. A kad su vrata bila, opet po njegovoj proceni, još šire otvorena, toliko široko da bi smerni poslužitelj mogao sa poslužavnikom ući, kao da ih dograbi uragan morski i o zid njima grunu. Onda je čuo duge korake iza sebe, brze i odlučne, a zatim mu se jedan glas, mladalački, pun poštovanja, ali i dubok i pun čestite muževnosti obrati rečima: "Oče, nikako ne volim da te uznemiravam kad si u svoje umeće zadubljen. Ali moje srce je već nekoliko dana ophrvano teškom brigom, pa bih te zamolio, u ime tvoje ljubavi za mene, da pretrpiš ovo moje nametanje i da me u teškoćama mojim posavetuješ."

Tada se student odvažio da se na stolici svojoj okrene, pa je video da pred njim stoji mladi čovek visoka stasa i pleća širokih, a mišica moćnih. Zapovednička čvrstina bila je na njegovim ustima, znanje i mudrost u njegovim blistavim očima, hrabrost u čitavom njegovom licu. Na čelu njegovom počivala je ona kruna koju nijedno oko ne može videti, ali koju, ipak, vide i slepi, ona neprocenjivo vredna kruna koja čini da hrabri ljudi prilaze junaku da im bude zapovednik, a od slabića čini hrabre. Tad progovori student: "Sine moj, ne plaši se da ćeš me uznemiriti, ni sada ni ikada, jer ništa pod nebesima ne postoji što bih radije video nego tvoje lice. Šta je to što te uznemirava?"

"Oče", reče mladi čovek, "svake noći, već mnogo noći zaredom, moj san cepaju krici žena. Često vidim povorku nalik na zelenu zmiju prizvanu notama svirale, kako klizi niz liticu ispod našeg grada, prema keju. Pokatkad mi bude dato da u snu mome priđem bliže i tad razaznam da je povorka samo od lepih žena sačinjena i da one plaču i vrište i u hodu se teturaju toliko da bih mogao pomisliti i da je to polje mladog žita po kome vetar tuče i jauče. Kakvo značenje ima taj san?"

"Sine moj", odvrati student, "vreme je došlo kad ti moram reći ono što sam od tebe dosad skrivao, jer sam se plašio da bi ti u naglosti mladalačkoj mogao da se odvažiš na dela prevelika, a preuranjena. Znaj da je ovaj grad prepušten tiraniji jednog diva ljudoždera koji

zahteva da mu se iz grada svake godine daju najlepše kćeri, a ti si u snu svome baš to gledao."

Na ovo sevnuše oči mladoga čoveka i on odlučno upita: "Ko je taj div, i kog je oblika, i gde živi?"

"Ime njegovo ne zna niko, jer mu se niko ne može dovoljno primaći. Po obliku, to je naviskaput, što će reći da se pred ljudskim očima pojavljuje kao brod koji na palubi, a to su mu u stvari pleća, ima samo jednu kulu, a to mu je u stvari glava, brodoglavac, dakle. U toj kulu ima samo jedno oko. Ali telo njegovo po dubinama plovi, sa ražama i ajkulama, ruke su mu duže nego većina visokih jarbola, a noge su mu kao šipovi pobodeni čak u dno mora. Luka mu je jedno ostrvo na zapadu gde postoji jedan kanal koji daleko u kopno zalazi i pri tome krivuda i savija se, mnogo puta, i račva se, a račve se opet račvaju. Na tom ostrvu, tako me moja nauka uči, kukuruzne device su prisiljene da borave; a on tamo miruje usidren, njima okružen i okreće oko uvek levo, desno, da gleda njih i njihovo očajanje."

Deo III: Susret sa princezom

Onda je mladi čovek krenuo i prikupio oko sebe druge momke iz čarobnjačkog grada da mu budu posada, a od šareno ukapuljačenih dobio je čvrsti brod. Celo leto su on i mladići koje je oko sebe okupio taj brod pokrivali oklopom, raspoređivali duž njegovih bokova najmoćniju artiljeriju i po sto puta uvežbavali dizanje jedara, podvezivanje jedara i ispaljivanje topova, tako da se lađa najzad odazivala kao punokrvna kobila na potezanje uzdi. Iz žaljenja koje su prema kukuruznim devicama osećali, krstili su tu lađu "Devičanska zemlja".

Konačno, dok je zlatno lišće sa javorja padalo (baš kao što zlato koje magičari proizvedu ispadne, na kraju, iz ljudskih ruku) i dok su sive primorske guske u nizovima letele između bledih kula gradskih, a kostolomke i bradanke za njima vrištale, mladići zaploviše. Na kitovskom drumu do ljudožderovog ostrva dogodiše im se mnogo stvari kojima ovde mesta nema. Ali na kraju tih pustolovina osmatrači videše pred sobom zemlju tavnih bregova, a na bregovima zelene tačkice. I dok su zaklanjali oči šakama da bolje vide,

zelenoga bejaše više, pa još više. Tad je mladi čovek, koga je student od snova otelotvorio, znao da je to odista ostrvo diva ljudoždera i da kukuruzne device hitaju ka obali privučene prizorom njegovog jedra.

Topove su velike tada pripremili, a zastave magičarskog grada, koje su žute i crne, istakli po konopima. Bliže su prilazili, sve bliže, i najzad, bojeći se nasukavanja, skrenuli i pošli obalom. Istim pravcem pođoše i kukuruzne device i sledeći ih, privukoše još svojega sestrinstva, tako da su najzad prekrivale svu zemlju, kao da su pravo žito. Ali mladi čovek nije zaboravljao ono što mu bejaše bilo rečeno: da među kukuruznim devicama živi džin čovekožder.

Posle pola dana plovidbe, zaobišli su jedan rt i videli da se obala na tom mestu odmiče i tvori kanal kome se kraj ne vidi zato što krivudavo zalazi među niska brda te zemlje i na taj se način gubi iz vida. Na ulazu u ovaj kanal stajala je kalota od belog mermerna okružena vrtovima i mladi čovek naredi svojim sadruzima da tu bace kotvu i ode na obalu.

Tek što je zakoračio na tlo ostrva tog, iziđe mu u susret žena velike lepote, tamne kože, crne kose i sjajnih očiju. On joj se nakloni, pa reče: "Princezo ili kraljice, vidim da nisi kukuruzna devica. Njihove odežde zelene su, tvoja je crna, ali i kad bi zeleno ponela, ipak bih te poznao, jer oči tvoje žalosti nemaju, a svetlost u njima nije svetlost Urta."

"Istinito zboriš", odgovori princeza. "Jer Noktua sam, kćer Noći i kćer, takođe, onoga koga si ti došao da sasečeš."

"Onda prijatelji ne možemo biti, Noktua", reče mladi čovek. "Ali hajde da ne budemo neprijatelji." Jer, iako nije znao zašto, on je, od tkiva snova satkan, bio njoj privučen, a ona, sa zvezdanom svetlošću u očima, njemu.

Na to je princeza raširila ruke i saopštila: "Znaj da je moj otac silom moju majku uzeo i da mene silom drži ovde, gde bih poludela da mi majka ne dolazi u smiraj svakog dana. Ako tugu ne vidiš u mojim očima, to je samo zato što ona leži u srcu mome. Da bih slobodu stekla, od svoje volje savete ću ti dati kako da nametneš bitku mome ocu i pobedu odneseš."

Svi mladi ljudi iz grada čarobnjaka namah se utišaše i okupiše da

je saslušaju.

"Prvo morate razumeti da se vodeni putevi na ovom ostrvu okreću iznova i iznova, na takav način da na mapu nikad ne mogu biti ucrtani. Nikako ne možete njima jedriti, već morate svoje peći pripaliti pre nego što krenete dalje."

"Toga se ja ne bojim", reče mladi čovek sa telom načinjenim od snova. "Pola šume smo opustošili da napunimo svoja spremišta: ovi veliki točkovi koje vidiš hodaće po ovim vodama koracima divova."

Na to je princeza zadrhtala i rekla: "O, ne govori o divovima, jer ne znaš šta govoriš. Mnogo je brodova došlo poput vašeg, tako da su sada ljjigava dna ovih neizmerivih kanala bela od lobanja. Jer običaj je moga oca da ih pusti da lutaju među ostrvcima i tesnacima dok ne potroše svoje gorivo - pa makar koliko ga imali - i da ih zatim napadne noću kad ih vidi po žarenju njihovoh umirućih vatri, dok oni njega ne vide, i da ih tad saseče."

Na ovo, briga obuze srce mladog čoveka od snova sazdanog i on reče: "Mi ćemo ga tražiti, kao što smo se i zakleli, ali zar ne postoji način da izbegnemo sudbu tih drugih?"

Na ovo se princeza na njega sažalila, jer ko god je od snova izgleda bar do neke mer lep kćerima Noći, a ovaj je bio najlepši od svih. Otud ona reče: "Moga oca da biste pronašli pre nego što svoj poslednji štapić sagorite, treba samo da gledate gde su vode najtamnije, pošto njegovo veliko telo svojim prolaskom uzvitla mnogo gadnog blata, pa ga, posmatrajući to, možete otkriti. Ali svakog dana morate potragu početi u zoru, a u podne prekinuti, inače vas on može napasti u suton, pa će vam sve izići na zlo."

"Za ovaj savet život bih dao", reče mladi čovek, a svi njegovi drugovi koji su s njim došli na kopno počеше klicati. "Jer sad ćemo kolosa potući sigurno."

Na ove reči svečano lice princezino postade još ozbiljnije i ona reče: "Ne, nije sigurno, jer on je strašan takmac u svakoj pomorskoj bici. Ali znam jedan bojni postupak koji vam može biti od pomoći. Reče da si došao dobro pripremljen. A katrana imaš li, kojim biste brod mazali ako procuri?"

"Mnogo buradi", reče mladi čovek.

"Onda, kad se budete borili, nastojte da vetar duva od vas ka

njemu. Pa kad bitka bude najvrelija - a to će, kad počnete, nastupiti brzo - reci svojim ljudima da u peći bace katran. Ne mogu obećati da će vam to pobjedu doneti, ali će vam pomoći mnogo."

Na ovo joj mladi ljudi zahvališe najobilnije, a kukuruzne device, koje su stidljivo stajale po strani dok su razgovarali mladi čovek od snova satkan i ćerka Noći, nadigoše klicanje na način devojački: ne jako, ali sa puno radosti.

Tada momci stadoše da se spremaju za polazak; ložili su vatre u velikim pećima usred svog broda sve dok se nije rodio onaj beli duh koji dobre brodove potiskuje napred bez obzira na to kakav vetar duva. A princeza ih je sa plaže gledala i uputila im svoj blagoslov.

Ali baš kad su veliki točkovi počinjali da se okreću, u početku tako lagano da se pomicanje njihovo jedva videlo, ona pozva mladog čoveka sazdanog od snova da iziđe na ogradu i reče mu: "Moguće je da ćete mog oca naći. Ako ga nađete, moguće je da ćete ga potući i srušiti čak i takvu silu kao što je njegova. Ali i posle toga, možete se naći u velikoj mucu da opet nađete put do mora, jer su kanali ovog ostrva raspoređeni najčudesnije. Ipak način postoji. Sa desne ruke mog oca moraš zguliti kožu sa prvog prsta. Tu ćeš videti hiljadu umršenih linija. Nemoj obeshrabren biti nego ih proučavaj najpomnije, jer to je karta kojom se on služio kad je pravio mrežu kanala i taj način je izabrao da je uvek ima uz sebe."

Deo IV: Bitka sa divom ljudožderom

Ka unutrašnjosti ostrva okrenuše svoj pramac i baš kao što je princeza predskazala, kanal kojim su išli ubrzo se račvao, pa opet i opet delio, tako da je ubrzo hiljadu račvastih kanala bilo, kao i deset hiljada ostrvaca. Kad senka glavnog jarbola nije bila duža od šešira, mladi čovek satkan od snova izdao je naređenje da se bace sidra, a vatre priguše, pa su tako, tokom dugog popodneva, čekali, uljem topove podmazivali, spremali barut i činili sve druge pripreme za vođenje duge bitke.

Konačno se pojavila Noć, koju su videli kako stupa sa jednog ostrvca na drugo, dok su joj oko pleća lepršali njeni šišmiši, a ukorak za njom klipsali njeni grozovuci. Činilo im se da sa mesta svoga

ukotvljenja mogu hicem iz svog teškog topa dobaciti bez muke do nje; međutim, svi zapaziše da nije prošla ispred Hesperusa, pa čak ni ispred Sirijusa, nego je prošla negde iza tih zvezda. Samo na trenutak je okrenula lice ka njima i niko nije mogao pouzdano da rastumači šta je taj pogled značio. Ali se svi zapitaše da li ju je zaista div na silu uzeo kao što je njena kćerka rekla; a ako i jeste, da li je ona, možda, u međuvremenu izgubila ono osećanje neodobravanja za koje bi se moglo zamisliti da ga je zbog prisile osetila.

Sa prvim svetlom zasniva truba sa zadnje, tvrđavski uzdignute palube i prigušene vatre dobiše novo gorivo, ali pošto je laki vetar zore duvao podesno niz kanal u kome su se zatekli, mladi čovek naredi da se sva jedra dignu još pre nego što su veliki mehanizmi bili spremni da svojim kolima napred kroče. Zato, kada se beli duh razbudio, brod nagru udvojenom brzinom napred.

Taj kanal je išao mnogo lica, ne baš pravo napred, ali dovoljno pravo da se nisu morala jedra savijati, pa čak ni njihov položaj menjati. Stotinu drugih kanala se s njim ukrštalo i kod svakog su vodu proučavali, ali svaki je bio prozračan kao kristal. Da bi se ispričevalo kakve su sve čudesne prizore videli na ostrvcima kraj kojih su plovili, trebalo bi desetak priča dugačkih kao što je ova: žene koje su rasle na stabljikama, iz zemlje, kao cveće i koje su nastojale da poljube mornare da bi po njihovim licima razmazale polenov prah sa svojih obraza; muškarci koji su od vina umrli davno, ali su još i sad ležali pored izvora vina i pili, odveć otupeli da shvate da su njihovi životi minuli; zveri koje će tek u budućim vremenima biti vesnici pojedinih događaja, zveri čiji su udovi izuvijani, a krzna u bojama koje još niko nikad nije video, zveri koje su čekale da se primaknu dani bitaka, zemljotresa i kraljoubistava.

Najzad mladome čoveku koji je od snova bio sazdan i koji je sad pored krmanoša čekao priđe mladić koji mu je kao prvi zamenik služio i reče mu: "Daleko putovasmo već ovim kanalom, a Sunac, koji nije ni pokazivao svoje lice kad smo podigli jedra, prilazi svome zenitu. Prateći ovaj jedan, hiljadu drugih kanala mimoidosmo, a od diva-čovekojeca nigde ni traga. Nije li moguće da smo nesrećan kurs odabrali? Ne bi li mudrije bilo da uskoro skrenemo i drugi kurs probamo?"

Tada je mladi čovek odgovorio: "Evo, baš sad prolazimo pored jednog kanala, onog koji nam je s desne strane. Pogledaj dole pa mi reci da li su vode u njemu zaprljanije nego u našem."

Mladić učini kako mu je rečeno, pa odgovori: "Ne, čistije su."

"Još malo, pa će se ka levoj strani sledeći otvoriti. Do koje dubine možeš videti?"

Mladić sačeka da se brod nađe tačno kraj ulaza u pomenuti kanal, a onda je odgovorio: "Do najveće. Vidim olupinu nekog broda iz starih vremena, mnogo hvati u dubini."

"A možeš li isto tako daleko gledati kroz ovaj kanal kojim plovimo?"

Tad je mladić pogledao vode koje su upravo prosecali, a one su bile kao mastilo; čak su i napljusci koji izletahu ispod teškoradećih točkova izgledali kao vrane i gavrani. Namah uviđajući šta je, mladić povika svima ostalima da stanu uz topove, jer im nije trebalo reći da obavljaju ma kakve pripreme, budući da su baš sve pripreme bile obavljene davno.

Ispred njih ležase ostrvce od većine više, krunisano visokim, sumornim drvećem; a kanal se tu blago povijao, tako da je vetar, koji je dotad tačno u krmu duvao, sad stizao za jednu četvrt postrance. Pomače kormilar točak koji je u njegovom zahvatu bio, a dežurni opruži neka jedra i priteže druga, tako da pramac broda oko oštrog zaokreta litice zađe, kad tamo, pred njima ležase dugačko, uzano brodsko korito, sa samo jednom gvozdеноm kulom na sredini i sa samo jednim topom, ali većim od ijednog njihovog, isturenim kroz jedini otvor na kuli.

Onda je mladi čovek od snova satkan otvorio usne da naredi pramčanim posadama da otvore vatru. Pre nego što su te reči mogle biti igovorene, veliki top njihovog protivnika je riknuo, a njegov zvuk nije bio kao grmljavina, niti kao ma koji drugi zvuk na koji su ljudske uši svikle; nego je još bio kao da su do toga časa stajali u visokoj kamenoj kuli koja se sva u jedan mah okolo njih srušila.

A đule tako ispaljeno udarilo je u vrh cevi prvog topa njihove desnobočne baterije i udarivši razbilo je tu cev u paramparčad, ali se i samo na komade raspalo, tako da su krhotine oba projurile po brodu kao kad se tamno lišće razasipa pred silovitim vetrom i od njih

pogiboše mnogi.

Onda je kormilar, ne čekajući nikakva naređenja, zaokrenuo brod tako da je levobočna baterija imala neprijatelja pred sobom, a topovi počеше gruvati svaki po volji svog tobdžije, kao kad vuci zaurlavaju na mesec. Njihova đulad poleteše i levo i desno od neprijateljeve kule, neka udariše u nju i odzvoniše posmrtni zvon onima koji su trenutak ranije izginuli, a neka udariše po palubi (koja takođe gvozdena bejaše) i posle tog udara odleteše vrišteći u nebo.

Onda je jedan top njihovog protivnika progovorio još jednom.

Tako se to nastavljalo tokom trenutaka koji su izgledali kao cele godine vremena. Najzad se mladi čovek prisetio saveta princeze, ćerke Noći; međutim vetar, iako je duvao jako, nije iz povoljnog pravca stizao, a ako bi se brod premeštao da bi dospeo tačno uz vetar od neprijatelja, mnogo trenutaka ne bi mogao nijednim topom pucati osim pramčanim topovima i kad bi se najzad okrenuo celom jednom baterijom, bila bi to desnobočna baterija, u kojoj je već jedan top bio uništen i toliko ljudi poginulo.

Ali u tom času njemu pade na um da se sad oni bore isto kao stotine drugih brodova ranije i da su svi ti ranije poginuli, njihove lađe potonule, a njihove se kosti razasule po mirijadi kanala koji vrludaju i spliću svoje krivine na licu divovog ostrva. Zato dade naređenje kormilaru; međutim, ne odazva se niko, jer je krmanoš već bio mrtav, pa umesto da drži krmanoški točak, držao je točak njega. Videći da su stvari takve, mladi čovek od snova satkan zgrabi paoke ovoga točka svojim šakama i okrete ka neprijatelju njihov uzani pramac. Tada se videlo koliko one tri sestre okreću sudbinu u korist hrabrih, jer sledeći hitac njihovog neprijatelja, hitac koji je mogao njihovu lađu opustošiti s kraja na kraj, promašio ju je i otišao za dužinu jednog vesla ulevo. A i hitac posle toga, i to za širinu čamca udesno.

Sad njihov neprijatelj, koji je do tada stajao čvrsto, ne pokušavajući ni da beži ni da im se primakne, počе da se okreće; osećajući da bi on od njih rado pobegao samo kad bi mogao, članovi posade povikaše silovito kao da su već pobedili. Ali, gle čudesa, ta jedina kula, za koju oni mišljaše da je nepokretno usađena u palubu, počе da se okreće na suprotnu stranu, tako da je top i sad mogao gađati po njima.

Sledećeg trenu njegovo ih je đule grunulo po sredini i zbacilo im jedan top desnobočne baterije sa njegovih kolica kao što bi pijan čovek mogao izručiti bebu iz kakve kulevke, posle čega je taj top odleteo vitlajući se preko palube i sve na svome putu kršeći i rušeći. Onda su topovi te baterije - svi preostali - progovorili svi u jednom horu vatre i gvožđa. Pa, pošto se razmak sada smanjio na manje od polovine onog predašnjeg (ili, možda, samo zato što je neprijatelj njihov, pokazavši strah, oslabio tkivo svoga bića), njihova đulad sada više nisu treštala po njegovoj kuli samo sa praznom zvekom, nego sa prštanjem kao da se raspada na komade ono zvono koje će kraj sveta označiti; pojavio se, na nauljanoj crnini gvožđa, zupčaste naprsline.

Onda mladi čovek povika u cev za dovikivanje onima koji su verno ostali u mašinskoj sali i hranili peći lomljenim drvetom, te im reče katran u plamenje da hitnu kao što ih je posavetovala princeza. Prvo se uplašio da su svi tamo mrtvi, onda da u bojnoj halabuci nisu naređenje razumeli. Ali senka pade na vodu suncem obasjanu, senka koja se od njega ka protivniku pružala, i on pogleda gore.

Priča se da je u drevnim vremenima jedna devojčica u dronjcima, ribareva kćer, našla na pesku zatvorenu bočicu, odlomila pečat, izvukla čep i time postala kraljica od leda do leda. Činilo se da sada, baš tako, neko elementarno biće, puno one snage kojom je svet svojevremeno iskovan, izvire iz visokih dimnjaka njihovog broda, prevrće se preko sebe sa mračnom radošću i narasta u jednom huku kao kad vetar stiže.

A vetar stiže vaistinu i poduhvati to biće svojim nebrojenim rukama i ponese ga kao čvrstu masu na njihovog neprijatelja. Čak i kad se ništa više nije moglo videti - ni dugačko, tamno brotsko korito sa gvozdenom palubom, ni usamljeni top čija su usta izgovarala reči prokletstva protiv njih, oni časom nisu časili, nego su navaljivali ka svojim topovima i opaljivali ih u crnilo. S vremena na vreme čuli su i po jedan pucanj topa njihovog neprijatelja, ali nikakav sev nisu pri tome videli, niti su mogli reći gde, zapravo, odlaze ta protivnička đulad.

A moguće je da ona još ni u šta nisu udarila, nego da još i sada kruže oko sveta tražeći svoju metu.

Ispaljivali su sve dok cevi nisu počele da se žare kao metalni odlivci tek ispali iz kalupa. Onda se smanjio i dim koji je tako dugo kuljao, a oni odozdo povikaše kroz cev za razgovor da je katran sav potrošen i mladi čovek od snova stvoren naredi da paljba prestane i tobđžije popadaše po palubi kao mrtvaci, preumorni čak i da mole za malo vode.

Rastočio se crn oblak. Ne kao što se magla na suncu diže, nego kao što neka armija na zlo spremna gubi. Ipak, pred mnogim ponovljenim jurišima, uzmakne tamo, tvrdokorno stoji onamo, izbaci još po koji pramen čarkaša i kad se čini da je svuda popustila.

Uzalud su po talasima, opet uglačanim, tražili svog dušmanina. Ništa ne mogaše videti: ni brodsko korito njegovo, ni kulu, ni top, ni daske, niti poprečne grede sa katarki.

Polako, sa toliko opreza da se moglo misliti da su u strahu od neprijatelja koga ne vide, nastupiše do samog mesta gde je ležao ukotvljen, primećujući smlaćeno drveće i izrovanu zemlju onostran tog mesta, na ostrvcu, tamo gde su njihova đulad trošila svoju energiju. Kad su bili baš iznad tačke gde je gvozdeno brodsko korito njihovog takmaca ranije ležalo, mladi čovek satkan od snova naredio je da velika kola promene smer svog okretanja, tako da su najzad stali i ostali nepomično baš kao njihov protivnik ranije. Tad je krupnim koracima prišao ogradi i pogledao dole; ali sa takvim izrazom lica da niko, pa ni najhrabriji nije imao odvažnosti da ka njemu gleda.

Kada je najzad digao pogled, lice mu je bilo tvrdo i sumorno; nikome nije ni reč kazao, nego se povukao u svoju kabinu i zamandalio vrata. Onda je onaj momak koji mu je bio prvi zamenik naredio da se brod okrene radi povratka do bele polukule princezine; naredio je takođe da rane budu previjene, pumpe pokrenute i opravke, one koje su se uopšte mogle izvesti, otpočete. Mrtve je zadržao na brodu da bi mogli biti sahranjeni na pučini širokog mora.

Deo V: Smrt studentova

Možda taj kanal i nije bio tako prav kao što se njima činilo. Ili su, možda, u borbi, i ne znajući, izgubili orijentaciju. Ili su se ti kanali uvijali (nekoliko ljudi reče to) kao crvi u blatu, ali samo kad ih nijedno

oko ne gleda. Šta god da je istina o tome, oni su celi dan pod parom plovili jer je vetar sasvim prestao i pri zadnjem večernjem svetlu videli samo da krstare među nepoznatim ostrvcima.

Svu noć su ležali ne ploveći. Kad dođe jutro, taj mladić pozva kod sebe one za koje je smatrao da mu mogu najvrednije savete dati; ali niko ništa predložiti nije mogao, osim da pozovu mladog čoveka od snova satkanog, što nisu bili radi činiti, ili da plove dalje dok ne stignu do otvorenih voda ili do princezine kalote.

Ovo drugo su činili vasceli dan, trudeći se da to bude u pravoj liniji, ali, i protiv svoje volje, krivudajući među mnogim zavijucima kanala. Kad dođe opet noć, ne bejahu u položaju išta boljem nego ranije.

Ali ujutru trećeg dana mladi čovek čije je telo od snova sačinjeno izišao je iz kabine i ushodao se po svom običaju uz i niz palube, razgledajući šta je već popravljeno i pitajući one ranjenike koji su se zbog bolova od rana rano probudili kako im je. Tad mu priđoše i taj mladić i oni koji su tog mladića savetovali, objasniše šta su sve činili i upitaše kako bi mogli opet more naći da bi na njemu svoje mrtve sahranili i onda se vratili svojim domovima u gradu magičara.

To kad je čuo, digao je pogled ka nebeskom svodu. Neki su mislili da se on to moli Bogu, neki da pokušava da obuzda svoj gnev prema njima, a treći, opet, da se on to samo upinje da na nebu nađe nadahnuće. Ali toliko dugo je zurio da su se počeli plašiti, baš kao kad je bio u vodu zurio, pa jedan ili dvojica počеше polako da se odmiču. Tad im on reče: "Pogledajte! Zar ne vidite morske ptice? Iz svakog ugla neba u kolonama doleću. Za njima!" Sve do pred kraj jutra išli su za pticama koliko god su im to krivudavi kanali dopuštali. Najzad ih videše kako se viju i okomljuju ka vodama ispred njih, tako da su, sa svojim belim krilima i glavama boje ebonovine, ličile na oblak koji je legao nisko ispred broda, oblak beo spolja, ali grmljavinom bremenit iznutra. Onda mladi čovek od snova otelotvoren reče da jedan veliki top napune samo barutom i da ga ispale; kad je top grunuo, sve te morske ptice se uzdignuše ječeći i kričeći. A na mestu gde su bile posada ugleda ogromnu lešinu, za koju im se učini da je morala biti zver kopnena, jer imala je, pomislili su, jednu glavu i četiri noge. Ali bila je veća nego mnoštvo slonova

zajedno.

Kad su joj se primakli, mladi čovek je naredio da se u vodu čamac pusti, a dok je u čamac prelazio, videše da je pod opasač zatakao veliki alfanž čije je sečivo bleskalo na suncu. Neko vreme je mukotrpno radio nad lešinom, a kad se vratio, doneo je mapu, najveću koju je iko od njih ikad video, nacrtanu na neuštavljenoj koži.

Do mraka stigoše do princezine kalote. Svi su na brodu čekali dok ju je majka njena posećivala; ali čim je ta užasna žena otišla, svi za hod sposobni sišli su na obalu, a kukuruzne device su se sjatile oko njih, po sto devojaka na svakog mladića, a mladi čovek od snova satkan zagrlio je kćer Noći i poveo igranku sa mnogo plesova za sve. Tu noć niko od njih nikada nije zaboravio.

Rosa ih je našla ispod drveća u princezinoj bašti napola zatrpane cvećem. Neko vreme su spavali tako, ali kad je popodne dobacilo senkama njihovih katarki čak do njih, probudili su se. Onda je princeza rekla tom ostrvu zbogom i zarekla se da makar i posetila sve ostale zemlje po kojima njena mati kroči, nikada više neće u ovu da se vrati; slično su se i kukuruzne device zaklele. Pa možda ih je i bio prevelik broj da na taj brod stanu, ali su stale ipak i tako su sve palube bile zelene od njihovih halja i zlatne od njihovih kosa. Mnoge pustolovine doživeše na povratku u grad magičara. Ova bi priča mogla reći i kako su svoje mrtve bacili u more, ispraćajući ih molitvama, a onda ih noću viđali na poprečnim jedrenim gredama; ili kako su se pojedine kukuruzne device poudavale za one prinčeve koji, pošto su tolike godine proživeli pod čarolijom, više ni ne žele takav život da ostave, a i učenost su golemu tokom tog vremena stekli, te zato grade svoje palate na listovima lokvanja i retko bivaju ljudskim okom viđeni.

Ali svim tim stvarima ovde mesta nema. Neka bude dovoljno da kažemo da je, dok su se bližili grebenu na čijem vrhu stoji grad čarobnjaka, onaj student koji je otelotvorio od snova mladog čoveka stajao na bedemima i gledao preko pučine, njih čekajući. Pa kad je video njihova tamna jedra, nacrnjena sagorelim katranom koji je njihovog neprijatelja zaslepio, student je pomislio da su jedra u crno objena u znak žaljenja za mladim čovekom i bacio se u ponor i tako poginuo. Jer nijedan čovek ne živi dugo kad su mu snovi mrtvi.

18. OGLEDALA

Dok sam ovu dokonu priču čitao, bacao sam povremeno poglede ka Jonasu, ali na njegovom licu nikad ni najmanji treptaj nekog izraza nisam ugledao, iako nije spavao. Kad je priči došao kraj, rekao sam: "Pa nisam siguran da razumem zašto je student, videći crna jedra, zaključio da mu je sin mrtav. Crna su jedra bila i na onom brodu koji je div ljudožder njima slao, ali taj brod je stizao samo jednom godišnje, a te godine je već bio."

"A, znam", reče Jonas. U tonu njegovog glasa postojala je neka uravnjenost koju nisam ranije čuo.

"Hoćeš li kazati da znaš odgovore na ova pitanja?"

Ništa nije uzvratio, pa smo neko vreme sedeli ćuteći, ja sa knjižicom smeđe boje (koja mi je tako uporno prizivala uspomenu na Teklu i na večeri koje sam s njom podelio) zadržanom i sad kažiprstom u otvorenom položaju, a on leđima oslonjen na hladni zid zatvorske dvorane, dok su mu šake, jedna metalna, a druga od mesa, ležale levo i desno od tela kao dva zaboravljena predmeta.

Najzad se jedan glasić odvažio da kaže: "Ta priča je zaceo mnogo stara." Bila je to ona devojčica koja je za mene digla plafonsku ploču.

Toliko sam se brinuo za Jonasa, da sam na trenutak bio ljut na devojčicu što nas prekida, kad Jonas progundā: "Jeste, priča je vrlo stara, a junak je bio kazao kralju, svom ocu, da će mornari, ako se budu u Atinu bez njega vraćali, doći sa crnim jedrima." Nisam siguran šta bi ta opaska mogla značiti, možda je to bio delirijum; ali pošto je to maltene poslednje što sam od Jonasa u životu čuo, smatram da je ispravno da te reči ovde zabeležim, kao što sam zabeležio i celu čudesnu priču koja je do tih reči dovela.

Neko vreme smo se i devojčica i ja trudili da ga ubedimo da opet progovori. Nije hteo, pa smo konačno digli ruke od toga. Ostatak dana sam proveo sedeći uz njega, a posle otprilike jedne smene vremena, Hetor (čija je malena zaliha pameti - tako sam tad pretpostavio - bila već istrošena u razgovoru sa zatvorenicima) došao je da nam se pridruži. Popričao sam sa Lomerom i Nikaretom,

pa su oni sredili da Heterovo spavalište bude na sasvim suprotnom kraju dvorane.

Nek priča ko šta hoće - istina je da svako od nas ponekad pati od nemirnih snova. Neki, ako ćemo pošteno, jedva nešto malo i odspavaju, mada ima i onih koji spavaju dugo, a posle tvrde da su bdeli. Neke ljude uznemiravaju neprestani snovi, a postoje i malobrojni srećnici kojima često nailaze snovi predivnih sadržina. Neki će ljudi reći i to da su svojevremeno imali nemirne snove, ali da su se od toga "izlečili", kao da je svest nekakva bolest - a možda i jeste.

Moj primer je sledeći: obično spavam bez snova vrednih pamćenja (mada sam i takve snove pokatkad imao, što će biti poznato čitaocu koji je sa mnom ovoliko daleko hodio) i ne budim se praktično nikad pre jutra. Ali te noći moji su se snovi toliko razlikovali od svoje uobičajene prirode, da se pitam da li je to uopšte bilo spavanje. Možda je posredi bilo neko drugo stanje koje se prikazivalo kao da je san, baš kao što se alzaboi, kad su pojeli izvesnu količinu ljudskog mesa, počnu držati kao da su ljudi.

Ako je to stanje nastupilo kao posledica prirodnih uzroka, onda ga pripisujemo spletu nesrećnih okolnosti. Ja, koji sam bio čitavog života sviknut na naporan rad i žestoko vežbanje, sad sam ceo dan proveo u zatvorenom prostoru bez ta dva elementa. Pričica iz smeđe knjige uticala je na moju maštu - koja je bila još više podstaknuta samom knjigom kao predmetom i njenom vezom sa Teklom i saznanjem da se nalazim između zidova Kuće apsoluta o kojoj sam tako mnogo slušao. Najzad, možda od svega najvažnije, moje su misli bile pritisnute brigom za Jonasa i osećanjem (koje je u meni tokom celog dana jačalo) da je to mesto kraj mojih putovanja; da do Traksa nikad stići neću; da se više nikad neću naći u društvu jadne Dorkas; da Kandžu ne samo što nikad neću vratiti vlasnicama nego nikad neću moći ni da je se otarasim; da je uistinu Inkreator, kome je vlasnik Kandže svojedobno služio, doneo odluku da ja, koji sam se nagledao tolikih zatvoreničkih smrti, sad moram da skončam kao zatvorenik.

Spavao sam, ako se to može snom nazvati, samo trenutak. Zahvatilo me je osećanje padanja; onaj grč, ono nagonsko krućenje

žrtve bačene sa visokog prozora, poče da trese sve moje udove. Kada sam se digao u sedeći položaj, nisam ništa mogao videti osim tame. Čuo sam Jonasovo disanje, a prsti moji mi rekoše da on i dalje sedi kako sam ga ostavio, uprt o zid. Ispružio sam se i zaspao opet.

Tačnije, pokušao zaspati i prešao u ono neodređeno stanje kad nisi zaspao, ali nisi ni budan. To mi je u nekim drugim prilikama prijalo, ali sada nije - bio sam svestan da mi je san potreban, ali da mi izmiče. A ipak, nisam bio "svestan" u uobičajenom značenju te reči. Čuo sam slabe glasove u unutrašnjem dvorištu i osetio, po nečemu, da će uskoro zalupati zvona u zvonari, pa će dan biti. I opet trzaj udova, i opet sedoh.

Jedan trenutak sam zamišljao da sam ugledao sev zelenog ognja, ali tamo ničeg nije bilo. Bio sam se svojim ogrtačem pokrio; zabacih ga tad i u trenu dok sam to činio postadoh svestan da se nalazim u predsoblju Kuće apsoluta, da je krčma u Saltusu ostala daleko iza mene, mada Jonas, evo, i sad mirno leži pored mene, na leđima, sa svojom zdravom rukom ispod glave. Video sam jednu bledu mrljicu, a to je bila beonjača njegovog desnog oka, mada je disao na način spavača. Ja sam bio još i sad previše obuzet snom da bih imao želju za razgovorom, a, osim toga, imao sam predosećanje da mi on ni u kom slučaju neće odgovoriti.

Opet ležući, predao sam se nerviranju što ne mogu zaspati. Razmislio sam o onom krdu koje je kroz Saltus bilo proterano i po pamćenju prebrojao životinje: sto trideset sedam. Onda o vojnicima koji su s pesmom marširali uzbrdo od Đola. Onaj krčmar me je bio pitao koliko ih je, a ja sam tad nešto otprilike rekao, ali brojao ih nisam, ne do sad. On je mogao biti, ili ne biti, uhoda.

Majstor Palaemon nas je tolikim stvarima učio, ali nikad kako zaspati _ ta veština nije nikad zatrebala nijednom šegrtu posle celog dana odlazaka da se izvrše razna naređenja, posle ribanja i kuhinjskog rada. Pravili smo džumbus svako večer pola smene vremena u našoj spavaonici, a onda spavali kao građani nekropole dok se ne bi majstor Palaemom pojavio da nas probudi i otera da glačamo podove i prosipamo pomije.

Ima jedna vešalica za noževe iznad stola gde brat Ajbert seče meso. Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam noževa, svi sa

sečivima jednostavnijim nego kod noža majstora Gerlousa. Jednome nožu nedostaje jedna nitna u dršci. Jednome je drška na jednom mestu nagorela jer ga je brat Ajbert jednom ostavio na pećnici...

Opet sasvim budan. Tako mi se bar činilo i nisam znao zbog čega sam budan. Drote je pored mene spavao mirno. Sklopio sam oči još jednom i pokušao da zaspim kao on.

Tri stotine devedeset stepenika od tla do naše spavaonice. A još koliko do artiljernice, gde topovi pulsiraju snagom na vrhu kule? Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest topova. Jedan, dva, tri podzemna nivoa ćelija u upotrebi u ublijeti. Jedno, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam krila na svakom od tih nivoa. Jedna, dve, tri, četiri, pet, šest, sedam, osam, devet, deset, jedanaest, dvanaest, trinaest, četrnaest, petnaest, šesnaest, sedamnaest ćelija u svakom krilu. Jedna, dve, tri rešetke na prozorčiću na vratima moje ćelije.

Dobro sam se cimnula budeći se i odmah mi je bilo hladno, a taj zvuk što me je trgao, pa to su samo tresnula ta njihova brodska zaokrugljena vrata daleko u hodniku. Pokraj mene je ležao taj dečak, moj ljubavnik Severijan, savladan lakim snom mladosti. Digla sam se u sedeći položaj i nešto pomislila, šta ako pripalim sveću i bacim pogled na svežu boju tog isklesanog lica. Kad god mi se vrati, on donese neku trunku slobode koja mu na licu sja. Ja svaki put duvam u nju, prigrlim je uz prsa, al' ona malo tuguje, pa umre. Al' ne baš svaki put; onda kad ojača, ja umesto da utonem još dublje pod ovim tovarom zemljetine i metala, uzdignem se kroz zemlju i metal do vetra i neba. To sam možda samo ja sebi tako govorila, ali i ako nije baš istina, ipak, koju drugu radost imam sem te trunčice slobode? Ma nijednu.

Nego, pipam ja i tražim sveću, a sveće nema, a ovamo, oči i uši i sama koža lica mi javljaju da nije nestala smo sveća nego i cela ćelija. Ima ovde i malčice svetlosti, baš jadne, al' ne od sveće onog mučitelja u hodniku, nije to ona svetlost koja prođe kroz tri rešetke na vratima moje ćelije. Slabi odjeci su mi odmah rekli da sam u prostoru većem od sto takvih ćelija; to su potvrdili i moji obrazi i moje čelo, dakle mesta koja su se već ogulila ukazujući na blizinu zidova.

Ustala sam, zagladila haljinu i počela da hodam k'o, maltene, mesečarka... Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam koraka, onda mi

je taj smrdljak zatvorenih tela i zatvorenog vazduha rek'o gde sam. Ma, predsooblje! Drmnuo me je trzaj premeštenosti. Da li je autarh naredio da me prenesu ovamo dok spavam? Hoće li se društvo uzdržati od bičevanja kad vidi da sam to ja? Vrata! Vra-ta!

Tako sam se, eto, spetljala, da je malo nedostajalo da tresnem dole, da me obori čist kaos u glavi i ništa više.

Protrljam ja šake, ali ne moje. Desna mi oseća da je naišla na neku šaketinu - preveliku, prejaku; leva javlja to isto.

Tekla je otpala sa mene kao san. Ili bi bolje bilo da kažem - sakupljala se i smanjivala do ničega i na taj način iščezla iz mene, ostavljajući me da opet budem ja i opet maltene sam.

Ali, pronašao sam! Mesto gde su vrata, položaj tajnog ulaza kroz koji noću dolaze omladinci visoke klase, mladi uzvišeni, sa svojim energizovanim korbačima od upletene žice. Ostalo mi je u sećanju. Kao i sve drugo što sam ikad video i pomislio. Mogao bih da kidnem sutra. Il' sad odmah.

"Molim vas", reče glasić pokraj mene, "gde je otišla ta dama?"

Opet ono dete, sitna devojčica sa tamnom kosom i zurećim očima. Zapitah je da li je videla neku ženu.

Dohvatila me je svojom ručicom za šaku. "Da, jednu visoku gospođu, pa sam se uplašila. Ima jedna strašna stvar ovde u mraku. Da li je ta stvar nju pronašla?"

"Ti se strašnih stvari ne bojiš, je l' to pametno? Ti si se onom zelenom licu smejala."

"Ovo je drugačije, jedna crna stvar koja njuška u mraku." U glasiću se osećao pravi užas, ručica se tresla u dodiru sa mojom rukom.

"A kako je dama izgledala?"

"Ne znam. Videla sam je samo zato što je bila crnija od senki, ali kako je išla, znala sam da je dama. Kad sam došla da vidim ko je, nije bilo nikog, samo ti."

"Pa, razumem", rekoh joj, "mada sumnjam da ćeš ti ikad razumeti. A sad se moraš vratiti kod mame da spavaš."

"To pored zida ide", reče ona. Onda, pustivši svoju ruku, nestade, ali siguran sam da nije učinila kako sam joj rekao. Svi su izgledi da je posle pratila Jonasa i mene, jer već dvaput sam je posle mog

povratka u Kuću apsoluta na trenutak spazio. Sigurno živi od kradene hrane. (Moguće je da se vraćala u to predsoblje da jede, ali ja sam u međuvremenu dao naredbu da svi koji su tamo zatočeni moraju biti oslobođeni, pa makar bilo potrebno _ a verujem da će biti - većinu njih isterivati uperenim kopljem napolje. Naredio sam i da mi dovedu Nikaretu i evo, dok sam maločas pisao o našem bekstvu, ušao je ovaj moj sobar i javio da Nikareta napolju čeka da je izvolim pozvati.)

Jonas je ležao kako sam ga i ostavio i ja opet ugledah njegove beonjače u tami. "Ti reče da moraš izići da bi ostao mentalno normalan", rekao sam mu. "Hajdemo. Pošiljalac notula, ko je - da je, dočepao se još jednog oružja. Našao sam izlaz, krećemo odmah."

Ni pomakao se nije, pa sam konačno morao da ga uhvatim za mišicu i dignem. Mnogi od njegovih metalnih delova sigurno su bili iskovani od onih belih legura koje svojom lakoćom prevare ruku, jer bilo je kao da nekog dečkića podižem, ali i metalni delovi Jonasovi i njegova koža bejahu prekriveni nekim tankim vlažnim slojem sluzi. Istu gadnu ljjigavost sam osetio pod stopalima na podu u blizini i pod rukama na zidu. Devojčica me je upozorila da to stvorenje, ma šta ono bilo, postoji, a ono je i došlo i otišlo dok sam ja s njom razgovarao; nije tragalo za Jonasom.

Vrata kroz koja su tvoritelji bola ulazili nalazila su se u blizini našeg spavališta, u samom središtu stražnjeg zida predsoblja. Otključavala su se pomoću jedne moćne reči, što je kod tih prastarih mehanizama redovno. Šapnuo sam je, šmugnuli smo kroz taj skriveni portal i ostavili ga otvorenog; jadni Jonas je kraj mene koračao, ali - kao da je ceo od metala.

Uzano stepenište, izvešeno paučinama na kojima gazduju bleđi pauci, a podastrto prašinom - vodilo je, nizom krivina, dole. Toliko pamtim, ali se ne sećam ničeg osim stepeništa samog. Nisam znao šta će se dogoditi, ali je taj ustajali vazduh imao ukus slobode, pa je i samo disanje bilo uživanje. Iako zabrinut, mogao sam se smeјati glasno.

Na mnogim odmorištima nalazila su se i druga tajna vrata, ali se činilo da postoji mogućnost, pa i više nego mogućnost, da otvarajući ma koja od njih naletimo smesta na nekog, dok je stepenište odavalo

utisak napuštenosti. Želeo sam, pre nego što me ijedan stanovnik Kuće apsoluta vidi, da dospem što je moguće dalje od onog predsoblja.

Spustili smo se možda sto koraka i naišli na vrata sa nekim grimiznim nakaznim znakom koji mi je izgledao kao hijeroglif nekog jezika koji se govorio s one strane obala Urta. U tom času začuh korak na nekom stepeniku. Nije tu bilo nikakve kvake, ni jabuke ni kuke, ali ja sam se bacio na vrata i ona su se pod mojim naletom, posle izvesnog početnog otpora, naglo i širom otvorila. Jonas je ušao za mnom, a vrata su se za nama zatvorila tako naglo da se moglo očekivati da silno tresnu, međutim nikakav zvuk nisu proizvela.

Odaja iza tih vrata bila je do tada mutno osvetljena, ali po našem ulasku svetlost je ojačala. Pošto sam se uverio da tu nema nikog osim nas, iskoristio sam tu svetlost da osmotrim Jonasa. Lice mu je bilo i sad ukrućeno, kao u vreme dok je sedeo naslonjen leđima na zid predsoblja, ali, ipak, nije bilo onako beživotno kao što sam se plašio. Bilo je to, maltene, lice čoveka koji će se za koji tren probuditi, a po obrazima su mu ostali duboki mokri tragovi suza.

"Znaš li ko sam?" zapitah, a on, bez glaska, samo klimnu glavom. "Jonase, moram spasti Terminus Est, ako mogu. Pobegao sam kao obična kukavica, ali sad, kad sam dobio priliku da malo razmislim, vidim da se po tu palošinu vratiti moram. U džepu njene kanije je moje pismo za arhona Traksa, a i da nije, ja rastanak s njom ne bih mogao podneti. Ali, ako ti želiš da pokušaš bekstvo odavde, imaću razumevanja. Ti za mene nisi vezan."

Kao da me nije ni čuo. "Znam gde smo", reče i kruto dižući jednu ruku pokaza ka nečemu što je meni maločas izgledalo kao rasklopljeni paravan.

Oduševilo me je što čujem njegov glas i zato pretežno podstaknut nadom da će on opet nešto reći upitah: "Pa dobro, gde smo?"

"Na Urtu", odgovori on i ode jakim koracima preko prostorije do tih preklopljenih panela. Poledine tih ploča bile su prošarane grupisanim dijamantima, što sam tek sad video, i ispisane uvijenim znacima koji su nalikovali na onaj na vratima. Pa ipak, koliko god ti znaci bili čudni, ponašanje mog prijatelja Jonasa bilo je još čudnije.

Dok je naglim pokretima rasklapao panele, nestala je sva ona krutost - a ipak, to nije više bio onaj raniji Jonas.

Tad sam razumeo. Svako je imao priliku da vidi nekog ko je (kao Jonas) izgubio jednu šaku i kao zamenu dobio nekakvu kuku ili spravu i da posmatra kako ta osoba obema rukama obavlja neki posao, i pravom i protezom, ako je to posao koji zahteva upotrebu obe šake. Tako sam ja tad posmatrao kako Jonas rasklapa ploče, ali ona šaka od mesa bila je takođe proteza. Uvidevši to, shvatio sam i nešto što je on mnogo ranije kazao: da mu je u brodolomu bilo uništeno lice.

Rekoh: "Oči... nisu mogli da ti zamene izgubljene oči. Je li tako? Pa su ti zato dali ovo lice. Da li je i taj čovek poginuo?"

Osvrnuo se ka meni i pogledao me na takav način da sam lepo video da je na moje prisustvo bio zaboravio. "To je bio čovek na tlu", reče. "Ubili smo ga nehotice dok smo padali. Bile su mi potrebne njegove oči i grlo, pa sam ih uzeo, kao i još neke delove."

"Zato si ti mogao da podnosiš mene, mučitelja. Ti si mašina."

"Nisi ništa gori od drugih pripadnika tvoje vrste. Imaj u vidu da sam ja tokom niza godina pre nego što sam tebe srećo već postao jedan od vas. A sada sam gori od vas. Ti mene ne bi napustio, ali ja napuštam tebe. Imam priliku - sad, a to je prilika koju sam godinama tražio idući uz i niz svih sedam kontinenata ovoga sveta, tragajući za Hijerodulima, petljajući sa kojekakvim trapavim mehanizmima."

Pomislio sam na sve ono što se dogodilo od kada sam Tekli odneo nož; pa, iako nisam razumeo sve što je kazao, rekoh: "Ako ti je ovo jedina prilika, onda idi i neka ti je sa srećom. Ako ikad budem video Jolentu, kazaću joj da si je voleo jednom, ali joj neću ništa drugo reći."

Jonas je odmahnuo glavom. "Kako ne razumeš? Kad budem popravljen, vraćam se po nju. Kad budem ceo i mentalno zdrav."

Tad je stupio u krug tih panela, a u vazduhu iznad njegove glave počelo se razgorevati brilijantno svetlo.

Kako je glupavo nazivati to "ogledalima". Te stvari su u odnosu na ogledala kao čitavo nebo prema jednom dečjem balonu. Da, ti predmeti, poput zrcala, odražavaju svetlost, ali ja bih rekao da to nije deo njihove prave svrhe. Ti predmeti odražavaju stvarnost, onu

metafizičku tvar koja leži ispod materijalnog sveta.

Jonas je zaklopio krug i pomakao se ka središtu. Još kratko vreme, možda koliko je potrebno da se očita najkraća molitva, iznad vrhova panela je plesalo nešto sa žicama i bleštavom, metalastom prašinom; a onda je to sve prestalo i ja sam ostao sam.

19. OSTAVE

Ja sam ostao sam, a nisam bio nijednog trenutka stvarno sam još od kada sam ušao u sobu u onoj ruševnoj gradskoj krčmi i video unutra kako se Boldandersova široka pleća dižu iznad ćebadi. Bio je sa mnom dr Talos, pa Agija, pa Dorkas, pa Jonas. Pošast svepamćenja opet me je spopala i ja ugledah, oštro, obrise Dorkas, džina i ostalih onako kako sam ih video dok su Jonasa i mene vodali kroz šljivik. Bilo je tamo i ljudi sa životinjama i raznih drugih izvođača i svi su se, jasno, bili zaputili ka onom delu terena Kuće apsoluta gde se (kao što mi je Tekla često pričala) održavaju zabave pod otvorenim nebom.

Počeo sam da pretražujem tu sobu, pokretan nekom nejasnom nadom da bih mogao naći svoj mač. Mača tu nije bilo, ali sam se dosetio da blizu predsoblja verovatno postoji nekakvo spremište gde se ostavljaju da budu čuvane stvari oduzete od zatvorenika. Najverovatnije - na istom spratu. Stepenište kojim sam sišao moglo bi me samo vratiti opet u isto predsoblje; probao sam da iziđem kroz druga vrata iz te odaje sa ogledalima i dospeo u sledeću odaju, gde su bili naslagani, kao u magacinu, nekakvi čudni predmeti. Najzad sam našao jedna vrata koja su me odvela u neki taman i tih hodnik, zastrt tepihom, po čijim su zidovima bile okačene slike. Stavio sam masku i pritegao ogrtač, pomišljajući da, doduše, oni stražari koji su nas u šumi zgrabili možda nisu znali za postojanje moje gilde, ali da sledeći, na koje bih mogao naići u hodnicima Kuće apsoluta, možda nisu takve neznalice.

A dogodilo se to da me nikakva straža nije zapitala ko sam. Sklonio mi se sa puta jedan čovek u bogatom, kitnjastom kostimu; nekoliko divnih žena radoznalo je piljilo dok sam prolazio; osetio sam kako se Tekline uspomene u meni počinju pomicati pri pogledu na njihova lica. Najzad sam pronašao još jedno stepenište, ne uzano i tajnovito poput onog kojim smo se Jonas i ja domogli odaja sa ogledalima, nego prostrano, široko i otvoreno.

Popeo sam se do izvesne visine, osmotrio hodnik da se uverim da još nisam dospeo do onog nivoa gde je predsoblje, krenuo sam

opet na sledeći sprat iznad i tada video jednu mladu ženu koja je hitala niz stepenice ka meni.

Naši su se pogledi sreli.

Siguran sam da je tog trenutka bila svesna, u istoj meri kao i ja, da smo nas dvoje i ranije na takav način razmenjivali poglede. U pamćenju sam opet začuo njene reči "moja najdraža sestra" izgovorene onim gugutavim glasom, i to lice srcastog oblika uklopilo se na svoje mesto. Ne, to nije bila Tea, družbenica Vodalusova, nego ona žena Tei slična (a ne sumnjam da je i ime od Tee pozajmila) s kojom sam se mimoišao na stepaništu Azurne kuće - i tada se ona spuštala a ja peo, kao i sad. I bludnice su, dakle, a ne samo zabavljači, pozvane za tu zabavu koja se sprema.

Nivo na kome je predsoblje otkrio sam tako reći slučajno. Pošao sam dva-tri koraka sa stepeništa i uvideo da stojim gotovo na istoj onoj tački gde su stajali hastariji dok smo Nikareta i ja pričali pokraj srebrnih kolica. To je bila tačka najveće opasnosti, pa sam dobro pazio da hodam polako. Duž zida, desno od mene, bilo je još desetak ili petnaest vrata; okvirne grede bile su im od rezbarenog drveta, ali su sva bila (što sam utvrdio kad sam stao da ih pregledam) zakucana i talogom godina zapečaćena. Sa leve strane stajala su samo jedna vrata, ona velika, od crvotočne hrastovine, kroz koja su vojnici dovukli Jonasa i mene. Naspram toga bio je ulaz u predsoblje, a posle njega još jedan red zakucanih vrata sličan prvom i na kraju toga još jedno stepenište. Činilo se da je to predsoblje svojim razrastanjem konačno zapremilo čitav ovaj sprat u ovom krilu Kuće apsoluta.

Da je ikog bilo na vidiku, ne bih se usudio da zastajkujem; ali pošto je hodnik bio prazan, odvažio sam se da se na trenutak naslonim na središnji stub oko koga se to drugo stepenište zavojito obmotavalo. Dvojica vojnika su me onog dana čuvala, a treći je nosio Terminus Est. Razložno je bilo pretpostaviti da je taj treći, dok su Jonasa i mene proguravali kroz ulaz predsoblja, načinio bar prvih nekoliko koraka prema mestu gde se takvo zaplenjeno oružje čuva. Ali ničeg se nisam mogao setiti; pri silaženju stepeništem grotla taj vojnik se našao nama iza leđa i ja ga više video nisam. Čak je bilo moguće da nije ni pošao za nama.

U očajanju, okrenuo sam se ka procrvljanim vratima i otvorio ih. Namah u hodnik zapahnu plesnivi miris grotla, začuh i početak pesme gongova. Napolju je svet bio potopljen u noć. Grubi zidovi ni po čemu se nisu mogli videti osim po mrtvačkim svećama nekih gljiva, a u visini je samo krug zvezda pokazivao mesto gde je grotlo počinjalo da ponire u zemlju.

Zatvorio sam vrata; tek što su se ona, uz parajuće zvuke, sklopila, začuo sam korake na istom onom stepeništu kojim sam i ja došao. Nije bilo mesta za skrivanje, a da sam pokušao da bežim ka drugom stepeništu, ne bih imao tako reći nikakvih izgleda da do njega stignem pre nego što bih bio primećen. Umesto da pokušam da šmugnem kroz ta teška hrastova vrata napolje i još jednom ih, ali sada iza sebe, zatvorim, opredelio sam se da ostanem tu gde sam se zatekao.

Pridošlica je bio debeljuškast čovek pedesetih godina, obučen u livreju. Čak i preko cele dužine hodnika video sam da mu je lice prebledelo kad me je ugledao. Ipak je prišao žurno i počeo, već sa dvadeset ili trideset koraka rastojanja, da mi se klanja govoreći: "Mogu li vam pomoći, časni? Ja sam Odilo, stjuard ovdašnji. Vi ste, vidim, u misiji do neke mere poverljivoj, koju treba obaviti za... oca Inirea?"

"Jesam", rekoh. "Ali prvo moram da zatražim od vas moj mač."

Bio sam se nadao da je video Terminus Est i da će mi ga sad dati, no on je gledao prazno.

"Doveden sam ovde, ranije. U to vreme mi je rečeno da ću mač morati da predam, ali i da će mi biti i vraćen pre nego što otac Inire zatraži od mene da ga upotrebim."

Taj mali čova je odmahnuo glavom. "Ja vas uveravam da bi čovek na mom položaju bio obavešten da je iko drugi od posluge..."

"To mi je jedan pretorijanac kazao", rekoh.

"Ah, trebalo je da znam. Svugde oni već zalaze, a nikome ne odgovaraju. Jedan zatvorenik nam je i pobegao, vaša visosti, a to ste, pretpostavljam, već i čuli."

"Ne."

"Čovek po imenu Bojzek. Vele da nije opasan, ali nađen je kako sa još jednim drugarom vreba iza drveća. Taj Bojzek je navalio da

beži pre nego što su ga stavili pod ključ i uspeo je. Kažu da će ga brzo uhvatiti; nisam ubeđen. Da vam kažem, ceo život sam proveo u našoj Kući apsoluta i znam da ona ima neke čudne kutiće - neke vrlo čudne kutiće."

"Možda se moj mač nalazi u nekom takvom zakutku. Hoćete li ga potražiti?"

Uzmakao je pola koraka, kao da sam zamahnuo rukom na njega. "Oh, da, vaša visosti, hoću, hoću. Ovo sam ja samo pokušavao da zapodenem malo razgovora. Verovatno je ovde negde. Ako biste samo pošli za mnom..."

Krenuli smo ka drugom stepeništu i ja primetih da sam u svojoj žurnoj potrazi bio prevideo jedna vrata, jedna uzana, podstepenišna. Bila su obojena belo, tako da su imala gotovo istu nijansu kao okolni kamen.

Poslužitelj izvuče jedan teški prsten sa ključevima i otvori vrata. Soba je unutra bila trouglasta, ali mnogo veća nego što bi se moglo pretpostaviti: sezala je daleko ispod stepeništa i imala u svom zadnjem delu čak i neku vrstu tavana do koga su vodile klimave merdevine. Svetiljka unutra bila je od iste vrste kao u predsoblju, ali još slabija.

"Vidite li ga?" upita stjuard. "Čekajte, mislim da ovde negde ima sveća. Ona jedna sijalica nije od velike koristi jer police bacaju tako guste senke."

Dok je on to pričao, ja sam posmatrao police. Po njima je bila nagomilana odeća, a tu i tamo po par cipela, džepna viljuška, kutija za olovke, pomanderska lopta.

"Kad sam bio momčić, dečaci iz kuhinje imali su običaj da otvaraju ovu bravu kalauzima i ulaze da tu preturaju. Ja sam tome učinio kraj - nabavio sam dobru bravu - ali su najbolje stvari, bojim se, nestale."

"Kakvo je ovo mesto?"

"Ostava za molioce, prvobitno. Znate - kaputi, šeširi, čizme. Takva mesta se uvek pune predmetima koje ljudi koje je sreća poslužila zaborave da uzmu pre odlaska, a osim toga, ovo krilo je oduvek pripadalo ocu Inireu, a uvek je, čini mi se, izvestan broj osoba kod njega ulazio i nikad više nije izlazio, baš kao što je bilo i nekih koji su

izlazili iako nikad nisu ušli." Zastao je i osvrnuo se. "Morao sam da dam vojnicima ključeve da ne bi sva vrata provalili u potrazi za tim Bojzecom i zato pretpostavljam da su mogli odložiti vaš mač ovde. A ako nisu, onda su ga verovatno odneli u svoju stražarsku sobu. Ne čini mi se da bi ovo mogao biti taj - ne?" Iz nekog prikrajka izvukao je neki drveni spadon.

"Nikako."

"Izgleda da je to ovde jedini mač, bojim se. Mogu vam dati uputstva za stizanje do stražarske sobe. Ili mogu probuditi jednog od paževa da pođe i pita ih, ako želite."

Pozajmio sam od poslužitelja sveću i popeo se merdevinama, iako su se klatile, na tavan. Nije izgledalo nimalo verovatno da bi vojnici tu bacili Terminus Est, ali hteo sam da obezbedim sebi nekoliko trenutaka za razmišljanje o putevima koji su bile otvorene preda mnom.

Dok sam se peo, čuo sam neki tihi zvuk odozgo i pretpostavio da to neki glodar trčkara, ali kad sam glavom i svećom izvirio iznad nivoa podne površine tog tavana, video sam onog malog čoveka, koji je ranije bio na drumu sa Hektorom, kako kleči, zguren u pozu pomnog preklinjanja. To je, dabome, bio Bojzek; to ime mi se vratilo u pamćenje tek sad kad sam ga ugledao.

"Ima li ičeg gore, vaša visosti?"

"Ima krpa. I pacova."

"Baš kao što sam i mislio", reče stjuard dok sam silazio sa najniže prečke. "Trebalo bi i ja da zavirim jednog dana, ali čovek u mojim godinama nije baš mnogo željan da se penje na tako nešto. Da li bi vam bilo po volji da u stražarsku sobu odete lično, ili da budim jednog od dečaka?"

"Idem ja."

Mudro je zaklimao glavom. "Mislim da je to najbolje. Oni možda ne bi hteli dečaku da predaju mač, možda čak ni da priznaju da ga imaju. Nalazite se, što pretpostavljam da znate, u Apotropaičkom hipogeumu. Ako ne želite da vas zaustavljaju patrole, bolje je da uđete u zatvorene prostorije, pa bi onda najbolji plan bio sledeći: da krenete ovim stepeništem, ispod koga smo, tri sprata gore, a zatim levo. Da idete duž galerije, koja se lučno povija, nekih hiljadu koraka,

dok ne stignete do hipetrala. A mogao bi vam promaći zato što je napolju mrak, te stoga obratite pažnju na biljke. Na tom mestu skrenite desno i idite još dvesta koraka. Pred vratima uvek ima stražar."

Zahvalio sam mu se i uspeo da stepeništem krenem pre njega tako što sam pošao dok je on još petljao oko brave. Već sa prvog odmorišta skrenuo sam u hodnik i pustio da poslužitelj prođe pored mene. Kad je bilo sigurno da se sasvim udaljio, opet sam sišao do hodnika ispred predsoblja.

Činilo mi se da su vrlo slabi izgledi da mač ponovo zadobijem bez krađe ili nasilja ako je odista odnet u nekakve stražarske prostorije; zato sam želeo pre upuštanja u pokušaj bilo jedne bilo druge vrsta da se uverim nije li ipak ostavljen na nekom pristupačnijem mestu. Činilo se i da je moguće da ga je Bojzek video tokom svog puzanja i skrivanja, te sam želeo da mu postavim pitanje o tome.

U isti mah veoma sam se brinuo zbog zatvorenika u predsoblju. Oni su do tad već morali (bar sam to zamišljao) otkriti vrata koja smo Jonas i ja ostavili otvorena za njih, što bi značilo da se već rasprostiru po ovom krilu Kuće apsoluta. Zato bi morao, u bliskoj budućnosti, neko od njih biti uhvaćen, a zatim i pokrenuta potraga za ostalima.

Kad sam stigao do vrata ostave ispod stepeništa, pritisnuo sam uho na njih, nadajući se da čujem kako se Bojzak unutra kreće. Ni zvuka. Pozvao sam ga tiho po imenu, ali odgovor nisam dobio; onda sam pokušao da izvalim vrata ramenom. Nisu htela ni da se pomaknu, a plašio sam se da se zaletim na njih i stvorim buku. Konačno sam uspeo da uguram Vodalusovo ocilo između vrata i dovratka i da izvalim bravu.

Bojzak više nije bio tu. Posle kraće potrage otkrio sam u dnu ostave rupu koja je vodila u šuplju unutrašnjost nekog zida. On je sigurno odatle i ispuzao u ovu ostavu, tražeći mesto dovoljno prostrano da u njemu protegne udove, a zatim je iz nje istim putem pobegao. Priča se da u Kući apsoluta po zabitim mestima živi jedna vrsta belog vuka koja se tu uvukla iz okolnih šuma u davnim vremenima. Možda je Bojzek postao žrtva tih stvorenja; od tada ga više nisam video.

Te noći nisam pokušao da krenem za njim, nego sam privukao vrata ostave da izgledaju zatvorena, a štetu na bravi sam prikrio koliko se moglo. Tek tada sam uočio simetriju ovog hodnika: u središtu ulaz u predsoblje, levo i desno od tog ulaza redovi zapečaćenih vrata i na oba kraja po jedno stepenište. Ako je ovaj hipogeum, podzemni svod, zaista bio dat ocu Inireu, kao što je stjuard rekao i kao što bi se po njegovom nazivu moglo zaključiti, onda je moguće da je odabran baš zbog tog svojstva odraza u ogledalu, ili između ostalog i zbog toga. Ako je tako, onda nesumnjivo mora ispod drugog stepeništa postojati još jedna ostava.

20. SLIKE

Pitanje je bilo zašto me poslužitelj Odilio nije tamo poveo; ali dok sam jurio hodnikom, nisam zastao da o tome razmislim, a kad sam stigao, odgovor se lepo video. Tu su vrata bila odvaljena odavno - ne samo ležišta brave nego su cela bila razorena, tako da su samo dva izbledela komadića drveta, koja su se još držala za dve šarke, pokazivala da su tu ikada ikakva vrata postojala. Unutra je svetiljka bila ugašena, tako da je unutrašnjost bila predata mraku i paucima.

Okrenuo sam leđa tom mestu, načinio korak-dva i stao pod uticajem one svesti o grešci koja nas često obuzima pre nego što steknemo makar i najmanje naslućivanje u čemu se greška, zapravo, sastoji. Jonasa i mene su strpali u predsoblje kasno po podne. Te noći omladina uzvišenih ulazi sa bičevima. Ujutro: hvataju Hetora i, čini se u isto vreme, Bojzek beži i izmiče pretorijancima koji dobijaju od stjuarda, tada, ključeve da bi mogli Bojzeka tražiti. Sad taj isti stjuard Odilo sreće mene, ja mu kažem da mi je pretorijanac uzeo Terminus Est i Odilo dolazi do uverenja da sam ja došao pre podne posle Bojzekovog bega.

A istina je da nisam; prema tome pretorijanac koji je poneo moju palošinu nije je nikako mogao staviti u zaključanu ostavu, onu ispod drugog stepeništa.

Vratio sam se ostavi sa koje su vrata bila odvaljena. Pri škrtom svetlu koje se iz hodnika cedilo unutra jasno se videlo da su i ovde nekad postojale police kao i u ostavi bliznakinji; ali su poskidane i odnete da budu privedene nekoj novoj svrsi, a ovde iz golih zidova ostavljeni su da vire još samo gvozdeni nosači polica, sada beskorisni. Baš nikakav drugi predmet, ma koje vrste, nisam video, ali nešto drugo jesam video, naime činjenicu da nijedan stražar, čiji će izgled starešine uskoro pregledati, ne bi dobrovoljno zakoračio u toliku prašinu i paučinu. Ne trudeći se ni da zavučem glavu unutra, posegnuo sam rukom oko dovratka i iza njega - sa neopisivim osećanjem likovanja i dobrog poznavanja - sklopio šaku oko voljenog balčaka.

Opet sam bio ceo čovek. Zapravo, i više nego čovek: kalfa naše

gilde. Tu, u hodniku, uverio sam se da je moje pismo još u džepu kanije i tu sam potegao sjajno sečivo, obrisao ga, nauljio, ponovo obrisao, onda, hodajući, oprobao palcem i jednim prstom. Sad neka se pojavi ono biće koje lovi u mraku.

Moj sledeći cilj bio je da se pridružim Dorkasi, ali ja o mestu gde se nalazila družina doktora Talosa nisam znao ništa; znao sam jedino da će i ta družina glumiti na raskalašnim svečanostima koje će se održati u vrtu - u jednom od mnogih vrtova, naravno. Ako bih sad, po noći, izišao napolje, pretorijancima bi bilo isto toliko teško da vide mene, u mom fuliginu, kao i meni da vidim njih. Ali izgledi da bih našao nekog da mi pomogne bili su nikakvi; a čim bi istočno obzorje palo pod sunce, ja bih, sumnje nema, bio uhvaćen istom onom brzinom kojom smo Jonas i ja bili uhvaćeni kad smo ujahali na zemljište ove Kuće. Ako se, pak, zadržim u unutrašnjosti same Kuće apsoluta, mogu da se nadam da ću prolaziti bez ičijeg ometanja, što je i iskustvo sa poslužiteljem pokazalo; mogao bih čak naići na nekog ko bi mi pružio obaveštenja; uistinu, odmah sam izradio plan da svakom koga sretnem kažem da sam i ja pozvan na proslavu (smatrao sam da je sasvim moguće da u takve stvari budu uključena i mučenja) i da sam izišao iz prostorija koje su mi dodeljene za spavanje i zalutao. Tako postupajući, mogao bih otkriti gde su smešteni Dorkas i ostalo društvo.

Zabavljen tim mislima, pošao sam uz stepenice i na drugom odmorištu napustio stepenište i krenuo jednim hodnikom koji do tada nisam video. Bio je mnogo duži i znatno raskošnije namešten nego onaj ispred predsoblja. Po zidovima su visile tamne slike u zlatnim ramovima, a na pijedestale između slika bile su postavljene urne, biste i neki predmeti čije nazive nisam znao. Vrata koja su se iz ovog hodnika otvarala nalevo i nadesno bila su udaljena jedna od drugih sve po stotinu koraka, što je nagoveštavalo da se s one njihove strane nalaze zaista ogromne sobe; ali sva su bila zaključana, a dok sam oprobavao njihove kvake, uverio sam se da su one oblikom i vrstom metala meni nepoznate i da nisu oblikovane da budu ljudskim prstima hvatane.

Pošto sam prevalio niz ovaj hodnik, činilo mi se, bar pola lige, video sam nekoga ispred sebe ko je sedeo (tako sam u prvi mah

pomislio) na nekoj visokoj stolici. Prilazeći bliže, razabrao sam da je u stvari na merdevinama, da je star i da čisti jednu od slika. "Oprostite", rekoh.

Okrenuo se i zbunjen zapiljio dole ka meni. "Biće da ja tvoj glas znam, je li?"

Tada sam i ja poznao njegov glas i lice. Bio je to Rudesind, kustos, onaj stari sa kojim sam se sreo tako davno kad me je majstor Gerlous prvi put poslao po knjige za dvorkinju Teklu.

"Došao si pre nekog vremena i pitao za Ultana. Pa zar ga ne nađe?"

"Našao sam ja njega", rekoh. "Ali to nije bilo nedavno."

Ovo kao da ga je naljutilo. "Nisam mislio danas! Ali nije bilo davno. Pa, sećam se onog pejzaža na kome sam tada radio, znači - nije moglo biti pre dugog vremena."

"Sećam se i ja", rekoh mu. "Smeđa pustinja odražena u zlatnom viziru jednog oklopnika."

Klimnuo je glavom, a njegov gnev kao da se rastopio. Stežući bočne gredice merdevina, počeo se spuštati, ali još i sad držeći sunder u ruci. "E, tačno. Tačno taj. Hoćeš da ti ja tu sliku sad pokažem? Veoma lepo je ispala."

"Nismo na istom mestu, majstore Rudesinde. Ono bejaše u Citadeli. Ovo je Kuća apsoluta."

Starac je prešao preko toga. "Lepo ispala... Ovde dole je, tu negde, ima malo da se ide. Ti stari umetnici - nenadmašni u crtežu, mada su im boje već izbledele. A umetnost, da ti kažem: umetnost ja poznajem. Gledao sam i armigere i uzvišene kako prilaze i posmatraju, a onda nešto kažu, ali oni pojma nemaju. Ko je zagledao, iz blizine, svaki delić ovih slika?" Počeo se busati u grudi tim sunderom, a onda se pogurio ka meni i počeo mi iz blizine šaputati, mada u dugačkom hodniku nije bilo nigde nikog osim nas dvojice. "A sada ću ti otkriti tajnu koju niko od njih ne zna - jedna od tih slika sam ja!"

Iz učtivosti kazah da bih tu sliku rado video.

"Tražim je, a kad je nađem, reći ću ti gde je. Oni ne znaju, ali ona je razlog što ja sve vreme čistim slike. Pa, mogao sam otići u penziju. Ali evo me još tu i provodim na radu više vremena nego iko,

izuzev, možda, Ultana. On ne može da vidi časovnik." Starac se prepusti dugotrajnom, ispucalom smehu.

"Pitam se da li biste mi mogli pomoći. Postoje ovde neki izvođači predstava koji su na zabavu pozvani. Znete li gde su smešteni?"

"Čuo sam ja o tome", reče on tonom kao da je u nedoumici. "Zelenom sobom to nazivaju."

"Možete li me donde odvesti?"

Odmahnuo je glavom. "Tamo nema slika i zato nikad nisam bio, mada postoji slika Zelene sobe. Hajde, pođi za mnom. Naći ću tu sliku i pokazaću ti je."

Povukao me je za rub ogrtača i ja pođoh za njim.

"Ja bih radije da me odvedete do nekog ko bi mogao biti moj vodič donde."

"I ja to mogu. Ima stari Ultan mapu negde u svojoj biblioteci. Doneće ti je onaj njegov dečko."

"Nije ovo Citadela", podsetio sam ga ponovo. "A kako ste, inače, vi dospeli ovamo? Da li su vas doveli da čistite ove slike?"

"Ispravno. Ispravno." Oslonio se na moju ruku. "Postoji logično objašnjenje za sve, nemoj to zaboraviti. Mora biti da se tako dogodilo. Otac Inire je poželeo da očistim njegove slike, pa, prema tome, evo mene." Zastao je, razmislio. "Ma, čekaj malo, pogrešno sam rekao. Kao dečak imao sam dara, eto šta je trebalo da kažem. Roditelji su me, znaš, stalno podsticali, pa sam crtao satima. Pamtim kako sam jednom proveo čitav jedan letnji dan praveći skice kredom na stražnjem zidu naše kuće."

Levo od nas otvorio se jedan uži hodnik i Rudesind me povuče niz njega. Iako je bio slabije osvetljen (pa, maltene i mračan) i tako uzan da posmatrač nikako nije mogao da se dovoljno odmakne i da slike pogleda sa iole odgovarajućeg rastojanja, slike su u njemu bile daleko veće nego one u glavnom hodniku; pružale su se od poda do tavanice i bile su znatno šire od raspona mojih ruku. Koliko sam mogao zapaziti, bile su vrlo loše - obične brljotine. Upitah Rudesinga ko mu je to rekao da mi pričati o svom detinjstvu.

"Pa, otac Inire", reče on, zabacivši glavu ukoso da bi pogledao gore ka meni. "A šta si ti mislio, ko bi drugi?" Nastavio je tišim glasom. "Senilan. Kažu. Bio je vezir ne znam više kolikom broju

autarha od Imara do danas. A sad tih da budeš i da me pustiš da govorim. Naći ću starog Ultana za tebe.

Umetnik - pravi - je jednom došao do mesta gde smo živeli. Moja majka, ponosna toliko na mene, pokaže mu nešto od mojih stvari. Bio je to Fehin, Fehin lično, a moj portret koji je on tada naslikao visi ovde do dana današnjeg i gleda iz slike u tebe mojim smeđim očima. Ja sam za stolom na kome su četkice i jedna pomorandža tanđerinka. Bilo mi je obećano da će to sve biti moje kada završim poziranje."

Rekoh: "Ne verujem da imam vremena da je razgledam baš sad."

"I tako sam i ja postao umetnik. Prilično brzo sam se opredelio za čišćenje i restauraciju radova velikih umetnika. Dvaput sam čistio sliku sebe samog. Čudno se osećam, mogu ti reći, kad tako perem svoje sopstveno maleno lice. Obuzet sam neprestano željom da sad dođe neko sa sunđerom i obriše moje lice, spere sa njega prljavštinu godina. Ali ne vodim te da to vidiš - ti tragaš za Zelenom dvoranom, a? A?"

"Jeste", rekoh željno.

"Evo njene slike tačno pred nama. Razgledaj. Pa posle, kad je budeš video, poznaćeš je."

Prstom je pokazao ka jednoj od tih širokih, grubih slika. To uopšte nije bila slika nikakve sobe, nego je prikazivala, činilo se, nekakvu baštu, perivoj oivičen visokim živim ogradama, sa bazenom u kome rastu lokvanji i sa vrbama koje se na vetru vijore. Tu je čovek u fantastičnom kostimu argentinskog ljanera svirao gitaru, i to, činilo se, ni za čije uvo osim za svoje. Iza njega su gnevni oblaci gonili jedni druge preko sumornog neba.

"Posle ovoga možeš u biblioteku da vidiš Ultanovu mapu", reče starac.

Ta umetnička slika bila je od one nervirajuće vrste koja se raspada u obične mrlje boje ako je ne možeš sagledati celu. Radi postizanja bolje perspektive, zakoračio sam unazad, jednom. Dvaput...

Pri trećem koraku uvideo sam da je trebalo da dotaknem zid iza sebe, ali da se to nije desilo. Umesto toga stajao sam sada unutar slike koja je zapremala suprotni zid: u tamnoj sobi sa drvenim

kožnim stolicama i stolovima od ebonovine. Okrenuo sam se da je pogledam, a kad sam se opet okrenuo napred, nije više bilo hodnika u kome sam do maločas stajao sa Rudesindom, nego je, na istom mestu, bio zid prekriven starom, izbledelom hartijom.

Ja sam još pre toga imao u rukama Terminus Est izvučen iz kanije, mada nisam svesno nijednog trenutka odlučio da ga potegnem; međutim, nije bilo neprijatelja koga bih udario. Baš kad sam odlučio da oprobam jedina vrata koja su davala izlaz iz te sobe, ona su se otvorila, a kroz njih je ušla jedna prilika u žutoj odeždi. Kratka bela kosa bila je unazad začušljana sa okruglog čela; bio je to muškarac, ali takav da bi njegovo lice moglo, maltene, pristajati nekoj debeljušnoj četrdesetogodišnjoj ženi. Oko njegovog vrata na tananom lancu visila je jedna bočica falusnog oblika koju sam pamtio.

"A", reče on. "Pitao sam se ko je to došao. Dobro došla, Smrti."

Najpribranije što sam u tom trenutku mogao rekoh: "Ja sam Severijan, kalfa - u gildi mučitelja, kao što vidiš. Moj ulazak bejaše sasvim nehotičan, a bio bih ti, iskreno rečeno, i veoma zahvalan ako bi mi ti objasnio kako se taj ulazak dogodio. Dok sam bio u hodniku napolju ova soba je izgledala kao samo još jedna slika. Ali kad sam pošao korak-dva unazad da pogledam onu na drugom zidu, našao sam se ovde, unutra. Kojom je to umetnošću izvedeno?"

"Nikakvom", reče čovek u žutoj odeždi. "Tajna vrata nisu baš nov pronalazak, a neimar ove sobe samo je smislio način da prikrije jedna otvorena. Ovo je plitka soba, vidiš: uistinu i plića nego što čak i sad opažaš, osim ako si već shvatio da su plafon i pod pod takvim geometrijskim uglovima da jedan ka drugome konverguju, te da zid na kraju nije onoliko visok kao zid kroz koji si ušao."

"Vidim", rekoh, i zaista sam video. Dok je on govorio, ta izobličena soba, za koju sam bio pomislio da je normalna zato što me je prevario moj um naviknut da uvek vidi sobe normalnog oblika, postala je ono što je stvarno bila: sobica sa iskošenom trapezoidnom tavanicom i sa trapezoidnim podom. Stolice su bile okrenute ka zidu kroz koji sam ušao, ali čak i te stolice su bile predmeti male dubine, tako da čovek ne bi stvarno mogao sesti na njih; stolovi nisu bili širi od običnih daski.

"Na slici takve konvergentne linije zavaraju oko", nastavio je čovek u žutoj odori. "Zbog toga kad oko na njih naiđe u stvarnosti, uz vrlo malo stvarne dubine i uz dodatnu veštačku monohromnu rasvetu, ono poveruje da vidi još jednu sliku - naročito ako je pre toga uslovljeno dugačkim nizom stvarnih slika. A pošto si ti ušao noseći to veliko oružje, podigao se iza tebe jedan pravi zid da te ovde zadrži dok ne budeš pregledan. Valjda nije potrebno da dodam da je na drugoj strani tog zida ona slika za koju si mislio da je vidiš."

Bio sam zapanjeniji nego ikad. "Ali kako je soba mogla znati da nosim svoj mač?"

"To je malo složenije, pa ne bih mogao jednostavno da ti objasnim... znatno složenije, zapravo, nego ovaj jad od sobe. Mogu samo kazati da su metalne niti obavijene oko ulaza, a one znaju kad drugi metali, koji su njima braća i sestre, prolaze kroz njihov obroč."

"Jesi li ti sve ovo napravio?"

"O, ne. Sve ove stvari..."Zastao je. "...i još stotine sličnih sačinjavaju ono što nazivamo Drugom kućom. Delo su oca Inirea, koji je od prvog autarha dobio zadatak da unutar Kuće apsoluta stvori jednu tajnu palatu. Ti ili ja, sine moj, nesumnjivo bismo sazidali samo nekoliko skrivenih soba. A on je postigao to da se skrivena kuća svuda savršeno uklapa sa onom koja je poznata, javna."

"Ali ti nisi on", rekoh. "Jer sad znam ko si! Prepoznaješ li me?" Smakoh masku da mi vidi lice.

Osmehnuo se i rekao: "Samo jednom si došao. Znači, ona kaibitka te nije zadovoljila."

"Zadovoljila me je manje nego žena koju je ona glumila, lažno se predstavljajući - ili, tačnije rečeno, onu drugu sam voleo više. Noćas sam ostao bez jednog prijatelja, a ipak izgleda da mi je došlo vreme da srećem stare poznanike. Mogu li zapitati kako si iz svoje Kuće azura dospeo ovamo? Da li si pozvan za svetkovinu? Večeras sam sreo jednu od tvojih žena."

Rasejano je klimnuo glavom. Jedno ogledalo, pod čudnim uglom postavljeno, koje se nalazilo iznad ukrasnog stubića na bočnom zidu ove čudne, plitke sobe, uhvatilo je njegov profil, tanan poput kameje, i ja zaključih da on mora biti hermafrodit. U meni navre sažaljenje, praćeno osećanjem bespomoćnosti, jer zamislio sam ga kako iz noći

u noć otvara vrata muškarcima u svojoj ustanovi u Algedonskoj četvrti. "Da", reče on, "ostaću ovde dok traje proslava, onda idem."

Moj um bio je pun one slike koju mi je stari Rudesin pokazao u hodniku napolju i ja rekoh: "Znači, možeš mi pokazati gde je taj Vrt."

Odmah sam osetio da su ga te reči zatekle nesprenog i da mu je to možda prvi takav slučaj posle mnogo godina. U njegovim očima ukaza se bol, a leva ruka mu se pomakla (mada samo malo) prema bočici koja mu je bila na grlu. "Znači čuo si za to..." reče. "Ako čak i pretpostavimo da znam taj put, zašto bih ga tebi otkio? Mnogi će nastojati da beže tim putem ako pelagijska argosija ugleda kopno."

21. HIDROMANSIJA

Nekoliko sekundi je prošlo dok nisam valjano razumeo to što mi je hermafrodit rekao. Onda se u mojim nozdrvama uzdigao zapamćeni smućujući slatki miris Teklinog pečenog mesa i opet kao da osetih nemir lišća. Zaboravljajući, u napetosti tog trenutka, koliko će u toj sobi punoj obmana biti uzaludna moja predostrožnost, osvrnuo sam se, nadajući se da tako obezbedim da nas niko ne čuje; onda sam uvideo da sam i bez svoje svesne volje (jer imao sam u svesti nameru da ga ispitam pre nego što odam da sam u vezi sa Vodalusom) posegao rukom u najsklonitiji pregradak moje jahačke torbice i izvukao ono Vodalusovo ognjilo slično nožiću.

Hermafrodit se nasmešio. "Imao sam osećanje da bi ti mogao biti taj. Očekujem te već danima, zato sam starome napolju, a i mnogim drugima, izdao uputstva da obećavajuće neznance izvode pred mene."

"Bio sam zatočen u predsoblju", rekoh. "I na taj način sam izgubio vreme."

"Ali si, vidim, pobegao", reče androgin. "Nije verovatno da bi bio pušten pre nego što bi moj čovek došao da to tamo pretraži. Dobro je što si pobegao - nije preostalo mnogo vremena... ta tri dana svetkovine, onda moram da idem. Hodi i pokazaću ti put do tog Vrta, mada nisam uopšte siguran da će ti biti dopušteno da uđeš."

Otvorio je vrata kroz koja je bio ušao, a ja sad videh da nisu stvarno pravougaona. Susedna soba jedva da je bila nešto prostranija od ove u kojoj smo dosad bili, ali je imala, činilo se, normalne geometrijske uglove i bogat nameštaj.

"Stigao si najzad u odgovarajući deo Tajne kuće", reče hermafrodit. "Da nisi, imali bismo dugo i zamorno pešačenje. A sad se izvinjavam što ćeš morati da čekaš dok pročitam poruku koju si doneo."

Otišao je do jednog stola za koji se meni u prvi mah učinilo da ima staklenu gornju površinu i stavio ocilo ispod te površine na neku policu. Odjednom je kresnulo svetlo, koje je sijalo od stakla nadole, iako iznad stakla nikakve svetiljke nije bilo. Ognjilo je raslo dok nije

steklo prividne razmere mača, a nabori na njemu, umesto da budu samo obični zubići za ukresivanje iskrica iz kremena, pokazaše da su nešto drugo: redovi tečno ispisanih slova.

"Odmakni se", reče mi muško-žensko. "Ako ovo nisi pročitao ranije, ne smeš ni sad."

Učinio sam kako je rekao i neko vreme ga gledao kako se naginje nad taj maleni predmet koji sam doneo sa proplanka Vodalusovog. Najzad reče: "Pa, ako je tako, šta se može... moraćemo se boriti na dva fronta. Ali to se tebe ništa ne tiče. Vidiš li onaj orman u čija vrata je urezan prizor pomračenja? Otvori ga, a knjigu koju ćeš tamo naći spusti dole. Evo, na ovo postolje je možeš staviti."

Iako sam se plašio da je posredi neka klopka, otvorio sam vrata ormana ka kome je pokazao. U njemu je bila knjiga, zaista grdno velika - visoka maltene kao ja, a dobra dva lakta široka - uspravljena sa koricom od mrljave, plavozelene, štavljene kože, tako da se praktično suočila sa mnom kao što bi mogao neki mrtvac da sam otvorio poklopac uspravnog mrtvačkog sanduka. Vratio sam mač u kaniju, onda sam obema rukama čvrsto uhvatio taj veliki tom i položio ga na rečeno postolje. Androgin me zapita jesam li je ranije viđao, a ja mu rekoh da nisam.

"Izgledalo je kao da si se te knjige uplašio, pokušao si... učinilo mi se... da okreneš lice na drugu stranu dok si je nosio." To govoreći, naglim pokretom otklopio je koricu knjige. Prva stranica bila je ispisana crveno, nekim pismenima meni nepoznatim. "Ovo je upozorenje onima koji tragaju za pravom stazom", reče on. "Da ti ga pročitam?"

Izgovorih naglo, brbljavo: "Učinilo mi se da u toj štavljenoj koži vidim jednog mrtvog čoveka, i to sebe."

Zaklopio je opet knjigu i pogladio je šakom. "Ove pavoninske boje delo su zanatlija iz davne prošlosti... A te linije i ti vrtložići ispod boja, to su samo ožiljci sa napaćenih životinjskih leđa, tragovi krpelja i bičeva. Nego, ako si pun straha, ne moraš da ideš."

"Otvori to", rekoh mu. "Da vidim mapu."

"Ne postoji mapa. Ovo je sama stvar", reče on i onda otvori, opet naglim zamahom, i prednju koricu i prvi list.

Ostadoh zaslepljen, ili maltene zaslepljen, kao što mi se u

mračnim noćima dešavalo kad ošine munja. Te unutrašnje stranice izgledale su kao čisto srebro, srebro koje hvata svaki pramičak osvetljenja u ovoj sobi i baca ga nazad stostruko pojačano. "To su ogledala", reko i već pri tim rečima shvatih da nisu, nego da su to oni predmeti za koje nemamo drugu reč osim ogledala, oni predmeti koji su pre manje od jedne smene vremena vratili Jonasa među zvezde. "Ali kako mogu imati tu moć, kad nisu jedno ka drugome okrenuta?"

Hermafrodit odgovori: "Imaj u vidu koliko su dugo bila okrenuta jedno ka drugom dok je knjiga bila sklopljena. Sada će polje neko vreme biti sposobno da izdržava ovu napetost kojoj ga podvrgavamo. Pa, kreni, ako smeš."

Nisam smeo. Dok je govorio, nešto se uobličilo u blistavom vazduhu iznad otvorenih stranica. Nije to bila žena, niti leptir, ali je bilo stvorenje sa osobinama i žene i leptira; a što se veličine tiče - baš kao što na nekoj slici pogledamo planinu naslikanu u pozadini i znamo da je u stvarnosti ogromna, velika kao ostrvo, tako sam i ja znao da to stvorenje vidim sa velike udaljenosti; mislim da je zamasila svojih krila zahvatala protonske vetrove kosmosa i da je sav Urt za nju mogao biti samo jedna trunčica uznemirena jednim takvim zamahom. Ali baš kao što sam video ja nju, videla je i ona mene, na onaj način kako je hermafrodit maločas video kroz svoje staklo petlje i krivine teksta na ognjilu. To stvorenje je zastalo, okrenulo se ka meni i raširilo krila da ih vidim. Na krilima su bile naslikane oči.

Androgin je zalupio knjigu sa treskom, kao da je žestoko zalupio vrata. "Šta si video?" upita.

Samo sam jednu misao imao u glavi, a to je da ne moram više da gledam u te stranice; reko: "Hvala, gospodine. Ko si - da si, tvoj sam sluga od sad pa ubuduće."

Klimnuo je glavom. "Možda se jednoga dana može desiti da te podsetim na to. Ali neću te više pitati šta si to video. Evo, obriši čelo. Prizor te je obeležio."

Govoreći to, dodao mi je jednu čistu krpu, a ja sam njome obrisao čelo kao što mi je rekao, zato što sam osećao da mi vlaga curi niz lice. Kad sam pogledao krpu, bila je grimizna od krvi.

Kao da mi čita misli, on reče: "Nisi ranjen. Mislim da lekarski naziv za to glasi 'hematodrosis'. Pod naletom jakih emocija najsićušnije vene u zahvaćenom delu kože... ili na celoj koži, dogodi se i to... prskaju za vreme obilatog znojenja. Bojim se da ćeš na tom mestu imati gadnu modricu."

"Zašto si to uradio?" upitah. "Mislio sam da ćeš mi pokazati neku mapu. Ja samo želim da nađem Zelenu sobu - onaj stari Rudesind tamo napolju mi je rekao da se tako zove - u kojoj su izvođači dobili smeštaj. Da li je u Vodalusovoj poruci stajalo da donosioca treba ubiti?" Govoreći, petljao sam oko mača da ga potegnem, ali i kad su moje šake stegle dobro znani balčak, nisam mogao, bio sam preslab.

Muško-žensko se nasmejao. Bio je to u početku prijatan smeh, kolebao se negde između ženskog i dečačkog, ali se posle sveo na cerekanje slično pijanačkom. U meni su Tekline uspomene počele da se pokreću; samo malo je nedostajalo pa da se probude. "Je li to sve što si želeo?" reče kad je ponovo ovladao sobom. "Zatražio si od mene da pripalim tvoju sveću, a ja pokušao da ti dam sunce i evo, opekao sam se. Ja sam kriv... Želeo sam, možda, da odložim svoj čas, ali, svejedno, ne bih te pustio da otputuješ tako daleko da nisam u poruci pročitao da nosiš Kandžu. I sad, evo, najiskrenije mi je žao, nisam mogao da se ne nasmejem. Kuda ćeš kad Zelenu sobu nađeš, Severijane?"

"Kud me pošalješ. Kao što si me podsetio, ja sam se zakleo da Vodalusa služim." (Istina je bila da sam se Vodalusa plašio i plašio sam se da će androgin Vodalusa obevestiti ako ja ispoljim neposlušnost.)

"A ako nemam naređenje za tebe? Jesi li se već oslobodio Kandže?"

"Nisam mogao", rekoh.

Nastala je pauza. On nije govorio.

"U Traks ću", rekoh. "Imam pismo za tamošnjeg arhona; on, navodno, ima posla za mene. Radi časti moje gilde, rado bih otišao."

"Dobro je to. Kolika je, uistinu, tvoja ljubav prema Vodalusu?"

Opet sam osetio držalju one sekire u svojoj ruci. Kažu mi da kod vas, drugih, sećanje mre; moje ni da pobledi. Ona izmaglica kojom je

nekropola bila zaogrnutu te noći poče još jednom da duva oko mog lica i meni se vrati sve što sam osetio kad sam od Vodalusa dobio novčić i zatim ga gledao kako odlazi, hodom, do mesta meni nedostupnog. "Ja sam njega jednom spasao", rekoh.

Hermafrodit je dodao: "Onda, evo šta ćeš. Moraš u Traks, kao što si planirao, i moraš govoriti svakome... čak i sebi samom... da ideš da prihvatiš to zaposlenje koje te tamo čeka. Kandža je opasna. Jesi li svestan toga?"

"Da. Vodalus mi je rekao da ako se sazna da je posedujemo, može da se dogodi da izgubimo podršku stanovništva."

Jedan trenutak hermafrodit je ponovo stajao ćutke. Onda reče: "Pelerinke su na severu. Ako ti se bude ukazala prilika, moraš im Kandžu vratiti."

"To sam se i nadao da učinim."

"Dobro. Postoji još nešto što moraš da uradiš. Autarh je ovde, ali mnogo pre nego što stigneš do Traksa, biće i on na severu sa vojskom. Ako se primakne Traksu, moći ćeš otići kod njega. Vremenom ćeš otkriti na koji način mu moraš oduzeti život."

Odavao ga je njegov ton, ali ne samo to: odavale su ga i Tekline misli. Hteo sam da kleknem, ali on pljesnu šakama i jedan pogureni čovečuljak kliznu nečujno u sobu. Na sebi je imao odeću sa kapuljačom, kao kenobit, član kaluđerske družine koja obitava zajedno. Autarh reče nešto čovečuljku, ali ja, onako rastrojen, ne razumeh šta.

Na svetu ne može biti mnogo prizora lepših od onog kad u zoru gledaš sunce kroz hiljadu iskričavih voda Vatičke, dakle Proročke, vodoskoka. Ja esteta nisam, ali kad sam prvi put ugledao taj ples vode (o kome sam ranije tako često slušao), izgleda da sam se kao esteta popravio. I do danas, radi svog zadovoljstva, povremeno prizovem taj prizor u sećanje i gledam ga tačno onakvog kakav je bio kad je sluga sa navučenom kapuljačom otvorio vrata ispred mene - posle toliko liga pešačenja kroz neobično razmeštene hodnike Druge kuće - i kad sam ugledao kako srebrni mlazići iscrtavaju ideograme preko solarnog diska.

"Pravo napred", progundala je ta prilika prekrivene glave. "Idi stazom, kroz Kapiju drveća. Među glumcima ćeš biti bezbedan." Ta

vrata su se zatvorila iza mene i postala travnata kosina brežuljka.

Teturavim korakom pošao sam ka vodoskoku, a on me je osvežio vodenim prahom koji je vetar ka meni nanosio. Bio sam okružen pločnikom od onog minerala koji se zove serpentini; na njemu sam neko vreme stajao, nastojeći da u razigranim oblicima očitam kakva će mi biti sreća u budućnosti; konačno sam počeo da preturam po jahačkoj torbici na svome opasaču, tražeći šta bih mogao baciti kao ponudu. Pretorijanci su mi uzeli sve pare, ali dok sam pipkao između ono malo mojih stvari unutra (flanel, komad kamena za oštrenje i bočica ulja za Terminus Est, češalj i smeđa knjižica) otkrio sam jedan novčić zapao između zelenih blokova kod mojih stopala. Posle samo malo napora, uspeo sam da ga izvučem - asimus, jedan jedini, toliko izlizan da je od imprinta ostao jedva koji trag. Prošaputao sam želju, hitnuo sam asimus u samo središte vodoskoka. Tamo ga je poduhvatio jedan mlaz vode i bacio u nebo, pa je asimus jedan trenutak sebao, a zatim pao. Počeo sam da očitavam simbole koje je voda stvarala naspram sunca.

Mač. To je izgledalo sasvim jasno. Biću i ubuduće mučitelj.

Onda ruža, a ispod nje reka. Penjaću se uz Đol kao što sam i planirao, zato što je to put ka Traksu.

A sad gnevni talasi, koji su uskoro postali jedno dugo, potmulo narastanje vode. More, možda, ali, pomislih, čovek ne može da stigne do mora idući uzvodno ka izvoru neke reke.

Šipka, stolica, mnoštvo kula i ja počeh da pomišljam da su predskazivačke moći ovog vodoskoka - moći u koje ionako nikad nisam mnogo verovao - sasvim lažne. Okrenuo sam se na drugu stranu, ali dok sam se okretao nazreo sam mnogokraku zvezdu koja je sve više rasla.

Od moga povratka u Kuću apsoluta još dvaput sam išao u posetu vodoskoku Vatik. Jednom u praskozorje, tada sam prošao kroz ista ona vrata kroz koja sam je i prvi put ugledao. Ali nikada više se nisam usudio da joj postavljm pitanja.

Moje sluge priznaju, svi do jednoga, da su ubacivali svoje oričke u vodoskok kad u vrtovima nije bilo gostiju, ali, kažu mi, opet svi do jednoga, za svoj novac nisu dobili nijedno tačno proročanstvo. U ovo, ipak, nisam ubeđen, jer sećam se onog zelenog čoveka,

pamtim kako je uspevao da otera sve posetioce govoreći im o njihovoj budućnosti. Možda ta moja posluga, videći ceo život proveden oko poslužavnika, metli i zvonaca koja zvone, odbacuje proročanstva? Pitao sam i svoje ministre, koji, sumnje nema, ubacuju hrisose punim šakama, ali njihovi odgovori su neodređeni i šaroliki.

Zaista nije bilo lako ići dalje, okrenut leđima vodoskoku, ostaviti iza sebe njegove divne, kriptične poruke i hodati prema starome suncu. Bilo je ogromno, kao lice diva, i bilo je tamne crvene boje, a obzorje je, ispod njega, tonulo. Topole ovog vrta ocrtavale su se naspram sunca, što me je podsetilo na onu priliku Noći na vrhu kravanseraja na ovoj, zapadnoj obali Đola, koju sam tako često viđao, a iza nje sunce, pri završetku nekog od naših plivačkih izleta.

Ne shvatajući da sam već duboko na području Kuće apsoluta i, prema tome, daleko od patrola koje idu njegovim rubovima, plašio sam se da će me neko zaustaviti svakog trenutka i možda baciti natrag u predsoblje - čija su tajna vrata, držao sam to za sigurno, već morala biti otkrivena i zapečaćena. Ništa slično nije mi se desilo. Koliko sam mogao videti, na svim tim ligama živica i somotnih travnjaka, cveća i vode koja šiklja nije se micao niko osim mene. Nad stazu su se nadnosili ljiljani mnogo viši od mene, a po njihovim licima zvezdastog oblika bile su razasute kapi rose, još nezbačene, dok je savršena površina staze pokazivala, iza mene, samo jedno uznemirenje, ono koje su moja stopala stvorila. I dalje su pevali slavuji, od kojih su neki bili slobodni, a neki u zlatnim kavezima okačenim o grane drveća.

Jednom sam ugledao ispred sebe, sa osećanjem u kome je postojao deo onog starog užasa, jednu hodajuću statua. Kao neki kolos (a ne čovek) previše graciozan i previše spor da bi mogao biti ljudsko stvorenje, ta statua je šetala preko jedne male, tajnovite livade, kao da ide po taktu nečujne muzike u nekoj čudnoj procesiji. Priznajem da sam se povukao i čekao sve dok nije prošla, a za to vreme sam se pitao može li me ona primetiti dok stojim tu u senci i da li će mariti što ja tako stojim.

Kad sam već izgubio nadu da ću videti Kapiju drveća, ugledao sam je. Nije moglo biti nedoumice oko toga da li je to ona. Kao što

skromniji baštovani nameste da kruškovo drveće raste uz sam zid i zidu se sabražava, tako su ovi veći baštovani Kuće apsoluta, koji mogu pokolenjima da nastavljaju posao dok ga ne upotpune, ukalupljavali ogromne udove hrastova. Na kraju se svaka grančica uklopila u jedno potpuno arhitektonsko nadahnuće, zbog čega sam ja, hodajući po krovovima najveće palate na Urtu, i nemajući nigde na vidiku ni jedan jedini kamen, ugledao kako se, s jedne strane od mene, uzdiže u visine ta velika, zelena kapija izgrađena od živog drveta, ali tačno kao da je od kamena.

Tad sam potrčao.

22. PERSONIFIKACIJE

Protrčao sam kroz taj široki luk Kapije drveća, sa koga je kapala voda, a onda izbio na travnato prostranstvo, sada posuto šatorima kao zvezdama. Negde je neki megater urlao i tresao svojim lancem. Drugih zvukova kao da nije bilo. Stao sam i slušao, a megater se, pošto ga više nisu uznemiravali udari mojih stopala, vratio u smrtoliki san osoben za njegovu rasu. Čuo sam kako rosa curka po lišću i razabrao slabi, isprekidani ptičji cvrkut.

I još nešto. Tiho švić, švić, brzo ali u nepravilnim razmacima, koje je postajalo glasnije kada sam usredsredio sluh na njega. Krenuo sam za tim zvukom, birajući put između tihih šatora, ali mora biti da sam pogrešno procenio, jer je doktor Talos video mene pre nego ja njega.

"Prijatelju moj! Ortače! Svi oni spavaju - tvoja Dorkas i ostali. Svi osim tebe i mene. Ovamo!"

Govoreći to, mlatarao je štapom; ono švićkanje bilo je zvuk njegovog odsecanja glava cveću.

"Vratio si nam se baš na vreme. Baš na vreme! Naša predstava je večeras, pa bih bio prinuđen da platim nekog od tih drugara da odglumi tvoju ulogu. Oduševljen sam što te vidim! Dugujem ti izvesnu svotu novca - pamtiš li to? Ne mnogo, a novčići su, između nas dvojice rečeno, lažni, bar po mom uverenju. Ali dug je ipak dug, a ja pamtim uvek."

"Bojim se da ne pamtim", rekoh, "prema tome, ne može biti neka velika suma. Ako je Dorkas dobro, sasvim sam voljan da tu svotu zaboravim, pod uslovom da mi daš nešto da jedem i pokažeš mi gde mogu da odspavam nekoliko smena."

Doktorov oštri nos nagnu se za trenutak nadole da izrazi žaljenje. "Sna možeš imati u izobilju dok te drugi ne probude. Ali hrane, bojim se, nemamo. Boldanders, znaš, jede kao vatra. Maršal ovih svečanosti je obećao da će danas doneti nešto za sve nas." Neodređeno je mahnuo štapom prema nepravilnom gradu šatora. "Samo, bojim se da to neće biti pre sredine jutra, u najboljem slučaju."

"Verovatno je tako i najbolje. Zaista sam preumoran da bih jeo, ali, ako mi pokažeš gde mogu da legnem..."

"Šta te je to zveknulo u tintaru? Nema veze - zamaskiraćemo bojom koja je pomešana sa mašću. Ovamo!" Već je kaskao ispred mene. Pošao sam za njim kroz lavirint šatorskih konopaca do jedne heliotropne kupole. Pred vratima su stajala Boldandersova ručna kola i ja konačno osetih izvesnost da sam ponovo našao Dorkas.

Kad sam se probudio, bilo je kao da se nas dvoje nikada nismo ni rastajali. Dorkasina tanana lepota bila je nepromenjena; opet, kao i uvek, bačena u zasenak Jolentinim blistanjem, ali ipak, ja sam imao želju, kad smo bili sve troje zajedno, da Jolenta ode da bi moje oči mogle mirno da se usmere na Dorkas. Poveo sam Boldandersa na jednu stranu, jedan sat pošto smo se svi probudili, i zapitao ga zašto me je bio ostavio u onoj šumi s one strane kapije Sažalnice.

"Ja nisam bio sa tobom", reče on sporo. "Bio sam sa svojim doktorom Talosom."

"Pa bio sam i ja. Mogli smo zajedno da ga potražimo i jedan drugome da se nađemo na ispomoći."

Usledilo je dugotrajno oklevanje; činilo mi se da osećam težinu tih tupih očiju na mome licu, pa sam, u svom neznanju, pomislio - kako bi užasno bilo kad bi Boldanders posedovao energiju i volju potrebnu za gnev. Konačno, on reče: "Jesi li ti bio s nama kad smo izlazili iz grada?"

"Pa naravno da sam bio. Dorkas, i Jolenta, i ja, svi smo bili uz vas dvojicu."

Još jedno oklevanje. "Znači, našli smo te tamo."

"Našli ste me, zar se ne sećaš?"

Odmahnuo je glavom polako, a ja primetih da je njegova gruba crna kosa, gusta kao travnati krov na seoskoj kući, dodirnuta sedinom. "Probudio sam se jednog jutra i ti si bio tu. Razmišljao sam. Ubrzo si me ostavio."

"Tad su bile druge okolnoasti - imali smo dogovor da se ubrzo ponovo sretnemo." (Osetio sam probod krivice jer sam dobro pamtio da tada nisam imao ni najmanju nameru da to obećanje ispunim.)

"Sreli smo se opet", reče Boldanders tupo; onda, videći da ja tim odgovorom nisam zadovoljan, dodade: "Ovde meni nema ničeg

stvarnog osim doktora Talosa."

"Tvoja odanost je vrlo pohvalna, ali mogao si se setiti da je on želeo da i ja budem uz njega, a ne samo ti." Uvideo sam da ne mogu da se naljutim na ovog blagog džina mutne pameti.

"Sakupljaćemo novac ovde na jugu, a onda zidamo ponovo, kao što smo zidali i ranije, kad oni zaborave."

"Sever je ovo. Ali, tačno kažeš, vaša kuća je uništena, je li tako?"

"Spaljena", uzvratila Boldanders. Mogao sam maltene da vidim odraze plamenova u njegovim očima. "Žao mi je ako si nešto stradao. Toliko dugo već mislim samo na zamak i na moj posao."

Ostavio sam ga da sedi na tom mestu, pa sam krenuo da proverim u kakvom stanju je oprema našeg pozorišta - mada nisam primećivao da je opremi potreban takav pregled, a nisam ni bio u stanju da zapazim ma kakve nedostatke, osim najupadljivijih, ako bi ih bilo. Nekoliko artista se okupilo oko Jolente; dr Talus ih je oterao, a njoj naredio da uđe u šator. Trenutak kasnije čuo sam pljusak štapa po mesu; izašao je isceren, ali još ljut.

"Nije ona kriva", rekoše. "Znaš kakav je njen izgled."

"Previše kitnjast. Baš previše kitnjast. Znaš li šta mi se sviđa kod tebe, sire Severijane? To što više voliš Dorkas. Uzgred rečeno, gde je ona? Jesi li je video od kako si se vratio?"

"Upozoravam te, doktore. Nju ne udaraj."

"Ni na pamet mi ne bi palo. Jedino se bojim da se mogla izgubiti."

Njegov iznenađeni izraz lica uverio me je da govori istinu. Rekoše mu: "Popričao sam s njom samo na trenutak. Otišla je po vodu."

"Hrabro od nje", reče on, pa, pošto sam ja napravio začuđeno lice, dodade: "Ona se vode boji. To si morao primetiti. Čistunica je, ali kad se pere, voda je samo palac duboka; a kad prelazimo mostove, ona se drži za Jolentu i drhti."

Tad se vratila Dorkas; ako je doktor još nešto pričao, ja to nisam čuo. Kad smo se Dorkas i ja sreli tog jutra, ni ja ni ona nismo bili u stanju da učinimo mnogo više osim da se osmehujemo i dotičemo šakama koje nisu mogle da poveruju. Sad mi je prišla, spustila dve kofe vode koje je nosila i zagledala se u mene kao da će me pojesti očima. "Toliko si mi nedostajao", reče ona. "Bila sam tako usamljena bez tebe."

Nasmejao sam se na pomisao da ja nekome mogu nedostajati, pa sam podigao krajičak svog fuliginskog ogrtača. "Ovo ti je nedostajalo?"

"Smrt, hoćeš reći. Da li mi je nedostajala smrt? Ne, nedostajao si mi ti." Preuzela je taj ogrtač iz moje ruke i počela me pomoću njega vući prema redu topola koje su sačinjavale jedan zid Zelene dvorane. "Našla sam jednu klupu tamo, oko nje su leje sa travama. Dođi da sednemo. Ovi mogu bez nas neko vreme, posle toliko dana, a Jolenta će pre ili kasnije izići i naći vodu koja je i inače za nju doneta."

Čim smo se udaljili od vreve šatorskog naselja, gde su žongleri bacali noževe, a akrobate svoju decu, optočio nas je mir vrtova. Oni su možda najveća igde postojeća zemljišna površina planirana i zasađena radi lepote, ako se izuzmu oni prostori divljine koji su vrtovi Inkreatorovi, a na kojima rade kultivatori nama nevidljivi. Preklopljene živice obrazovale su uzana vrata. Pređosmo u jedan šumarak sa belim, mirisnim granama, što me je tužno podsetilo na one rascvale šljive kroz koje su pretorijanci vukli Jonasa i mene, mada je šljivik izgledao zasađen radi ukrasa, a ovaj šumarak, činilo se, radi ploda. Dorkas je odlomila grančicu sa pet-šest behara i zadenula je u svoju bledozlatnu kosu.

Iza tog voćnjaka pružala se bašta tako stara, da sam bio siguran da su je zaboravili svi osim posluge koja ju je održavala. Na naslonu tamošnjeg kamenog sedišta bile su, davno, isklesane glave, ali vreme ih je izgrizlo toliko da su ostale gotovo sasvim bez crta lica. Preostalo je nekoliko leja sa jednostavnim cvećem, a uz cveće su rasli i mirisni redovi kuhinjskih trava - ruzmarina, anđelskog korena, nane, bosiljka i rutvice; sve to, u zemljištu koje je, pošto je nebrojeno mnogo godina obrađivano, postalo crno kao čokolada.

Bio je tu i potočić; Dorkas je vodu, nesumnjivo, zahvatila iz njega. Izvorište tog potoka možda je nekad bio vodoskok - a sad se svelo samo na plitku kamenu činiju iz koje se voda dizala, pljuskala preko ruba i onda oticala krivudavim putićima kroz uzane, grubo ozidane kanale do voćki koje su na taj način navodnjavane. Seli smo na tu kamenu klupu, na čiji sam rukonaslon prislonio svoj mač. Dorkas me je dohvatila za šake.

"Severijane, plašim se", reče ona. "Sanjam tako strašno."

"Posle mog odlaska?"

"Sve vreme."

"Kad smo spavali jedno uz drugo na onom polju, rekla si mi da si se probudila iz lepog sna. Rekla si da je bio vrlo podroban i da je izgledao stvaran."

"Ako je bio lep, zaboravila sam ga."

Već sam primetio da je pažljivo izbegavala da pogleda u vodu koja se prelivala iz ruševnog vodoskoka.

"Svake noći sanjam da pešačim kroz ulice pune nekih prodavnica. Srećna sam, ili bar zadovoljna. Imam para koje mogu trošiti, a postoji i dugački spisak sa stvarima koje želim da kupim. Iznova i iznova ponavljam u sebi taj spisak i pokušavam da smislim u kojim delovima te četvrti mogu da dobijem najbolji kvalitet za najnižu cenu. Ali, dok idem od radnje do radnje, postepeno postajem svesna da me svi koji me vide mrze i preziru i znam da je to zato što misle da sam nečisti duh koji se umotao u ovo žensko telo što oni vide. Konačno, ulazim u jednu majušnu radnju koju drže neki stari čovek i neka baba. Ona sedi i pravi čipke, dok on, za mene, ređa njihovu robu po težgi. Čujem iza sebe zvuk njenog konca kako se provlači kroz čipku."

Upitah: "A šta si došla da kupiš?"

"Vrlo sitnu odeću." Svojim malim, belim šakama Dorkas pokaza razdaljinu od oko pola pedlja. "Možda odelca za lutke. Naročito pamtim malecne košulje od fine vune. Najzad odaberem jednu i dam starome pare. Ali nisu pare, uopšte - nego samo grudva neke prljavštine."

Ramena su joj se tresla, pa sam je zagrlio jednom rukom da je utešim.

"A meni dođe da vrištim, da im kažem da nisu u pravu, da ja nisam ta gadna avet za koju me smatraju. Ali znam, ako to učinim, sve što kažem biće uzeto kao konačni dokaz da su baš u pravu. Te reči me guše. A najgore je to što upravo tad prestane šištanje konca." Dohvatila me je za slobodnu šaku i stegla kao da hoće da utisne značenje svojih reči u mene. "Znam da ovo ne može razumeti niko ko nije isto sanjao, ali stravično je. Stravično."

"Možda će sad, kad sam opet ovde, uz tebe, ti snovi prestati."

"A onda zaspim, ili, bar, padnem u mrak. Ako se tad ne razbudim, naiđe onaj sledeći san. Nađem se u čamcu koji se pomoću motke potiskuje preko jednog spektralnog jezera..."

"Bar u tome nema nikakve tajne", rekoh. "Vozila si se u takvom čamcu sa Agijom i sa mnom. Pripadao je jednom čoveku po imenu Heldegrin. Tog putovanja se svakako sećaš."

Dorkas odmahnu glavom. "Nije taj čamac, nego neki mnogo manji. Motkom upire jedan starac, a ja ležim pred njegovim nogama. Budna sam, ali se ne mogu pomaći. Jedna moja ruka se vuče po crnoj vodi. Trenutak pre nego što ćemo dodirnuti obalu ja ispadam iz čamca, ali starac to ne vidi; onda, dok tonem kroz vodu, shvatim da on nijednog časa nije ni znao da sam ja prisutna. Uskoro nestane svetlosti, a meni bude vrlo hladno. Čujem kako me, daleko iznad mene, jedan glas, glas koji volim, doziva po imenu, ali ne mogu da se setim čiji je to glas."

"Moj, to te ja zovem da te probudim."

"Možda." Na njenom obrazu je onaj ožiljak od biča, koji je stekla na Sažalnici, sad goreo kao da je nedavno žigosana.

Neko vreme smo sedeli, ništa ne govoreći. Slavuji više nisu pevali, ali su zato pevale, po svem drveću, ptičice konopljarke; videh i jednog papagaja koji je u svojoj skerletnoj i zelenoj odeždi ličio na nekakvog malog kurira u livreji, kako seva između grana.

Najzad Dorkas reče: "Voda je tako užasavajuća stvar. Nije trebalo da te dovedem ovde, ali nisam se mogla setiti nijednog drugog mesta u blizini gde bismo mogli poći. Kamo sreće da smo seli na travu ispod onog drveća."

"Zašto mrziš vodu? Meni izgleda divna."

"Možda ovde, na suncu, ali ona po svojoj prirodi teče dole, zauvek dole, udaljava se od svetlosti."

"Ali se opet i uzdigne", rekoh. "Kiša koju vidimo u proleće ista je ona voda koju smo gledali prethodne godine kako otiče niz slivne kanale. Tako nas je, bar, učio majstor Malrubius."

Dorkasin osmeh zablista kao zvezda. "Lepo je u to verovati, bez obzira na to da li je istina ili nije. Severijane, bilo bi smešno da ja kažem da si najbolji čovek koga poznajem, jer ti si jedina dobra

osoba koju poznajem. Međutim, uverena sam da bi ti, i kad bih hiljadu drugih srela, bio još najbolji. O tome sam želela da pričam s tobom."

"Ako ti je potrebna moja zaštita, imaš je. To znaš."

"Nije to uopšte u pitanju", odvrati Dorkas. "Na neki način, htela bih ja da pružim zaštitu tebi. E to zvuči baš smešno, zar ne? Nemam porodicu, nikog nemam osim tebe, a ipak, mislim da mogu da te zaštitim."

"Poznaješ Jolentu, pa dr Talosa i Boldandersa."

"Oni nisu niko. Zar to ne osećaš, Severijane? Čak i ja sam niko, ali oni su manji od mene. Petoro nas je bilo u tom šatoru noćas, a ipak, ti si bio sam. Jednom si mi rekao da nemaš mnogo mašte, ali, ipak, to si morao osetiti."

"Da li ti od toga želiš da me zaštitiš - od usamljenosti? Takvu zaštitu bih pozdravio dobrodošlicom."

"Onda ću ti davati sve što mogu, dokle god mogu. Ali, iznad svega, hoću da te zaštitim od mišljenja sveta. Severijane, pamtiš li ono što sam ti o mom snu rekla - kako svi u prodavnicama, i na ulici, misle da sam ja samo užasni duh? Možda su u pravu."

Tresla se; držao sam je.

"To je jedan od razloga zbog kojih je taj san tako bolan. Drugi razlog je to što znam da oni, na neki drugi način, nisu u pravu. Opako spektralno biće je u meni. Ono jeste ja. Ali u meni ima i drugih stvari koje su u podjednako meri ja."

"Nikad ti ne bi mogla biti opako spektralno, niti bilo kakvo opako biće."

"O, mogla bih", reče ona ozbiljno i diže pogled ka meni. Njeno maleno, nagnuto lice nikada nije bilo lepše nego tad u svetlosti sunca, i nikad čistije. "Mogla bih, o Severijane. Baš kao što ti možeš biti ono čime te nazivaju. Što ponekad i jesi. Pamtiš li kako smo videli da je katedrala odskočila u nebo i sagorela u jednom trenu? I kako smo onda pošli jednom ulicom između drveća i išli sve dok nismo videli svetlost ispred sebe, a tu su bili doktor Talos i Boldanders, spremni da izvedu svoju predstavu sa Jolentom?"

"Držala si me za ruku", rekoh. "I pričali smo o filozofiji. Kako bih mogao zaboraviti?"

"Kad smo stigli do te svetlosti, pa kad nas je doktor Talos video - pamtiš li šta je rekao?"

Bacio sam svoj um unazad do te večeri, kojom se okončao onaj dan u kome sam izvršio smrtnu kaznu nad Agilusom. U pamćenju sam začuo urlik gomile, Agijin vrisak, onda Boldandersovo dobošarenje. "Rekao je da su sad došli svi i da si ti Nevinost, a ja Smrt."

Dorkas je svečano klimnula glavom. "Tačno. Ali ti nisi stvarno Smrt, znaš, ma koliko puta te on tako nazvao. Nisi ništa više Smrt nego što je kasapin Smrt zato što seče grla junadi po ceo dan. Za mene ti si Život i mlad si čovek po imenu Severijan, a ako bi pozeleo da se obučeš drugačije i postaneš stolar ili ribar, niko te ne bi mogao sprečiti."

"Ne osećam želju da napustim svju gildu."

"Ali bi mogao. Danas. To treba imati na umu. Ljudi ne žele da drugi ljudi budu ljudi, već nabacuju imena na njih i zaključavaju ih u zatvorene prostore, ali ja neću da im ti dopustiš da te zaključaju. Doktor Talos je gori od većine. Na svoj način, on je lažov..."

Tu optužbu je ostavila bez završetka, a ja rekoh: "Jednom sam čuo od Boldandersa da Talos retko laže."

"Kazala sam - na svoj način. Boldanders je u pravu. Doktor Talos ne laže u onom smislu u kome većina ljudi shvata laganje. Kad je tebe nazvao Smrcu, to nije bila laž, nego... nego..."

"Metafora", predložih.

"Ali opasna, rđava metafora, upravljena protiv tebe, kao laž."

"Smatraš li, dakle, da me doktor Talos mrzi? A ja bih rekao da je on jedan od vrlo malog broja ljudi koji su prema meni pokazali ikakvu stvarnu dobrotu od kada sam krenuo iz Citadele. Ti, Jonas - koji je otišao - i jedna starica koju sam sreo u zatočeništvu, onda jedan čovek u žutoj odeždi - koji me je, uzgred rečeno, takođe nazvao Smrcu - i doktor Talos. Taj spisak je, zapravo, kratak."

"Ne smatram da on mrzi na onaj način kako to mi shvatamo", odvratila je Dorkas blago. "A, što se toga tiče, ni da voli. Želja je njegova da manipuliše svim onim na šta naiđe, da svojom voljom menja stvari. A pošto je rušenje lakše od građenja, on najčešće ruši."

"Međutim, izgleda da ga Boldanders voli", rekoše. "Imao sam svojevrstno jednog osakaćenog psa; viđao sam da Boldanders upućuje ovom doktoru onakve pogleda kakve je Triskele nekad upućivao meni."

"Razumem te, ali ne sagledavam stvari tako. Jesi li ikad pomislio: a kako si ti izgledao kad si gledao svog psa? Znaš li ti išta o prošlosti njih dvojice?"

"Samo to da su stanovali zajedno blizu jezera Diuturne. Izgleda da su im meštani zapalili kuću da bi ih oterali."

"Šta misliš, da li bi doktor Talos mogao biti Boldandersov sin?"

Pomisao je bila tako apsurdna da sam se nasmejao, srećan što se pojavilo to oslobođenje od napetosti.

"Bilo to istina ili ne", nastavi Dorkas, "tako se ponašaju. Kao otac koji sporo misli i naporno radi sa briljantnim, nastranim sinom. Bar se meni tako čini."

Tek kad smo ustali sa te klupe i krenuli natrag ka Zelenoj sobi (koja na sliku koju mi je Rudesind pokazao nije ličila ništa više nego što bi svaka bašta ličila), palo mi je na um da se zapitam nije li dr Talos, nazivajući Dorkas "Nevinošću", takođe napravio metaforu.

23. JOLENTA

Taj stari voćnjak i vrt sa travama iza njega bejahu tako tihi i tako uronjeni u zaborav da su me podsećali na Atrijum vremena i na Valeriju sa onim njenim izvrsnim licem koje je bilo uokvireno krznima. A u Zelenoj sobi - pandemonijum. Sad su već bili svi budni, a na mahove se činilo i da svi nešto viču. Deca su se pentrala po drveću da oslobađaju ptice iz kaveza, gonjena metlama svojih majki i projektilima svojih očeva. Obarani su šatori, pa čak i oni ispod kojih su probe predstava nastavljene, tako da sam video kako jedna prividno postojana piramida od prugastog platna pada kao zastava bačena na zemlju i otkriva ispod sebe jednog travnatog zelenog megatera koji se uzdigao na zadnje noge, a na čijem je čelu igračica izvodila piruete.

Nestali su i Boldanders i naš šator, ali je dr Talos trenutak kasnije došao žurnim hodom i poveo nas dvoje, podstičući nas da hitamo, krivudavim stazama, pored balustrada, vodopada, grotla ispunjenih sirovim topazima i rascvetalom mahovinom, sve do jedne udubine sa kratko potkresanom travom, gde se div trudio da podigne našu pozornicu, praćen pogledima desetak belih jelena.

Imala je to biti pozornica mnogo složenija od one na kojoj sam glumio pre izlaska kroz gradski Zid Nesusa. Izgledalo je da su poslužitelji iz Kuće apsoluta doneli drvenu građu i eksere, alat, boju i tkanine u kolčinama daleko većim nego što smo mi ikako mogli upotrebiti. Njihova velikodušnost probudila je u doktoru njegovu (inače nikad duboko uspavanu) sklonost ka grandioznosti, pa je naizmenično pomagao Boldandersu i meni oko težih montažnih zahvata i mahnito unosio izmene u rukopis drame.

Div nam je bio drvodelja; iako se kretao polako, radio je tako postojano i sa takvom snagom - klin debeo kao moj kažiprst on zakuca jednim udarcem, ili sa dva udarca; gredu koju bih ja testerisao jednu smenu vremena, on preseče sa nekoliko udaraca sekire - da veći učinak ne bi postigla ni deseterica robova pod korbačem.

Dorkas je u sebi otkrila nadarenost za slikarstvo, čime sam bio

iznenađen bar ja, ako ne i drugi. Zajednički smo rasklapali one crne ploče koje upijaju sunce, ne samo da bismo prikupljali energiju za noćasnju predstavu nego i da bismo odmah uključili projektore. Te domišljate naprave mogu da dočaraju pozadinu hiljadu liga duboku, istom lakoćom kojom mogu i da dočaraju unutrašnjost kakve kolibice, ali opsena je savršena samo u potpunom mraku. Zato je najbolje privid ojačati prizorima naslikanim pozadi, a takve prizore je Dorkas stvarala vešto, stojeći do pojasa duboko u planinama i probadajući svojim četkama slike pobledele od dnevne svetlosti.

Jolenta i ja bejasmu od manje koristi. Ja nisam imao slikarsku ruku, a potrebe drame sam razumeo tako malo, da čak nisam mogao pomagati doktoru ni u raspoređivanju naših kulisa. Jolenta se, verujem, i fizički i psihički protivila ma kakvom radu, a ovoj vrsti rada - svakako. Te dugačke noge, tako vitke ispod kolena, a iznad kolena zaokrugljene do raspuknuća, bile su neprimerene za nošenje bilo kakve težine osim tereta sopstvenog tela; te stršeće dojke bile su u stalnoj opasnosti da im bradavice budu smrvljene između greda ili izmazne bojom. Osim toga, kod Jolente nije bilo ni traga od onog duha koji podstiče članove grupe da doprinose napretku zajedničke svrhe. Dorkas je, rekavši da sam prethodne noći bio sam, možda bila u pravu i više nego što sam tada pretpostavio, ali Jolentina usamljenost bila je još veća. Dorkas i ja imali smo jedno drugo, Boldanders i doktor imali su svoje uvrnuto prijateljstvo, u izvođenju predstave nas četvoro smo se zbližavali. Jolenta je samo sebe imala, samo neprestanu predstavu sa isključivim ciljem da prikuplja divljenje.

Dotakla me je po ruci i ne govoreći ništa prevrnula tim ogromnim smaragdnom očima da pokaže prema ivici našeg prirodnog amfiteatra. Tamo je stajao šumarak kestenova koji su uzdizali bele sveće između svog bledog lišća.

Videh da nas niko od ostalih ne gleda i klimnuh glavom. Posle Dorkas, Jolenta je, hodajući uz mene, izgledala visoka maltene kao Tekla, ali je odmicala sitnim koracima, za razliku od Teklinih veoma dugačkih, razmaknutih koraka. Jolenta je bila bar za glavu viša od Dorkas, zbog uzdignute frizure izgledala je još i viša, a, osim toga, bila je u čizmama sa visokim jahačkim potpeticama.

"Hoću da je razgledam", reče ona. "Ovo je jedina prilika koju ću ikada imati."

To je bila očigledna laž, ali ja, kao da sam poverovao, reko: "Prilika je simetrična. Danas i samo danas Kuća apsoluta ima priliku da razgleda tebe."

Klimnula je glavom; izgovorio sam duboku istinu. "Potreban mi je neko - neko od koga će zazirati oni sa kojima ne bih htela da pričam. Mislim na sve ove izvođače i glumčiče. Dok tebe nije bilo, niko osim Dorkas nije hteo da pođe sa mnom, a nje se niko ne plaši. Da li bi mogao da isučeš taj mač i da ga nosiš preko ramena?"

Učinih tako.

"Ako se ne budem osmehivala, nateraj ih da odu. Razumeš?"

Trava mnogo duža od one u prirodnom amfiteatru, ali mekša od paprati, rasla je među kestenovima; staza je bila od kvarcnog šjunka prožetog zlatom.

"Kad bi me samo video autarh, poželeo bi me. Šta misliš, da li će on doći na naš komad?"

Radi njenog zadovoljstva klimnuo sam glavom, ali sam dodao: "Čuo sam da njemu žene, pa ni najlepše, nisu baš potrebne, osim kao savetnice, uhode i štitonoše."

Zastala je i okrenula se sa osmehom. "Upravo u tome je stvar. Zar ne uviđaš? Ja sam u stanju da navedem svakoga da me poželi, pa će me tako poželeći i on, jedini autarh, onaj čiji su snovi naša stvarnost i čije su uspomene naša istorija, imao muškost ili ne. Poželeo si ti i druge žene osim mene, a? Jesi li ih jako želeo?"

Priznadoh da jesam.

"I zato misliš da je tvoja čežnja prema meni ista kao što je bila želja prema njima." Okrenula se i pošla dalje, hramljući pomalo (a činilo se da uvek tako hramlje), ali i sa dodatnom žustrinom, stečenom time što je svojim govorom ubedila samu sebe. "Ali ja sam u stanju da navedem svakog muškarca da se ukruti i svaku ženu da oseti svrab. Žene koje nikad nisu osećale ljubav prema ženama osete želju da vode ljubav sa mnom. Da li si to znao? To su one koje po nekoliko puta dolaze na naše predstave. One koje mi šalju hranu, cveće, marame, šalove, izvezene maramice i uz to, oh, takve sestrinske, materinske cedulje. One će mene da zaštite, od mog

lekara će da me zaštite i od njegovog džina, i od svojih muževa, sinova i komšija. A muškarci! Boldanders mora da ih baca u reku."

Upitah je da li joj je noga povređena; izašli smo iz kestenove šumice, pa sam pogledom potražio neko prevozno sredstvo za nju, ali nije bilo ničega.

"Butine su mi ozleđene od međusobnog trenja, pa me hodanje boli. Imam jednu mast kojom ih mažem, i to donekle pomogne, a jedan čovek mi je doveo i malu kobilu dženetkinju da jašem, ali ne znam na koju ispašu je odvedena. Ja se osećam stvarno udobno samo kad mogu da raširim noge."

"Mogao bih te nositi."

Opet se osmehnula, pokazujući savršene zube. "U tome bismo oboje uživali, zar ne? Ali, bojim se da ne bi izgledalo dostojanstveno. Ne, pešačiću - samo se nadam da to neće morati da bude daleko. Neću daleko da hodam, zaista, pa nek bude šta bude. Ionako izgleda da u blizini nema nikog osim glumčića. Možda su važni ljudi ostali da spavaju duže, da bi se spremili za noćasnje svečanosti. Moraću i ja da odspavam, i to bar četiri smene vremena, da bih mogla nastaviti."

Čuo sam zvuk vode koja klizi po kamenju, pa pošto nisam imao nikakav bolji cilj, pođoh na tu stranu. Prošli smo kroz jednu živu ogradu od belog gloga, čiji su istačkani beli cvetovi činili prepreku koja je, iz daljine gledana, izgledala nesavladiva; onda sam video reku jedva širu od kakve ulice, po kojoj su labudovi plovili kao skulpture od leda. Tu je postojao i jedan paviljon, a pored njega tri čamca, svaki u obliku širokog nenufarovog cveta. Unutrašnjost čamacu bila je obložena najdebljim srebrnim brokatom, a kad sam zakoračio u jedan čamac, pokazalo se da njegova unutrašnjost ispušta miris raznih začina.

"Divno", reče Jolenta. "Ovi nam neće zameriti ako jedan uzmemo, a? Ili, ako zamere, izvešće me pred nekog važnog, a on, kad me vidi, više nikad neće dopustiti da odem od njega. Navešću doktora Talosa da ostane uz mene, a ako želiš ostani i ti. Oni će ovde imati već neki posao za tebe."

Rekao sam joj da ću morati da nastavim svoje putovanje ka severu, ali sam je podigao i preneo u čamac, pri čemu je moja ruka

obgrlila struk vitak baš kao i Dorkasin.

Istog trenutka je legla na jastuke, gde su uzdignute latice čamca dale senku njenom savršenom tenu. Zbog toga sam pomislio na Agiju, na ono kako se Agija smejala na suncu dok smo silazili niz veliko Adamnijsko stepenište i kako se hvalila da će iduće godine nositi šešir sa širokim obodom. U Agijinom izgledu nije bilo nijedne crte koja ne bi bila podređena u odnosu na Jolentin izgled; Agija je bila jedva nešto malo višeg rasta nego Dorkas, imala je preširoke kukove, a dojke bi joj izgledale škrto pokraj Jolentine presipajuće izobilnosti; Agijine izdužene, smeđe oči i visoke jagodične kosti iskazivale su pre lukavstvo i odlučnost nego ikakvu strastvenost ili predaju. A ipak, Agija je u meni bila pobudila zdravu pohotu. Njen smeh, kad bi došao, često bi bio prožet zlobom; ali je bio pravi smeh. Od telesne pohote se preznojvala; a Jolentina čežnja je bila samo čežnja da drugi za njom čeznu, ništa više, i zato sam osećao želju ne da je utešim u njenoj usamljenosti kao što sam to prema Valeriji osetio, ni da nađem izlaz za jednu bolnu ljubav kakva je bila moja ljubav prema Tekli, niti da je štitim kao što sam Dorkas želeo da štitim, nego da je postidim i kaznim, da uništim njenu samoobuzetost, da napunim njene oči suzama i da joj počupam kosu kao što čovek pali kosu leševa da bi mučio duhove koji su iz njih utekli. Jolenta se hvalila da pretvara žene u tribadistkinje. Malo je nedostajalo pa da mene pretvori u algofila.

"Ovo je moja poslednja predstava, znam. Osećam to. U publici će sigurno biti neko..." Zevnula je i protegnula se. Izgledalo je tako sigurno da će taj prenapeti prsluk na njenim grudima morati da se raspukne, da sam pogledao na drugu stranu. A kad sam je opet pogledao, već je spavala.

Jedno vito veslo bilo je na zadnjoj strani čamca, u vodu pruženo. Uzeh ga i otkrih da čamac, iako mu je korito iznad vode kružno, ima kobilicu ispod. U sredini reke struja je bila prilično jaka, tako da je bilo dovoljno da krmanim i na taj način da usmeravam naše lagano napredovanje duž niza dražesno povijenih meandara. Baš kao što smo onaj sluga sa navučenom kapuljačom i ja prošli neprimećeni kroz mnoge stanove, niše i arkade dok me je vodio tajnim stazama Druge kuće, tako smo sada usnula Jolenta i ja prolazili bez buke i

bez napora, gotovo sasvim neprimećeni, kroz nekoliko liga vrtova. Parovi su ležali na mekoj travi ispod drveća, u nešto tananijoj udobnosti senjaka, i smatrali, činilo se, da je naša barka samo kakav ukras pušten dokono niz struju radi njihovog uživanja; a ako je neko i video moju glavu iznad savijenih latica, zaključio je da se nas dvoje unutra bavimo svojim poslovima. Usamljeni filozofi su meditirali na seoskim klupama, a zabave, koje nisu sve bile erotske, nastavljale su se neuznemireno iza svodova nalik na prozorske i u arborijumima.

Posle izvesnog vremena zasmetao mi je Jolentin san. Ostavih veslo i klekoh pored nje na jastuke. Na njenom usnulom licu videla se neka čistota, ma koliko veštačka, koju nikad nisam primetio kad je bila budna. Poljubio sam je, a njene krupne oči, koje jedva da su se nešto malo otvorile, delovale su maltene kao Agijine izdužene oči, dok joj je crvenozlatna kosa izgledala gotovo smeđa. Otkopčao sam njenu odeću. Ponašala se kao da je napola drogirana, možda nekim uspavljujućim sredstvom u tim nagomilanim jastucima, ili jednostavno umorom koji je nastao zbog naše šetnje po svežem vazduhu i zbog tolikog tereta sladostrasnog tela. Oslobodio sam njene grudi i svaka dojka je bila gotovo jednake veličine kao Jolentina glava; oslobodio sam i te široke butine, koje kao da su između sebe čuvale tek izlegnuto pилence.

Kad smo se vratili, svako je znao gde smo bili, mada ne verujem da je Boldanders mario zbog toga. Dorkas je otišla negde da se isplače, a posle nekog vremena se opet pojavila, sa zacrvenelim očima i osmehom heroine. Doktor Talos je, verujem, bio u isti mah gnevan i oduševljen. Imao sam tada utisak (za koji i do danas verujem da je bio tačan) da on u Jolenti nije nikad uživao, a da je Jolenta, sa svoje strane, bila voljna jedino njemu od svih muškaraca na Urtu da se preda sasvim dobrovoljno.

Preostale smene vremena do noći proveli smo slušajući kako se dr Talos cenka sa raznim službenicima Kuće apsoluta i uvežbavajući predstavu. Pošto sam već do neke mere opisao kako je izgledalo učestvovanje u drami doktora Talosa, predlažem da ovde navedem približni tekst drame; ne onako kako je bilo napisano na listovima zaprljane hartije koje smo dodavali iz ruke u ruku tog popodneva, jer

tu su često bili samo nagoveštaji za improvizacije, nego onako kako je neki vredni čata u publici mogao zabeležiti; zapravo, onako kako i jeste zabeležio demonski svedok koji stanuje iza mojih očiju.

Ali prvo morate sebi predložiti naše pozorište. Mukotrpno radeći, rub Urta se još jednom popeo nad crveni disk; dugokrili šišmiši letucaju iznad nas, a zeleni četvrtmesec visi nisko na istočnom nebu. Zamislite najpliću dolinu, možda hiljadu koraka od ruba do ruba, smeštenu među najbliže zatalasane travnate bregove. U tim bregovima postoje vrata; neka nisu šira od ulaza u običnu privatnu sobu, ali neka su široka i kao vrata bazilike. I ta vrata su otvorena i iz njih se presipa svetlost u prelivima izmaglice. Popločane staze svijaju se dole, ka majušnom luku našeg proscenijuma; njima se kreću, kao mnogobrojne mrljice, muškarci i žene u fantastičnim maskenbalskim kostimima - a kostimi su većinom iz davnih epoha, tako da ja, koji sam samo površno naučio nešto malo istorije od Tekle i majstora Palaemona, jedva ijedan od njih prepoznajem. Među maskenbalistima se kreću poslužitelji, nose poslužavnike na kojima je mnoštvo pehara i čašica za rakiju, uz čitave hrpe pašteta i mesnih prerađevima divnog mirisa. Crna sedišta od kadife i ebonovine, delikatna kao cvrčci, okrenuta su ka našoj pozornici, ali među gledaocima ima mnogo onih koji više vole da stoje, a tokom čitave predstave neki dolaze, neki odlaze, to kretanje se ne prekida; mnogi ostanu da čuju samo desetak redova teksta. Na drveću pevaju hile, žabe koje tu žive; svoju pesmu izvijaju slavuji; navrh bregova hodajuće statue lagano prolaze kroz mnoštvo poza. Sve uloge u komadu igramo dr Talos, Boldanders, Dorkas, Jolenta i ja.

24. DRAMA DOKTORA TALOSA: ESHATOLOGIJA I GENEZA

Dramatizacija (tvrdio je on) izvesnih delova izgubljene Knjige Novog sunca

Lica:

statua

Gabrijel

prorok

džin Nod

generalisimus

Mešija, prvi čovek

dva demona (maskirana)

Mešijana, prva žena

inkvizitor

Jahi

njegov sadrug

autarh

anđeoska bića

kontesa

Novo sunce

njena služavka

Staro sunce

dva vojnika

Mesec

Pozadina pozornice je u tami. Pojavljuje se GABRIJEL okupan zlatnom svetlošću i nosi usku kristalnu trubu.

GABRIJEL: Pozdrav. Došao sam da postavim scenu za vas - to mi je, najzad, dužnost. Noć je poslednjeg dana i noć je uoči prvog dana. Zašlo je Staro sunce. Neće se nikad više Staro sunce na nebu pojaviti. Sutra će se dići Novo sunce, pa ćemo ga pozdraviti moja braća, sestre i ja. Noćas... noćas niko ne zna. Svi spavaju.

Koraci, teški i spori. Ulazi Nod.

GABRIJEL: O sveznanje! Brani slugu svoga!

NOD: Njemu li ti služiš? Služimo mu i mi Nefilimi. Neću ti ništa nažao, dakle, osim ako on kaže.

GABRIJEL: Član si njegovog domaćinstva? Kako on opšti sa tobom?

NOD: Istinu da kažem, uopšte ne opšti. Prinuđen sam da nagađam šta bi želeo da učinim.

GABRIJEL: Toga sam se i plašio.

NOD: Vide li ti Mešijinog sina?

GABRIJEL: Videh li ga? Ma, zvekane jedan veliki, on još nije ni rođen. A šta bi hteo s njim?

NOD: On treba da dođe da stanuje kod mene, u mojoj zemlji istočno od ovog vrta. Daću mu jednu od mojih kćeri za ženu.

GABRIJEL: Došao si u pogrešno postanje sveta, prijatelju moj - zakasnio si jedno pedeset miliona godina.

NOD (klima glavom lagano, ne razume): Nego, ako ga vidiš...

Ulaze MEŠIJA i MEŠIJANA, prati ih JAHI. Svi su goli, ali je JAHl ukrašena nakitom.

MEŠIJA: Kakvo divno mesto! Oduševljavajuće! Cveće, vodoscoci, statue - zar nije prelepo?

MEŠIJANA (stidljivo): Videla sam pitomog tigra sa očnjacima dužim od moje šake. Kako da ga nazovemo?

MEŠIJA: Kako god on hoće. (Obraća se GABRIJELU.) Ko je vlasnik ovog divnog mesta?

GABRIJEL: Autarh.

MEŠIJA: I on nama dopušta da ovde živimo. Baš lepo od njega.

GABRIJEL: Pa ne baš. Neko te prati, prijatelju moj. Znaš li to?

MEŠIJA (ne gledajući): Ima neko i iza tebe.

GABRIJEL (maše trubom koja je simbol njegove službe): Da, On je iza mene!

MEŠIJA: I to ti je baš blizu. Ako misliš da duvaš u tu trubu za pomoć, učini to odmah.

GABRIJEL: E baš domišljato od tebe. Samo, trenutak nije baš sazreo.

Zlatno svetlo oslabi i zgasne, a GABRIJEL nestane sa pozornice. NOD ostaje nepomičan, oslonjen o svoju močugu.

MEŠIJANA: Naložiću vatru, a tebi bi bolje bilo da počneš sa gradnjom naše kuće. Ovde mora biti da često pada kiša - vidi kako je zelena trava.

MEŠIJA (razgleda NODA): Pa ovo je samo statua. Nije ni čudo što se onaj nije nje uplašio.

MEŠIJANA: Ali bi mogla oživeti. Čula sam nekad nešto o dizanju sinova iz kamena.

MEŠIJA: Nekad! Ma ti si upravo sad i rođena. Mislim, juče.

MEŠIJANA: Juče! Ne pamtim... Ja sam takvo dete, Mešija. Ne pamtim uopšte šta je bilo pre nego što sam iskoračila na svetlost i videla te kako razgovaraš sa sunčevim zrakom.

MEŠIJA: Nije to bio sunčev zrak! Bio je... istinu govoreći, još nisam smislio ime za ono što je on bio.

MEŠIJANA: Tad se u tebe zaljubih.

Ulazi AUTARH.

AUTARH: Ko ste vi?

MEŠIJA: E pa kad smo već kod toga, ko si ti?

AUTARH: Vlasnik ovog vrta.

MEŠIJA se klanja, a MEŠIJANA čini naklon uz tobožnje širenje suknjice u stranu, mada je taj pokret prazan jer nikakve suknjice nema.

MEŠIJA: Do maločas razgovarasm o sa jednim od tvojih slugu. Sad, baš, kad pomislim, zapanjen sam koliko je on ličio na tvoje Visočanstvo. Osim što je bio... ovaj...

AUTARH: Mlađi?

MEŠIJA: Bar po izgledu.

AUTARH: Pa, to je neizbežno, pretpostavljam. Što ne znači da pokušavam sad da izmišljam nekakva opravdanja. Ali bio sam mlad, pa iako bi bilo bolje ograničiti se na žene koje su ti po društvenom položaju približnije, ipak, postoje trenuci - a ti bi to i razumeo, mladi čoveče, da si ikad u mom položaju bio - kad kakva curica ili seljančica, koju možeš da pridobiješ šakom srebra ili namotajem kadife, i koja neće zahtevati, u najnezgodnijem trenu, smrt nekog takmaca ili ambasadorsko naimenovanje za svog muža... dakle, kad takva osobičica postaje veoma primamljiva mogućnost.

Dok je AUTARH govorio, JAH! se tiho prišunjala MEŠIJI iza leđa.

Sad mu stavlja šaku na ramena.

JAHl: Sad vidiš da je on, koga si božanstvom smatrao, voljan da dopušta, pa i predlaže, sve ono što sam ja tebi predložila da radimo. Pre nego što se uzdigne Novo sunce, hajde da načinimo novi početak.

AUTARH: Eto divnog stvorenja. Kako je to moguće, dete moje, da vidim blistave pramenove sveća odražene u tvojim očima, dok tvoja sestra, eno, još i sad duva u hladan trud?

JAHl: Nije mi to sestra!

AUTARH: Onda, tvoja protivnica. Nego, hodi sa mnom. Daću njima dvoma dozvolu da se tu ulogore, a ti ćeš noćas nositi raskošnu haljinu, tvojim ustima će proticati obilje vina, a tvoja vitka prilika postaće možda za nijansu manje tanana i vitka zbog pečenih ševa punjenih bademima i zbog ušećerenih smokava.

JAHl: Beži, matori.

AUTARH: Šta? Znaš li ti ko sam ja?

JAHl: Ja jedina ovde i znam ko si. Duh si, i još manje, stub si pepela vetrom podržavan.

AUTARH: Vidim. Luda je. Prijatelju, šta je htela da uradiš?

MEŠIJA (Laknulo mu je): Ne osećaš odbojnost prema njoj? To je dobro s tvoje strane.

AUTARH: Ni najmanje! Što, pa, luda ljubavnica, to bi trebalo da bude izuzetno zanimljivo iskustvo - jedva čekam, veruj mi, a malo ima stvari koje čovek može da iščekuje željno, kad je video i uradio sve što i ja. Ova ne grize, a? Mislim, ne jako?

MEŠIJANA: Grize ona, a u njenim očnjacima je otrov.

JAHl se baca skokom napred i pokušava da je zapara kandžama.

MEŠIJANA hitro beži sa pozornice, gonjena.

AUTARH: Poslaću moje pikenare da pretraže vrt i nađu njih dve.

MEŠIJA: Ne brini, vratiće se obe uskoro. Videćeš. A dotle, dotle mi je, zapravo, drago što sam ovako ostao na trenutak nasamo sa tobom. Hteo sam da ti se obratim u vezi sa nekim stvarima.

AUTARH: Nikome nikakve želje ne ispunjavam posle šest - morao sam to pravilo da uvedem da ne bih poludeo. Siguran sam da shvataš.

MEŠIJA (malo poljuljanog samopouzdanja): To je dobro znati. No,

nisam hteo da tražim nešto, ne stvarno. Nego samo obaveštenja, božansku mudrost.

AUTARH: U tom slučaju, napred. Ali, upozoravam te, postoji cena koju ćeš morati da platiš. Rešen sam da ta poludela anđelka bude moja noćas.

MEŠIJA (pada na kolena).

MEŠIJA: Eto nečeg što nikad nisam razumeo. Zašto moram ja da ti govorim, kad ti već znaš svaku moju misao? Moje pitanje, prvo, bilo je: znajući da ona pripada onoj sorti koju si ti prognao, zar ne bi trebalo, ipak, da uradim ono što je predložila? Jer ona zna da ja znam, a u mom srcu je sklonost da verujem da ona predlaže ispravne postupke misleći da ću ih ja odbiti zato što predlozi dolaze od nje.

AUTARH (govoreći u stranu): Vidim, lud je i ovaj, a pošto sam obučen u žuto, misli da sam božansko biće. (MEŠIJI) Malčice preljube nikad nijednom muškarcu nije škodilo. Osim ako je bila u pitanju preljuba njegove žene.

MEŠIJA: Onda bi moja preljuba škodila njoj? Pa...

Ulaze KONTESA i njena SLUŽAVKA.

KONTESA: Moj suvereni gospodaru! Šta ovde radite?

MEŠIJA: Molim se, kćeri. Izuj bar cipele, jer si na svetom tlu.

KONTESA: Vladaoče, ko je ova budalina?

AUTARH: Neki ludak koga sam zatekao da luta zajedno sa dve žene, jednako lude.

KONTESA: Onda su oni brojno jači od nas, osim ako je moja služavka mentalno zdrava.

SLUŽAVKA: Vaša otmenosti...

KONTESA: U šta sumnjam. Jutros mi je spremila purpurno krzno za oko vrata i zeleni dugačak ogrtač. Trebalo je, valjda, da izgledam kao bandera ukrašena ladoležima.

MEŠIJA koji je, dok je KONTESA govorila, nakupljao sve veći gnev, sada je udara i ona pada. Iza njega, neprimećen, AUTARH beži.

MEŠIJA: Derište, ne ponašaj se sa omalovažavanjem prema svetinjama, kad sam ja tu, i ne usuđuj se da činiš ništa osim onog što ti kažem.

SLUŽAVKA: Ko ste vi, gospodine?

MEŠIJA: Roditelj sam ljudskog roda, dete moje. A ti jesi moje dete, baš kao i ova.

SLUŽAVKA: Nadam se da ćete oprostiti i njoj - i meni. Mi smo čule da ste vi mrtvi.

MEŠIJA: Tu se nema šta izvinjavati. Pa, mrtva je većina ljudi, na kraju krajeva. Ja sam, međutim, došao još jednom, kao što vidiš, da dobrodošlicu novoj zori poželim.

NOD (sada govori i kreće se, posle svoje duge ućutanosti i napokretnosti): Prerano smo došli.

MEŠIJA (pokazuje prstom): Džin! Džin!

KONTESA: Oh! Solanž! Kuneburga!

SLUŽAVKA: Ovde sam ja, vaša otmenosti. Libe.

NOD: Prerano za Novo sunce, treba još vremena da prođe.

KONTESA (počinje da plače): Novo sunce dolazi! Mi ćemo se rastopiti kao snovi.

MEŠIJA (videći da NOD nema nameru da počini nikakvo nasilje): Kao rđavi snovi. Ali to će za vas biti upravo najbolje, a vi to i razumete, zar ne?

KONTESA (malo se pribrala): Nije mi jasno sledeće: kako si mogao ti, koji iznenada izgledaš tako mudar, pogrešiti i za

AUTARHA pomisliti da je Vaseljenski um.

MEŠIJA: Znam da ste vas dve moje kćeri u starom postanju. Morate biti, jer ste ljudske žene, a ja u ovom postanju nisam imao nijednu takvu.

NOD: Njegov sin će uzeti moju kćer za ženu. To je čast koju je moja porodica malo čime zaslužila - mi smo samo skroman narod, sinovi GEE - ali sad ćemo biti uzvišeni. Ja ću biti... šta ću ja biti, MEŠIJA? Tvome sinu tast. Moglo bi se desiti, ako ne budeš imao ništa protiv, da jednog dana moja žena i ja posetimo svoju kćer na isti dan kad ti dođeš njega da vidiš. Ne bi nam zabranio, zar ne, da sednemo za sto? Na pod bismo seli, prirodna stvar.

MEŠIJA: Sigurno da ne bih. Pas već tako radi - ili će raditi kad ga budemo videli. (KONTESI) Nije li ti palo na pamet da ja možda znam više o onome koga Vaseljenskim umom nazivaš, nego što

AUTARH zna o sebi? Ne samo tvoj Vaseljenski um nego i mnoge

manje sile, oblače našu ljudskost na sebe, kao ogrtač, kad god im se ushte, ponekad samo dvoje-troje nas. Mi tako odeveni retko kad shvatimo da, iako sebi na sebe ličimo, ipak za druge Demijurg, Paraklit ili Đavo jesmo.

KONTESA: To je mudrost koju kasno stekoh, ako moram izbledeti i nestati sa svanućem Novog sunca. Je li prošla ponoć?

SLUŽAVKA: Uskoro će, vaša otmenosti.

KONTESA (prstom pokazuje prema publici): Sav ovaj lepi narod - šta će sa njima biti?

MEŠIJA: Šta biva sa lišćem, kada godina njegova mine, pa kad ga vetar ponese?

KONTESA: Ako...

MEŠIJA se okreće da posmatra istočno nebo kao da bi hteo da vidi prvi znak zore.

KONTESA: Ako...

MEŠIJA: Šta ako?

KONTESA: Ako bi moje telo sadržalo delić tvog tela - kapljice tečnog tkiva, u mojim bedrima zaključane...

MEŠIJA: Kad bi to bilo, ti bi mogla lutati Urtom još malo duže, izgubljeno biće koje više nikad ne bi moglo naći put domu svome. Ali ja te u krevet neću. Misliš li da si išta više od leša? Manja si.

SLUŽAVKA pada u nesvest.

KONTESA: Kažeš da si otac svega ljudskog. Mora biti da je tako, jer za ženu si smrt.

Pozornica se zamrača. Kad se svetlost vrati, MEŠIJANA i JAHl leže zajedno pod jednim drvetom oskoruše. Iza njih, na kosini brega, nalaze se vrata. Jedna JAHINA usna je rascepljena i naduvena, što joj daje izgled kao da je napućila usta. Sa usne joj, na vilicu, curi trag krvi.

MEŠIJANA: Koliko bih ja snage imala da nastavim potragu za njim, samo kad bih znala da me ti nećeš slediti.

JAHl: Ja se krećem snagom donjeg sveta i pratiću te sve do drugog kraja Urta ako bude potrebno. Ali ako me udariš ponovo, ispaštaćeš zbog toga.

MEŠIJANA diže pesnicu, a JAHl se uplašeno izmiče.

MEŠIJANA: Noge su ti se tresle gore nego meni kad smo odlučile

da se odmorimo ovde.

JAHl: Patim više od tebe. Ali snaga Donjeg sveta je u tome da se izdržava i kad se više ne može izdržati - a baš kao što sam mnogo lepša od tebe, tako sam i mnogo nežnija.

MEŠIJANA: U ovo poslednje smo se uverili, čini mi se.

JAHl: Upozoravam te ponovo, a trećeg upozorenja neće biti. Ako me udariš, rizik je tvoj.

MEŠIJANA: A šta ćeš ti da uradiš? Da prizoveš Erinusa da me uništi? Ne bojim se ja toga. Ti kad bi to mogla, odavno bi i učinila.

JAHl: Nešto gore. Ako me udariš, zavolećeš to.

Ulaze PRVI VOJNIK i DRUGI VOJNIK, naoružani kopljima.

PRVI VOJNIK: Gle ovamo!

DRUGI VOJNIK (ženama) : Dole, dole! Ne ustajte, jer ću vas nabosti kao čapljan. Sa nama idete.

MEŠIJANA: Idemo na šakama i kolenima?

PRVI VOJNIK: Ni reči tvog bezobrazluka!

On je malo gurne vrhom koplja, ali u tom času začuje se stenjanje maltene preduboko za sluh. Pozornica vibrira u skladu sa tim zvukom, a zemlja se trese.

DRUGI VOJNIK: Šta to bi?

PRVI VOJNIK: Ne znam.

JAHl: Kraj Urta, budalo. Hajde, probodi je kopljem. I tebi je, ionako, kraj.

DRUGI VOJNIK: Mnogo mi ti znaš! Za nas je ovo početak. Kad je stiglo naređenje da se pretraži vrt, pomenute ste naročito vas dve, a naređenje je da vas dovedemo nazad. Ne bio ja vojnik nego obučar ako za vas ne dobijem deset hrisosa.

On grabi JAHl, ali u tom času MEŠIJANA šmugne u mrak. PRVI VOJNIK otrči za njom.

DRUGI VOJNIK: A ti se grizeš, a!

Udara JAHl drškom koplja. Oni se bore.

JAHl: Budalo! Pobeže ona!

DRUGI VOJNIK: O tome nek se brine Ivo. Ja svoju zatvorenicu imam, a on je svoju pustio da pobegne, ako je ne uhvati. Hajde, idemo da vidimo hilijarha.

JAHl: Zar me nećeš voleti pre nego što odemo sa ovog zgodnog

mesta?

DRUGI VOJNIK: Pa da mi odseku muškost i naguraju mi je u usta? Ne, neću.

JAH! Prvo bi morali da pronađu tu tvoju muškost.

DRUGI VOJNIK: Šta reče? (Drma je.)

JAH! Ti služiš Urti, koja se zbog mene neće uznemiravati. Nego, čekaj - pusti me samo na trenutak, pa ću ti pokazati divne stvari.

DRUGI VOJNIK: A ja ih već vidim, hvala mesecu.

JAH! Mogu te učiniti bogatim. Deset hrisosa će tebi biti kao ništa. Ali nemam moć, dokle god držiš moje telo.

DRUGI VOJNIK: Imaš duže noge nego ona druga ženska, ali video sam da te ne drže tako dobro. Zapravo, mislim da jedva stojiš.

JAH! Tačno, jedva stojim.

DRUGI VOJNIK: Držaću tvoju ogrlicu - taj lanac izgleda dovoljno jak. Ako je to dovoljno, pokaži mi šta možeš. Ako nije dovoljno, idemo odmah. Slobodnija od ovog nećeš biti, dok te ja imam.

JAH! diže obe šake, razmičući na svakoj palac, kažiprst i mali prst. Jedan trenutak vlada tišina, onda se začuje čudna, tiha muzika sa trilovanjem. Padaju nežne pahulje snega.

DRUGI VOJNIK: Prestani!

Dohvati i nadole cimne jednu njenu ruku. Muzika naglo prestane. Nekoliko poslednjih pahuljica sležu se na njegovu glavu.

DRUGI VOJNIK: To nije bilo zlato.

JAH! Pa ipak, video si.

DRUGI VOJNIK: Ima jedna baba u mom selu koja isto ume da menja vreme. Nije tako brza kao ti, priznaću, ali, dobro, mnogo je matorija i slabija.

JAH! Ko god da je ona, nije njena starost ni hiljaditi deo od onoga koliko sam ja stara.

Ulazi STATUA, kreće se sporo i kao da je slepa.

JAH! Kakva je ono stvar?

DRUGI VOJNIK: Jedna od tih životinjica koje su ocu Inireu miljenice. Ne čuje te, a ne može ni da napravi ma kakav zvuk. Nisam ja baš siguran ni da je to živo.

JAH! Pa ni ja nisam živa, ako ćemo o tome.

Dok STATUA prolazi pored nje, JAH! je slobodnom rukom pogladi

po obrazu.

JAH! Ljubavi... ljubavi...ljubavi. Zar nemaš pozdrav za mene.

STATUA: liiiij!

DRUGI VOJNIK: Šta je ovo? Prekini! Ženo, rekla si da nemaš moć dok te držim.

JAH! Gle mog roba. Možeš li se s njim boriti? Hajde - slomi svoje koplje o ta široka prsa.

STATUA se spušta na kolena i ljubi JAHINO stopalo.

DRUGI VOJNIK: Ne, ali mogu da mu pobegnem.

Nabacuje JAH! sebi na rame i trči. Vrata u bregu se otvaraju. On ulazi i vrata se s treskom zalupe iza njega. STATUA zasipa vrata teškim udarcima, ali ona ne popuštaju. On, STATUA, plače, suze mu idu niz lice. Najzad se okreće na drugu stranu i počinje da kopa zemlju šakama.

GABRIJEL (izvan pozornice je): Tako slike od kamena i dalje veruju u prošle dane i kad je Čovek pobegao, a one u pustinji same.

STATUA nastavlja da kopa, a pozornica se zamračí. Kad se svetla opet upale, AUTARH sedi na svom tronu. Sam je na pozornici, ali obrisi, projektovani na ekrane njemu s obe strane, stvaraju privid da ga okružuju dvorani.

AUTARH: Sedim ovde kao gospodar sto svetova. A ne vladam ni ovim jednim.

Izvan pozornice se čuje usklađen tresak koraka grupe ljudi koji marširaju. Razleže se uzviknuto naređenje.

AUTARH: Generalisimuse!

Ulazi PROROK. Obučen je u kozju kožu i nosi štap čija je glava grubo izrezbarena u neki čudan simbol.

PROROK: Znamenja se javilo stotinu. Kod Inkususa tele je rođeno bez glave, ali sa ustima na kolenima. Žena poznate pristojnosti sanjala je da je zatrudnela sa psom, protekle noći je pljusak zvezda šišteći pao na južni led, a predskazivači budućnosti se zemljom razmileše.

AUTARH: A šta si mi pa ti, ako ne jedan od njih.

PROROK: Video ih je autarh lično.

AUTARH: Arhivar moj koji je istoriju ovog mesta izučio ponajbolje reče meni jednom prilikom da je više od sto proroka ubijeno ovde:

kamenovanjem, spaljivanjem, ili su bacani da ih razdiru zveri, ili su u vodi udavljeni. Neki su čak, kao gamad, bivali za naša vrata ekserima prikucani. E, ja bih sad hteo da saznam nešto o dolasku Novog sunca, što se predskazuje već toliko dugo. Kako će se to zbiti? I šta znači? Progovaraj, inače dadosmo starome arhivisti razlog da udari još jednu recku tamo, a bleđi mesečev cvet ćemo naučiti da se penje uz tu štapinu.

PROROK: Nade nema da vas zadovoljim, ali pokušaću.

AUTARH: Ne znaš?

PROROK: Znam. Ali znam da ste vi praktičan čovek, zainteresovan za poslove samo ove Vaseljene, čovek koji retko kad digne pogled iznad zvezda.

AUTARH: Evo već tri decenije se ponosim time.

PROROK: Pa ipak, čak i vi morate znati da rak proždire srce Starog sunca. U središtu njegovome materija pada sama u sebe, kao da je tu neka jama koja nema dna, a koja je svojim vrhom odasvud okružena.

AUTARH: Odavno mi moji astronomi to rekoše.

PROROK: Pomisli na jabuku koja je iz jezgra počela da trune. Spolja je još lepa, sve dok se najzad ne zaruži u odvratnu masu.

AUTARH: Svaki muškarac koji je ušao u drugu polovinu svog životnog veka, a još zadržao snagu, razmišljao je o tom voću.

PROROK: Toliko, dakle, o suncu starome. Ali tumor njegov? Šta o njemu znamo, osim da oduzima Urti toplotu, svetlost, pa i život najzad?

Izvan pozornice se čuju zvuci borbe. Krik bola, zatim tresak kao da je neka velika vaza oborena sa postolja.

AUTARH: Sa uzrokom te gužve brzo ćemo se upoznati, pogađaču. Nastavi.

PROROK: Znamo da je taj rak nešto mnogo više, jer to je diskontinuitet u našoj Vaseljeni, procep u njenom tkivu, te stoga nije vezan nijednim zakonom nama poznatim. Ništa iz njega ne dolazi - sve uđe, ništa ne pobegne. A ipak se iz njega može ma šta pojaviti, jer jedino on od svih stvari nama poznatih nije rob sopstvene prirode.

Ulazi NOD, okrvavljen, guran kopljima koja su držana izvan pozornice.

AUTARH: Kakva je ovo grdoba?

PROROK: Pravi dokaz onoga što sam rekao o predznacima. U budućim vremenima, to se govori odavno, smrt Starog sunca će uništiti Urtu. Ali iz njegovog groba će se uzdići čudovišta i jedan novi narod i Novo sunce. Stara Urta će se rascvetati kao kad leptir izbije iz svoje suve ljuske, a nova Urta će nositi ime Ušas.

AUTARH: A ipak će biti zbrisano sve što mi poznajemo? Ova drevna kuća u kojoj stojimo? Ti? Ja?

NOD: Ja mudrosti nemam. Ali čuo sam jednog mudraca - koji će uskoro, putem braka, postati član moje rodbine - koji je rekao, ne davno, da je to sve dobro. Mi smo samo snovi, a snovi nemaju sopstveni život. Vidite, ranjen sam. (Pružá ruku.) Kad zaraste ova moja rana, onda je više neće biti. Zar bi trebalo da ona svojim krvavim usnama kaže da joj je žao što će zarasti? Ja samo pokušavam da objasnim šta je neko drugi rekao, ali smatram da je to mislio.

Duboka zvonjava zvona izvan pozornice.

AUTARH: Šta je to? Ti, proricatelju, idi vidi ko je naredio tu lupnjavu i zašto. Izlazi PROROK.

NOD: Siguran sam da su vaša zvona počela u znak dobrodošlice Novom suncu. I ja sam radi toga došao. Običaj je naš kad nam dođe cenjeni gost da urlamo, da se busamo u prsa, da udaramo jako po zemlji i po stablima drveća svuda unaokolo, i to sa radošću, i da podižemo najveće stene koje možemo i bacamo ih niz klisurine sve njemu u čast. To ću ja ovog jutra raditi ako me oslobodiš, a sigurna sam da će mi se Urta sama u tome pridružiti. Planine će same skakati u more kad se danas digne Novo sunce.

AUTARH: A odakle si došao? To mi kaži i oslobađam te.

NOD: Pa, naravno, iz moje zemlje, koja je istočno od Raja.

AUTARH: A ona je gde?

NOD pokazuje prstom ka istoku.

AUTARH: A gde je Raj? U istom pravcu?

NOD: Pa, ovo je Raj - mi se nalazimo u Raju, ili, bar, ispod njega.

Ulazi GENERALISIMUS, domaršira do prestola i salutira.

GENERALISIMUS: Autarše, pretražili smo celo zemljište iznad ove Kuće apsoluta, kao što zapovediste. Kontesa Karina je nađena,

pa je, pošto njene povrede nisu bile ozbiljne, otpraćena do svojih odaja. Našli smo i diva koga vidite pred sobom i onu nakindžurenu ženu koju ste opisali, kao i dvojicu trgovaca.

AUTARH: A ostalo dvoje, onaj golać i njegova supruga?

GENERALISIMUS: Ni traga im nema.

AUTARH: Pretragu ponoviti, ovaj put gledati dobro.

GENERALISIMUS (salutira): Kako moj autarh želi.

AUTARH: A tu sa nakitom šaljite meni.

NOD kreće da napusti pozornicu, ali ga zaustave vrhovi kopalja. GENERALISIMUS poteže pištolj.

NOD: Pa zar nisam slobodan da odem?

GENERALISIMUS: Nikako!

NOD (AUTARHU): Rekao sam vam gde leži moja zemlja. Odmah istočno odavde.

GENERALISIMUS: Seljačke laži. Znam ja tu oblast dobro.

AUTARH (umoran): Rekao je istinu onako kako je njemu poznata. Možda jedinu postojeću.

NOD: Onda sam slobodan da krenem.

AUTARH: Mislim da će onaj čiji si dolazak ti došao da pozdraviš stići svakako, bio ti slobodan ili ne. A ipak, ima izgleda - a takvim stvarima se, u svakom slučaju, ne može dozvoliti da tumaraju kud hoće. Ne, nisi na slobodi niti ćeš ikad više biti.

NOD izjuri sa pozornice, juri ga GENERALISIMUS. Pucnji, vriskovi, lomljava. Prilike oko AUTARHA izblede i nestanu. Usred opšte gužve ponovo zalupaju zvona. Ulazi NOD sa laserskom opekotinom duž jednog obraza. AUTARH diže svoj skiptar i udari ga; svaki udarac izaziva po jednu eksploziju i kišu varnica. NOD zgrabi AUTARHA i sprema se da tresne njime o pozornicu, međutim ulaze dva DEMONA maskirana u trgovce, obaraju NODA i vraćaju AUTARHA na presto.

AUTARH: Hvala vam. Bićete bogato nagrađeni. Već sam izgubio nadu da će me moji stražari spasti, a vidim i da sam bio u pravu. Mogu li zapitati ko ste?

PRVI DEMON: Tvoja straža je mrtva. Gigant je njihove lobanje porazbijao o tvoje zidove i polomio njihove kičme preko svog kolena.

DRUGI DEMON: Mi smo samo dvojica trgovaca. Pokupili su nas

tvoji soldati.

AUTARH: Kamo sreće da su oni trgovci, a da na mesto njih imam takve vojnike kao što ste vas dvojica! A ipak, izgledom ste tako sitni da ne bih pomislio da imate čak ni uobičajenu snagu.

PRVI DEMON (klanja se): Našu snagu nadahnjuje gospodar kome služimo.

DRUGI DEMON: Čudićeš se kako to da smo mi - dvojica običnih trgovaca robljem - nađeni da lutamo po tvom zemljištu noću. Činjenica je da smo došli da te upozorimo. Naša putovanja odvela su nas, sasvim nedavno, u severne džungle, a tamo smo, u jednom hramu starijem od čoveka, u svetilištu koje je bujnim rastinjem toliko obraslo da je izgledalo kao jedva išta više od lisnate humke, razgovarali sa jednim pravim šamanom koji je predskazao veliku opasnost po tvoje kraljevstvo.

PRVI DEMON: Sa tim vestima pohitاسmo ovamo da te upozorimo dok ne bude prekasno i stigосmo u sam treptaj poslednjeg časka.

AUTARH: Šta moram učiniti?

DRUGI DEMON: Ovaj svet, tebi i nama toliko mio, već je toliko puta bio poteran oko sunca, da se tkanje i potka njegovog prostora već raspadaju na niti, raspliću i spadaju kao prah i nejake dlačice sa tkačkog razboja vremena.

PRVI DEMON: I sami kontinenti su kao našminkane babetine, rumene se, ali odavno nemaju ni lepote ni plodnosti. Stiže Novo sunce...

AUTARH: Znam!

PRVI DEMON: ...pa će oni, dejstvom njegovim, potonuti u more kao provaljeni brodovi.

DRUGI DEMON: A iz mora će izroniti kontinenti novi - svetlucavi od zlata, srebra, gvožđa i bakra. Sa dijamantima, rubinima i tirkizima, a biće i preobilje najplodnijeg zemljišta, jer je ono tako dugo spirano u more, gde se taložilo milion milenijuma.

PRVI DEMON: Da bi te zemlje naseljene bile, priprema se nova rasa. Ljudski rod tebi poznat biće odgurnut u stranu, baš kao što trava, koja je tako dugo i uspešno živela na ravnici, popušta pred zasekom pluga, te oslobađa prostor za pšenicu.

DRUGI DEMON: Ali šta ako bi neko spalio seme? Šta onda?

Onaj visoki čovek i ona sitna žena koje si sreo ne tako davno jesu takvo seme. Postojala je nada da bi to seme moglo biti otrovano na njivi, ali ona koja je bila poslata da to obavi, zalutala je među mrtvu travu i isprevtane gromade zemlje, pa izgubila seme iz vida i najzad je, zbog nekoliko sitnih mađioničarskih trikova, predata tvom inkvizitoru na strogo ispitivanje. Pa ipak, seme bi još moglo biti spaljeno.

AUTARH: Misao koju pominješ već je prošla kroz moj um.

PRVI I DRUGI DEMON (uglas): Naravno!

AUTARH: Ali da li bi smrt to dvoje stvarno zaustavila dolazak Novog sunca?

PRVI DEMON: Ne. A da li bi ti to želeo? I te nove zemlje biće opet tvoje.

Zastori počinju da zrače svetlošću. Na njima se, kao na ekranima, pojavljuju pošumljeni bregovi i tornjeviti gradovi.

AUTARH se okreće da to gleda. Nastaje pauza. Onda on izvlači komunikator iz svoje odežde.

AUTARH: Neka Novo sunce nikad ne ugleda šta mi ovde radimo... Brodovi! Zaspite sve iznad nas plamenom dok ne bude sve sažeženo.

Dvojica DEMONA iščezavaju, a NOD se diže u sedeći položaj. Gradovi i brda nestaju, ekrani sad pokazuju sliku AUTARHA, umnoženu mnogo puta. Pozornica se zamračuje. Kad se svetla ponovo upale, INKVIZITOR sedi za jednim visokim radnim stolom na sredini pozornice. Njegov SADRUG, obučen kao mučitelj i maskiran, stoji pokraj radnog stola. Sa obe strane su razni instrumenti za mučenje.

INKVIZITOR: Dovedite tu ženu za koju rekoste da je veštica, Brate.

SADRUG: Napolju čeka vojvotkinja, a pošto je ona od uzvišene krvi i pošto je našem suverenu jedna od najomiljenijih, molim te da primiš prvo nju.

Ulazi KONTESA.

KONTESA: Čula sam šta je rečeno, pa pošto ni pomisliti ne mogu da bi ti, Inkvizitore, ostao gluv pred jednom takvom molbom, odlučila sam da budem dovoljno drska da uđem odmah. Smatraš li, zbog

toga, da sam drska?

INKVIZITOR: Rečima se poigravaš. Ali, da, priznaću da smatram.

KONTESA: Onda pogrešno misliš. Od kako sam se zadevojčila, evo već osam godina stanujem u ovoj Kući apsoluta. Kad je prvi put krv potekla iz mojih bedara i kad me je majka ovde dovela, upozorila me je da nikad ne idem blizu ovog tvog staništa gde je procurila krv mnogih, i to bez ikakve veze sa menama meseca nepouzdanog. Nikad i ne dođoh do danas, a i danas, evo, drhteći.

INKVIZITOR: Ovde, ko je dobar, nema šta da se plaši. Nego, ipak, mislim da si bila drska, jer to iz tvog sopstvenog svedočenja proističe.

KONTESA: A jesam li dobra? Jesi li ti? Da li je on? Moj ispovednik bi mi kazao da nisam. Šta veli tvoj ispovednik tebi, ako nije i on u strahu? A da li je ovaj tvoj sadrug bolji čovek od tebe?

SADRUG: To ja ne bih želeo da budem.

KONTESA: Ne, drska nisam - a ni bezbedna ovde, to mi je jasno. Strah me je doterao u ove sumorne odaje. Rekli su ti o onom golom čoveku koji me je udario. Je li uhvaćen?

INKVIZITOR: Nije pred mene izveden.

KONTESA: Pre jedva jedne smene vremena neki vojnici su me našli kako ječim u bašti gde se moja služavka trudila da mi pomogne. Pošto sam se plašila da budem u mraku napolju, odnesoše me do mog stana kroz jednu galeriju koja se zove Ulica vazduha. Znaš li je?

INKVIZITOR: I te kako.

KONTESA: Onda takođe znaš da se nad nju, celom njenom dužinom, nadnose prozori, tako da sve odaje i hodnici koji izlaze na tu ulicu imaju i koristi od nje. Dok smo prolazili, videla sam u jednom prozoru priliku muškarca, visokog, čistih udova, pleća širokih, a struka uskog.

INKVIZITOR: Ima takvih mnogo.

KONTESA: Pomislila sam to i ja. Ali malo docnije ista prilika se pojavila na još jednom prozoru - i na još jednom iza tog. Onda sam zamolila vojnike koji su me nosili da pucaju na tu priliku. Mislili su da sam luda i nisu hteli, ali grupa koju su poslali da uhvati tog čoveka vratila se praznih šaka. I dalje me je gledao kroz prozor i kao da se

njihao.

INKVIZITOR: I ti veruješ da je taj čovek koga si videla onaj isti koji te je udario?

KONTESA: Još gore od toga. Pribojavam se da nije isti nego da samo slični. Sem toga, onaj bi se ljubazno ponašao prema meni, sigurna sam, samo da sam njegovo ludilo prihvatila s uvažavanjem. Ne, u ovoj čudnoj noći, kad se mi, koji smo zimom ubijene stabljike starog izniknuća čoveka, nalazimo tako izmešani sa sledećegodišnjim semenom, ja se plašim da je on nešto više, nama nepoznato.

INKVIZITOR: Moglo bi to da bude, ali ovde ga nećeš naći, a ni čoveka koji te je udario. (Svom SADRUGU.) Uvedi vešticu, Brate.

SADRUG: Ma, sve su one veštice - samo su neke malo gore od drugih.

Izlazi i vraća se vodeći MEŠIJANU na lancu.

INKVIZITOR: Tvrdi se protiv tebe da si tako začarala sedmoricu vojnika našeg vladara autarha da su svoju zakletvu pogazili i oružje okrenuli protiv svojih drugova i oficira. (Ustaje i pali jednu veliku sveću koja stoji na jednoj strani njegovog radnog stola.) Sada od tebe najsvečanije zahtevam da priznaš ovaj greh, a ako jesi tako sagrešila, da nam kažeš koja ti je sila pomogla da uspeš, kao i imena onih koji su te naučili da tu silu prizivaš.

MEŠIJANA: Ti vojnici su samo videli da ja nemam nikakve zle namere, pa su se uplašili za mene. Ja...

SADRUG: Tišina!

INKVIZITOR: Nikakva pažnja se ne obraća na izjave optuženog ako nisu date pod mukama. Pripremiće te moj sadrug.

SADRUG grabi MEŠIJANU i kaiševima je vezuje u jednoj od naprava.

KONTESA: Pošto je ovom svetu ostalo tako malo vremena, ja svoje vreme neću traćiti da ovo posmatram. Jesi li prijateljica onog golog čoveka u vrtu? Potražiću ga, pa ću mu reći šta se desilo sa tobom.

MEŠIJANA: O, učini to, svakako! Nadam se da će doći pre nego što bude prekasno.

KONTESA: A ja se nadam da će se on odlučiti da uzme mene

umesto tebe. Nesumnjivo su obe te nade jednako neostvarive, pa ćemo nas dve uskoro biti sestre u očaju.

Iziđe KONTESA.

INKVIZITOR: Odoh i ja da popričam sa onima koji su nju spasli. Pripremi subjekta, jer vraćam se brzo.

SADRUG: Ima još jedna, Inkvizitore. Zločini slični, samo je, možda, njena potencija manja.

INKVIZITOR: Što mi ne reče? Mogao sam obema da dam uputstva odjednom. Hajde, uvedi je.

SADRUG izlazi i vraća se vodeći JAH. INKVIZITOR pretura po hartijama na svom stolu.

INKVIZITOR: Tvrdi se protivu tebe da si tako začarala sedmoricu vojnika našega vladara autarha, da su svoju zakletvu pogazili i svoje oružje okrenuli protiv svojih drugova i oficira. Sada od tebe najsvečanije zahtevam da priznaš ovaj greh, a ako jesi tako sagrašila, da nam kažeš koja ti je sila pomogla da uspeš, kao i imena onih koji su te naučili da tu silu prizivaš.

JAH (ponosito): Uradih sve to za šta me optužuješ i još više nego što znaš. Sila je to koju se ne usuđujem da imenujem, da se ne bi ova tapacirana pacovska rupa razletela u paramparče. Ko me je naučio? A ko uči dete da zove oca svoga?

SADRUG: Mama?

INKVIZITOR: Ne bih ja to znao. Pripremi je. Vraćam se uskoro.

Izlazi INKVIZITOR.

MEŠIJANA: Borili su se i za tebe? Baš žalosno da su toliki morali da izginu!

SADRUG (zaključava JAH u jedan aparat sa druge strane stola): On je pročitao tvoj papir još jednom. Ukazaću mu na tu grešku - al' diplomatski, to možeš biti sigurna - čim se vrati.

JAH: A ti si začarala te vojnike? Onda začaraj i ovog glupandera, pa nas oslobodi.

MEŠIJANA: Nemam pojanje za tu moć, a, uostalom, ja sam uspela samo sedmoricu, od pedesetorice, da začaram.

Ulazi NOD, vezan, goni ga PRVI VOJNIK vrhom koplja.

SADRUG: Šta je ovo?

PRVI VOJNIK: Eto, zatvorenik kakvog još nikad nisi imao. Ubio je

sto ljudi kao što bismo mi pobili štenad. Imaš li ti okove dovoljno velike za njega?

SADRUG: Moraću da zakačim nekoliko pari jedne za druge, ali snaći ću se nekako.

NOD: Nisam ja čovek, ja sam manje i više - od gline sam rođen, od Majke Gee, čija miljenčad su zveri. Ako ti vladaš ljudima, onda mene pustiti moraš.

JAH! A ni nas dve nismo ljudi. Puštaj i nas!

PRVI VOJNIK (smeje se): Dabome, nego ste žene. To vidimo. Ni časak nismo sumnjali.

MEŠIJANA: Ona nije žena. Ne dozvolite da vas vara.

SADRUG (zaklapa i poslednji u nizu okova oko NODA): Neće nas prevariti. Vreme za varanja je prošlo, verujte mi.

PRVI VOJNIK: Ti ćeš malo i da se zabaviš, a, čim ja odem.

Poseže rukom ka JAH!, koja frkče kao mačka. PRVI VOJNIK: Ti ne bi mogao da budeš dobar drug, a, pa da za neko vreme okreneš leđa?

SADRUG (sprema se da muči MEŠIJANU): Da sam ja dobar drug u tom smislu, vrlo skoro bih se našao izlomljen na sopstvenom točku. Nego, čekni ti ovde još dok se vrati moj gospodar, Inkvizitor, pa da vidiš kako ćeš da legneš pored ove, kao što i želiš.

PRVI VOJNIK okleva, onda shvata šta je rečeno i hita napolje.

NOD: Ta žena će postati majka mog zeta. Ne čini joj ništa nažao. Upinje se da raskine lance.

JAH! (prigušuje zevanje): Cele noći ostadoh budna, i sad, mada je duh voljan kao i uvek, ovo telo traži odmor. Zar ne možeš da požuriš sa njom i pređeš na mene?

SADRUG (ne gleda je): Ovde odmaranja nema.

JAH! Je l'? Pa, ovo ne podseća baš onoliko na moj dom koliko bih očekivala.

JAH! ponovo zevne i kako pomera šaku da pokrije usta, okov joj spadne.

MEŠIJANA: Nju moraš da držiš - zar ne razumeš? Pošto ona od zemlje nijednim delom nije, onda ni gvožđe nema vlast nad njom.

SADRUG (gleda još i sad samo MEŠIJANU, koju muči): Ima šta nju drži, ne boj se ti.

MEŠIJANA: Dive! Možeš li se osloboditi? Od toga zavisi sudbina sveta!

NOD se napreže ali ne uspeva da pokida svoje okove.

JAH! (šetajućim korakom izlazi iz okova): Mogu! Odgovor dajem ja, jer u svetu stvarnosti ja sam daleko veća nego iko od vas. (Ide oko radnog stola, naginje se SADRUGU preko ramena.) Ala je ovo zanimljivo! Primitivno, ali zanimljivo.

SADRUG se okreće i blene u nju, a ona beži, smejući se. On trapavo trči za njom. Trenutak kasnije pokunjen se vraća.

SADRUG (zadihano): Otperjala.

NOD: Jeste. Slobodna.

MEŠIJANA: Slobodna da juri Mešiju i sve pokvari kao i prošli put.

SADRUG: Vi ne uviđate šta ovo znači. Moj gospodar se uskoro vraća, ja sam mrtav čovek.

NOD: Mrtav je svet. To ti je ona kazala.

MEŠIJANA: Mučitelju, imaš još jednu priliku - slušaj me. Moraš osloboditi i diva.

SADRUG: Pa da me on ubije i pusti tebe. Razmotriću taj predlog. Biće, bar, brza smrt.

MEŠIJANA: On mrzi Jahi. Iako nije pametan, poznaje njene načine postupanja, a vrlo je jak. Štaviše, mogu ti reći jednu zakletvu koju on neće pogaziti nikada. Daj mu ključ za njegove okove, onda stani uz mene i drži mač pod mojim grlom. Nateraj ga da se zakune da će naći Jahi, da će je vratiti ovamo i opet vezati sebe.

SADRUG okleva.

MEŠIJANA: Nemaš šta izgubiti. Tvoj gospodar čak i ne zna da ovde treba da se nalazi nekakav div. Ali ako nje nema, kad se on vrati...

SADRUG: Postupiću tako!

(Skida jedan ključ sa prstena koji mu je zakačen za opasač.)

NOD: Kunem se nadom da ću pomoću braka biti srođen sa porodicom Čoveka, pa da i mi džinovi možemo da se nazivamo sinovima oca, da ću tu sukubuskinju uhvatiti za tebe i ovamo natrag je dovesti i držati je tako da ona više neće pobeći i da ću vezati sebe isto kao što sam vezan sad.

SADRUG: Je l' to ta zakletva?

MEŠIJANA: Jeste!

SADRUG dobacuje ključ NODU, onda poteže svoj mač i drži ga u spremnosti da poseče MEŠIJANU.

SADRUG: A može li on nju da nađe?

MEŠIJANA: Mora da je nađe!

NOD (otključava sebe): Uhvatiću je. To telo popušta kao što je i sama rekla. Može ga ona silom goniti daleko, ali nikad neće naučiti da se ne može sve rešiti tako da silom goniš. (Izlazi.)

SADRUG: Sa tobom moram da nastavim. Nadam se da shvataš...

SADRUG muči MEŠIJANU, koja vrišti.

SADRUG (tiho, za sebe): Al' je lepa! Što je ne sretah... kad je nešto bolje mogla da bude...

Pozornica se zamračuje; čuju se JAHINI bežeći koraci. Posle nekog vremena pri slaboj svetlosti vidi se kako NOD u skokovima odmiče kroz hodnike Kuće apsoluta. Iza njega su slike urni, umetničkih slika i nameštaja koje se kreću, po čemu vidimo da se on kreće napred. JAHl ulazi na levu stranu pozornice, a DRUGI DEMON hoda neposredno iza nje, istovremeno i u korak.

JAHl: Gde je mogao da ode? Vrtovi su spaljeni do ćumura. Ti od tela imaš samo privid - zar ne možeš da se pretvoriš u sovu i da mi ga pronađeš?

DRUGI DEMON (iz podsmeha huči kao sova): HUUUU?

JAHl: Mešija! Čekaj samo dok otac čuje kako si postupio prema meni i izdao sve naše napore.

DRUGI DEMON: Od tebe da čuje? Ti si ta koja je Mešiju napustila jer te je ona žena primamila. Šta ćeš mu reći? "Žena me dovede u iskušenje?" Mi smo se toga otresli tako davno da to više niko i ne pamti osim tebe i mene, a sad si pokvarila tu laž ostvarujući je.

JAHl (okreće se kao da će nasrnuti na njega): Ti mali, gadni šmrkavče! Grebuckalo po prozorima!

DRUGI DEMON (odskače unazad): A sad si prognana u zemlju Noda, istočno od Raja.

NODOVI koraci čuju se izvan pozornice. JAHl se sakriva iza jedne klepsidre, a DRUGI DEMON izvlači koplje i staje pored

klepsidre držeći se kao vojnik. Ulazi NOD.

NOD: Od kada ti stojiš tu?

DRUGI DEMON (salutira): Od kad god želite, gospodine.

NOD: Kakve su vesti?

DRUGI DEMON: Stigle su sve vesti koje želite, sire. Džin visok kao crkveni toranj pobio je prestolnu stražu, a autarh - ne zna se gde je. Vrtove smo pretraživali toliko puta, da bi, da smo samo nosili balegu umesto kopalja, bele rade bile već velike kao kišobrani. Patkama pada odeća, a dižu se nade - a i repa napreduje. Sutra bi trebalo biti vreme lepo, toplo i sunčano...

(baca značajan pogled ka klepsidri) a jednu голу ženu su videli kako jurca kroz dvorane.

NOD: Kakva je ovo stvar?

DRUGI DEMON: Vodeni časovnik, sire. Vidite, ovako: pošto znate koliko je sati, vi po tome možete da odredite koliko je vode ovde proteklo.

NOD (razgleda klepsidru): Ničeg sličnog nema u mojoj zemlji. Je li se ove lutkice miču pomoću vode?

DRUGI DEMON: Ne ona velika lutka, gospodine.

JAH! se dala u bekstvo preko pozornice, goni je NOD, ali pre nego što on sasvim nestane iz gledalačkog vidokruga, ona se baci kroz njegove noge i vrati na pozornicu. On je otrčao u pravoj liniji dalje, što njoj daje vremena da se sakrije u jedan kovčeg. U međuvremenu DRUGI DEMON je nestao.

NOD (opet ulazi): O-hoj! Stani! (Juri do suprotne strane pozornice i vraća se.) Moja greška! Moja greška! Tamo u vrtu - prošla mi je blizu jedanput. Mogao sam pružiti ruku i zgnječiti je kao mačku - crva - miša - zmiju. (Okreće se gledaocima.) Ne smejte mi se! Mogao bih ja i sve vas da pobijem! Celu tu otrovanu rasu vašu! Ej, da mi je, da zaspem ove doline vašim belim kostima! Ali propao sam, propao! A Mešijani, koja je u mene imala poverenja, spasa nema!

NOD udara po klepsidri; bronzane tepsije i voda lete preko cele pozornice.

NOD: Kakva korist od ovog dara govora osim što mogu samog sebe da proklinjem. Dobra majko sviju zveri, oduzmi mi taj dar. Hoću da budem kao što sam bio i da vičem bez ijedne reči među

bregovima. Razum pokazuje da razum može samo bol donositi - koliko je mudrije zaboraviti i biti opet srećan!

NOD sedne na onu škrinju u kojoj se krije JAHl i zariva lice u šake. Svetla slabe, a ta se škrinja počinje kršiti i raspadati pod njegovom težinom. Kad se svetla ponovo upale, scena opet prikazuje INKVIZITROVU sobu. MEŠIJANA je položena na sto za rastezanje. SADRUG okreće točak. Ona vrišti.

SADRUG: A od ovog sad ti je bolje, a? Rekao sam ti da će biti. Osim toga, ovaj točak obezbeđuje da komšije znaju da smo tu. Ne bi verovala koliko ima praznih soba i koliko je sinekura. Ovde majstor i ja još obavljamo svoj posao. Mi još ovo radimo i zato KOMONVELT stoji. A mi želimo da oni to znaju.

Ulazi AUTARH. Odežda mu je iscepana i okrvavljena.

AUTARH: Koje je ovo mesto? Seda na pod, drži se rukama za glavu, tako da je njegova poza slična malopredašnjoj NODOVOJ.

SADRUG: Koje je mesto? Pa, Odaja milosrđa, magarče jedan. Je li moguće da neko uđe ovde, a ne zna gde je?

AUTARH: Toliko su me lovili po ovoj mojoj kući noćas da bih mogao biti ma gde. Donesi mi neko vino - ili vodu, ako ovde nemaš vino - i zamandali vrata.

SADRUG: Imamo klaret, ono lako crveno, al' to sami puštamo, a vino nemamo. A vrata teško da bih mogao zamandaliti jer očekujem da mi se gazda vrati.

AUTARH (energičnije): Uradi kao što ti rekoh.

SADRUG (vrlo mekano): Pijan si prijatelju. Ispadaj napolje.

AUTARH: Ja sam - al' šta to mari? Kraj je tu. Nisam čovek ni bolji ni gori nego ti.

NODOVI teški koraci čuju se izdaleka.

SADRUG: Omanuo - znam da je omanuo!

MEŠIJANA: Uspeo je! Ne bi se on tako brzo vratio da je praznih ruku. Svet još može biti spasen!

AUTARH: Šta ti to znači?

Ulazi NOD. Ono ludilo, za koje se molio, obuzelo ga je, ali on ipak vuče JAHl za sobom. SADRUG hita napred sa okovima.

MEŠIJANA: Neko mora da je drži, inače će ona pobeći kao i pre.

SADRUG obmotava lance oko NODA i uz škljocanje zatvara

brave, onda lancem tako vezuje jednu NODOVU ruku preko tela, da NOD drži JAHl. Taj stisak NOD i pojačava.

SADRUG: Pa ovaj će nju ubiti! Puštaj, ej, budalo! SADRUG je iz točka vadi onu polugu pomoću koje je potezao da se točak okreće dok je mučio MEŠIJANU i sad njome udara NODA. NOD urliče, pokušava da ga zgrabi i ispušta onesvešćenu JAHl, koja klizi na pod. SADRUG je hvata za nogu i vuče do mesta gde sedi AUTARH.

SADRUG: Poslužićeš, eto, i ti.

Poteže AUTARHA da ovaj ustane, zatim ga hitro vezuje tako da je AUTARHOVA jedna šaka stisnuta oko JAHINOg šačnog zgloba. Zatim se vraća da nastavi mučenje MEŠIJANE. Iza njega, neprimećen, NOD počinje da se oslobađa lanaca.

25. NAPAD NA HIERODULE

Iako smo bili pod vedrim nebom, dakle u prostoru gde se zvuci lako izgube u ogromnosti okolne praznine, čuo sam zveket Boldandersovih okova sa kojima se on, tobož, borio. Čuo sam i izvesne razgovore u publici - jedan o drami (u njoj su uočena izvesna značenja koja ja do tada nisam ni slutio, niti su, rekao bih, ta značenja bila doktoru Talosu namera) i drugi o nekom sudskom slučaju, (jedan govornik, sa razvučenim naglaskom aristokrate, izražavao je svoje čvrsto uverenje da će autarh presuditi pogrešno). Obrnuo sam još malo čekrk sprave za mučenje, pri čemu je zaporna poluga upala, sa prijatnim zvekom, između zubaca, ne dozvoljavajući im da se više vrate nazad. Dok sam to radio, odvažio sam se da bacim jedan pogled postrance na one koji su nas gledali. Ne više od deset stolica bilo je u upotrebi, ali su visoke prilike stajale sa obe strane i iza prostora sa stolicama. Bilo je tu nekoliko žena u dvorskim haljinama koje su veoma ličile na haljine što sam svojevremeno video u Kući azura: izrezi veoma niski, a suknje pune, ali često rasečene, ili olakšane umetnutim čipkanim panelima. Frizure su im bile jednostavne, ali ukrašene cvećem, draguljima, ili blistavim svetlećim larvama.

Činilo se da glavninu publike sačinjavaju muškarci; novi su stizali iz časa u čas. Mnogi su bili visoki kao Vodalus, ili viši. Stajali su omotani svojim ogrtačima, kao da im je na blagom prolećnom vazduhu veoma hlano. Šeširi "petasosi" u starogrčkom stilu, niski u sredini, a sa izrazito širokim obodom, bacali su im senke na lica.

Boldandersovi lanci popadaše uz gromki tresak, a Dorkas vrisnu: to je bio taj signal meni da je on slobodan. Okrenuo sam se ka njemu, onda sam se zgurio, izmakao i iščupao iz najbližeg držača buktinju da ga odbijem njome. Posustala je zato što je ulje u njenoj činijici maltene ugušilo plamen, a onda je prasnula novim životom kad je vatra zahvatila sumpor i mineralne soli koje je dr Talos nalepio oko njenog ruba.

Div je glumio ludilo kao što je njegova rola i zahtevala. Oči su mu bile dobrim delom zaklonjene grubom kosom, ali su bleštale takvim

divljim besom da sam ih ipak jasno video. Usta su mu visila, otvorena, videli su se požuteli zubi, curila je pljuvačka. Ruke dvaput duže od mojih grabile su ka meni.

Ono što me je uplašilo - a bio sam uplašen, priznajem, i celim srcem sam želeo da imam u šakama Terminus Est, a ne tu gvozdenu baklju - bilo je nešto što bih jedino mogao nazvati odsustvom bilo kakvog izraza na njegovom licu. To nešto je bilo tu, kao ona crna voda koju ponekad nazremo kako se kreće ispod leda zamrznute reke. Boldanders je u ovom delu svoje uloge nalazio užasnu radost; suočen tako s njim, shvatio sam prvi put da on toliko ne glumi ludilo na pozornici, koliko glumi zdravorazumnost i tupu poniznost izvan pozornice. Zapitao sam se tada do koje mere je Boldanders uticao i na pisanje drame, mada je moguće da je, jednostavno, dr Talos bolje razumeo svog pacijenta (sigurno ga je bolje razumeo) nego ja.

Naravno da plan nije bio da poplašimo autarhove dvorane onako kao prost narod. Boldanders je imao da mi otme buktinju, da odglumi da mi lomi kičmu i - kraj scene. Ali on nije tako postupio. Da li ga je glumljeno ludilo zahvatilo stvarno, ili se zaista naljutio na našu sve brojniju publiku, ne mogu reći. Možda su oba ta objašnjenja tačna.

Bilo kako bilo, on otrže buktinju od mene i ustremi se na njih, mlatarajući tako da je zapaljeno ulje stalo da se rasprskava na sve strane kao plameni pljusak. Moj mač, onaj kojim sam nedavno pretio Dorkasinoj glavi, ležao mi je blizu stopala i ja se nagoniski sagoh da ga uzmem. A dok sam stigao i da se opet uspravim, Boldanders je već bio u sredini gledališta. Buktinja mu se bila ugasila, ali je on njome vitlao kao buzdovanom.

Neko je ispalio pištolj. Hitac je zapalio Boldandersov kostim, ali mu je, izgleda, promašio telo. Nekoliko uzvišenih je poteglo mačeve, a jedan je - nisam mogao videti ko - posedovao ono najređe od svih oružja - san. Taj san se kretao kao feničanski dim, ali mnogo brže, pa se za tren oka obavi oko džina. Činilo se, tada, da Boldanders stoji obavijen svim onim stvarima koje su u prošlosti bile i mnogim koje nikad nisu bile; iz njegovog boka iznikla je i izrasla sedokosa žena, ribarski brod mu je plovio iznad glave, hladan vetar je lepršao plamenovima koji su ga okružili kao venci.

Ipak te prikaze za koje se tvrdi da vojsku dovode u ošamućeno i bespomoćno stanje, tako da su vojnici svojoj armiji samo na teretu, na Boldandersa kao da nisu delovale. Koračao je i dalje napred, a buktinja je razmrskavala sve prepreke na njegovom putu.

Onda sam, u poslednjem trenutku svoga posmatranja (jer brzo sam uspostavio dovoljno samokontrole da počnem bežati od te lude bitke) video kako nekoliko prilika odbacuje ne samo svoje ogrtače nego, reklo bi se, i svoja lica. Ispod tih lica, koja su sada, odbačena, izgledala kao da su od neke materije podjednako nesuštastvene kao što je tkivo notula, nalazile su se čudovišnosti za koje do tada nisam ni mislio da mogu postojati i živeti: usta u vidu kruga sa iglastim zubima po celome obimu; oči takve da je svako sastavljeno od hiljadu manjih očiju nalik na zbijene krljušti šišarke; vilice nalik na kovačka klešta. Te su stvari ostale u mome sećanju kao i sve drugo što ostaje i ja sam opet zurio u njih, pokatkad, u tamnim smenama noći. Onda mi bude veoma drago, kad se najzad prenem i okrenem lice ka nečem drugom, ka zvezdama ili ka oblacima koji su natopljeni mesečinom, što sam mogao videti samo one stvorove koji su bili najbliže svetlosti naše pozornice.

Već rekoh - pobegao sam. Ali taj kratak zastoj tokom koga sam uzeo Terminus Est i stajao gledajući Boldandersov ludi napad mogao je vrlo skupo da me košta. Jer, kad sam se okrenuo da povedem Dorkas u bezbednost, nje tamo nije bilo.

Potrčah tada, ne toliko da bih utekao od Boldandersove razgoropađenosti, od kakogena u gledalištu, ili od autarhovich pretorijanaca (za koje sam mislio da će sigurno uskoro stići), nego pre u želji da stignem Dorkas. Tragajući za njom i uzvikujući njeno ime pođoh, ali ništa ne nađoh, ništa osim šumaraka, vodoskoka i naglih grotla u tom beskrajnom vrtu; najzad zaduvan i sa bolom u nogama usporih do hoda.

Ja ne mogu na papir preneti svu onu gorčinu koju sam osetio. Imati Dorkas, a onda je tako brzo izgubiti - činilo mi se da to neću moći da podnesem. Žene veruju - ili se bar često pretvaraju da veruju - da sva naša nežnost prema njima izvire iz telesne želje; da ih mi volimo onda kada izvesno vreme nismo uživali u njima, a odbacujemo ih kad smo zasićeni, ili, da se tačnije izrazim, iscrpljeni.

Nema istine u toj pomisli, mada se može udesiti da izgleda da ima. Kad smo kruti od želje, skloni smo da glumimo veliku nežnost samo da bismo svojoj želji udovoljili; ali istina je da ni u jednom drugom trenutku nisu tako veliki izgledi da prema ženi postupamo grubo, a tako mali da prema njoj iskusimo ikakvo duboko osećanje osim jednog. Dok sam tim unoćenim baštama lutao, nisam osećao nikakvu fizičku potrebu za Dorkasom (mada u njoj nisam uživao još od kada smo spavali u tvrđavi dimarha blizu Sangvinarnog polja) zato što sam u nenufarskom čamcu izlio svoju muškost nekoliko puta sa Jolentom; a ipak, da sam tada našao Dorkas, zasuo bih njeno lice poljupcima. A prema Jolenti, koja mi se ranije nije osobito dopadala, tek sam počeo da osećam izvesnu naklonost.

Ni Dorkas ni Jolenta se ne pojaviše, niti videh vojnike u žurnom primicanju, čak ni gozbenike koje smo došli da zabavimo. Stekao sam utisak da je zabava bila priređena samo u nekom određenom delu ovih vrtova, a da sam ja otišao daleko od tog dela. Čak ni danas ne znam sigurno dokle se proteže Kuća apsoluta. Postoje mape, ali nepotpune i protivurečne. Nikakve mape Druge kuće ne postoje, a čak mi i otac Inire kaže da je mnoge njene tajne pozaboravljao odavno. Lutajući njenim uzanim hodnicima, bele vukove nisam video, ali jesam naišao na stepeništa koja vode do kupole ispod reke i do okruglih zaboravljenih poklopaca koji ti, kad ih otvoriš, daju pristup u nedirnutu šumu. (Neki od takvih izlaza označeni su, iznad tla, uspravnim mermernim pločama koje su napola obrasle zelenilom, ali neki nisu obeleženi.) Kada sam takve poklopce zatvarao iza sebe i vraćao se, sa žaljenjem, u veštački vazduh još prožet mirisima rastinja i truljenja, pitao sam se, često, ne vodi li neki od prolaza i do Citadele. Stari Ultan je jednom nagovestio da se deo njegovih magacina sa knjigama proteže čak do Kuće apsoluta. Šta je to nego način da se kaže da Kuća apsoluta dopire do njegovih magacina sa knjigama? Postoje delovi Druge kuće koji i te kako liče na one slepe hodnike po kojima sam Triskelea tražio; možda to i jesu isti hodnici, a ako jesu, onda sam tada bio u većoj opasnosti nego što sam znao.

Bez obzira na to da li se ova moja razmišljanja zasnivaju na činjenicama ili ne, ja tada, u toj noći o kojoj pišem, nisam pojma imao

o takvim stvarima. U svojoj bezazlenosti zamišljao sam da je granice Kuće apsoluta, koje se protežu i kroz prostor i kroz vreme toliko mnogo dalje nego što bi neobavešteni i naslutili, moguće strogo odrediti; takođe sam zamišljao da se tim granicama bližim, ili da ću im se ubrzo primaći, ili da sam ih već prešao. I tako hodah noć celu, usmeravajući svoj kurs po zvezdama ka severu. U hodu sam pregledao čitav svoj život, baš na onaj način koji sam često, čekajući na san, nastojao da izbegnem. Opet smo Drote, Rohe i ja plivali po onoj lepljivo vlažnoj cisterni ispod Dvorca sa zvonom; opet sam zamenila Džozefininu lutkicu-patuljka - ukradenom žabom; opet sam pružio ruku da uhvatim dršku sekire koja bi ubila velikoga Vodalusa i tako spasla jednu Teklu, još neuhapšenu; opet sam video grimiznu traku kako sporo izvire ispod Teklinih vrata, i Malrubiusa kako se nadnosi nada mnom, i Jonasa kako iščezava u beskonačnost između dimenzija. Opet sam se igrao oblucima u dvorištu pokraj srušenog dela tvrđavskog zida, opet sam vrdala između kopita onih gardista-konjanika koji su u službi moga oca.

I kad sam poslednju balustradu video, i još dugo potom, plašio sam se vojnika autarhovich; ali posle izvesnog vremena, pošto nisam video ni daleku patrolu, zaključih da su dostojni prezira i da je njihova nedelotvornost deo onog opšteg rasula koje sam u Komonveltu toliko puta zapazio. Sa mojom pomoći ili bez nje, utisak je bio moj, sigurno će Vodalus takve spetljance unuštiti - ma, može i sad odmah, samo ako se odluči da udari.

A ipak, onaj hermafrodit u žutoj odeždi, onaj koji je znao Vodalusovu lozinku i prihvatio poruku kao da ju je očekivao, bio je, sasvim sigurno, autarh, gospodar tih vojnika i, zapravo, gospodar celokupnog Komonvelta, u onoj meri u kojoj Komonvelt uopšte priznaje ikakvog gospodara. Tekla ga je viđala često; te Tekline uspomene sad su bile i moje i taj čovek je bio autarh. Zbog čega Vodalus, ako je već pobedio, ostaje u skrivenosti? Nije li Vodalus, možda, samo autarhov pion? (A ako je tako, onda zašto Vodalus o autarhu govori kao o slugi?) Pokušavao sam sebe da ubedim da je sve ono što se odigralo u toj sobi-slici, i u drugim delovima Druge kuće, bilo samo san; ali znao sam da nije, a ni ocilo više nije bilo kod mene.

Razmišljanja o Vodalusu podsetila su me na Kandžu, za koju je autarh lično zatražio da je vratim monaškom redu sveštenica zvanih Pelerinke. Izvukao sam je. Sada je Kandžino svetlo bilo blago, nije sevalo kao u pećini ljudi-majmuna niti se tupo žarilo kao kad smo je Jonas i ja razgledali u predsoblju. Iako mi je sad ležala na dlanu, ličila mi je ponajviše na veliko jezero plave vode, čistije od one u cisterni, mnogo čistije od Đola, jezero u koje bih mogao zaroniti... mada bih, zaranjajući, na neki neshvatljivi način upravo iz ranjao, išao gore. Bilo je to u isti mah i umirujuće i uznemirujuće, pa sam čušnuo Kandžu opet u saru čizme i nastavio pešačenje.

Zora me je našla na uskoj stazi koja se krivudavo provlačila kroz šumu raskošniju, u svojoj truleži, čak i od one koja počinje od gradskog Zida Nesusa. Oni prohladni svodovi od paprati koje sam tamo video ovde nisu postojali, ali su se zato puzavice mesnatih prstiju čvrsto držale za velika stabla mahagonija i reintri drveća, kao hetere, pretvarajući svoje dugačke udove u oblake plovećeg zelenila i opuštajući bogate zavese prozvezdane cvećem. Ptice meni nepoznate dozivale su se u visini, a jednom me je jedan majmun, koji je, samo da mu šake nisu onako izgledale, mogao biti i kakav sasušeni crvenobradi dedica u krznu, uhodio sa jedne rakijske visoke poput tornja. Kad više nisam mogao da hodam, našao sam jedno suvo, dobro zaklonjeno mesto između korenja debelog poput stubova i umotao se u ogrtač.

Često sam u životu morao da lovim san kao da je to najneuhvatljivija od svih himera, pola od predanja, a pola od vazduha. A sad me je san zaskočio. Tek što sam sklopio oči, našao sam se opet suočen sa pomahnitalim kolosom. Sad sam držao i Terminus Est, ali mi je on izgledao kao štapić, ništa više. Nismo stajali na bini, nego na uzanoj kamenoj ogradi, negde visoko. S jedne strane su plamtele buktinje neke vojske. S druge strane se pružala okomita litica okončana jezerom, koje i jeste i nije bilo ono azurno jezero Kandže. Boldanders je uzdigao svoju strašnu buktinju, a ja sam se nekako pretvorio u onu priliku malog deteta koju sam video pod morem. Osećao sam da one džinovske žene ne mogu biti daleko. Onda se topuz sručio.

Popodne u punoj svetlosti je bilo, a karavan mrava boje vatre

odmicao je preko mojih prsa. Sledeće dve-tri smene vremena pešaćio sam među bledim lišćem te plemenite, ali na propast osuđene šume, a onda nabasao na jednu širu stazu i kroz još jednu smenu (tad su se senke već počele izduživati) zastao, onjušio vazduh i utvrdio da je miris koji sam malo pre toga osetio uistinu miris dima. Već me uveliko morila glad, pa sam pohitao napred.

26. RASTANAK

Na mestu gde se ta staza ukrštala sa drugom četvero ljudi je sedelo na zemlji oko vatrice. Prvo sam prepoznao Jolentu - njena aura lepote činila je da taj proplanak liči na raj. Gotovo istog trenutka Dorkas je prepoznala mene i dotrčala da me poljubi, a ja sam na trenutak video lice dr Talosa, slično lisičjem preko masivnog Boldandersovog ramena.

Taj džin, koga je trebalo smesta da prepoznam, bio je izmenjen maltene do neprepoznatljivosti. Glava, umotana prljavim zavojima; leđa gola, bez onog njegovog večitog crnog, vrećastog, kratkog kaputa, ali zato izmazana nekom lepljivom masnoćom koja je ličila na glinu i mirisala na ustajalu vodu.

"Dobar susret, dobar susret", doviknu dr Talos. "Svi smo se pitali kud si se denuo." Boldanders pokaza, vrlo malim naginjanjem glave, da je Dorkas zapravo bila ta koja je postavljala takva pitanja, a to sam, rekao bih, mogao i bez takvog nagoveštaja pogoditi.

"Pobegao", rekoh. "Kao i Dorkas, znate. Čudim se da vas ostale nisu pobili."

"Vrlo malešno je falilo", priznade doktor, klimajući glavom.

Jolenta slegnu ramenima, postižući da taj jednostavni gest izgleda kao prelepa ceremonija. "Pobegla sam i ja." Obema šakama je poduhvatila svoje ogromne dojke. "Ali mislim da trčanju nisam sasvim primerena, a? Nego, naletim ja u mraku na jednog uzvišenoga. On mi je rekao da neću morati dalje da bežim, da će me on uzeti u zaštitu. Međutim, dođu neke spahije - volela bih da te njihove životinje budu upregnute u moju kočiju jednoga dana, bile su vrlo fine - a sa njima neki visoki zvaničnik, i to od one sorte koja za žene ništa ne mari. Ponadam se ja da ću biti izvedena pred autarha - čije pore sijaju jače nego i same zvezde - kao što se u drami zamalo dešava. Ali oni su naterali mog uzvišenog da ode i onda hajde nazad u teatar, gde su bili on", gestom je pokazala ka Boldandorsu, "i doktor. Doktor je mazao melem po njemu, a vojnici su rešili da nas poubijaju, mada sam videla da ne bi stvarno želeli da ubiju mene. Onda nas ipak pustiše i evo nas."

Doktor Talos je dodao: "Dorkas smo našli u zoru. Tačnije, našla je ona nas i od tada mi putujemo polako prema planinama. Polako, jer je Boldanders, iako bolestan, ipak jedini od nas koji ima snagu da nosi naš prtljag, a postoje neki delovi prtljaga koje moramo zadržati, bez obzira na to što smo mnoge druge delove odbacili."

Rekoh da sam iznenađen saznanjem da je Boldanders samo bolestan, jer sam do tada bio sasvim siguran da je mrtav.

"Zaustavio ga je doktor Talos", reče Dorkas. "Zar ne, doktore? Tako je i uhvaćen. Čudo jedno kako ne ubiše obojicu."

"A ipak, kao što vidite", reče doktor Talos sa osmehom, "hodamo još među živima. Iako smo se u radu malčice i pohabali, bogatstvo jesmo stekli. Pokaži Severijanu naše pare, Boldanderse."

Div se bolno pomače i izvuče jednu nabreklu kesu od štavljene kože. Pogledavši doktora kao da traži dodatna uputstva, odrešio je kanape i sasuo u svoju šaketinu pljusak novoiskovanih hrisosa.

Dr Talos uze jedan novčić i diže ga u sunčani zrak. "Šta misliš, koliko dugo bi čovek iz jednog od ribarskih sela oko jezera Diuturne gradio zidove, za ovo?"

Rekoh: "Bar godinu dana, pretpostavio bih."

"Dve! I to svakoga dana, zimi i leti, po kiši i suncu, ako mu dajemo malo po malo u vidu bakrenjaka, što i hoćemo. Uzećemo pedeset takvih da nam pomognu da obnovimo svoju kuću. Čekaj samo dok je vidiš!"

Boldanders je svojim teškim glasom dodao: "Ako budu hteli da rade."

Crvenokosi doktor se munjevito okrenuo ka njemu. "Radiće! Nešto sam i ja naučio od onog prošli put, dozvoli da ti to kažem!"

Umešah se. "Pretpostavljam da je deo para moj i da deo pripada ovim ženama - zar ne?"

Doktor Talos se opustio. "A, da. Zaboravio sam. Žene su za svoja učešća već dobile. Polovina od ovoga je tvoja. Pa, najzad, da nije tebe bilo, ne bismo ništa ni dobili." Zagrabio je novčiće iz džinovog dlana i počeo da zida dve hrpice na tlu.

Pomislio sam da on to govori u smislu da sam ja doprineo uspešnom izvođenju predstave, ako je ono bilo uspešno. Ali Dorkas je, izgleda, osetila da iza doktorovog odavanja priznanja meni leži i

nešto više, pa je zapitala: "Zašto to kažeš, doktore?"

Lisičje lice se osmehnulo. "Severijan ima prijatelje na visokim mestima. Priznajem da sam to već neko vreme slutio - pomisao da jedan mučitelj tek tako skitniči po drumovima bila je čak i Boldandersu malčice neverovatna, a kad je reč o gutanju neverovatnih tvrdnji, moje grlo je, bojim se, sasvim usko. "

"Ja, ako i imam takve prijatelje", rekoh, "ne znam da ih imam."

Sad su dve hrpe bile jednake visine i doktor gurnu jednu prema meni, a drugu nazad ka džinu. "U prvi mah, kad sam te našao u krevetu sa Boldandersom, pomislio sam da si nam možda poslat kao opomena da moju dramu ne izvodimo - ona je, u po nečemu, kao što si mogao zapaziti, bar prividno nastrojena kritički prema autarhiji."

"Samo malo", protepa Jolenta ironično.

"Ali, zaista, slati jednog mučitelja iz Citadele samo da bi se poplašila dvojica lutajućih glumaca, bilo bi apsurdno preterivanje. Onda sam shvatio da mi, samim tim što pravimo pozorište, omogućujemo da se ti sakriješ. Malo ko bi posumnjao da će se jedan autarhov sluga umešati u takvo preduzeće. Dopisao sam ulogu Sadruga samo da te bolje sakrijen, naime, da bi ta tvoja odora imala razlog postojanja."

"O ovome ja ne znam ništa", rekoh.

"Dobro, de. Ne želim ja da te prisiljavam da kršiš svoje zakletve. Ali, dok smo nameštali pozorište juče, jedan visokopoložajni sluga Kuće apsoluta - agamit, čini mi se, a ti bespolni su uvek blizu uha vlasti - došao je i zapitao da li je naša trupa ona u kojoj ti glumiš i da li si sa nama. Ti i Jolenta ste se bili odvojili, ali ja sam odgovorio potvrdno. Onda je pitao koliko učešće imaš u našoj zaradi, a kad sam mu rekao, on mi je saopštio da ima uputstva da nam plati odmah za predstavu koja će uveče biti. A što se veoma srećno pokazalo, pošto se ovaj veliki zvekan ustremio na publiku."

Bio je to jedan od vrlo malog broja primera kad sam primetio da Boldandersa vređaju podrugivanja njegovog lekara. Okrenuo je svoje veliko telo, iako je to za njega očito bilo vrlo bolno, na takav način da je sad gledao na drugu stranu, a ne ka nama.

Dorkas mi je svojevremeno rekla da sam, spavajući pod šatorom dr Talosa, spavao sam. Sad osetih da i div ima to osećanje, naime,

osećanje da je na ovom proplanku sam, mada su tu još i neke sitne životinje, njegovi kućni ljubimci, ali, koji već počinju da ga zamaraju.

"On je za svoju naglost platio", rekoh. "Izgleda gadno opečen."

Doktor klimnu glavom. "Ma, imao je sreće Boldanders, zapravo. Hijeroduli su umanjili snagu svojih zraka i nastojali da ga odbiju, a ne ubiju. On sad živi zahvaljujući njihovoj trpeljivosti i regenerisaće se."

Dorkas promrmlja: "Misliš, zalećiće se? Verujem da hoće. Osećam prema njemu više sažaljenja nego što mogu rečima kazati."

"Nežno je tvoje srce. Možda i previše nežno. Ali Boldanders još i sad raste, a deca koja rastu imaju veliku moć oporavljanja."

"Još raste?" upitah. "Pa, kosa mu je delom seda."

Doktor se nasmeja. "Onda, recimo, raste broj njegovih godina. Ali, sada, prijatelji dragi", reče i počeo otresati prašinu sa pantalona, "sada smo dospeli, kao što neki pesnik zgodno reče, do mesta gde ljude razdvajaju njihova odredišta. Mi smo ovde stali, Severijane, ne samo zato što smo se umorili nego zato što je ova tačka raskrsnica od koje se staza prema Traksu, kojom ideš ti, i staza prema jezeru Diuturni i zemlji našoj razilaze. Nije mi se htelo da prođem ovu tačku, poslednju na kojoj je bilo nade da ću te videti, a da ne podelim našu zaradu pošteno - ali sad je to obavljeno. Ako se bude dogodilo da opet stupiš u vezu sa svojim dobročiniteljima u Kući apsoluta, hoćeš li potvrditi da se prema tebi postupilo ispravno?"

Hrpa hrisosa još je ležala na zemlji ispred mene. "Ovde ima sto puta više nego što sam se nadao da ću zaraditi", rekoh. "Da. Svakako." Pokupio sam novac i stavio ga u torbicu na opasaču.

Dorkas i Jolenta razmeniše poglede, a onda Dorkas reče: "Ja ću u Traks, gde Severijan ide, ako Severijan ide tamo."

Jolenta podiže šaku ka doktoru, očigledno očekujući da će joj ovaj pomoći da ustane.

"Boldanders i ja putovaćemo sami", reče on, "i to peške celu noć. Mnogo ćete nam nedostajati svi vi, ali došlo nam je vreme rastanka. Dorkas, dete moje, oduševljen sam što ćeš ti imati zaštitnika." (Jolentina šaka se u međuvremenu našla na njegovoj butini. "Hajmo, Boldanderse, krenuti se mora.")

Džin se trapavo digao na noge; nije jaukao, ali sam jasno video koliko pati. Zavoji su mu bili mokri od mešavine znoja i krvi. Znao

sam šta moram učiniti, pa rekoh: "Boldanders i ja moramo nešto nasamo da popričamo. Da li bih mogao zamoliti vas ostale da se odmaknete jedno sto koraka?"

Žene krenuše da me poslušaju: Dorkas jednim puteljkom, a Jolenta (kojoj je Dorkas pomogla da ustane) drugim; ali dr Talos se ni makao nije sve dok nisam ponovio svoj zahtev da pođe.

"Ti bi da i ja odem? Beskorisno, sasvim beskorisno. Boldanders će mi sve ispričati, sve što mu kažeš, čim opet budemo zajedno. Jolenta! Dođi ovamo, draga."

"Ona je pošla na moj zahtev, tražio sam to od nje kao i od tebe."

"Da, ali pogrešnom stazom je pošla, a ja to ne mogu dozvoliti. Jolenta!"

"Doktore, samo želim da pomognem tvom prijatelju - ili tvom robu, ili šta god ti je on."

Sasvim neočekivano, Boldandersov duboki glas se začu ispod tog vrtloga zavoja. "Ja sam njegov gospodar."

"Tačno tako", reče doktor, pa podiže gomilu hrisosa koju je ranije bio gurnuo ka Boldandersu i izruči je u džinov džep na pantalaonama.

Jolenta se hramljući vratila do nas, a niz njeno divno lice lile su suze. "Doktore, zar ne mogu sa vama?"

"Naravno da ne možeš", reče on hladno kao da je neko dete zatražilo još jednu krišku torte. Jolenta mu se sruši pred noge.

Digoh pogled ka džinu. "Boldanderse, ja ti mogu pomoći. Nedavno je jedan moj prijatelj opečen koliko i ti sad i ja sam mu pomogao. Ali neću to da uradim dok doktor Talos i Jolenta gledaju. Hoćeš li poći sa mnom, ne mnogo daleko, i to natrag, stazom ka Kući apsoluta?"

Polagano, džinova glava odmahnu levo-desno.

"Zna on koje sredstvo za ublažavanje bola ti nudiš", reče doktor Talos, smejući se. "I on ga je mnogima dao, ali odveć voli da živi."

"Život i nudim - ne smrt."

"A je l'?" Doktor izvi jednu obrvu. "Gde ti je taj prijatelj?"

Džin je dohvatio ručke svojih dvotočkastih kola. "Boldanderse", rekoh, "znaš li ko je bio Pomiritelj?"

"To je bilo davno", odgovori Boldanders. "Nevažno je." Pošao je

drugim, ne Dorkasinim putem. Dr Talos krenu nekoliko koraka za njim, ali i Jolenta se držala za njega i Talos stade.

"Severijane, ako je suditi prema onome što si mi pričao, ti si već mnogo zatvorenika čuvao. Ako bi ti Boldanders dao još jedan hrisos, da li bi ti držao ovu spodobu dok mi dobro ne odmaknemo?"

Bilo mi je muka od pomisli na džinov bol i moj neuspeh; ali uspeh da izgovorim reči: "Kao član gilde, porudžbine mogu primati isključivo od zakonito vaspostavljene vlasti."

"Onda ćemo je nas dvojica ubiti čim zamaknemo iz tvog vidika."

"To je stvar između vas i nje", rekoh i pođoh za Dorkas.

Tek što sam je sustigao, začusmo Jolentin vrisak. Dorkas je stala i jače me stisnula za ruku, te zapitala kakvi su to zvuci. Ispričah joj doktorovu pretnju.

"I pustio si je?"

"Nisam mislio da on to ozbiljno preti."

Tek što sam to dorekao, okrenusmo se i pođosmo nazad. Posle desetak naših koraka, krike je zamenila tišina tako duboka da se moglo čuti šuškanje jednog umirućeg lista. Hitali smo, ali dok do raskrsnice stigismo, ja sam već bio siguran da smo zakasnili, pa sam, ako treba istinu reći, žurio samo zato što sam znao da bi se Dorkas razočarala u mene ako ne požurim.

Pogrešno sam zaključio da je Jolenta mrtva. Obilazeći jedan zavijutak staze, videsmo je kako trči ka nama, ali kolena sastavljenih kao da joj obilate butine smetaju, a ruku prekrštenih preko dojki da ne landaraju. Veličanstvena crvenozlatna kosa padala joj je preko očiju, a njena tanka košulja od organce bejaše u dronjke isečena. Pala je u nesvest čim ju je Dorkas prihvatila u zagrljaj. "Tukli je, đavoli", reče Dorkas.

"Maločas smo se plašili da će je ubiti." Osmotrio sam modrice na leđima te lepe žene. "Mislim da su ovo tragovi doktorovog štapa. Sreća je njena što nije Boldandersa nahuškao na nju."

"Ali šta mi sad možemo?"

"Možemo da pokušamo sa ovim." Izvadio sam Kandžu iz sare svoje čizme i pokazao joj je. "Pamtiš li šta smo našli u mojoj jahačkoj torbici? Ono za šta si rekla da nije pravi dragi kamen? Bila je to ova stvar; izgleda da pomaže povređenim ljudima, ponekad. Hteo sam

na Boldandersu da je primenim, ali me nije pustio."

Podigao sam Kandžu iznad Jolentine glave, a onda stao da prelazim preko modrica na njenim leđima, ali Kandža nije zasijala ništa jače niti se primećivalo da je Jolenti išta bolje. "Ne dejstvuje", rekoh. "Moraću da je nosim."

"Prebaci je preko ramena, inače ćeš je držati tačno tamo gde je najgore povređena."

Dorkas je ponela Terminus Est, a ja ponesoh Jolentu na način kako mi je Dorkas predložila. Nađoh da je teška maltene kao muškarac. Dugo smo tako gazili ispod bledezelenog lisnatog svoda, dok najzad Jolenta ne otvori oči. Ali ni tad nije mogla da hoda niti da stoji bez podrške, pa čak ni da prstima začeslja unazad tu svoju izuzetnu kosu, da bolje vidimo suzama izmrljani oval njenog lica.

"Doktor ne pušta da idem s njim", reče ona.

Dorkas klimnu glavom. "Izgleda da ne pušta." Takvim tonom mogla je govoriti i nekome daleko mlađem od sebe.

"Biću uništena."

Zapitah je zašto tako govori, ali ona samo odmahnu glavom. Uskoro reče: "Mogu li s tobom, Severijane? Para nemam uopšte. Boldanders je uzeo sve ono što mi je doktor dao." Bacila je jedan kosi pogled ka Dorkas. "I ona ima para - dobila je više nego ja. Dobila je isto koliko je doktor dao tebi."

"Zna on to", reče Dorkas. "Zna, takođe, da je sav moj novac, ako ga želi, njegov."

Promenih temu. "Možda bi trebalo da obe znate da ja, moguće je, ipak neću poći u Traks, ili bar ne pravo u Traks. Ne, ako mogu prvo otkriti gde je Pelerinski red."

Jolenta me je pogledala kao da sam poludeo. "Čula sam da one lutaju po celom svetu. Sem toga, one primaju samo žene."

"Neću ja da im se pridružim, samo hoću da ih nađem. Prema poslednjim vestima koje sam čuo, krenule su ka severu. Ali ako saznam gde su, moraću tamo - pa makar to značilo i povratak na jug."

"Ja idem gde i ti", objavi Dorkas. "Ne u Traks."

"A ja nigde", uzdahnu Jolenta.

Čim više nismo morali da pridržavamo Jolentu, Dorkas i ja smo

donekle odmakli u odnosu na nju. Hodali smo tako, neko vreme, onda sam se okrenuo da je pogledam. Nije više plakala, ali jedva da sam mogao prepoznati onu lepoticu koja je nekada pratila doktora Talosa. Nekada je držala glavu dignutu ponosito, čak nadmeno. Pleća je držala zabačena unazad, a njene veličanstvene oči nekad su sjale kao smaragdi. A sad: pogurena, umorna, gleda u tlo.

"O čemu si to pričao sa doktorom i džinom?" upita me Dorkas u hodu.

"Pa već sam ti rekao", rekoh.

"Jedna od tvojih rečenica bila je tako glasna da sam čula. A glasila je: 'Znaš li ko je bio Pomiritelj?' Ali nije mi bilo jasno da li to pitaš zato što ne znaš, ili samo da bi utvrdio da li oni znaju."

"Znam vrlo malo - zapravo ništa. Viđao sam slike koje navodno predstavljaju njega, ali one se međusobno toliko razlikuju da teško da bi to mogao biti isti čovek."

"Postoje predanja."

"Većina onih koje sam ja čuo zvuče vrlo glupo. Kamo sreće da je Jonas ovde; on bi se pobrinuo o Jolenti, a znao bi i o Pomiritelju. Jonas, to je bio onaj čovek koga smo sreli na Sažalnici, onaj koji je jahao kobilu meričipu. Jedno vreme mi je bio dobar prijatelj."

"A gde je sad?"

"To je i doktor Talos hteo da zna. Ne znam gde je i ne želim o tome da govorim. Ako želiš da pričamo, kaži mi nešto o Pomiritelju."

Znam da je moj utisak, sledećeg trenutka stečen, bio glup, ali, čim sam to ime pomenuo, učinilo mi se da se šumska tišina spustila na mene kao teret. Još je uzdisao neki vetrić među najvišim granama, ali to je zvučalo kao uzdah sa bolesničke postelje; bledozelena boja tog lišća, koje je bilo za svetlošću izglednelo, nagoveštavala je ubelelost na licima dece koja već dugo trpe glad.

"O njemu niko ne zna mnogo", poče Dorkas, "a ja verovatno manje nego ti. Čak ne pamtim ni kako sam saznala to što znam. Ali neki ljudi pričaju da je bio jedva nešto više od dečaka. Neki vele da uopšte nije bio ljudsko biće - ali ni kakogen, nego misao, za nas opipljiva misao, neke ogromne inteligencije kojoj naša stvarnost predstavlja ono isto što prodavcima igračka predstavljaju papirna pozorišta. Priče kažu da je Pomiritelj jednom prilikom uhvatio neku

umiruću ženu za ruku, a drugom rukom dohvatio zvezdu i da je od tog časa imao moć da pomiruje Vaseljenu sa ljudskošću i ljudskost sa Vaseljenom, okončavajući taj stari raskol. Umeo je i da nestane, a onda da se opet pojavi kad su već svi poverovali da je mrtav - neki put čak i posle sopstvenog pogreba. Pred ljudima se pojavljivao možda i u obliku životinje koja govori ljudskim jezikom, a pred nekom pobožnom ženom se pojavio u obliku ruže."

Setio sam se svoga dobijanja maske. "Verovatno pred svetom Katarinom prilikom njenog pogubljenja."

"Postoje i neka mračna predanja."

"Ispričaj mi neko."

"Plašila su me", reče Dorkas. "Evo, već ih se i ne sećam. Ima li pomena o Pomiritelju u toj smeđoj knjižici koju nosiš?"

Izvukao sam je, video da ima, ali sam je i vratio u torbicu, jer u hodu nisam mogao udobno čitati; rešio sam da taj odlomak pročitam kad se budemo ulogorili, a to je moralo biti uskoro.

27. KA TRAKSU

Pešačili smo kroz posustalu šumu tom stazom sve dok je dnevno svetlo potrajalo; jednu smenu posle smračivanja naišli smo na obalu neke reke manje i brže od Đola. Odatle smo, pri mesečini, mogli videti široka polja šećerne trske kako se talasaju na noćnom vetru. Jolenta je već neko vreme jecala od iscrpljenosti, pa se Dorkas i ja saglasismo da stanemo. Pošto ja nikad ne bih rizikovao da istančanu oštricu Terminus Esta upropastim na masivnim granama šumskog drveća, za paljenje vatre nismo imali u šumi mnogo građe; mrtve grane na koje smo nailazili bile su gotovo vlažne i sunderaste od truljenja. Ali sada, izlaskom na obalu reke, naiđosmo na obilje izuvijanih, a pod dejstvom vremenskih prilika i izmenjenih, štapova: bili su tvrdi, laki i suvi.

Nalomili smo gomilu tih štapova pre nego što mi je palo na um da nemam čime da ukrešem vatru zato što sam ocilo ostavio kod autarha, koji je takođe morao biti, u to sam čvrsto verovao, onaj "službenik na visokom položaju" koji je ruke doktora Talosa napunio hrisosima. Ali je Dorkas u svom skromnom prtljagu imala i kremen, i kresilo, i trud, pa smo se uskoro, uz snažno razbuktalu vatru, osetili mnogo udobnije. Jolenta se plašila divljih zveri, iako sam ja ulagao dosta truda da joj objasnim da vojska, po svemu sudeći, ne bi dopustila da ma koje opasno stvorenje živi u šumi koja se graniči sa vrtovima Kuće apsoluta. Jolente radi, spremili smo i tri debela štapa, zapaljena samo s jednoga kraja, sa namerom da ih, ako zatreba, zgrabimo i njima zaplašimo ta stvorenje kojih se Jolenta bojala.

Nije došla nikakva divlja životinja, a naša vatra je rasterala i komarce; ležali smo na leđima i gledali kako se iskre penju u vazduh. Na daleko većoj visini prolazile su svetlosti letećih čamaca: ispunjavale su nebo, na trenutak ili dva, avetinjskom lažnom zorom - to su se ministri i generali autarhovi vraćali u Kuću apostola ili su kretali u rat. Dorkas i ja smo se pozabavili nagađanjem šta bi oni mogli pomisliti ako bi - samo na trenutak, dok ih čamac ne odnese munjevito dalje - pogledali dole i videli našu skerletnu zvezdu; zaključismo da će oni biti u istom onolikom neznanju u vezi sa nama

koliko i mi u vezi sa njima, pitaće se ko bismo mi mogli biti, kuda smo krenuli i zašto. Dorkas je otpevala jednu pesmu za mene, pesmu o devojci koja, u proleće, luta šumarkom, usamljena zato što više nisu tu njeni prijatelji od prošle godine, opali listovi.

Jolenta je ležala između naše vatre i vode, valjda zato što se tu osećala bezbednijom. Dorkas i ja smo bili sa suprotne strane plamena, ne samo zato što smo želeli da se sklonimo Jolenti sa vidika koliko god je to moguće, nego i zato što je Dorkas, kako sama reče, osećala nelagodnost pred izgledom i zvukom te hladne, tamne vode koja je klizila pored nas. "Kao neki crv", rekla je. "Kao velika zmija boje ebonosa, koja nije gladna sad, ali koja zna gde smo i zna da će nas, već, kad dođe vreme, pojesti. Zar se ne bojiš zmija, Severijane?"

Tekla se plašila zmija; osetih kako se u meni, zbog tog pitanja, pomiče neka malena senka tog straha, pa klimnuh glavom.

"Čula sam da u vrućim šumama na severu živi autarh svih zmija, Uroboros, brat Abajin; lovci koji otkriju njegovu jazbinu pomisle da su našli tunel ispod mora, pa silaze u njega i tako ulaze Uroborosu u usta, i dalje, niz grlo, a ništa još ne slute; tako budu i mrtvi, iako još misle da su živi; ali neki ljudi, opet, pričaju da je Uroboros, tamo, samo jedna velika reka koja teče ka svom izvoru, ili da je Uroboros more, koje proždire svoje sopstvene početke."

Pričajući sve to, Dorkas mi se malo po malo primicala i ja je zagrih jednom rukom, znajući da bi ona sad želela da ja s njom vodim ljubav, iako nismo mogli biti sigurni da je Jolenta, sa druge strane vatre, zaspala. Zapravo, Jolenta se s vremena na vreme pomicala, a zbog punih kukova, uzanog struka i obimne frizure, izgledalo je da su ti njeni pokreti - talasasto kretanje zmije. Dorkas je podigla svoje malo, tragično čisto lice ka mome, ja sam ga poljubio i osetio kako se ona, drhteći od čežnje, pribija uz mene.

"Tako mi je hladno", prošaputala je.

Bila je gola, mada nisam primetio kad se svlačila. Kad sam je zaogrnuo svojim fuliginom, osetio sam da joj je koža - kao i moja - porumenela od toplote vatre. Njene male šake kliznule su pod moju odeću, milujući me.

"Tako dobro", reče. "Tako glatko." Zatim (iako smo već imali,

svojevremeno, odnos): "Da ne budem suviše mala?" glasom nalik na detinji.

Kad sam se probudio, do meseca se već (a bilo je gotovo neverovatno da je to onaj isti mesec koji me je vodio kroz vrtove Kuće apsoluta) vinulo, u svome uzdizanju, zapadno obzorje. Mesečeva svetlost berilno zelene boje tekla je nisko nad rekomb, dajući svakom talasiću senku kao da je veliki talas.

Osećao sam neku nelagodnost, ne znajući zašto. Jolentin strah od zveri više nije izgledao onako nerazuman kao dotad, pa sam ustao i, uverivši se da su i ona i Dorkas dobro, nakupio još drveta za našu umiruću vatru. Prisetio sam se i notula, za koje mi je Jonas bio rekao da se često šalju noću, zatim onog bića u predsoblju. Noćne ptice su plovile iznad naših glava - ne samo sove (a bile su i one tu i izgledale su kao one koje su se u tolikom broju gnezdile po ruševnim kulama Citadele: glave okrugle, krila kratka i široka, nečujna) nego i ptice drugih vrsta, sa dvokrakim i trokrakim repovima, ptice koje su se obrušavale, a onda letele sasvim nisko iznad vode i u letu cvrkutale. Povremeno su bube nalik na moljce, ali neuporedivo veće od svih koje sam ranije video, preletale od drveta do drveta. Njihova krila sa iscrtanim šarama bila su dugačka koliko ljudske ruke, a njihovi razgovori bili su kao ljudski, ali glasovima tako visokim da sam ih jedva uspevao čuti.

Prodžarao sam vatru, uverio se da mi je mač pri ruci, onda sam neko vreme posmatrao Dorkasino nevino lice na kome je san sklopio velike nežne trepavice i najzad sam opet i ja legao da posmatram ptice kako plove između sazvežđa i da zalazim u svet uspomena koji, ma koliko bio sladak ili gorak, za mene nije nikada sasvim zatvoren.

Pokušao sam da se prisetim kako je izgledala proslava Dana svete Katarine godinu dana posle mog proglašenja za zapovednika šegrta, ali jedva sam pregledao početak priprema za gozbu, kad se druge uspomene, nezvane, ubaciše u okolni prostor. U našoj sam kuhinji, dižem vrč ukradenog vina ka usnama - ali, gle, pa to nije vrč nego dojka iz koje curi toplo mleko. Znači, dojka moje majke; zahvatila me je (preteći da zbriše tu uspomenu) plima nezadrživog oduševljenja što sam, konačno, uspeo da doprem unatrag čak do nje

posle tolikih uzaludnih pokušaja. Moje ruke se trude da zagrlje majku i ja bih hteo, hteo, ali ne mogu, da dignem pogled ka njenom licu. Sasvim je sigurno da je to moja majka, jer nema nikakvih dojki za onu decu koja dospeju na mučiteljsku hranu. Ono sivilo na rubovima mog vidnog polja je, dakle, metal zida njene ćelije. Uskoro će nju da odvedu, da vrišti u aparatusu ili da grca za vazduh u Alovinovoj ogrlici. Trudim se da je zadržim, da obeležim taj trenutak da bih mogao da mu se vratim kad zaželim, ali ona nestaje upravo u toku tih mojih napora, rastače se kao izmaglica kad naiđe vetar.

Opet sam dete... devojčica... Tekla. Stojim u jednoj veličanstvenoj dvorani čiji su prozori ogledala, ogledala koja u isti mah odražavaju i osvetljavaju. Oko mene su lepotice čija je visina dvaput, i više nego dvaput, veća od moje; one su u raznim fazama svlačenja. Vazduh je gust od parfema. Tražim neku od njih, ali dok zagledam u nalickana lica tih visokih žena, divna, uistinu savršena lica, počinjem da se pitam da li ću je prepoznati. Suze mi teku niz lice. Pritrčavaju mi tri žene, a ja gledam svaku naizmenično. I dok gledam, njihove oči se sužavaju u tačke svetlosti, a sroljka mrlja pored usana jedne od njih širi krila koja imaju prste nalik na mrežice.

"Severijane."

Digao sam se u sedeći položaj, ne znajući tačno u kom trenutku je uspomena prerasla u san. Ovaj poslednji glas bio je sladak, ali i veoma dubok; znao sam da sam ga nekad ranije čuo, ali se nisam mogao odmah setiti gde. Mesec je sad već bio gotovo sasvim iza zapadnog obzorja, a naša vatra je umirala svojom drugom smrću. Dorkas je bila razgrnula dronjavu posteljinu i sad je spavala izlažući svoje vilenjačko telo noćnom vazduhu. Videći je tako, videći tu bledu kožu koja je pri nestajućoj mesečini bila još bleđa, osim na mestima gde je od blistanja žara dobijala rumenilo, osetio sam jaču telesnu želju nego ikada u životu - jaču nego onda kad sam prigrlio Agiju na Adamnijskom stepeništu, jaču nego kad sam prvi put ugledao Jolentu na pozornici doktora Talosa, jaču čak nego i u onim bezbrojnim prilikama kad sam hitao Tekli u njenoj ćeliji. Ali nije to bila želja prema Dorkas, u njoj sam uživao pre veoma kratkog vremena, a osim toga, iako sam čvrsto verovao da me ona voli, nisam mogao biti siguran da bi mi se ona tako spremno prepustila da nije

naslućivala, i više nego naslućivala, da sam tokom popodneva pre odigravanja drame ušao u Jolentu i da nije verovala da nas Jolenta preko vatre gleda.

A ni prema Jolenti to nije bila želja. (A Jolenta je tada ležala na boku i hrkala.) Želeo sam, zapravo, i njih obe, i Teklu, i onu bezimenu meretriksu koja je glumila da je Tekla u Azurnoj kući, i njenu prijateljicu koja je ponela ulogu Tee, a koju sam posle video na stepeništu u Kući apsoluta. I Agiju, Valeriju, Morvenu i hiljadu drugih. I veštica sam se prisetio, njihovog ludila i njihovog divljeg plesa u Starom dvorištu u kišnim noćima; i hladne devičanske lepote crveno zaodeždenih Pelerinki.

"Severijane."

Nije to bio san. Zbog tog zvuka pomakle su se snene ptice na granama na rubu šume. Isukao sam Terminus Est i postavio oštricu tako da zahvata u hladnu svetlost zore da bi onaj ko je progovorio, ma ko to bio, znao da sam naoružan.

Svud je opet vladala tišina - potpunija nego u ma kom trenutku protekle noći. Čekao sam i polako okretao glavu, nastojeći da odredim gde je osoba koja me je zvala, iako svestan da bi bolje bilo kad bih mogao stvoriti privid da već znam tačan pravac. Dorkas se promeškolljila i zaječala, ali se, kao ni Jolenta, nije probudila; ništa se drugo nije čulo, osim pucketanje vatre, jutarnjeg vetra među lišćem i pljuskanja talasića.

"Severijane."

Makar koliko dubok, bio je to glas žene, pulsirao je od strasti, bio je vlažan od želje; setio sam se Agije i zato nisam vratio mač u kaniju.

"Peščani sprud..."

Iako sam se plašio da je to samo trik da me neko navede da okrenem leđa drveću, počeo sam pogledom da pretražujem reku i najzad sam ugledao taj sprud, nekih dvesta koraka daleko od naše vatre.

"Hodi k meni."

Nije bio trik, ili bar ne onakav trik kakvog sam se u prvim trenucima plašio. Glas je govorio sa jednog mesta nizvodno od mene.

"Dođi. Molim te. Ne mogu te čuti sa mesta gde sad stojiš."

Rekoh: "Nisam ni govorio." Ali odgovora nije bilo. Čekao sam, nevoljan da ostavim Dorkas i Jolentu same.

"Molim te. Čim sunce dopre do ove vode, moraću da idem. Druge prilike možda neće biti."

Ta rečica je kod peščanog spruda bila šira nego uzvodno i nizvodno. Imao sam mogućnost da stupim suve obuće pravo na taj žuti pesak i odem gotovo do sredine. Levo od mene zelenkasta voda se postupno sužavala i produbljavala. Desno od mene ležao je duboki vir od nekih dvadeset koraka u prečniku, vir iz koga je voda tekla brzo, ali i glatko. Stajao sam na pesku stežući Terminus Est oberučke, ali tako da je njegov četvrtasti vrh bio zariven u sprud između mojih stopala. "Evo me", rekoh. "Gde si? Čuješ li me sad?"

Kao da odgovara reka sama, tri ribe iskočiše istovremeno, pa još jednom, stvarajući niz mekih rasprskavanja na površini. Jedna barska zmija mokasinka, po leđima išarana ulančenim prstenovima crne i zlatne boje, doklizila je maltene do prstiju mojih čizama, onda se izvila kao da bi zapretila tim skačućim ribama, pa zašiškala, ušla u uvalu na uzvodnoj strani peščane prevlake kojom sam i došao na sprud i otplivala dugim talasanjima. A u telu je ta zmija mokasinka bila debela kao moja podlaktica.

"Ne plaši se. Pogledaj. Vidi me. Znaj da ti neću naneti zlo."

Iako je voda i do tad bila zelena, sad je još jače pozelenela. Hiljadu pipaka boje žada komešalo se tamo, ne probijajući površinu nijednom. I dok sam gledao, odveć opčinjen da bih se uplašio, jedan disk beline, tri koraka u prečniku, pojavio se među pipcima i počeo se dizati ka površini.

A šta je bilo posredi shvatio sam tek kad se izdiglo do na nekoliko pedalja od talasića - a i tad samo zato jer je otvorilo oči. Lice je pogledalo kroz vodu u mene, lice jedne žene koja bi mogla bacati Boldandersa kao lutkicu. Oči su joj bile skerletne boje, a usta oivičena usnama tako tamno grimiznim da u prvi mah nisam ni shvatio da su to usne. Iza tih usana stajala je vojska šiljatih zuba; zeleni pipci koji su uokvirivali njeno lice bili su joj kosa.

"Došla sam po tebe, Severijane", reče ona. "Ne, ne sanjaš."

28. ABAJINA ODALISKA

"Sanjao sam o tebi jednom", rekoh. Mutno sam sagledavao i njeno golo telo u vodi, ogromno i svetlucavo.

"Motrile smo na džina, pa smo tako našle tebe. Avaj, prebrzo smo te izgubile iz vida kad ste se ti i on razdvojili. Tada si mislio da si omrznut, a nisi znao koliko si voljen. Mora celoga sveta tresla su se od našeg žaljenja za tobom, talasi su plakali slanim suzama i bacali se očajnički na stene."

"A šta od mene želite?"

"Samo tvoju ljubav. Samo tvoju ljubav."

Dok je govorila, njena desna šaka je stigla do površine i tu ostala da plovi kao splav od pet belih balvana. Ovde je, u stvarnosti, bila ona šaka diva ljudoždera na čijem se vrhu prsta nalazi mapa njegovog carstva.

"Nisam li lepa? Gde si video kožu čistiju od moje, ili crvenije usne?"

"Od tebe staje dah", rekoh ja, govoreći istinu. "Ali mogu li te pitati zbog čega ste posmatrale Boldandersa kad sam ga sreo? I zašto niste posmatrale mene, iako ste to, izgleda, htele?"

"Diva gledamo jer on raste. Po tome je on kao mi i kao naš otac-muž Abaja. Pre ili kasnije on mora doći u vodu, kad zemlja više ne bude mogla da ga nosi. Ali ti možeš i sada, ako hoćeš. Disaćeš vodu - to će biti naš dar - istom onom lakoćom kojom sada udišeš taj tanki, slabi vetar, a kad god poželiš, vratićeš se na kopno da preuzmeš svoju krunu. Ova reka, Cefisus, utiče u Đol, a Đol u mirno more. Tamo možeš da jašeš na leđima delfina kroz polja korala i bisera kojima teku struje. Moje sestre i ja pokazaćemo ti zaboravljene gradove podignute u starim vremenima, gradove u kojima je sto pokolenja vašeg roda u klopku uhvaćenih živelo i umrlo kad ste ih vi, gore, zaboravili."

"Nemam ja koju krunu da preuzmem", rekoh. "Zamenile ste me sa nekim drugim."

"Mi ćemo sve biti tvoje tamo, u crvenim i belim parkovima gde se jate ribe-lavovi."

Govoreći, nimfa je polako podizala vrh vilice, zabacujući glavu, tako da je najzad cela ravan njenog lica ležala na podjednakoj dubini, naime, neposredno ispod površine. Za licem je došlo njeno belo grlo, onda su se dojke sa grimiznim bradavicama probile kroz površinu, tako da su ih talasići odasvud milovali. Hiljadu mehurića iskričilo se u vodi. U roku od još nekoliko dahova ležala je sasvim opružena po vodenoj struji, dugačka najmanje četrdeset laktova od alabasternih stopala do prepletene kose.

Možda niko ko ovo bude čitao neće razumeti kako je bilo moguće da me takvo čudovišno stvorenje privlači, a ipak želeo sam da joj poverujem, da sa njom pođem, želeo sam kao što davljenik želi dah vazduha. Da sam u njena obećanja sasvim poverovao, bacio bih se u vir tog časa i sve ostalo zaboravio.

"Krunu imaš, mada za nju još ne znaš. Misliš li da smo mi, koje kroz toliko voda plivamo - čak i između zvezda - ograničene na samo jedan trenutak? Videle smo i šta ćeš postati i šta si bio. Još juče si ležao na mom dlanu, pa sam te digla nad umršeni korov da ne umreš u Đolu i tako te sačuvala za ovaj trenutak."

"Daj mi moć da dišem vodu", rekoh, "i pusti me da to oprobam sa druge strane spruda. Ako vidim da si mi rekla istinu, krenuću sa tobom."

Videh kako se te ogromne usne razmiču. Koliko glasno je morala govoriti u reci da bih ja to čuo stojeći u vazduhu, ne znam, ali kad je progovorila, ribe opet počеше iskakati iz vode.

"To se ne može tako lako. Moraš da pođeš sa mnom i to sa poverenjem, a onda će trebati samo trenutak. Dođi."

Pružila je ruku ka meni, a tog istog trena začuo sam Dorkasin očajnički krik za pomoć.

Okrenuo sam se da potrčim ka Dorkas. Ali mislim da je i tada bilo moguće da se vratim vodenoj vili, da se ona opredelila da me čeka. No, nije. Kao da je reka sama pokuljala iz svoga korita - uvis; začuo se urlik sličan kršenju okeanskih talasa o obalu. Bilo je to kao da mi je neko bacio celo jezero na glavu, tresnulo me je kao kamen, onda me, razlivajući se, valjalo kao da sam štap. Sledećeg trenutka, kada se voda već povlačila, videh da sam daleko na obali, mokat do kože, izubijan i lišen mača. Pedeset koraka daleko nimfino telo se napola

uzdizalo iz vode. Pošto nju nije više voda nosila, meso joj je mlitavo visilo sa kostiju kojima kao da je malo nedostajalo pa da se polome pod tom težinom; kosa joj je visila pravolinijski ka pesku po kome je lila voda. Pred mojim očima, voda pomešana sa krvlju linula je iz njenih nozdrva.

Pobegao sam, a dok sam stigao do naše vatre i do Dorkas nimfe više nije bilo na vidiku; jedino se primećivao jedan vrtlog mulja koji je zatamnjavao reku nizvodno od spruda.

Belina Dorkasinog lica bila je gotovo ista. "Šta to bi?" prošaputa ona. "Gde si bio?"

"Znači, videla si je. A ja sam se uplašio..."

"Kako je to užasno." Dorkas mi se bacila u naručje i pritisnula svoje telo uz moje. "Užasno."

"Ali nisi me zbog toga zvala, je l' tako? Odavde je nisi mogla videti dok se nije uzdigla iz vira."

Dorkas je nemo pokazala ka suprotnoj strani vatre i ja spazih da je tlo oko Jolente natopljeno krvlju.

Na njenom levom zglavku bila su dva uska zaseka, svaki dugačak otprilike koliko moj palac; dodirivao sam ta mesta Kandžom, ali je izgledalo da naviruća krv nikako neće da se zgruša. Iz Dorkasine škrte zalihe odeće napravismo nekoliko zavoja, ali kako su uskoro svi bili natopljeni, prokuvao sam konac i iglu u Dorkasinom malom tiganju i, spajajući ivice, zašio rane. Tokom svega toga Jolenta kao da je bila samo napola svesna. S vremena na vreme je otvarala oči, ali ih je odmah, ne pokazujući da je išta prepoznala, opet zatvarala. Progovorila je samo jednom i rekla: "Sad vidiš da je on, koga si božanstvom smatrao, voljan da popušta, pa i predlaže sve ono što sam i ja tebi predložila da radimo. Pre nego što se uzdigne Novo sunce, hajde da načinimo novi početak." U tom trenutku nisam u tim rečima prepoznao odlomak njenog teksta iz drame.

Kad je rana prestala da krvari i kad smo Jolentu premestili na čisto tlo i oprali je, vratio sam se do mesta gde sam se nalazio kad se voda povukla. Tragao sam neko vreme i našao Terminus Est koji je iz mokrog peska virio samo malo - videla se jabuka drške i dva prsta dužine drške.

Očistio sam i nauljio sečivo, a onda smo Dorkas i ja porazgovarali o tome šta da radimo. Ispričao sam joj o svom snu, onom u noći pre nego što sam sreo Boldandersa i doktora Talosa, zatim o tome kako sam, dok je ona spavala, čuo nimfin glas i o onome što mi je nimfa rekla.

"Šta misliš, da li je ona još tamo? Otišao si do tog mesta i našao mač. Da li je bilo moguće da je vidiš kroz vodu ako se spustila blizu dna?"

Odmahnuo sam glavom. "Ne verujem da je tamo. Na neki način se povredila kad je pokušala da iziđe iz reke da bi me zaustavila, a osim toga ne verujem, imajući u vidu bledilo njene kože, da bi mogla da se zadržava u ma kojoj vodi plićoj od Đola kad zasija sunce vedrog dana. Ali ako je bila tamo - ne, mislim da je ne bih video, voda je bila suviše zamućena."

Dorkas nikad nije izgledala ljupkija nego u tom trenutku dok je sedela na zemlji, oslanjajući vrh vilice na jedno koleno. Neko vreme je ćutala i činilo se da osmatra istočne oblake, obojene u trešnjevnu boju i plamen dejstvom večitog tajanstva nade zore. Najzad reče: "Mora biti da joj je zaista bilo strašno stalo do tebe."

"Hoćeš reći, zato što je onako pošla iz vode? Mislim da je sigurno živela na kopnu pre nego što je toliko porasla, pa je sad na trenutak zaboravila da na suvo više ne može."

"Ali pre toga je doplivala uz ogavno prljavi Đol, a onda uz ovu uzanu rečicu. Sigurno se nadala da te ščepa kad prelazimo, ali nije mogla uzvodno od spruda, pa te je zato pozvala dole. Sve u svemu, nije moglo biti prijatno putovanje za nekog ko je navikao da pliva između zvezda."

"Znači, ti joj veruješ?"

"Kad sam bila sa doktorom Talosom, a dok ti nisi bio tu, govorili su mi, i Jolenta i on, da sam glupača što verujem ljudima koje srećemo na drumu i što verujem Boldandersovim izjavama, pa čak i izjavama njih dvoje. Pa ipak, mislim da čak i ljudi koje drugi nazivaju lažovima govore istinu daleko češće nego što lažu. To je toliko lakše! Ako ta priča kako te je ona spasla nije istinita, zašto je govoriti? Učinak je mogao biti samo taj da te uplaši kasnije kad o tome porazmisliš. A ako ona nikad ne pliva između zvezda, zar nije

nekorisno pričati tako nešto. Međutim, tebe nešto muči. Vidim da je tako. Šta je u pitanju?"

Nisam želeo da detaljno opišem svoj susret sa autarhom, pa rekoh: "Ne tako davno video sam jednu sliku - u knjizi - sliku bića koje živi u praznini. Bilo je žensko. Imala je krila. Ne kao ptičja, nego ogromne neprekidne ravni od tankog, pigmentovanog materijala. Krila koja bi svojim mahanjem mogla zahvatiti zvezdanu svetlost."

Dorkas je izgledala zainteresovana. "Je li to u tvojoj smeđoj knjizi?"

"Ne, u jednoj drugoj. Nemam je ovde."

"Svejedno, ovo me je podsetilo da smo rekli da ćemo pogledati šta u tvojoj smeđoj knjižici ima o Pomiritelju. Imaš li je još?"

Imao sam je i izvukao sam je. Bila je mokra od mog kvašenja, pa sam je otvorio i ostavio tako da sunce udara po njenim listovima i da bude zahvaćena povetarcima koji su počeli kad je lice Urta opet pogledalo ka suncu. Posle toga su se stranice same okretale, nežno, dok smo pričali, tako da sam uz razgovor i nehotice primećivao slike muškaraca, žena i čudovišta, slike koje su se na taj način urezale u moje pamćenje gde se i sad nalaze. Ponekad su i pojedine rečenice, pa i celi kratki pasusi, počinjali da sijaju, a zatim bleđeli pošto je svetlost zahvatala, a onda napuštala svetlucavo metalasto mastilo: "bezdušni ratniče", "lucidno žuto", "po nojadama". Kasnije: "Ova vremena su drevna vremena, kada je svet prastar." I još: "Nema pakao granica, niti je omeđan, jer gde mi smo, on je tu, a gde je pakao, tu nas mora biti."

"Nećeš sad da je čitaš?" upitala je Dorkas.

"Ne. Hoću da čujem šta je bilo sa Jolentom."

"Ne znam. Spavala sam i sanjala o... pa, ono moje uobičajeno. Ušla sam u jednu prodavnicu igračaka. Duž zida su bile police sa lutkama, a na sredini poda stajao je bunar na čijem su ozidanom rubu sedele opet lutke. Sećam se da sam razmišljala da je moja beba premlada za lutke, ali da su tako zgodne, a da ja nijednu nisam imala još od kad sam bila devojčica i da ću zato kupiti jednu i čuvati je za bebu, možda ću je ponekad i izvaditi da je gledam, možda ću je i namestiti da stoji ispred ogledala u mojoj sobi. Pokazala sam prstom ka najlepšoj lutki, a to je bila jedna od onih oko bunara, i šta

vidim kad ju je prodavac dohvatio - to je Jolenta. Ispala mi je iz ruke, a onda sam je gledala kako pada duboko, duboko dole ka crnoj vodi. Tad sam se probudila. Naravno, pogledala sam da li je sve u redu..."

"I našla si nju kako krvari?"

Dorkas je klimnula glavom, pri čemu je njena bledozelena kosa zasvetlucala. "Zato sam te pozvala - dvaput - onda sam te videla dole kod spruda i onda je ta stvar jurnula iz vode za tobom."

"Nema razloga da izgledaš toliko prebledelo", rekoh joj. "Jasno je da je Jolentu ugrizla neka životinja. Kakva, nemam pojma, ali sudeći po ugrizu prilično mala, tako da je se ne moramo bojati više nego ma koje druge male životinje sa oštrim zubima i zlom voljom."

"Severijane, sećam se da mi je neko pričao da na severu ima šišmiša krvopija. Kad sam bila dete, plašili su me pričama o njima. A kad sam malo porasla, u kuću nam je uleteo, jednom, jedan običan šišmiš. Neko ga je ubio, a ja sam pitala tatu da li je to šišmiš krvopija i da li takvi stvarno postoje. Rekao je da postoje, ali na severu, u zaparenim šumama središta sveta. Grizu usnule ljude i životinje noću, a pljuvačka im je otrovna, tako da rane od njihovih zuba nastavljaju da krvare."

Dorkas je zastala i digla pogled ka drveću. "Moj otac je rekao da je grad, tokom čitave povesti, polagano odmicao uz reku ka severu, a da je počeo kao domorodačko selo na mestu gde se Đol uliva u more. Pričao je i kako će strašno biti kad grad uđe u ono područje gde lete šišmiši krvopije, pa kad oni budu mogli da se gnezde u napuštenim zgradama. Mora biti da je ljudima u Kući apsoluta već strašno. A mi od nje nismo mogli mnogo da se udaljimo."

"Autarše - moje saosećanje", rekoh. "Ali mislim da nikad ranije nisam čuo da toliko pričaš o svom ranijem životu. Sećaš li se svoga oca sada i te kuće u kojoj je šišmiš ubijen?"

Ustala je; iako se trudila da izgleda hrabro, video sam da se trese. "Svakog jutra posle snova sve se više sećam. Ali, Severijane, sada moramo poći. Jolenta će biti slaba. Ona mora da dobije hranu i čistu vodu. Ovde ne možemo da ostanemo."

I ja sam bio silno gladan. Vratio sam smeđu knjižicu u torbicu na opasaču i zavukao sveže nauljeno sečivo Terminus Esta u kaniju. Dorkas je prikupila sve svoje stvari u mali zavežljaj.

Onda smo krenuli. Reku smo pregazili daleko iznad spruda. Jolenta nije bila u stanju da hoda samostalno. Morali smo je pridržavati sa obe strane. U licu je izgledala iscrpljeno. Iako se, kad smo je podigli, vratila svesti, vrlo retko je govorila, a i tad samo reč-dve. Prvi put sam primetio koliko su joj usne tanke; donja je sad izgubila čvrstinu te je visila, od zuba odmaknuta, otkrivajući modre desni. Imao sam utisak da se čitavo Jolentino telo, juče tako raskošno, opustilo kao vosak, tako da to više nije bila (kao nekad) žena u poređenju sa detetom Dorkas, nego cvet odavno precvao, sam kraj leta u odnosu na Dorkasino proleće.

Tako smo gazili uzanom i prašnom stazom, a šećerna trska je sa obe strane već bila viša od moje glave. Neprekidno sam razmišljao o tome kako sam osećao telesnu želju prema Jolenti tokom našeg kratkotrajnog poznanstva. Sećanje mi je - toliko savršeno i živopisno da je primamljivalo jače nego ma koji opijum - pokazivalo onu ženu koju sam u prvom trenutku pomislio da imam pred sobom onda kad smo Dorkas i ja, izlazeći iz šumarka noću, naišli na blistavu pozornicu doktora Talosa na livadi. Tako je čudno bilo uveriti se da je Jolenta i po dnevnom svetlu (kad smo krenuli na sever sledećeg jutra, najlepšeg koje pamtim) isto onako lepa kao i noću u laskajućem sjaju buktinja.

Kaže se da su ljubav i telesna čežnja samo rođake, a to je i moje iskustvo potvrđivalo sve dok nisam krenuo na to pešačenje sa Jolentinom omlitavelom rukom prebačenom preko mog vrata. Ali istina je drugačija. U pitanju je bilo zapravo to da je ljubav prema ženama bila tamna strana onog ideala ženskosti koji sam za sebe gajio u snovima o Valeriji, Tekli, Agiji, o Dorkas, i Jolenti, i o Vodalusovoj dragani sa licem u obliku srca i glasom gugutke, dragani za koju sam sada znao da je Teklina polusestra Tea. I zato sam, dok smo naporno pešačili između zidova od trske, tog jutra kad od telesne želje više nije ostalo nimalo i kad sam Jolentu mogao gledati još samo sa sažaljenjem, otkrio da je - i pored svog ranijeg verovanja da samo marim za njeno nametljivo, rumeno telo i za nezgrapnu ljupkost njenih kretnji - volim.

29. STOČARI

Glavninu toga jutra provedosmo pešačeći kroz trsku i ne sretosmo nikog. Jolenta, koliko sam mogao oceniti, nije ni slabila, ali ni jačala; činilo mi se, međutim, da glad i umor od potpomaganja njoj da hoda i nemilosrdna vrelna sunca počinju da djeluju na mene, jer dvaput ili triput mi se učinilo, kad bih bacio pogled krajičkom oka, da to uopšte nije Jolenta, nego neka druga žena, neku koju poznajem, ali ne uspevam da prepoznam. A kad sam, onda, okretao glavu da pogledam dobro, taj utisak (i inače sasvim nejak) potpuno je nestajao.

Išli smo, dakle, i nismo mnogo pričali. Tad mi se prvi put od kad sam palošinu primio od majstora Palaemona učinilo da je ona meni na teretu; rame mi je pod kaišem već bilo nažuljeno i bolno.

Sekao sam trsku za nas, pa smo je žvakali radi slatkog soka. Jolenta je bila veđito žedna, a pošto nije mogla da hoda bez naše pomoći niti u hodu da drži svoj štapić iz trske izrezan, bili smo prinuđeni da se često zaustavljamo. Bilo je čudno gledati te dugačke noge, tako divno oblikovane, sa vitkim skočnim zglobovima, a zrelim butinama i zaključiti da je od njih vrlo malo koristi.

Za jedan dan stigli smo do kraja trske i izišli na rub prave pampe, mora trave. Još je tu bilo i poneko drvo, ali na tako velikim rastojanjima da si, stojeći kraj jednog, mogao videti najviše dva-tri druga. Za svako drvo bilo je sirovom kožom vezano telo poneke grabljive zveri na takav način da prednje šape budu ispružene kao ruke. Većinom su to bili istačkani tigrovi, česti u ovom delu zemlje, ali videh i atrokse, koji imaju kosu sličnu ljudskoj, i sabljozube tigrove-smilodone. Većina tih životinja bila je svedena tako reći samo na gole kosti, ali neke su bile još žive i proizvodile su one zvuke koji, po uverenju tamošnjeg naroda, plaši druge tigrove, atrokse i smilodone, koji bi, da nisu tako uplašeni, nasrtali na stoku.

Stoka je za nas bila daleko opasnija od tih mačaka. Bikovi su sa stadom jurišaju na sve što im se približi, pa smo svako stado morali da zaobilazimo iz takve daljine da nas njihove kratkovide oči ne primete, ali i sa nizvetrene strane da ne osete naš miris. U takvim

prilikama morao sam da prepuštam Dorkasi da se nosi sa Jolentinom težinom kako zna i ume, da bih ja mogao da hodam nešto ispred njih dve i nešto bliže životinjama. U jednoj prilici morao sam da odskočim u stranu i odsečem glavu jednom biku koji nas je napao. Od suve trave smo naložili vatru i ispekli jedan deo mesa.

U sledećem sličnom slučaju setio sam se Kandže i načina kako je okončala napad ljudi-majmuna. Izvukao sam je i jedan žestoki crni bik dokaskao je do mene i počeo gurati njušku u moj dlan. Popeli smo Jolentu njemu na leđa, pojahala je i Dorkas da bi nju pridržavala, a ja sam hodao pored bikove glave držeći dragulj tako da bik vidi njegovu plavu svetlost.

Za sledeće drvo pokraj koga smo prošli, a koje je bilo i jedno od poslednjih, bio je vezan živi smilodon, pa sam se uplašio da će prestrašiti našeg bika. A kad smo smilodona ostavili za sobom, činilo mi se da na leđima osećam njegove oči, žute, velike kao golubije jaje. Jezik mi je već bio natečen od žeđi. Dao sam Dorkas dragulj da ga drži, a ja sam se vratio i isekao veze koje su smilodona držale. Dok sam to činio, neprestano sam pomišljao da će me on sad sigurno napasti. Ali pao je na tlo, preslab da ustane, a ja sam, nemajući vode da mu dam, jedino mogao da odem odatle.

Malo posle podneva primetio sam pticu lešinarku kako kruži visoko iznad nas. Priča se da one namirišu smrt. Setio sam se i kako smo mi šegrti jednom ili dvaput, dok su kalfe radile svoj posao u sobi za saslušanje, morali da izlazimo iz kule i bacamo kamenje na lešinare koji su seli na razrušeni citadelski zid, kako zbog njihovog prisustva ne bi Citadela izišla na još gori glas. Bila mi je odvratna pomisao da bi Jolenta mogla umreti, pa sam tad mnogo mogao dati za luk kojim bih pokušao da ustrelim tu pticu u letu. Ali, nemajući ništa slično, mogao sam samo da priželjkujem.

Posle beskrajno dugog vremena toj prvoj ptici su se pridružile dve znatno manje. Po blistavim bojama njihovih glava, vidljivim povremeno čak i sa te daljine, znao sam da su to kathartide. A to je opet značilo da ona prva, sa triput većim rasponom krila, mora biti planinski teratornis, vrsta za koju se priča da napada planinare, para ih otrovnim kandžama po licu i udara ih laktovima svojih velikih krila dok se ne strmoglave u smrt. S vremena na vreme druge dve ptice

odveć su se približile teratornisu, a on ih je tad razgonio. U trenucima takvih sukobljavanja čuli smo i pokoje oštro kričanje: doplovljavalo je do nas sa bedema njihovog dvorca od vazduha. Jednom sam, obuzet mračnim raspoloženjem, pozvao gestom sve tri da nam se približe. Odmah su sve tri prešle u obrušavanje, pa sam im pripretio mačem, a takve gestove više nisam pravio.

Kad se zapadno obzorje popelo nadomak sunca, stigli smo pred jednu nisku kućicu, takoreći kolibu, sazidanu od busenja. Na klupi pred njom sedeo je jedan mršav, žilav čovek sa štitnicima od štavljene kože obmotanim oko nogu; pio je mate čaj i glumio da posmatra boje u oblacima. U stvarnosti, sigurno je on nas video mnogo pre nego mi njega, jer bio je mali, smeđ i dobro se stapao sa svojim malim smeđim domom, dok smo se mi ocrtavali spram neba.

Strpao sam Kandžu u čizmu čim sam ugledao tog stočara, mada nisam bio siguran šta će bik uraditi kad je više ne bude imao pred očima. A bik nije uradio ništa, gazio je ujednačeno napred sa dve žene na svojim leđima, kao i dotad. Kad smo stigli do te brvnare, spustio sam obe na zemlju; bik je digao njušku i omirisao vazduh, a onda me pogledao jednim okom. Mahnuo sam rukom ka zatalasanoj travi da mu pokažem da mi više nije potreban, ali i da vidi da mi je ruka prazna. Okrenuo se u mestu i otkasao.

Stočar je izvadio metalnu slamčicu, sličnu kalaju, koju je držao između usana. "To je bio vo", reče on.

Klimnuo sam glavom. "Bio nam je potreban da nosimo ovu jadnu ženu koja je bolesna, pa smo ga pozajmili. Da li je tvoj? Nadali smo se da nećeš zameriti, a nismo mu, uostalom, ni pričinili nikakvu štetu."

"Ne, ne." Stočar je načinio neodređeni gest otpisivanja. "Pitao sam samo zato što mi se učinilo, kad sam vas prvi put video, da je destrijer. Nisu mi oči kao što su nekad bile." Onda nam je ispričavao kakve su nekad bile, naime, zaista vrlo dobre. "Ali, kao što kažete, bio je vo."

Ovog puta smo i Dorkas i ja istovremeno klimnuli glavama.

"Vidite šta znači kad čovek ostari. A bio sam spreman da liznem sečivo ovog noža", pljesnuo je po metalnoj dršci koja mu je virila iznad širokog opasača, "i da ga uperim ka suncu i zakunem se da

sam video nešto između nogu tog vola. Ali da nisam takva budala, znao bih da volove sa ovih pampi ne može da jaše niko. Može crveni panter, ali on se drži kandžama, a i tako ponekad pogine. Sigurno je to bilo vime koje je vo nasledio od svoje majke. Nju sam znao, imala je jedno."

Rekoh da sam gradski čovek i da vrlo malo znam o stvarima koje su u vezi sa stokom.

"A-ha", reče on, pa nastavi da siše svoj mate. "Moje znanje je još manje od tvog. Ovde su svi, sem mene, neznalice i eklektici. Znaš te ljude koji se nazivaju eklekticima? Oni ne znaju ništa - kako može čovek da uči ako ima takve komšije?"

Dorkas reče: "Molim te, zar nas nećeš pustiti da ovu ženu unesemo unutra, da bi mogla da legne? Bojim se da umire."

"Rekao sam vam da ne znam ništa. Treba da pitaš ovog čoveka ovde - on može da vodi vola - umalo ne rekoh bika - kao psa."

"Ali njoj da pomogne ne može! To možeš samo ti."

Stočar mi dobaci jedan kosi pogled i ja uvideh da je uveren da je sad dovoljno pouzdano utvrdio ko je ukrotio bika: ja, a ne Dorkas. "Vrlo mi je žao zbog vaše prijateljice", reče, "za koju vidim da je nekad morala biti vrlo lepa. Ali, iako sedim ovde i razmenjujem šale sa vama, imam i ja prijatelja, a on sad leži unutra. Plašite se da vaša prijateljica umire. A ja zasigurno znam da moj prijatelj umire, pa bih bio rad da ga pustim da ode, a da mu niko ne smeta."

"Shvatamo, ali nećemo mu smetati. Možda mu čak možemo pomoći."

Vlasnik krda je naizmenično pogledavao Dorkas i mene. "Vi ste čudnovati ljudi - šta znam ja? Ne više nego neki od ovih neznalica, eklektika. Pa, uđite. Ali tišina da bude i da imate u vidu da ste moji gosti."

Ustao je i otvorio vrata, tako niska da sam se morao poguriti da bih ušao. Kuća se cela sastojala samo od te jedne jedine prostorije, koja je bila mračna i mirisala na dim. Jedan čovek mnogo mlađi i, pomislio sam, mnogo viši od našeg domaćina ležao je na podmetačima od tkanine ispred vatre. Njegova koža bila je iste onakve smeđe boje, ali ispod tog pigmenta nije bilo krvi; obrazi i čelo izgledali su mu kao da su premazivani zemjom. Nikakve posteljine

nije bilo, osim one na kojoj je bolesnik ležao, i nikakvog kreveta, ali mi smo raširili Dorkasino dronjavo ćebe po zemljanom podu i položili Jolentu na njega. Za trenutak se njene oči otvoriše. U njima nije bilo svesti, a njihova boja, nekad bistro zelena, sad je bila izbledela kao loša tkanina ostavljena na suncu.

Naš domaćin je odmahnuo glavom nekoliko puta i prošaputao: "Neće ona duže potrajati nego ovaj neznalački eklektik Manahen. A možda neće ni toliko."

"Potrebna joj je voda", reče mu Dorkas.

"Iza kuće, u buretu za prikupljanje kišnice. Ja ću doneti."

Kad sam čuo da su se vrata iza njega zatvorila, izvukao sam Kandžu. Ovog puta je sevnula tako prodornim cijanidnim zelenoplavim plamenom, da sam se uplašio da će se videti i kroz zidove. Mladić koji je ležao na podlogama udahnuo je duboko, a zatim sa uzdahom ispustio vazduh. Odmah sam sklonio Kandžu natrag.

"Nije joj pomoglo", reče Dorkas.

"Možda će voda pomoći. Izgubila je mnogo krvi."

Dorkas je posegnula dole da zagladi Jolentinu kosu. Ta kosa je sigurno počela da opada, kao što je često kod starica i kod ljudi sa visokom temperaturom. U Dorkasinom vlažnom dlanu ostalo je toliko kose da sam je video i u polumraku. "Mislim da je oduvek bila bolesna", prošaputa Dorkas. "Od dana kad sam je upoznala. Doktor Talos joj je davao nešto zbog čega joj je bilo privremeno bolje, ali sad ju je oterao. Ona je puno zahtevala i on joj se osvetio."

"Ne mogu verovati da je nameravao da se sveti ovako drastično."

"Ne mogu ni ja, uistinu. Severijane, slušaj: on i Boldanders će sigurno zastajkivati da daju predstave i uhode po zemlji. Mogli bismo ih i naći."

"Da uhode?" iznenađenje koje sam osetio verovatno se u celosti i videlo na meni.

"Meni se, bar, uvek činilo da oni lutaju koliko zbog zarade, toliko i da bi otkrili šta se u svetu zbiva, a jednom mi je doktor Talos ovo manje-više i priznao, mada nikad nisam doznala šta, zapravo, traže."

Ušao je stočar sa tikvom punom vode. Pridigao sam Jolentu u sedeći položaj, a Dorkas je prinela tikvu njenim usnama. Prosipalo

se, deo vode je nakvasio Jolentinu dronjavu košulju, ali joj je deo otišao i niz grlo, a kad je tikva bila prazna, a stočar otišao i napunio je ponovo, Jolenta je bila u stanju da guta. Zapitao sam ga da li zna gde je jezero Diuturna.

"Ja sam samo uboga neznalica", reče on. "Tako daleko nikad nisam jahao. Rekli su mi da je onamo", on pokaza prstom, "ka severu i zapadu. Želite li da idete tamo?"

Klimnuh glavom.

"Onda morate da prođete kroz jedno rđavo mesto. Možda i kroz mnogo rđavih mesta, ali kroz kameni grad sigurno."

"Znači, u blizini postoji grad?"

"Grad postoji, da, ali ne postoje ljudi. Neznalački eklektici koji žive u blizini tog mesta veruju da se grad premešta da bi se našao čoveku na putu ma kojim putem on krenuo." Stočar se tiho nasmejao, pa uozbiljio. "To nije tako. Ali taj kameni grad savija puteve kojima čovekov konj stupa i zato ga čovek vidi ispred sebe iako je mislio da ga zaobiđe. Razumete? Ne bih rekao da razumete."

Setio sam se Botaničkih vrtova i klimnuo glavom. "Ja razumem. Nastavi."

"Ali ako idete na sever i zapad, moraćete u svakom slučaju kroz kameni grad. On neće morati čak ni da savija pravac vašeg hodanja. Neki tamo ne nađu ništa osim srušenih zidova. Čuo sam da neki nađu blaga. Neki se vrate sa novim pričama, a neki se ne vrate. Za ove dve žene mislim da nijedna nije devica."

Dorkas čujno udahnu vazduh. Ja odmahnuh glavom.

"To je dobro. Device su te koje najčešće ne dođu natrag. Pokušajte danju da prođete, da vam sunce ujutru bude nad desnim ramenom, a kasnije u levom oku. Ako padne noć, ne zaustavljajte se niti skrećite na jednu ili drugu stranu. Držite zvezde Ihuaivulua ispred sebe čim počnu da sijaju."

Klimnuo sam glavom i spremio sam se da zatražim još obaveštenja, kad bolesnik otvori oči i diže se u sedeći položaj. Čebe spade sa njega i ja videh da mu je preko prsa vezan okrvavljeni zavoj. Trgao se, zapiljio u mene i povikao nešto. Istog trena osetio sam hladnu oštricu stočarevog noža na svome grlu. "Neće ti on ništa", reče stočar bolesniku. Govorio je istim dijalektom, ali sporije,

pa sam ga mogao razumeti. "Ne verujem da zna ko si."

"Kažem ti, oče, to je novi liktor Traksa. Iz grada su zatražili da im bude poslat, a klavigere su rekle da stiže. Ubij ga! On će pobiti sve one koji nisu već umrli."

Zapanjilo me je njegovo pominjanje Traksa, grada još toliko udaljenog, pa sam pozeleo da mu postavljam pitanja o tome. Mislim da sam mogao da porazgovaram sa njim i njegovim ocem i sklopim nekakav mir; međutim, u tom času je Dorkas udarila starijeg čoveka tikvom po uvu - uzaludan ženski udarac koji je izazvao samo lomljenje tikve i malo bola. On zamahnu ka njoj svojim krivim, dvoseklim nožem, ali ja ga uhvatih za tu ruku i slomih je. Onda potpeticom čizme polomih i nož. Njegov sin Manehen pokušao je da ustane, ali ako ga je Kandža vratila u život nije mu vratila i snagu. Dorkas ga je gurnula nazad na ležaj.

"Pomrećemo od gladi", reče stočar. Njegovo smeđe lice bilo je u grču jer se naprezao da ne jaukne.

"Svoga sina si negovao", rekoh mu. "Uskoro će se on oporaviti dovoljno da neguje tebe. A šta je on to učinio?" Ni jedan ni drugi nisu hteli da kažu.

Namestio sam mu kost i privezao udlage duž podlaktice, pa smo onda Dorkas i ja jeli i te noći prespavali napolju, prethodno rekavši ocu i sinu da ćemo ih pobiti ako samo začujemo otvaranje vrata, ili ako se Jolenti išta zlo desi. Ujutru, dok su obojica još spavala, dotakao sam stočarevu slomljenu ruku Kandžom. U jednom malom toru nedaleko od kuće bio je destrijer. Jašući ga, uspeo sam da uhvatim još jednog za Dorkas i Jolentu. Dok sam ga vodio natrag, video sam da su blatni zidovi kuće u toku noći postali zeleni

30. OPET JAZAVAC

Uprkos onome što mi je stočar bio rekao, nadao sam se da će to biti neko mesto nalik na Saltus, gde bismo mogli naći čistu vodu i gde bismo sa nekoliko aesa mogli kupiti hranu i odmor. Umesto toga, našli smo samo ostatke grada. Između izdržljivih kamenova koji su nekad bili gradski pločnik rasla je sada gruba trava, tako da se iz daljine jedva primećivala ikakva razlika u odnosu na okolnu pampu. Popadali stubovi ležahu u toj travi kao stabla u šumi opustošenoj divljanjem neke razbesnele oluje; poneki stub je i stajao, prelomljen, bolno beo pod suncem. Gušteri sa sjajnim crnim očima i nazupčenim leđima ležali su nepomično u svetlosti. Zgrade su se pretvorile u brežuljke iz kojih je iznikla nova trava zato što su vetrovi na njih naneli zemlju.

Nisam video nikakvog razloga da skrećem sa našeg kursa, pa produžismo ka severozapadu, podstičući svoje destrijere da požure. Tada sam prvi put primetio planine ispred nas. U tom trenutku bile su uokvirene jednim ruševnim lukom i izgledale samo kao nejak plava linija na obzorju; a ipak, osećala se njihova prisutnost, kao što se oseća prisustvo onih poludelih klijenata na trećem nivou naše ublijete, iako njih nikad ne povedemo nijedan stepenik nagore, niti ih, čak, izvodimo iz ćelija. Negde u tim planinama ležalo je jezero Diuturna. I Traks. A Pelerinke su, koliko sam do tada mogao naslutiti, lutale negde između tih vrhova i urvina, negujući ranjenike iz beskonačnog rata protiv Ascijana. A i taj rat je vođen u planinama. Tamo su za jedan prolaz ginule stotine hiljada.

Ali, u tom trenutku, mi smo tek ulazili u jedan grad u kome se nije čuo nikakav glas osim gavranskog. Iako smo iz stočareve kuće poneli mešine sa vodom, voda nam je već bila na izmaku. Jolenta je bila slabija; Dorkas i ja smo došli do zajedničkog uverenja da će nam ona verovatno umreti ako do večeri ne nađemo još vode. Baš kad je Urt počinjao da se valja preko sunca, naiđosmo na jedan polomljeni žrtveni sto čiji je bazen još uspevao da hvata kišu. Ta voda bila je ustajala i smrdljiva, ali smo, u očajanju, dali Jolenti da popije nekoliko gutljaja; ona ih je odmah ispovraćala. Urtovo obrtanje otkrilo

je mesec, koji je već odavno izišao iz faze punoće, pa smo, izgubivši sunčevo svetlo, bar dobili mesečev slabi zelenkasti sjaj.

Da smo tada naišli na jednostavnu logorsku vatricu, izgledala bi nam kao čudo. A videli smo nešto još čudnije, što nas je malo trglo. Dorkas je pokazala rukom levo. Pogledao sam tamo i sledećeg trenutka ugledao nešto što mi je izgledalo kao meteor. "Zvezda padalica", rekoh. "Da li si to ikad videla? Ponekad dođu u čitavim pljuskovima."

"Ne! Ono je zgrada, zar ne vidiš? Traži pogledom tamno mesto koje se razlikuje od neba. Sigurno ima ravan krov, a na njemu je neko sa kremenom i ocilom."

Spremao sam se da joj kažem da suviše mašta, ali onda se neki tupi crveni sjaj, činilo se ne veći od glave čiode, pojavio na mestu gde su te varnice pale. Još dva daha i eto plamenog jezička.

Daljina nije bila velika, ali pošto smo jahali po mraku i po izlomljenim kamenim pločama, izgledala je velika. Dok smo stigli do zgrade, vatra se u toj meri razgorela, da smo mogli da vidimo tri čučee prilike oko nje. "Potrebna nam je vaša pomoć", doviknuh. "Ova žena umire."

Sve troje podigoše glave i kričavi glas neke starice upita: "Ko to govori? Čujem glas čoveka, ali ga ne vidim. Ko si?"

"Ovamo", doviknuh, zabacujući unazad svoj fuliginski ogrtač sa kapuljačom. "Levo od tebe. Imam tamnu odeću, to je sve."

"Imaš... imaš. Ko umire? Ne ova mala sa bledom kosom... nego velika sa crvenozlatnom. Imamo ovde vino i vatru, ali drugi lek nikakav. Pođite okolo, tamo je stepenište."

Poveo sam naše životinje oko ugla zgrade kao što je starica pokazala. Kameni zidovi su odsekli od nas niski mesec, tako da smo ostali u slepoj tami, a ja sam se spotakao o neke grube stepenike koji su sigurno bili načinjeni nagomilavanjem kamena iz ovdašnjih ruševina, uz jedan zid ove zgrade. Vezao sam destrijerima noge, a zatim poneo Jolentu gore; Dorkas je išla napred da opipava put i upozorava me na opasnost.

Kad smo izišli na krov, videsmo da ipak nije ravan; nagib mu je bio dovoljan da se na svakom koraku plašim pada. Površina mu je bila tvrda i nejednaka, od crepova - jedan se i otkaćio, pa smo ga

slušali kako struže i zvekeće niz druge crepove; onda je pao preko ivice i dole se, na neravnim kamenim pločama, raspršao u komade.

Kad sam bio šegrt, i to premlad da mi se povere ikakvi zadaci osim najjednostavnijih, dali su mi jedno pismo da ga prenesem preko Starog dvorišta, u veštičju kulu, koja se sa našom kulom preko tog dvorišta gleda. (Mnogo kasnije sam doznao da postoji dobar razlog da se za slanje poruka, koje je nalagala naša blizina vešticama, biraju isključivo dečaci daleko mlađi od pubertetskih godina.) Sada kada znam kakav je užas naša kula izazivala ne samo među ljudima u tom kvartu nego u istoj ili većoj meri i među ostalim stanovništvom Citadele, nalazim ukus dopadljive prostodušnosti u uspomeni na taj moj strah; ali, za malog i neprivlačnog dečaka kakav sam bio, taj strah je bio veoma stvaran. Bio sam se naslušao groznih priča od starijih šegrti i video da se plaše i dečaci nesumnjivo hrabriji od mene. U toj najmršavijoj od svih Citadelinih mirijadu kula noću su gorela svetla čudnih boja. Vriskovi, koje smo slušali kroz brodske prozorčice na zidu naše spavaonice, nisu dopirali iz neke podzemne komore za saslušanja slične našoj, nego sa najviših spratova. Znali smo da vrište same veštice, a ne njihovi klijenti, jer one klijente u našem smislu te reči nisu ni imale. Nisu to bila ni zauravanja ludila, ni krici agonije kao kod nas.

Mene su naterali da operem ruke da ne bih njima zaprljao kovertu, pa sam bio veoma svestan njihove vlažnosti i njihovog crvenila dok sam birao put između barica ledene vode kojih je u dvorištu bilo mnogo. U mojoj mašti se bila uzdigla neka veštica koja će biti silno dostojanstvena i ponižavajuća i koja neće oklevati da me kazni na neki izuzetno odvratani način zato što sam se usudio da joj pismo odnesem crvenim rukama; šaviše, koja će moj povratak propratiti i podrugljivim izveštajem majstoru Malrubiusu.

Mora biti da sam tada bio zaista mali: morao sam da skočim da bih dohvatio zvekir na vratima. Pljesak duboko ishabanog praga na njihovim ulaznim vratima o đonove mojih cipela ostaje i do danas sa mnom.

"Da?" Lice koje se zagledalo u moje bilo je jedva na nešto malo većoj visini nego moje sopstveno. Bilo je to jedno od onih lica koja se ističu - među svim stotinama hiljada lica koja sam video - time što

istovremeno nagoveštavaju lepotu i tešku bolest. Veštica kojoj je to lice pripadalo meni je izgledala veoma stara, a zapravo mora biti da je imala oko dvadeset godina ili nešto manje, ali nije bila visoka, a išla je veoma pogureno kao što ponekad idu osobe u najdubljoj starosti. Lice joj je bilo tako divno, ali i tako beskrvno da je moglo biti maska od slonovače izrezana rukom nekog majstora kiparske veštine.

Bez ijedne reči podigao sam pismo.

"Hajde sa mnom", reče ona. Upravo tih reči sam se i plašio, a sad kad su bile zaista izgovorene, izgledale su neizbežne kao smenjivanje godišnjih doba.

Ušao sam u kulu veoma različitu od naše. Naša je imala pritiskajuću solidnost, bila je od metalnih ploča uklopljenih tako blisko da su se, pre mnogo godina, slile u jednu masu, srasle; u donjim spratovima naše kule bilo je toplo, kapala je voda. U veštičjoj kuli ništa nije izgledalo, a malo šta je stvarno i bilo solidno. Mnogo kasnije, majstor Palaemont mi je objasnio da je veštičja kula daleko starija od većine ostalih delova Citadele i da je građena u doba kad je građenje kula predstavljalo manje-više podražavanje, od nežive građe, ljudske fizilogije: čelični kostur postavljen da podržava razapeta tkanja od slabijih tvari. Proticanjem vekova rđa je pojela glavninu čeličnog kostura, tako da se ustrojstvo, nekada njime podržavano, sad držalo samo zahvaljujući delimičnim popravkama koje su izvela prošla pokolenja. Sobe su bile prevelike, a razdvojene zidovima jedva nešto debljim od draperija. Nijedan pod vodoravan, nijedno stepenište pravolinijsko, svaka stepenišna ograda koju sam dodirnuo kao da je bila spremna da mi ostane u ruci. Gnostičke šare bele, zelene i purpurne boje bile su kredom ispisane po zidovima, ali pravog nameštaja bilo je malo, a vazduh kao da je bio hladniji nego napolju.

Popeo sam se uz nekoliko nizova stepenika i uz jedne merdevine od međusobno uvezanih, neoguljenih, tankih stabala neke mirisne vrste drveta, a onda sam uveden kod jedne starice koja je sedela na jedinoj stolici koju sam do tog trenutka video u toj kuli. Zurila je kroz staklenu površinu jednog stola na nešto što je meni izgledalo kao veštački pejzaž nastanjen bezdlakim, osakaćenim životinjama.

Predao sam joj svoje pismo, onda sam izveden napolje; ali na trenutak me je pogledala, pa je njeno lice, kao i lice starmlade žene koja me je njoj dovela, ostalo, naravno, urezano u moj um.

Ovo sve pominjem sada zato što sam imao utisak, dok sam polagao Jolentu na crepove pored vatre, da su žene koje nad vatrom čuče iste one veštice. Bilo je to nemoguće: ona starica kojoj sam svojevremeno uručio pismo morala bi svakako već biti mrtva, a ona mlađa (ako bi još bila živa) morala bi biti, kao i ja, izmenjena do neprepoznatljivosti. A ipak, prepoznavao sam ta dva lica koja su se sad okrenula ka meni. Možda na celom svetu postoje samo dve veštice koje se rađaju stalno ponovo.

"Šta joj je?" upita mlađa. Dorkas i ja objasnismo najbolje što smo mogli.

Mnogo pre nego što smo završili, starija žena je prihvatila Jolentinu glavu u krilo i počela joj silom sipati, iz jedne boce od pečene gline, vino u grlo. "Ovo bi joj škodilo kad bi imalo snagu da škodi", reče. "Ali tri četvrtine je čista voda. Pošto ne želite da je vidite kako umire, možda je sreća za vas što ste ovako naišli na nas. A da li je to sreća i za nju, ne mogu reći."

Zahvalio sam joj se i upitao je da li je otišla treća osoba koja se pre toga nalazila uz njihovu vatru.

Stara je uzdahnula, zagledala se u mene jedan trenutak, a onda opet usmerila pažnju na Jolentu.

"Bile smo samo nas dve", reče mlađa žena. "A ti video tri?"

"Veoma jasno, pri svetlosti vatre. Tvoja baka - ako ti je baka - podigla je pogled i obratila mi se. Ti i neko ko je uz tebe bio podigli ste, pa opet sagli, glave."

"Ona je Kumeanka."

Tu reč sam čuo i ranije, ali u tom času nisam se mogao setiti gde, a lice mlađe žene, nepomično poput lica gorske vile oreade, nije davalo nikakav nagoveštaj.

"Ona vidovita", pomože mi Dorkas. "A ko si ti?"

"Njena pomoćnica. Zovem se Merin. Značajno je, možda, što ste vas troje videli uz vatru troje, dok smo mi, a bilo nas je samo dve, videle u početku samo dvoje vas." Pogledala je prema Kumeanki kao da očekuje potvrdu ovoga, a zatim, kao da je potvrdu dobila,

opet ka nama, iako nisam video da joj je Kumeanka uzvratila pogled.

"Ja sam potpuno siguran da sam video treću osobu koja je bila rastom viša nego vas dve", rekoh.

"Čudno je ovo veče, a oni koji jašu noćnim vazduhom ponekad se odluče da pozajme privid ljudskog obličja. Pitanje je zašto bi takva sila želela tebi da se pokaže."

Ubedljivost njenih tamnih očiju i smirenog lica bili su takvi da sam mogao i poverovati da nije bilo Dorkas koja mi je jednim gotovo neprimetnim pokretom glave nagovestila da je treći član grupe oko vatre mogao da izmakne našoj pažnji tako što je prešao preko grebena krova i sakrio se sa one druge, takođe nagnute strane.

"Ona bi mogla da živi", reče Kumeanka, ne dižući pogled sa Jolentinog lica. "Mada to ne želi."

"Dobro je za nju što ste vas dve imale toliko vina", rekoh.

Stara nije dopustila da bude isprovocirana tim mamcem, već je samo odvratila: "Jeste dobro. Za vas, a možda i za nju."

Merin je dohvatila jedan štap i prodžarala vatru. "Nema smrti."

Nasmejao sam se malo, uglavnom, verujem, zbog toga što sam već bio malo manje zabrinut za Jolentu. "Pripadnici moje struke misle drugačije."

"Pripadnici tvoje struke greše."

Jolenta promrmlja: "Doktore?" Bila joj je to prva reč od jutros.

"Sad ti doktor nije potreban", reče Merin. "Tu je neko bolji."

Kumeanka progunđa: "Svoga dragana ona traži."

"Koji, dakle, nije ovaj čovek u fuliginu, Majko? I mislila sam da je za nju previše običan."

"On je samo mučitelj. Ona traži jednog goreg."

Merin klimnu glavom sama za sebe, a onda reče Dorkasi i meni: "Vi nećete želeti da je noćas nosite dalje, ali mi vas moramo zamoliti da to učinite. Naći ćete stotinu drugih, boljih mesta za logorovanje na drugoj strani ruševina, a da ostanete ovde bilo bi opasno."

"Opasno po život?" upitah. "Ali ti mi kažeš da smrti nema - pa, ako ti verujem, zašto da se plašim? A ako ti ne mogu to verovati, onda zašto da ti poverujem sad?" Ipak ustadoh da pođem.

Kumeanka diže pogled. "U pravu je ona", graknu. "Iako ne zna da je u pravu, nego priča stvari naučene napamet bez razumevanja kao

čvorak u kavezu. Smrt je ništa, te je se zato i moramo bojati. Čega bismo se bojali više?"

Opet sam se nasmejao. "Ne mogu se raspravljati sa nekim tako mudrim kao što si ti. A pošto si nam pomogla koliko si mogla, sad ćemo poći jer ti tako želiš."

Kumeanka je dopustila da preuzmem Jolentu od nje, ali reče: "Ja tako ne želim. Moja akolitkinja još veruje da je Vaseljena stavljena njoj na raspolaganje, da je Vaseljena tabla po kojoj ona može da premešta figure i stvara obrasce kako god joj odgovara. Magusi zaključe da i mene treba da ubroje u svoj red, kad pišu svoj kratki spisak, ali ja bih izgubila mesto na njemu kad ne bih znala da su ljudi poput nas samo sitna riba koja mora da pliva sa neviđenim strujama ako neće de se iscrpi i da ostane bez podloge za život. Sad moraš da umotaš ovo jadno stvorenje u svoj ogrtač i da je položiš pored moje vatre. Kad ovo mesto iziđe iz senke Urta, pogledaću njenu ranu ponovo."

Stajao sam i dalje, neodlučan šta da radim, držeći Jolentu u rukama. Izgledalo je da su namere Kumeanke sasvim prijateljske, ali njena metafora me je neugodno podsetila na nimfu. Osim toga, dok sam proučavao njeno lice, počela me je podilaziti sumnja da to, možda, i nije nikakva stara žena; sećao sam se odveć jasno groznih kakogenskih lica koja su se pokazala kada su poskidane maske pošto je Boldanders jurnuo među njih.

"Postiđuješ me, Majko", reče Merin. "Da ga pozovem?"

Čuo je on nas. Doći će i bez tvog poziva."

To je tačno kazala. Već sam začuo grebanje čizama po crepovima s druge strane krova.

"Uznemiren si. Zar ne bi bilo bolje da spustiš tu ženu, kao što sam ti rekla, da bi mogao potegnuti mač da braniš svoju ljubljenu? Ali neće to biti potrebno."

Kad je završila te reči, ja sam ugledao visoki šešir i široka ramena, ocrtane prema noćnom nebu. Spustio sam Jolentu blizu Dorkas i isukao Terminus Est.

"Nema potrebe za tim", reče jedan dubok glas. "Nema nikakve potrebe, mladi družo. Izašao bih ja i ranije, da naše poznanstvo

obnovimo, ali nisam znao da ovde prisutna šatlena to želi. Pozdrave ti šalje gospodar moj - i tvoj." Bio je to Hildegryn.

31. OČIŠĆENJE

"Možeš svome gospodaru reći da sam njegovu poruku predao", reko.

Hildegryn se osmehnuo. "A imaš li uzvratnu poruku, armigeru? Imaj na umu da sam ja iz kvercinske penetracije."

"Nemam", reko. "Nikakvu."

Dorkas diže pogled. "Imam ja. Jedna osoba, koju sam sreća u baštama Kuće apsoluta, rekla mi je da ću sresti nekog ko će se tako predstaviti i da njemu treba kažem: 'Kad lišće poraste, šuma treba da maršira na sever'."

Hildegryn je položio opruženi prst uz nos. "Sva šuma? Da li je tako rekao?"

"Dao mi je reći koje sam naučila napamet i već ti ih izgovorila - i ništa više."

"Dorkas", reko, "zašto mi ovo nisi kazala?"

"Jedva da sam imala ijednu priliku da razgovaram s tobom nasamo od kada sam se sreća na raskrsnici staza. Osim toga, bilo mi je jasno da je to stvar koju je opasno znati. Nisam videla nikakav razlog da tu opasnost prenesem i na tebe. Bio je to onaj čovek koji je dao doktoru Talosu sav onaj novac. Ali tu poruku mu nije dao - to znam jer sam njihov razgovor slušala. Meni je kazao samo da je tvoj prijatelj i saopštio mi te reći."

"I rekao ti da ih kažeš meni."

Odmahnula je glavom.

Hildegryn se nasmejavao tiho, ali tako duboko iz grla, da je to zazvučalo maltene kao da zvuk stiže iz podzemlja. "Dobro, sad to više nije važno, je li tako? Poruka je predata, a što se mene tiče, rado ću vam reći da mi ništa ne bi smetalo i da sam čekao malo duže. Ali mi smo svi prijatelji ovde, izuzimajući možda tu bolesnu devojku, a ja ne verujem da ona može čuti šta se govori, ili razumeti o čemu pričamo ako bi i čula. Kako si rekao da se ona zove? Nisam vas dvoje mogao jasno da čujem dok sam bio na drugoj strani krova."

"Nisi čuo zato što ga ja nisam ni rekao njeno ime", uzvratih. "Ono

glasi: Jolenta." Dok sam izgovarao to ime, bacio sam pogled ka njoj i videći je u svetlosti vatre shvatio sam da to više nije Jolenta - u tom opustošenom licu nije ostalo više ništa od one lepotice koju je Jonas voleo.

"Zbog ujeda slepog miša ovakve posledice? Onda su, znači, slepi miševi nešto mnogo ojačali u poslednje vreme. Pa, gricnuli su oni i mene nekoliko puta." Oštro sam ga pogledao, a on je dopunio: "Ma, nego šta, viđao sam ja nju i ranije, gospodine mladi, kao i tebe i malu Dorkasicu. Nisi valjda mislio da bih dozvolio da ti i ona druga ženska iziđete iz Botaničke bašte sami, a? Pošto si pričao o odlasku na sever i o borbi s oficirom Septentriona. Gledao sam te kako se boriš i video sam kad si odsekao glavu onome drugaru - a da dodam da sam pomogao i u njegovom hvatanju, jer sam mislio da je možda stvarno iz Kuće apsoluta - a bio sam i u pozadini ljudi koji su vas gledali one noći na pozornici. Video sam i tebe, i nju, al' evo, sad od nje nije ostalo mnogo šta sem kose, a mislim da ni kosa nije ista."

Merin zapita Kumeanku: "Da im kažem, Majko?"

Starica klimnu glavom. "Kaži ako možeš, dete."

"Ona je bila veštački natopljena lepotom, materijom za divan izgled. To sad brzo popušta zato što je izgubila deo krvi i zato što se mnogo naprezala. Do jutra ostaće samo tragovi."

Dorkas ustuknu. "Misliš, bila je magija?"

"Magije nema. Postoji samo znanje, manje ili više skriveno."

Hildegryn se zamišljeno zagleda u Jolentu. "Nisam ja znao da se izgled može toliko menjati. Moglo bi to i korisno da bude, moglo bi. Može li tvoja gospodarica to da izvede?"

"Mogla bi ona i mnogo više ako bi htela."

Dorkas prošaputa: "Ali kako je to izvedeno?"

"Izvesne tvari su crpljene iz žlezda zveri pa dodate njenoj krvi radi promene obrasca po kome je njeno meso raspoređeno. Time je dobila vrlo uzan struk, dojke kao lubenice i tako dalje. Moguće je da su te materije upotrebljene i da se postigne veća dužina njenih potkolenica. Čišćenjem i nanošenjem ozdravljajućih čorbi na kožu lice joj je osveženo. I zubi su joj bili očišćeni, a neki turpijanjem smanjeni pa dopunjeni veštačkim krunicama - od kojih je jedna sad otpala, što možete videti. Kosa joj je obojena i zgusnuta tako što su

vlakna obojene svile ušivena u kožu njene lobanje. Nema sumnje da je veliki deo telesnih dlačica poubijan i tu, bar, nikakve promene neće biti. A od svega je najvažnije da je njoj, dok je bila u transu, obećana velika lepota. Takvim obećanjima se veruje verom jačom od najjače detinje, a onda njeno čvrsto ubeđenje navodi i tebe da poveruješ."

"Zar se za nju ne može ništa učiniti?" upita Dorkas.

"Ja ne mogu, a zadatke te vrste Kumeanka ne prihvata, osim ako je potreba velika."

"Ali, hoće li ostati živa?"

"Kao što vam je Majka rekla - mogla bi, ali neće želeti."

Hildegryn pročisti grlo i pljunu preko ivice krova. "To je, dakle, rešeno. Za nju smo učinili sve što smo mogli - te više od toga ne možemo. Zato ja kažem - hajde da pređemo na ono zbog čega smo došli. Kao što si rekla, Kumeanko, dobro je što su se ovi pojavili. Dobio sam poruku, kao što je i trebalo, a oni su prijatelji Vladara lišća kao i ja. Ovaj armiger mi može pomoći da uhvatim tog Apu-Punčaua, a dobro će mi i doći ako imamo u vidu da su dva moja druga ubijena na drumu. Znači, šta nas sprečava da počnemo?"

"Ništa", promrmlja Kumeanka. "Ta zvezda je u usponu."

Dorkas reče: "Ako treba u nečemu da vam pomognemo, zar ne bi trebalo i da znamo šta je posredi?"

"Vraćanje prošlosti", reče joj Hildegryn pompeznim tonom. "Ronjenje nazad u doba Urtove slave. U ovoj kući, na kojoj sedimo, živeo je jednom neko ko je znao stvari koje bi mogle odigrati važnu ulogu. Nameravam da ga ščepam. Biće mi to vrhunac karijere, a moja karijera se, mogu kazati, u krugovima poznavalaca već smatra prilično spektakularnom."

Upitao sam: "Otvorićete njegov grob? Ali, rekao bih, čak ni sa alzabom..."

Kumeanka je pružila ruku da pogladi Jolentu po čelu. "Mi to možemo nazvati i grobom, ali njemu nije bio grob nego kuća."

"Vidiš, pošto sam radio tako blizu nje", objasni Hildegryn, "bio sam u mogućnosti da ovoj šatleni učinim i pokoju uslugu s vremena na vreme. Više od jedne usluge, kazati mogu, i više od dve. Najzad sam pomislio da je vreme da mi to bude vraćeno. Pomenuo sam svoj

plančić i Gospodaru šume, u to možeš biti siguran. I, evo nas."

Rekoh: "A meni je objašnjeno da Kumeanka služi ocu Inireu."

"Ona svoje dugove plaća", saopšti Hildegrin samozadovoljno. "Oni koji vrede uvek tako postupaju. A ne moraš biti mudra žena da bi znao da može biti mudro imati i ponekog prijatelja na suprotnoj strani za slučaj da te suprotna strana pobedi."

Dorkas upita Kumeanku: "Ko je bio taj Apu-Pančau i zašto njegova palata još stoji kad je ostatak grada samo porušeno kamenje?"

Pošto stara nije odgovorila, Merin reče: "On je manje od predanja jer sada ni učenjaci ne pamte njegovu priču. Majka nam je rekla da njegovo ime znači 'glava dana'. U najranijim eonima pojavljivao se među ovdašnjim ljudima i učio ih mnogim divnim tajnama. Često je nestajao, ali se uvek vraćao. Konačno se, jednaput, nije vratio, a osvajači su njegove gradove opustošili. Sad će se vratiti poslednji put."

"Ma nemoj. Bez magije?"

Kumeanka diže pogled - oči su joj sada blistale kao zvezde - ka Dorkas. "Reči su simboli. Merin se opredelila da magiju odbaci kao nešto što ne postoji... pa, prema tome, magija ne postoji. A ako se rešiš da ono što ćemo mi ovde raditi nazivaš magijom, onda magija živi dok mi to radimo. U starim vremenima, u jednoj dalekoj zemlji, stajahu dva carstva planinama razdvojena. Jedno je svoje vojnike oblačila u žuto, drugo u zeleno. Stotinu pokolenja ratovahu. Vidim da ovaj čovek sa tobom zna tu pripovest."

"A posle sto pokolenja", rekoh, "stiže pustinjač među njih i posavetova imperatoru žute vojske da svoje ljude obuče u zeleno, a gospodaru zelene armije da svoje obuče u žuto. Ali se borba nastavi isto kao i pre. U mojoj jahačkoj torbici nalazi se knjiga 'Čuda Urta i neba', a u njoj je ta priča."

"To je najmudrija od svih knjiga čovekovih", reče Kumeanka. "Iako je vrlo mali broj onih koji mogu imati ikakve koristi od njenog čitanja. Dete, objasni ovom čoveku, koji će vremenom postati mudrac, šta radimo noćas."

Mlada veštica klimnu glavom. "Celokupno vreme postoji. To je istina ispod onih predanja koja epopti pričaju. Kad ne bi budućnost

postojala sada, kako bismo ka njoj mogli putovati? Ako prošlost ne postoji ni sad, kako je onda iza sebe ostavljamo. U snu se um kreće u krugu svog vremena, pa zbog toga tamo tako često čujemo glasove mrtvih i stičemo saznanje o stvarima koje će doći. Oni koji su, kao Majka, naučili da budni ulaze u to isto stanje, žive okruženi svojim životom baš kao što Abraksis opaža celokupno vreme kao jedan večiti trenutak."

Te noći nije bilo mnogo vetra, ali tad primetih da i ono malo vetra što je dotad bilo sasvim zamre. Neka nepomičnost je lebdela u vazduhu, pa se činilo da Dorkasin glas, iako mek, prodorno odzvanja. "Da li će, dakle, ova žena koju nazivate Kumeankom to raditi? Ući će u to stanje i, govoreći glasom mrtvih, saopštiti ovome čoveku ono što on želi da sazna?"

"To ona ne može. Vrlo je stara, ali ovaj grad je opustošen nekoliko epoha pre nego što je ona nastala. Oko nje leži samo njeno vreme, jer njen um samo to može neposredno dokučiti. Da bismo vratili grad u postojanje, moramo upotrebiti neki um koji je živeo dok je grad bio u dobrom stanju."

"A ima li na svetu ikog ko je toliko star?"

Kumeanka odmahnu glavom. "Na ovom? Nema. Ipak, takav um postoji. Pogledaj tamo gde pokazujem, dete, odmah iza oblaka. Ona crvena zvezda tamo naziva se Riblja Usta, a na njenom jedinom preostalom svetu živi jedan drevni, oštri um. Merin, uzmi me za ruku, a ti, Jazavče, za drugu. Mučitelju, prihvati desnu ruku svoje bolesne prijateljice i Hildegrinovu. Tvoja ljubljena mora da drži drugu ruku bolesnice i Merininu... Sad smo spojeni, muškarci s jedne strane, žene s druge."

"A moraćemo nešto i da uradimo brzo", progundā Hildegrin. "Ja bih rekao da se sprema oluja."

"Uradićemo, najbrže što bude moguće. Sad moram da upotrebim umove svih nas, a od uma ove bolesnice biće slaba korist. Osetićete kako vodim vaše misli. Tad činite kako od vas budem tražila."

Ispustivši za trenutak Merininu šaku, stara žena (ako je uistinu bila žena) zavukla je ruku pod svoju tesnu bluzu i izvukla jednu rašlju čiji su vrhovi nestajali u noći kao da su na rubovima mog vidnog polja, iako rašlja nije bila duža od kakvog bodeža. Otvorila je usta.

Pomislio sam da će uzeti rašlju među zube, ali ona je proguta. Sledećeg trenutka video sam, ispod mlitave kože njenog grla, obrise te rašlje, koja se prigušeno žarila i crvenela.

"Svako da zatvori oči... Ovde je prisutna jedna žena koju ne znam, visoka, u lancima... ne treba, Mučitelju, sada je znam. Ne beži od moje ruke... Neka niko ne beži od moje ruke..."

U onoj otupelosti posle Vodalusovog banketa saznao sam kako izgleda kad svoj um deliš sa nekim. Ovo je bilo drugačije. Nisam više video Kumeanku u dotadašnjem obličju, niti u nekoj mlađoj verziji, niti (činilo mi se) u bilo kom obliku. Umesto toga, osećao sam da su moje misli opkoljene njenim mislima, kao kad riba u okruglom akvarijumu plovi u mehuru nevidljive vode. Tekla je bila unutra, uz mene, ali ja je nisam mogao videti celu, već kao da je stajala iza mene, tako da sad vidim njenu ruku kako se pruža preko ramena, a sledećeg trenutka osetim njen dah na obrazu.

Onda je iščezla i ona i sve ostalo s njom. Osetio sam da je moja misao hitnuta u noć i da se izgubila među ruševinama.

Kad sam se pribrao, ležao sam na crepovima pored vatre. Usta su mi bila vlažna od pene koja je nastala od moje pljuvačke, ali pljuvačke izmešane sa krvlju, jer sam se bio ugrizao za usne i jezik. Noge su mi bile preslabe za stajanje, ali sam se opet digao u sedeći položaj.

U prvi mah sam pomislio da ostali više nisu tu. Krov je ispod mene bio stamen, ali su ljudi postali, za moje oči, providni kao isparenja, kao duhovi. Jedan fantomski Hildegrin bio je opružen desno od mene - gurnuo sam šaku u njegova prsa i osetio kako mi u šaci njegovo srce udara kao moljčasti insekt koji leprša i traži put za bekstvo. Jolenta je bila najbleđa od svih, jedva prisutna. Njoj je bilo urađeno i više nego što je Merin pogodila: video sam ispod njenog mesa žice i metalne trake, mada i njih slabo. Onda sam pogledao sebe, svoje ruke i noge, i video Kandžu koja je gorela kao plava vatra i blistala kroz štavljenu kožu moje čizme. Dohvatio sam je, ali u mojim prstima nije bilo snage. Izvaditi je nisam mogao.

Dorkas je ležala kao da spava. Nije bilo ni mrvice pene na njenim usnama; izgledala je čvršće nego Heldegrin. Merin je kolapsirala u crno obučenu lutku, tako istanjenu i slabosvetleću da je nežna

Dorkas izgledala robusno u odnosu na nju. Sad, kad inteligencija nije više oživljavala tu masku od slonovače, video sam da je to lice maltene samo pergament zategnut preko kostiju.

Kao što sam i podozrevao, Kumeanka uopšte nije bila žena, ali nije bila nijedna od onih stravičnih nakaza koje sam video u vrtovima Kuće apsoluta. Oko žareće rašlje bilo je obavijeno neko biće koje se odlikovalo reptilskom glatkošću. Gledao sam gde je tom biću glava, ali glavu nisam mogao pronaći. Međutim, svaka šara na leđima tog reptila pokazivala je po jedno lice, a oči na svakome licu kao da su bile obuzete nekim ushićenjem ili zanosom.

Dok sam ih tako sve razgledao, Dorkas se probudila. "Šta nam se dogodilo?" upita ona. Heldegryn se počeo pomicati.

"Mislim da vidim sebe iz perspektive koja je duža od perspektive samo jednog trenutka."

Otvorila je usta, ali uzvik nije usledio.

Iako preteći oblaci nisu doneli vetar, kroz ulice ispod nas uskovitlala se prašina. Ne znam kako bih to opisao, osim da kažem da je izgledalo kao da je nebrojivo mnoštvo majušnih insekata, svaki insekt stotinu puta manji od mušice, bilo dosad prikriveno u pukotinama neravnog pločnika i da ih je sada mesečina izmamila na svadbeni let. Nikakvog zvuka nije bilo, niti pravilnosti u njihovim kretanjima, ali posle nekog vremena ta bezoblična masa se razdvojla na rojeve koji su se njihali, rasli, zgušnjavali i najzad opet tonuli ka polomljenom kamenu.

Onda se činilo da insekti više ne lete, nego da puze jedan preko drugog i da svaki pokušava da se probije u središte jata. "Živi su", rekoh.

Ali Dorkas prošaputa: "Gledaj, mrtvi su."

Bila je u pravu. Ti rojevi koji su do maločas vrili od života sad su pokazivali izbeljene rebarne kosti. Trunčice prašine su se spojile kao kad naučnici spajaju krhotine prastarog stakla i najzad obnove, za nas, neki obojeni prozor koji je razbijen pre mnogo hiljada godina; tako su obrazovale lobanje koje su sada zeleno svetlucale pod mesečinom. Između mrtvih krenuše i žive zveri - ealurodoni, glomazne spele i razni šunjajući oblici čije nazive nisam znao.

Onda su oni počeli da ustaju, a životinje su nestale. U prvi mah

nejako, stali su da obnavljaju svoj grad. Dizali su opet kamene delove i uglavljivali od pepela slivene grede u ležišta na obnovljenim zidovima. Taj narod, koji je, ustajući, izgledao maltene kao skupina hodajućih leševa, jačao je radeći i postao krivonoga rasa koja je hodala na mornarski način i valjala kiklopsko kamenje snagom svojih širokih pleća. Onda je grad bio okončan, a mi smo čekali da vidimo šta će se dalje desiti.

Doboši razbiše tišinu noći. Po njihovom tonu znao sam da je, pri njihovoj poslednjoj upotrebi, oko ovog grada bila šuma, jer su odzvanjali na onaj način kako se zvuci razležu jedino između stabala velikog drveća. Ulicom je paradirao jedan šaman obrijane glave, nag, po telu ispisan piktografima nekog meni nepoznatog pisma, ali tako izražajnim da se činilo da svaki znak prosto viče koju ideju, koju reč treba da izrazi.

Plesači su išli za njim, razigrani, njih stotinu ili više u jednoj koloni, i to istovremeno potpuno istim koracima; svaki plesač držao je obe šake na glavi onoga ispred sebe. Lica su im bila okrenuta nagore, pa sam se zapitao (a pitam se i sad) nisu li plesanjem nastojali da oponašaju stooku zmiju koju nazivamo Kumeankom. Polako su odmicali kroz svoje zavijutke i namotaje, uz i niz ulicu, oko vrača, pa opet nazad i najzad dospeli do ulaza u kuću sa čijeg krova smo ih gledali. Sa treskom nalik na grom pade kamena ploča kojom su bila zapečaćena vrata. Otvoriše se dva mirisa, jedan sličan mirisu ruže, a drugi svetomirskom ulju za miropomazanje.

Iziđe jedan čovek da pozdravi igrače. Da je imao stotinu ruku ili da je nosio glavu pod miškom, ne bi me u većoj meri zapanjio, jer njegovo lice bilo je ono koje sam od detinjstva poznao, lice sa pogrebne bronzane maske u mauzoleju gde sam se kao dečak igrao. Na rukama je nosio masivne glatke narukvice sa umetnutim hijacintima i opalima, kornalinima i bleskajućim smaragdima. Stupao je snažnim, odmerenim koracima i došao u sredinu procesije; plesači su se njihali oko njega. Onda se okrenuo ka nama i podigao obe ruke. Gledao je u nas, a ja sam znao da nas jedino on, od svih stotina prisutnih, stvarno vidi.

Nisam bio tako zanet spektaklom ispod sebe da ne bih primetio da Hildegryn odlazi sa krova. A onda je jurnuo strelovito - ako se za

čovaka toliko krupnog može reći da strelovito juri - u gomilu i zgrabio Apu-Pučaua.

Događaje posle toga jedva da umem opisati. Imalo je to neke sličnosti sa onom malom dramom u kućici od žutog drveta u Botaničkim vrtovima, ali je bilo i daleko čudnije, ako ništa drugo onda zato što sam ja u Botaničkoj bašti znao da su ona žena i onaj njen brat, divljak, začarani. A sad je izgledalo maltene kao da smo Hilderin, Dorkas i ja optočeni magijom. Siguran sam da plesači nisu mogli videti Hildegrina, ali su na neki način bili svesni njegovog prisustva, vikali su protiv njega; njihove močuge sa kamenim zubima počеше da rasecaju vazduh. Takođe sam bio siguran da je Apu-Pančua video Hildegrina, a i nas dvoje na krovu, kao što je svojevremeno Isangoma video Agiju i mene. Ali ne verujem da je Hildegrina video na isti način kao i ja; možda ga je sagledao u nekom obliku koji je njemu bio isto tako čudan kao Kumeanka meni. Hildegrin ga je držao, ali ga nije mogao savladati. Apu-Pančua se borio, ali se nije mogao osloboditi. Hildegrin diže pogled ka meni i povika da mu pomognem.

Ne znam zbog čega sam reagovao. Nikakvu svesnu želju da i dalje služim Vodalusu i njegovim ciljevima nisam više osećao, to je sigurno. Možda je u pitanju bilo zaostalo dejstvo alzaboa ili samo uspomena na trenutke kad je Hildegrin, veslajući, prevezio Dorkas i mene preko Ptičjeg jezera.

Pokušao sam da razgrnem te krivonoge ljude od sebe, ali jedan od njihovih nasumičnih udaraca dokačio me je po slepoočnici i oborio na kolena. Kad sam opet ustao, činilo se da sam Apu-Pučaua izgubio iz vida u gomili plesača koji su đipali i podvriskivali. Ali su zato tu bila dvojica Hildegrina i jedan se rvao sa mnom, a drugi sa nečim nevidljivim. Divlje sam zbacio prvog i jurnuo u nameri da pomognem drugom.

"Severijane!"

Na moje lice, ka nebu okrenuto, pljuštala je kiša i to me je probudilo - velike, hladne kišne kapi koje su udarale bolno, kao grad. Grmljavina se razlegala preko pampe. U jednom trenutku sam pomislio da sam oslepeo; onda je sev munje pokazao travu, vetrom šibanu, i ispreturano kamenje iz građevina.

"Severijane!"

Bila je to Dorkas. Pokušao sam da ustanem i rukom zahvatio neku tkaninu i blato. Uhvatio sam tkaninu i izvukao je iz blata: dugačka, uzana traka od svile ukrašena kićankama.

"Severijane!" U tom poviku bilo je užasa.

"Ovde!" javih se. "Ovde sam, dole!" Pri sledećoj munji sagledao sam tu kuću i, na krovu, obrise Dorkas koja je silovito mahala. Zaobišao sam slepe zidove, našao stepenike. Naše jahaće životinje više nisu bile tu. Na krovu više nije bilo veštica; bila je tu samo Dorkas koja se naginjala nad Jolentino telo. U svetlosti munja video sam mrtvo lice one konobarice koja je poslužila doktora Talosa, Boldandersa i mene u jednom kafeu u Nesusu. Sa tog lica lepota je bila sasvim sprana. Kad se poslednji računi svode, postoji samo ljubav, samo ta božanstvenost. A činjenica da smo sposobni da budemo samo ono što jesmo ostaje naš neoprostivi greh.

Ovde se opet zaustavljam jer sam doveo tebe, čitaoče, od jednog grada do drugog - od malog rudarskog sela Saltusa do pustog kamenog grada kome je u kovitlanju godina odavno izgubljeno čak i samo ime. Saltus je za mene bio kapija za ulazak u svet izvan Neuništivog grada. Isto tako, kameni grad mi je bio kapija, izlaz ka planinama koje sam nazreo kroz njegove ruševne lukove. Bilo mi je suđeno da posle toga dugo putujem kroz njihove klisurine i bedeme, između njihovih nevidećih očiju i duboko zamišljenih lica.

Stajem ovde. Ako ne želiš dalje da hodaš sa mnom, čitaoče, ne krivim te. Taj put nije lak.

DODACI

Društveni odnosi u Komonveltu

Jedan od najtežih zadataka prevodiočevih jeste da stvari iz oblasti kaste i društvenog položaja izrazi tačno, ali ipak terminima koji su u našem društvu shvatljivi. U slučaju "Knjige Novog sunca" ovaj probem je dvostruko teži zato što ne postoji nikakav pomoćni materijal, pa ovde možemo dati samo skicu.

Koliko se iz ovih rukopisa može zaključiti, društvo se u tom Komonveltu sastoji od sedam osnovnih grupa. Čini se da je bar jedna od njih sasvim zatvorena. Da bi neko bio uzvišeni (aristokrata, exultant), mora biti kao takav rođen (ili rođena), a onda takav ostaje celog života. Iako je sasvim moguće da unutar ove klase postoje slojevi, u rukopisima se nigde ne pominju. Žene iz te klase nazivaju se dvorkinje (šatlene, schatelaine), dok za muškarce važe različiti nazivi. Izvan grada za koji sam odlučio da upotrebim naziv "Nesus" (Nessus), ta klasa upravlja svakodnevnim poslovima društva. Činjenica da ona naslednim putem drži vlast u dubokom je neskladu sa duhom Komonvelta, pa je već i time dovoljno objašnjena očigledna napetost između aristokratije i autarhije. Međutim, teško je videti kako bi se lokalna vladavina mogla bolje urediti pod uslovima koji tu preovlađuju - demokratija bi se neizbežno raspala u natezanja i cenjkanja, a birokratija odozgo naimenovana ne može dejstvovati ako ne postoji dovoljan broj školovanih, ali srazmerno siromašnih izvršilaca koji bi popunili birokratska radna mesta. U svakom slučaju, nema sumnje da u autaršku mudrost spada i načelo da je potpuna naklonost prema vladajućoj klasi najpogubnija boljka države. U rukopisima se bez ikakve sumnje vidi da su Tekla, Tea i Vodalus uzvišeni.

Armigeri (armigers) imaju, izgleda, mnoge osobine kao uzvišeni, ali u skromnijem obimu. Taj njihov naziv nagoveštava klasu naoružanih ljudi, boraca, ali ne stiče se utisak da su oni uzeli za sebe monopol na glavne položaje u vojsci. Nesumnjivo se njihov položaj može uporediti sa samurajima koji su bili u službi daimiosa u

feudalnom Japanu. Lomer, Nikareta, Raho i Valerija su armigeri.

Izgleda da su optimati (optimates) trgovci, manje ili više bogati. Od svih sedam klasa, oni se u ovim rukopisima pojavljuju najređe, mada ima nekih nagoveštaja da je Dorkas nekad pripadala toj klasi.

Kao i u svakom društvu, običan narod (commonality) sačinjava ogromnu većinu populacije. Ta masa je manje-više zadovoljna svojom sudbinom, živi u neznanju jer je njihova nacija odveć siromašna da bi ih školovala, ne voli nadmenost uzvišenih i gleda sa strahopoštovanjem na autarha, koji je, međutim, u krajnjoj liniji, njihova sopstvena apoteoza. Jolenta, Hildegryn i seljani Saltusa pripadaju toj klasi, kao i nebrojeni drugi likovi u rukopisima.

Oko autarha - koji prema aristokratima oseća, reklo bi se, nepoverenje, a za to svakako ima i razloga - nalaze se prestolne sluge (servants of the throne). To su autarhovi administratori i savetnici kako za vojne, tako i za civilne poslove. Izgleda da se regrutuju iz redova prostog puka; vredi zapaziti da oni svoje obrazovanje, makar ga i nemali mnogo, visoko cene. (Kao kontrast pogledati kako Tekla prezrivo odbacuje svoje obrazovanje.) Moglo bi se reći da i sam Severijan, pa i drugi stanovnici Citadele (Citadel), sa izuzetkom starog Ultana pripadaju ovoj klasi.

Sveštena lica (The religious) gotovo su isto toliko zagonetna kao i Bog kome služe, Bog koji ostavlja utisak da je u osnovi solarno božanstvo, ali ne apolonsko. (Pošto je Pomiritelju - The Conciliator - data Kandža, u iskušenju smo da ovo uporedimo sa Jupiterovim orlom i suncem; ali to se, možda, previše lako uklapa.) Poput rimokatoličkog sveštenstva u našim vremenima, ovo sveštenstvo izgleda podeljeno u razne "redove", ali, za razliku od njega, nije podvrgnuto nekom ujedinjujućem autoritetu. Iako je jednoboštvo kod tih sveštenika očigledno, pojavljuju se povremeno i neki elementi hinduizma. Pelerinke (The Pelerines), koje u rukopisima igraju veću ulogu nego ijedna druga crkvena zajednica, očito su sestrinstvo sveštenica praćeno (kao što jedna takva lutajuća grupa u njihovom svetu i vremenu i mora biti) naoružanim muškim slugama.

Najzad, kakogeni (cacogens, hierodules, extrasolarians, degenerates) predstavljaju, na neki način koji možemo samo naslućivati, element "stranaca" koji je najopštiji jer postoji u svim

društvima koja su nama poznata. Imena kojima ih svetina najčešće naziva ukazuju na određeni strah, ili bar mržnju. Njihovo prisustvo na autarhovoј svetkovini značilo bi da ih dvor prihvata (mada možda nerado). Iako se čini da ih stanovništvo Severijanove epohe smatra homogenom grupom, verovatnije je da je posredi bilo nekoliko različitih grupa. Ovu klasu u rukopisima zastupaju Kumeanka i otac Inire.

Obraćanja sa poštovanjem (honorifici) koja sam prevodio kao "gospodine" i "sire" bila su, izgleda, namenjena samo najvišim klasama, ali su se, protivno pravilima, izgleda proširila i koristila i na nižim društvenim nivoima. Gudman (goodman) bi trebalo da se odnosi samo na čoveka koji je vlasnik domaćinstva, domaćin.

Novac, mere i vreme

Našao sam da je nemoguće načiniti tačnije procene o vrednosti pojedinih vrsta novčića koji se u "Knjizi Novog sunca" pominju. U odsustvu izvesnosti, opredelio sam se za reč "hrisos" (chrisos) da označim svaki zlatni novčić na kome se ocrta profila nekog autarha. Izgleda da im je vrednost bila približno ista, iako su nesumnjivo postojale razlike u pogledu mase i čistoće zlata.

Srebrnjaci tog perioda međusobno su se još više razlikovali, ali ja sam ih sve označavao rečju "asimus" (asimus).

Velike mesingane novčiće (koji su prema rukopisima bili običnome narodu osnovno sredstvo razmene) nazvao sam izrazom "oričok" (orichalk).

Nebrojene sitnije novčiće od mesinga, bronzе i bakra (koje nije emitovala središnja vlada, nego su ih kovali lokalni arhoni prema potrebi, namenjujući ih isključivo za optičaj u okviru pojedinih pokrajina) nazvao sam "aes" (aes). Za jedan aes mogli ste dobiti jedno jaje, za jedan oričok jedan dan truda prostog fizičkog radnika, za jedan asimus dobro izrađen kaput prikladan za optimate, za hrisos dobru jahaću životinju.

Značajno je imati na umu da se mere za dužinu ili daljinu ne mogu dovesti u neki tačan odnos sa našim merama. U ovoj knjizi liga (league) je daljina od oko pet kilometara, ili tri milje. Tom merom su izražavane razdaljine između gradova ili unutar velikih gradova

kao što je Nesus.

Pedalj (span) je rastojanje između vrha palca i vrha kažiprsta kad ih raširimo - oko osam inča. Lanac (chain) je dužina jednog lanca namenjenog merenju koji ima sto beočuga, od kojih je svaki pedalj dugačak. To znači da je lanac dug oko sedamdeset fita, ili dvadeset jedan metar.

Jedan el (ell) je tradicionalna dužina vojničke strele: pet pedalja, ili oko četrdeset palaca.

Korak (pace) je kad se zakorači samo jednom nogom, što iznosi oko dve i po stope, a dvaput veća mera dvokorak ili rimski korak (stride) je kad se zakorači jednom, pa drugom nogom, što bi iznosilo oko sto šezdeset centimetara.

Najuobičajenija mera je lakat, daljina od vrha čovekovog lakta do vrha ispruženog najdužeg prsta (oko osamnaest cola, ili oko četrdeset šest centimetara). Druga reč za istu meru je kubit (cubit). (Biće primećeno da sam u prevodu sistematski koristio moderne reči razumljive svakom čitaocu, ali jednovremeno i nastojao da prenesem - koristeći naša slova latinice, to jest rimski alfabet - izvorne nazive.)

Izrazi koji određuju vreme retko se pojavljuju u ovim rukopisima. Ponekad nam intuicija govori da je osećaj za proticanje vremena kod ovog pisca, pa i kod društva kome on pripada, otupljen zbog veza sa inteligencijama koje su bile podvrgnute ajnštajnovskom vremenskom paradoksu, a možda taj paradoks i nadvladale. Ipak, pojavljuju se izvesni izrazi, na primer hilijada (chilijad) što znači hiljadu godina. Jedna era (age) je interval između iscrpljenja jednog minerala ili nekog sličnog prirodnog resursa (recimo, sumpora) i iscrpljenja sledećeg. Mesec je lunarni, ima dvadeset osam dana, pa je zato sedmica (tjedan, nedelja, week) tačno kao kod nas: sedam dana, to jest jedna četvrtina lunarnog meseca. Jedna smena vremena (watch) je razdoblje stražareve dužnosti: jedna desetina noći, ili približno jedan sat i petnaest minuta.

Dž. V.

Sadržaj

- [1. SELO SALTUS](#)
- [2. ČOVEK U TAMI](#)
- [3. ZABAVLJAČEV ŠATOR](#)
- [4. BUKET](#)
- [5. BORN](#)
- [6. PLAVA SVETLOST](#)
- [7. UBICE](#)
- [8. KULTISTI](#)
- [9. SAVEZ LIŠĆA](#)
- [10. TEA](#)
- [11. TEKLA](#)
- [12. NOTULE](#)
- [13. KANDŽA POMIRITELJA](#)
- [14. PREDSOBLJE](#)
- [15. LAŽNA VATRA](#)
- [16. JONAS](#)
- [17. PRIČA O STUDENTU I NJEGOVOM SINU](#)
- [18. OGLEDALA](#)
- [19. OSTAVE](#)
- [20. SLIKE](#)
- [21. HIDROMANSIJA](#)
- [22. PERSONIFIKACIJE](#)
- [23. JOLENTA](#)
- [24. DRAMA DOKTORA TALOSA: ESHATOLOGIJA I GENEZA](#)
- [25. NAPAD NA HIERODULE](#)
- [26. RASTANAK](#)
- [27. KA TRAKSU](#)
- [28. ABAJINA ODALISKA](#)
- [29. STOČARI](#)
- [30. OPET JAZAVAC](#)
- [31. OČIŠĆENJE](#)
- [DODACI](#)